

ΙΩΑΝΝΟΥ ΠΑΠΑΣΤΑΥΡΟΥ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΗΣ
ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΑΠΟ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ
ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

ΔΙΑ ΤΗΝ Γ' ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
1940

~~Ελληνική Πρωτοβουλία~~

4265

ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΗΣ
ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

938

η

P.M. 813

ΙΩΑΝΝΟΥ ΠΑΠΑΣΤΑΥΡΟΥ Δ.Φ.
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΑΠΟ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ
ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

ΔΙΑ ΤΗΝ Γ' ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
1940

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΕΞΑΠΛΟΥΝΤΑΙ ΕΙΣ ΤΑ ΠΕΡΑΤΑ ΤΗΣ ΑΣΙΑΣ

Eἰσαγωγή.

Εἰς τὸ προηγούμενον βιβλίον μας ἐμάθομεν, ὅτι οἱ ἔνδοξοὶ πρόγονοί μας, ἡνωμένοι ὅλοι ὥσταν εἰς ἄνθρωπος, ὑπερήσπισαν μὲν ἀξιοθάμαστον ἀνδρείαν τὴν ἐλευθερίαν τῶν καὶ ἐδημιούργησαν τὸν ὥραιότερον πολιτισμὸν τοῦ κόσμου. Ἐμάθομεν ἐπίσης πόσον καταστρεπτικὰ διὰ τὰς Ἑλληνικὰς πολιτείας ἦσαν τὰ ἀποτελέσματα τοῦ διχασμοῦ καὶ τῶν πολέμων, τοὺς δόποιους ἔκαμνον ἡ μία πόλις ἐναντίον τῆς ἄλλης.

(Ἡ ἔξασθένησις δημοσίων τῶν Ἑλληνικῶν πολιτειῶν ἀπό τοὺς φθοροποιούς πολέμους εἶχεν, δπως εἴδομεν, καὶ ἐν καλόν· ὅτι δηλαδὴ ἡ Ἑλλάς ἡνώθη εἰς ἐν κράτος ὑπὸ τὸν Μακεδόνα βασιλέα Φίλιππον. Ὅποδε τὸν ἔνδοξον δὲ τούτου διάδοχον, τὸν Ἀλέξανδρον, ἡ πατρίς μας ἡνωμένη εἰς ἐν Ισχυρὸν βασίλειον ἐμεγαλούργησε καὶ ἐπέτυχε δύο μεγάλα πράγματα:

Ἐπεξέτεινε τὴν δύναμίν της εἰς τὰ πέρατα τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἐσκόρπισεν εἰς τὰς ἀχανεῖς της ἐκτάσεις τὸ λαμπρὸν φῶς τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ.)

Εἰς τὸ νέον μας βιβλίον θὰ μάθωμεν, πῶς μετά τοὺς ἐνδόξους ἐκείνους χρόνους διχασμὸς καὶ πάλιν, ὥσταν κακός δαίμων τῆς φυλῆς μας, εἰσέδυσεν εἰς τὴν μεγάλην κληρονομίαν τοῦ ἐνδόξου ἐκείνου Μακεδόνος στρατηλάτου καὶ ἐξησθένησεν αὐτήν. Θὰ μάθωμεν ἐπίσης, πῶς ἡ μεγάλη αὐτοκρατο-

ρία, τὴν δποίαν ἄφηνεν δ Μέγας Ἀλέξανδρος, δταν ἀπέθνησκε, δὲν ἡμπόρεσε νὰ διατηρηθῇ καὶ ἦτο πεπρωμένον ἀργότερον νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὴν κατακτητικὴν δρμὴν ἐνὸς ἰσχυροῦ κράτους, τῆς Ρώμης, ἡ δποία ἔγινε κοσμοκράτειρα.

Τοῦτο δμως εἶχε καὶ τὸ ἔξῆς σπουδαῖον καλόν· δτι δηλαδὴ οἱ νέοι κατακτηταὶ ἔγνωρισαν τὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμόν, ἥγαπησαν αὐτὸν καὶ τὸν διέδωσαν κατόπιν εἰς δλους τοὺς καθυστερημένους λαοὺς τῆς Δύσεως, τοὺς δποίους διὰ τοῦ ἔιφους τῶν κατέκτησαν.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐδημιουργήθη μία μεγάλη κοσμοκρατορία τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος, ἡ δποία ἡνωσεν Ἀνατολὴν καὶ Δύσιν. Τὰ πολύτιμα ἀγαθά της ἔξακολουθοῦν οἱ ἄνθρωποι νὰ ἀπολαύουν μέχρι σήμερον.

1. ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ. Η ΡΟΖΕΤΤΗ ΣΤΗΛΗ

'Ο Μέγας Ἀλέξανδρος, δπως ἐμάθομεν, εἰς διάστημα ὀλιγώτερον τῶν δώδεκα ἑταῖρων ἔγινε κύριος τῆς Ἀνατολῆς μέχρι τῶν συνόρων τῆς Ἰνδικῆς. "Οπως δὲ μᾶς λέγει δ Πλούταρχος, εἰς τὸ διάστημα αὐτὸ διρυσεν εἰς τὸ ἀχανὲς κράτος του περισσοτέρας τῶν ἐβδομήκοντα πόλεων, πολλαὶ ἀπὸ τὰς δποίας ἔφερον τὸ ὄνομά του.

Εἰς τὰς πόλεις αὐτὰς κατώκησαν "Ἐλληνες ἀπὸ τὸν στρατόν του, δσοι δὲν ἴσαν ίκανοι νὰ παρακολουθοῦν τὰς ἐκστρατείας του, καθὼς καὶ ἄλλοι, οἱ δποῖοι ἥλθον ἀπὸ τὴν Ἐλλάδα ως ἔμποροι ἡ ὡς ἀποικοι.

Αἱ νέαι ἑλληνικαὶ πόλεις εἰς τὰς κατακτηθείσας χώρας ὑπῆρξαν πολὺ σημαντικαὶ διὰ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ ἀπεράντου κράτους καὶ διὰ τὴν πρόσδον τοῦ ἐμπορίου. Τὸ σπουδαιότερον δμως ἦτο, δτι οἱ "Ἐλληνες κάτοικοι αὐτῶν, μὲ τὸν τρόπον μὲ τὸν δποῖον ἐποιτεύοντο, μὲ τὴν τέχνην, μὲ τὴν δποίαν ἔγνωριζον νὰ κατασκευάζουν τοὺς ναούς των, τὰ γυμνάσια των, τὰ θέατρά των καὶ τὰς οἰκίας των, καθὼς καὶ μὲ τὰς ἄλλας, ωραίας συνηθείας των, ἐσκόρπισαν εἰς τὴν ἀπέραντον Ἀνατολὴν μεταξὺ τῶν κατοίκων της τὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμόν.

Ἐπίσης διέδιδον τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν. Τότε εἰς τὰς ἐλληνικὰς πόλεις τῆς Ἀσίας ὡμιλεῖτο ὅμοία γλῶσσα ἀπὸ ὄλους τοὺς "Ἐλληνας, ἐνῷ, ὅπως γνωρίζομεν, εἰς τὰς πόλεις τῆς Ἐλλάδος ὡμιλοῦντο διάφοροι διάλεκτοι. Τὴν κοινὴν ταύτην γλῶσσαν τῶν Ἐλλήνων τῆς Ἀσίας ὀνομάζομεν κοινήν. Εἰς αὐτὴν μετεφράσθη καὶ ἡ Ἀγία Γραφή.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, οἱ διάδοχοί του ἔκηκολούθησαν, ὅπως θὰ ἔδωμεν, νὰ κτίζουν νέας πόλεις καὶ νὰ τοποθετοῦν εἰς τὴν διοίκησιν "Ἐλληνας καὶ Μακεδόνας διοικητάς. Πολλαὶ τότε πόλεις εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Αἴγυπτον ἔγιναν σπουδαῖα κέντρα τοῦ ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Ποτὲ ἀλλοτε δὲν ἦν ὥθη τόσον ἡ Δύσις μὲ τὴν Ἀνατολήν. Ἀπὸ τὴν Σικελίαν καὶ τὴν κάτω Ἰταλίαν μέχρι τῶν περάτων τῆς Ἀσίας ἤκουεν ἐκεῖνος, ὁ δποῖος ἐταξίδευε, νὰ ὅμιληται ἡ ἐλληνικὴ γλῶσσα· ἔβλεπε δὲ οἰκοδομήματα μὲ ρυθμὸν ἐλληνικόν, ἔργα ἐλληνικῆς τέχνης, καθὼς καὶ ἐλληνικά συνηθείας. Διὰ τοῦτο τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, τὴν ὀνομάζομεν ἐλληνιστικὴν ἐποχήν.

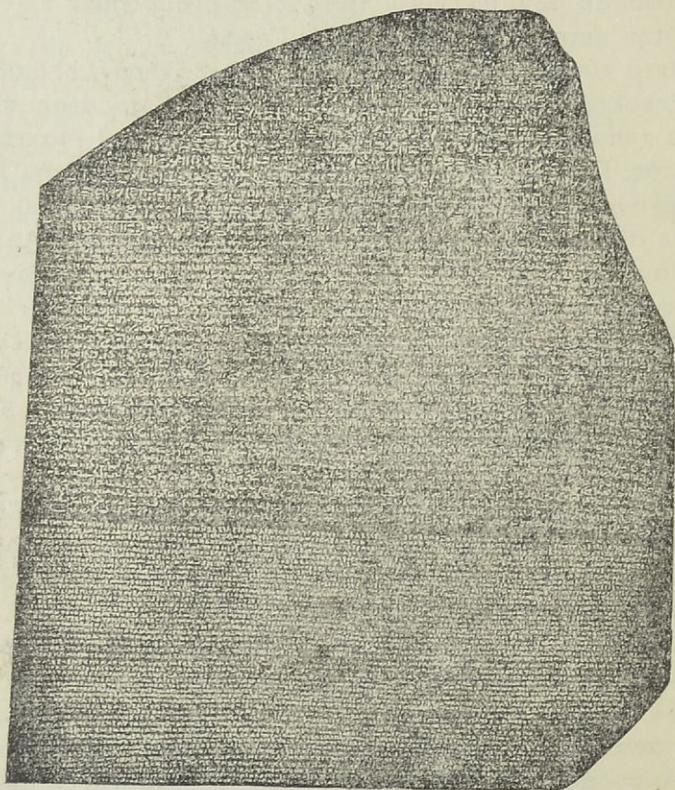
Ἡ εἰκὼν εἰς τὴν σελ. 8 εἶναι ἐν πολὺ σπουδαῖον εὕρημα, τὸ δποῖον ἀνεκαλύφθη τυχαίως ἀπὸ τοὺς στρατιώτας τοῦ Ναπολέοντος εἰς τὴν Ροζέττην, πόλιν τῆς Αἴγυπτου πλησίον τῶν ἔκβολῶν τοῦ Νείλου, τὸ 1799.

Εἶναι μία λιθίνη στήλη ἐπάνω εἰς τὴν δποίαν εἶναι χαραγμένα γράμματα μὲ τὴν γραφὴν τῶν Αἴγυπτίων, τὰ ἵερογλυφικά. Εἰς τὸ κάτω μέρος εἶναι ἐλληνικά γράμματα, εἰς τὰ δποῖα ἀναγινώσκομεν τὰ ἴδια, δσα γράφουν καὶ τὰ ἱερογλυφικά.

Ἀναγράφονται δὲ ἐπάνω εἰς τὴν στήλην αὐτὴν τιμαὶ, τὰς δποίας προσφέρουν Αἴγυπτοι ἱερεῖς εἰς ἔνα ἀπὸ τοὺς Πτολεμαίους βασιλεῖς τῆς Αἴγυπτου, ὁ δποῖος ἔζησε τὸ 195 π. Χ.

Ἡ στήλη αὐτή, ἡ δποία ὀνομάζεται Ροζέττη στήλη, ἔχει μεγάλην σπουδαιότητα, διότι μανθάνομεν, ὅτι εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐχρησιμοποιεῖτο τότε εἰς ἐπίσημα ἔγγραφα ἡ ἐλληνικὴ γλῶσσα ἐκτὸς τῆς ἐντοπίας. Ἄλλα καὶ δι' ἔνα ἄλλον λόγον· οἱ σοφοὶ κατώρθωσαν, μὲ τὴν παραβολὴν τῶν ἐλληνικῶν λέ-

ξεων πρὸς τὰ ἱερογλυφικά, νὰ ἀνακαλύψουν τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἀρχαίας γραφῆς, ή ὅποια παρέμενεν ἔως τότε (1822)

Ἡ Ροζέττη στήλη.

ἄγνωστος. Τοιουτοτρόπως βλέπομεν, δτι ἡ αὐτοκρατορία τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ διήρκεσε καὶ μετὰ τὴν κατάρρευσιν τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

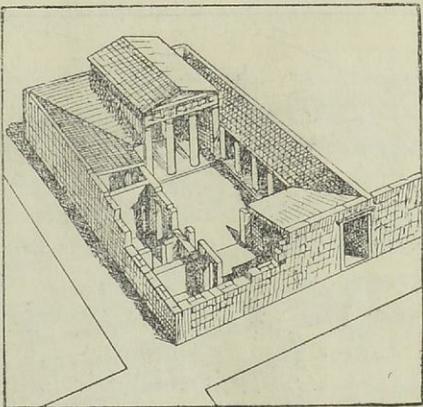
V 2. ΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΠΟΛΕΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΙΚΡΑΝ ΑΣΙΑΝ.
Η ΑΡΧΑΙΑ ΠΡΙΗΝΗ

Αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις, αἱ δποῖαι ἰδρύοντο εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, δὲν ἥσαν ἐλεύθεραι καὶ ἀνεξάρτητοι, δπως εἰς τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα, ἢ δπως ἥσαν ἄλλοτε αἱ ἀποικίαι. Ἐτακτοποίουν βέβαια μόναι τὰ ἴδια τῶν ζητήματα, ἀλλ' ἀπετέλουν μέρος τοῦ βασιλείου, εἰς τὸ δποῖον ἀνῆκον. Εἶχον πολὺ μεγαλυτέραν ἔκτασιν ἀπὸ τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος καὶ ὁ πληθυσμός τῶν ἥτο ἀνάμεικτος. Συνήθως οἱ Ἑλληνες καὶ οἱ Μακεδόνες, οἱ δποῖοι ἐπήγαινον εἰς τὴν Ἀσίαν, ἀπετέλουν τὴν τάξιν τῶν ἀνθρώπων, ἡ δποία εἶχε τὴν διοίκησιν εἰς τὰς νέας αὐτὰς πόλεις. Οἱ ἄλλοι κάτοικοι ἥσαν χωρικοὶ ἐντόπιοι ἥ ἐμποροὶ, οἱ δποῖοι ἄφηνον τὰ χωρία τῶν, εἰς τὰ δποῖα πρὶν ἔζων καὶ ἐπήγαινον νὰ ζήσουν εἰς τὰς νέας πόλεις.

Ἄνται διέφερον ἀπὸ τὰς ἄλλας πόλεις τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐμφάνισιν τῶν. Εἶχον δηλαδὴ πλατεῖς καὶ καλοστρωμένους δρόμους, ἐφωτίζοντο δὲ καὶ κατὰ τὴν νύκτα. Καλὸν καὶ ἄφθονον ὅδωρ διωχετεύετο εἰς τὴν πόλιν ἀπὸ τὰ ὑψηλὰ μέρη καὶ δημόσια λουτρὰ ὑπῆρχον πρὸς χρῆσιν τῶν κατοίκων. Τὴν πόλιν ἐκόσμουν πρὸς τούτοις θέατρα καὶ δημόσιοι ώραῖοι ἀνθόκηποι.

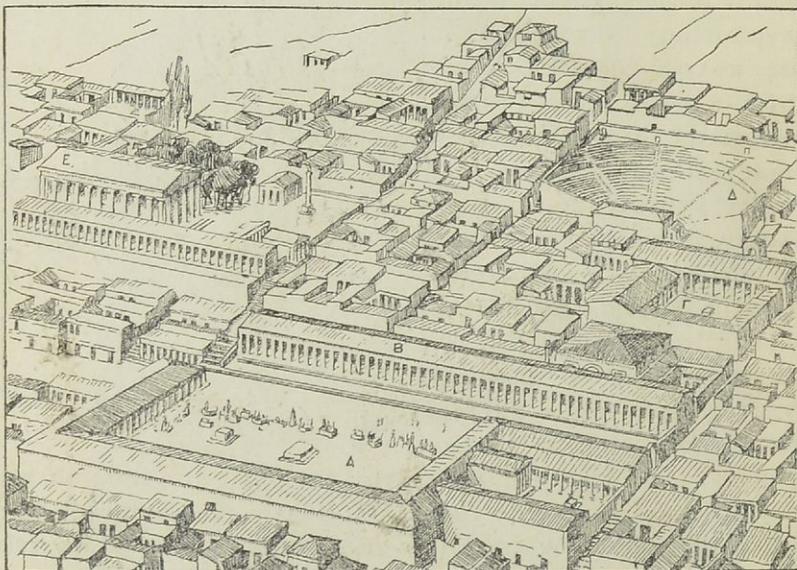
’Απὸ μίαν πόλιν, ἡ δποία ἀνεκαλύφθη εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν δλόκληρος, μανθάνομεν ἀκριβῶς πῶς κατεσκευάζοντο καὶ αἱ ἄλλαι πόλεις εἰς τὴν ἐξελληνισθεῖσαν Ἀνατολήν.

Αὕτη δνομάζεται Πριήνη καὶ εύρισκεται εἰς τὴν μικρασιατικὴν παραλίαν. Ἡτο μικρὰ πόλις 4000 περίπου κατο-

Οἰκία ἐν Πριήνῃ (*Ἀραπαράσταοις*).

κων. Εἰς τὸ ὑψηλότερον μέρος τῆς πόλεως εύρισκετο ἡ Ἀκρόπολις καὶ ὀλίγον δεξιά αὐτῆς κτιστὸν ὑδραγωγεῖον, τὸ δποῖον ἔφερε τὸ ὄδωρ τοῦ βουνοῦ εἰς τὴν πόλιν. Μία εὐθεῖα δδὸς ὁδήγει εἰς τὴν ἀγορὰν (εἰκ. Α), ἡ δποία περιεβάλλετο ἀπὸ ὡραίας σειρᾶς κιόνων, δπισθεν τῶν δποίων εύρισκοντο καταστήματα. Εἰς τὴν μίαν πλευρὰν τῆς ἀγορᾶς (Β) ἦτο στοά, δπου συνηθοίζοντο οἱ πολῖται, δπως καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Ἐκεῖ ὑπῆρχον καὶ τὰ διαμερίσματα, δπου ἔμενον οἱ ἄρχοντες.

Ἡ ἀρχαία Πριήνη (Ἀναπαράστασις).

Τὸ γυμνάσιον, δπου ἐγυμνάζοντο οἱ νέοι, δεικνύει τὸ Γ. Εἰς τὸ σημεῖον Δ υπῆρχε τὸ θέατρον τῆς πόλεως ἐκεῖ δὲ δπου σημειοῦται τὸ Ε, υπῆρχε ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς. Ἀκόμη διατηροῦνται οἱ λουτρῶνες καὶ κεφαλὴ λέοντος, ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ δποίου ἔχηρχετο τὸ ὄδωρ. Ἐπάνω ἀπὸ τὰ καθίσματα τοῦ σταδίου υπῆρχε σειρὰ ὡραίων κιόνων διὰ τὸν περίπατον τῶν θεατῶν, οἱ δποῖοι ἀπήλαυνον τὴν ὡραίαν θέαν τῆς θαλάσσης ἀπὸ τὸ μέρος αὐτό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

Η ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

3. ΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ ΤΩΝ ΔΙΑΔΟΧΩΝ. Η ΕΝ ΙΨΩΙ ΜΑΧΗ

Μετά τὸν θάνατον τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἡκολούθησεν ἐποχὴ πολέμων, τοὺς δόποίους ἔκαμαν οἱ στρατηγοὶ του, ποιος θὰ διαδεχθῇ αὐτὸν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ ἀπεράντου κράτους, τὸ δόποιον ἀφῆκεν εἰς αὐτούς.

Κατ' ἀρχὰς ὁ ἀρχαιότερος ἀπὸ τοὺς στρατηγούς, δὲ Περδίκκας, προσεπάθησε νὰ διοικήσῃ αὐτό. Ἐπειδὴ δμῶς οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ δὲν ἀνεγνώριζον τὴν ἀρχήν του, ὁ Περδίκκας διεμοίρασεν εἰς αὐτοὺς τὴν διοίκησιν τῶν διαφόρων ἐπαρχιῶν τοῦ κράτους.

Αλλὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Περδίκκου, (321 π. Χ.) ὁ Ἀντίγονος, ἀπὸ τοὺς σπουδαιοτέρους στρατηγούς τοῦ Ἀλεξάνδρου, μὲ μεγάλην πολιτικὴν καὶ στρατιωτικὴν ίκανότητα, ἥθελησε νὰ γίνῃ αὐτὸς δὲ βασιλεὺς δλοκλήρου τοῦ κράτους. Οἱ ἄλλοι δμῶς στρατηγοί, οἱ δόποιοι διώκουν τὰς ἐπαρχίας καὶ ἐλέγοντο βασιλεῖς, δπως δὲ Κάσσανδρος εἰς τὴν Μακεδονίαν, δὲ Λυσίμαχος εἰς τὴν Θράκην, δὲ Σέλευκος εἰς τὴν Συρίαν καὶ δὲ Πτολεμαῖος εἰς τὴν Αἴγυπτον, συνεμάχησαν ἐναντίον του.

Εἰς μίαν δὲ μάχην, ἡ δόποια ἔγινεν εἰς τὴν Ἰψὸν τῆς Φρυγίας, δὲ Ἀντίγονος ἐνικήθη καὶ ἐφονεύθη. Τοιου· 301 π.Χ. τοτρόπως ἡ προσπάθεια τοῦ σπουδαίου ἐκείνου στρατηγοῦ, νὰ ἐνώσῃ δλον τὸ κράτος τοῦ Ἀλεξάνδρου ὑπὸ μίαν διοίκησιν, ἐναυάγησε μὲ τὸν θάνατόν του.

Οἱ νικηταὶ στρατηγοὶ μετὰ τὴν μάχην ἐμοίρασαν μεταξύ των δριστικῶς τὸ κράτος εἰς μικρότερα βασίλεια, περὶ τῶν δόποιων θὰ μάθωμεν κατωτέρω.

4. ΤΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΩΝ ΣΕΛΕΥΚΙΔΩΝ

Τὸ βασίλειον τῶν Σελευκιδῶν εἰς τὴν Συρίαν ἦτο τὸ μεγαλύτερον ἀπὸ τὰ κράτη τῶν Διαδόχων. "Υστερον δὲ ἀπὸ τὴν μάχην εἰς τὸ Κύρου πεδίον (281 π. Χ.), κατὰ τὴν όποιαν ἐνικήθη καὶ ἐφονεύθη ὁ Λυσίμαχος καὶ ἡ Μικρὰ Ἀσία προσετέθη εἰς αὐτό, τὸ κράτος τῶν Σελευκιδῶν ἔλαβε μεγάλην ἔκτασιν. Τὰ δριά του ἔφθανον ἀπὸ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν μέχρι τοῦ Ἰράν.

'Ως πρὸς τὴν ἔκτασιν δὲ καὶ τὴν ποικιλίαν τῶν κατοίκων του ἡμποροῦμεν νὰ εἴπωμεν, ὅτι τοῦτο διεδέχθη τὸ Περσικὸν κράτος.

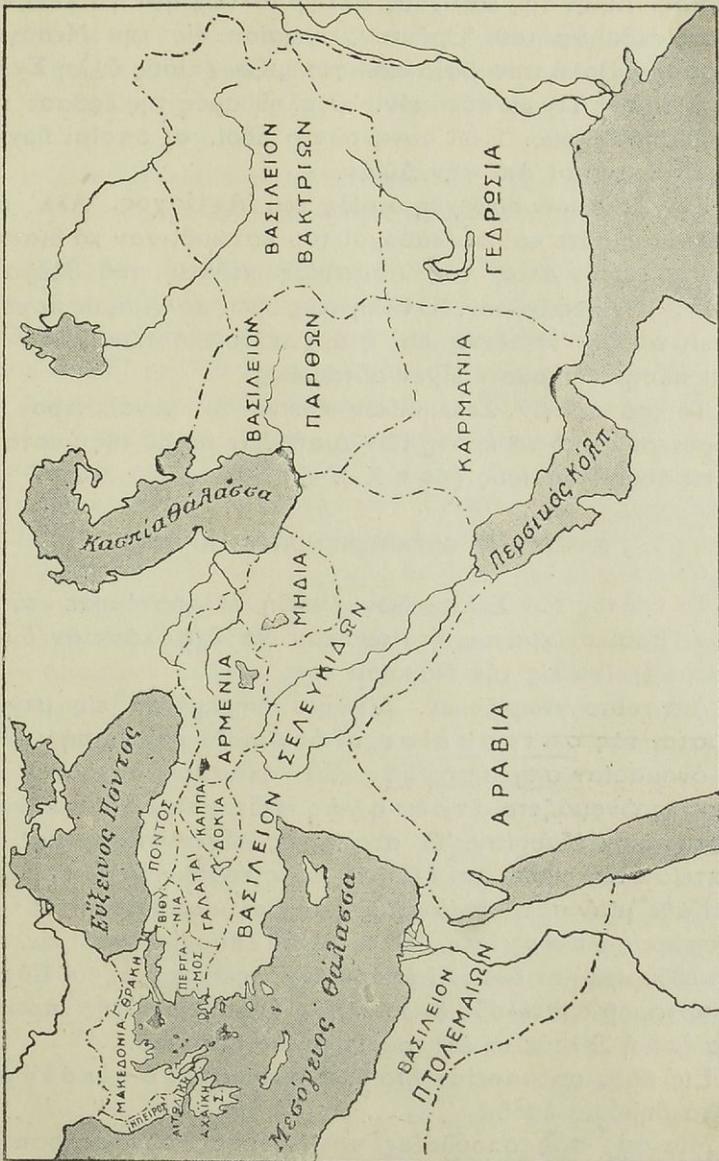
Πρῶτος βασιλεὺς τοῦ κράτους τῆς Συρίας ὑπῆρξεν ὁ Σέλευκος ὁ Α', ὁ ὅποιος ὑπῆρξε συνετὸς καὶ ὁ σπουδαιότερος 306 π.Χ. ἀπὸ τοὺς διαδόχους τοῦ Μεγάλου Ἀλεξανδρου. Οἱ διάδοχοί του ὀνομάζονται Σελευκίδαι. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ τὸ κράτος τῆς Συρίας ἔλαβε τὴν ὀνομασίαν βασίλειον τῶν Σελευκιδῶν.

'Ο βασιλεὺς οὗτος μὲ τὴν δραστηριότητα καὶ τὴν σωφροσύνην του κατώρθωσε νὰ κερδίσῃ τὴν ἐμπιστοσύνην καὶ τὴν ἀγάπην τῶν ἀλλοφύλων λαῶν, οἱ δόποιοι ἥσαν κάτοικοι τοῦ βασιλείου του. Τοιουτοτρόπως δὲ ἐλληνικὸς πολιτισμὸς ἐξηπλώθη εἰς τὸ κράτος τῆς Συρίας μέχρι τῆς Ἰνδικῆς πρὸς ἀνατολὰς καὶ μέχρι τῆς Κασπίας θαλάσσης πρὸς βορρᾶν.

'Ο Σέλευκος μετέθεσε τὴν πρωτεύουσαν τοῦ κράτους του ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα εἰς μίαν νέαν πόλιν, τὴν όποιαν δὲ ἔδιος ἔκτισε πλησίον τοῦ ποταμοῦ Ὁρόντου. Εἰς τὴν νέαν πρωτεύουσαν ἔδωσε τὸ ὄνομα Ἀντιόχεια, πρὸς τιμὴν τοῦ ἀγαπημένου του υἱοῦ Ἀντιόχου.

 Ἡ Ἀντιόχεια
 ἐπὶ τοῦ Ὀρόντου
 ('Απὸ ἀρχαῖον νόμισμα).

'Η Ἀντιόχεια ὑπῆρξε πόλις μεγάλη καὶ πλουσία. Εύρισκετο δὲ εἰς τὴν ἀρχὴν μεγάλης δύοι, ἡ δόποια ἥρχιζεν ἀπὸ τὴν θάλασσαν καὶ ἔφθανε μέχρι τῆς Μεσοποταμίας καὶ τῆς

Χάρτης τῶν βασιλείων τῶν Διαδόχων.

Περσίας. Λιμήν τῆς εύτυχοῦς αὐτῆς πόλεως ἦτο ἡ Σελεύκεια εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ὁρόντου, πλησίον εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν. Πολὺ σπουδαῖα πόλις ὑπῆρξεν ἐπίσης ἄλλη Σελεύκεια, εἰς τὸν Τίγριν ποταμόν. Ὁ πληθυσμός της ἔφθασε τοὺς 600.000 κατοίκους. Ἐκεῖ συνηντώντο δόοι, αἱ δόποιαι ἥρχιζον ἀπὸ τὸ Ἱράν καὶ ἀπὸ τὴν Δύσιν.

Τὸν Σέλευκον διεδέχθη ὁ υἱὸς του Ἀντίοχος. Ἄλλ' οὕτε δὲ Σέλευκος οὕτε καὶ οἱ διάδοχοί του κατώρθωσαν νὰ διατηρήσουν διάδοχον τὰς ἀσιατικὰς κτήσεις τοῦ Μεγάλου 280 π.Χ. Ἀλεξάνδρου. Ὁ ἐλληνικὸς δῆμος πολιτισμὸς παρέμεινεν εἰς αὐτάς. Ἡ τέχνη καὶ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τῶν Ἰνδῶν δεικνύει πόσην ἐπίδρασιν ἔιχεν οὗτος ἐκεῖ.

Τὸ κράτος τῶν Σελευκιδῶν ἔμεινε τὸ μεγαλύτερον καὶ ἴσχυρότερον ἀπὸ τὰ κράτη τῶν Διαδόχων μέχρι τῆς ὑποταγῆς του εἰς τοὺς Ρωμαίους (64 π.Χ.).

5. ΠΩΣ ΉΤΟ ΩΡΓΑΝΩΜΕΝΟΝ ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ

Τὸ κράτος τῶν Σελευκιδῶν, ἐπειδὴ ἐκληρονόμησε τὸ παλαιὸν Περσικὸν κράτος, ἦτο φυσικὸν νὰ ἔχῃ κάποιαν ὁμοιότητα μὲ ἐκεῖνο εἰς τὴν διοίκησίν του.

Διὰ τοῦτο γνωρίζομεν, ὅτι ἦτο διηρημένον εἰς μεγάλα τμῆματα, τὰς σατραπείας, αἱ δόποιαι ἔφερον ἐπισήμως καὶ τὴν δύναμιν στρατηγίσι. Εἰς ἑκάστην σατραπείαν διοικητὴς ὠνομάζετο στρατηγός. Οὗτος ἔιχε πολιτικὴν καὶ στρατιωτικὴν ἐξουσίαν. Ὁ στρατηγὸς ἔιχεν ἐπίσης καὶ τὴν ἐποπτείαν τῶν ναῶν καὶ ἐλέγετο πρός τούτοις ἀρχιερεὺς.

Κάθε μίαν σατραπείαν οἱ Σελευκίδαι ὑποδιήρεσαν εἰς τρεῖς ἢ τέσσαρας ἐπαρχίας. "Ολαι δὲ αἱ ἐπαρχίαι τοῦ κράτους ἦσαν ἐβδομήκοντα δύο. Αἱ ἐπαρχίαι πρός ἀνατολὰς τοῦ Εύφρατου ποταμοῦ ἀπετέλοῦν ἔνωσιν. Τῆς ἔνωσεως αὐτῆς πρωτεύουσα ἦτο ἡ Σελεύκεια ἐπὶ τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ.

Εἰς κάθε σατραπείαν ἦτο διωρισμένος καὶ ὁ οἰκονόμος διὰ τὰ δημόσια ἔσοδα

Μία ἀπὸ τὰς σπουδαῖας πρωτευούσας τῶν σατραπειῶν

ῆσαν καὶ αἱ Σάρδεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἐκεῖ ύπηρχε τὸ βασιλικὸν θησαυροφυλάκιον, καθὼς καὶ τὸ κεντρικὸν ἀρχεῖον τοῦ κράτους, διπού ἐφυλάσσοντο τὰ δημόσια ἔγγραφα. Ὁ διευθυντὴς τοῦ ἀρχείου αὐτοῦ ἐλέγετο βιβλιοφύλαξ.

V 6. ΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΠΟΛΕΙΣ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΤΩΝ ΣΕΛΕΥΚΙΔΩΝ.

Η ΠΕΡΙΦΗΜΟΣ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑ

Οἱ Σελευκίδαι ἐμιμήθησαν τὸν Μ. Ἀλέξανδρον περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους βασιλεῖς εἰς τὸ νὰ κτίζουν νέας πόλεις. Ὁ Σέλευκος ἴδρυσε πρὸς βορρᾶν τῆς Συρίας, καθὼς καὶ κατὰ μῆκος τοῦ Εύφρατου ποταμοῦ πολλὰς πόλεις, αἱ δποῖαι ἐφερον δύναματα ἐλληνικῶν πόλεων, δπως "Εδεσσα, Χαλκὶς κ.ἄ.

Πολλαὶ ἦσαν αἱ πόλεις, αἱ δποῖαι εἶχον κτισθῆ εἰς τὴν Συρίαν. Εἰς αὐτὰς κατέκουν "Ελληνες ἄποικοι, οἱ δποῖοι ὡμίλουν τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν καὶ ἔκτιζον τὰς οἰκίας καὶ τὰ δημόσια τῶν οἰκοδομήματα μὲ τὰ σχέδια, τὰ δποῖα ἔχρησιμοποίουν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐπειδὴ δὲ ἦσαν καλοὶ ἔμποροι, ἔκαμαν μεγάλας προσδους εἰς τὸ ἐμπόριον.

Ἄπὸ τὰς Ἰνδίας τὰ καραβάνια ἐφερον διὰ τῶν μεγάλων δδῶν φάρμακα, ἀδάμαντας καὶ ἄλλους πολυτίμους λίθους, καθὼς καὶ βάμβακα καὶ πιπέρι. Ἐπίσης ἐφερον μεταξωτὰ ύφασματα ἀπὸ τὴν Κίναν, τὰ δποῖα εἶχεν ἵδει δ Νέαρχος εἰς τὰς Ἰνδίας. Τὰ πολύτιμα αὐτὰ ἐμπορεύματα οἱ ἔμποροι ἐπώλουν εἰς τὴν Δύσιν. Διὰ τοῦτο δὲν εἶναι παράδοξον, δτι ἀκούομεν διὰ πλουσίας καὶ πολὺ μεγάλας πόλεις, αἱ δποῖαι ἥκμασαν εἰς τὸ κράτος τῶν Σελευκιδῶν.

Ἄπὸ δλας δμως τὰς πόλεις ὑπερεῖχε διὰ τὴν πολυτέλειάν της ἡ πρωτεύουσα Ἀντιόχεια, ἡ δποία κατὰ τὴν ρωμαϊκὴν ἐποχὴν εἶχεν ἡμισυ ἑκατομμύριον κατοίκων! Ἡ πόλις αὕτη εἶχε τέσσαρας συνοικισμούς ἡ πόλεις· διὰ τοῦτο δὲ ὠνομάσθη καὶ τετράπολις. Κάθε συνοικισμὸς περιεβάλλετο ἀπὸ τεῖχος. "Ολα δὲ τὰ τείχη συνεδέοντο μὲ ἐν κοινὸν τεῖχος.

Ἡ κυρία δδὸς τῆς πόλεως εἶχε μῆκος τριάκοντα σταδίων. Ἀπὸ τὸ ἐν δὲ καὶ τὸ ἄλλο μέρος αὕτης ύπηρχον καταστήματα.

Τόσον μεγάλη ἦτο ἡ λαμπρὰ αὐτὴ πρωτεύουσα μὲ τὰ ὠραῖα τῆς κτίρια, τὰ δποῖα ἔλαμπον ἀπὸ τὸν ὠραῖον λίθον καὶ τὰ χρυσᾶ κοσμήματα, μὲ τὰ δποῖα ἥσαν στολισμένα.

Λαμπραὶ ἥσαν ἐπίσης αἱ στοαι καὶ οἱ ναοὶ τῆς μὲ τοὺς μεγαλοπρεπεῖς κίονας καὶ τὰ ὠραῖα ἀγάλματα.

Οἱ πρῶτοι κάτοικοι ἥσαν Ἀθηναῖοι, Μακεδόνες, Κρήτες καὶ Κύπριοι. Ἀλλὰ καὶ ἄλλοι κάτοικοι ἀπὸ διάφορα ἔθνη συνηθροίσθησαν εἰς τὴν ἔνδοξον ἐκείνην πόλιν. Οἱ κάτοικοι δῆμως τῶν πόλεων τούτων, ἐπειδὴ ἔζων πλησίον εἰς παλαιάς ἀσιατικὰς πόλεις, ἔλαβον καὶ αὐτοὶ τὰς συνηθείας καὶ τὰς ἰδέας τῶν γειτόνων λαῶν. Διὰ τοῦτο ἡγάπησαν τὸν πλοῦτον καὶ τὴν πολυτέλειαν καὶ δι' αὐτὸν τὸν λόγον δὲν ἀνέπτυξαν καθσρὸν ἑλληνικὸν πολιτισμόν.

Σέλευκος ὁ Νικάτωρ
(*'Απὸ ἀρχαῖον τετράδραχμον
νόμισμα*).

ἔμελέτησαν τὸν Ἀριστοτέλην. Μὲ τὰς κατακτήσεις τῶν δὲ μέχρι τῆς Ἰσπανίας ἔγιναν οἱ φορεῖς εἰς τοὺς λαοὺς τῆς Εὐρώπης τῶν διδασκαλιῶν τοῦ μεγάλου αὐτοῦ φιλοσόφου. ✓

7. ΤΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΩΝ ΠΤΟΛΕΜΑΙΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΙΤΟΝ

‘Ο ἴδρυτὴς τοῦ βασιλείου τῆς Αἴγυπτου, τὸ δποῖον εἶχε τόσον ἔνδοξον ἴστορίαν, εἶναι ὁ Πτολεμαῖος, ὁ υἱὸς τοῦ 283 π.Χ. Λάγου. Οὗτος κατήγετο ἀπὸ τὴν Ἐορδαίαν τῆς Μακεδονίας (σημερινὰ Καϊλάρια) καὶ ὑπῆρξεν εἰς ἀπὸ τοὺς ίκανωτέρους στρατηγοὺς τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Ο Πτολεμαῖος ἀμέσως μετὰ τὸν θάνατον τοῦ μεγάλου βασιλέως κατέλαβε τὴν Αἴγυπτον· ἐπωνομάσθη δὲ Σωτήρ.

Οὗτος προσέθεσεν ἀργότερον εἰς τὸ βασίλειόν του τὴν

Παλαιστίνην, τὴν Κάτω Συρίαν καὶ τὴν νῆσον Κύπρον. Ἐπὶ τοῦ βασιλέως τούτου καὶ τῶν διαδόχων του, τὸ βασίλειον τῆς Αἰγύπτου ὑπῆρξε πολὺ εὔτυχισμένον μέχρι τῆς ὑποταγῆς του εἰς τοὺς Ρωμαίους (30 π.Χ.).

“Οπως γνωρίζομεν, ἡ Αἴγυπτος ἦτο χώρα πλουσία καὶ εἶχεν ἀφθονίαν σίτου. ‘Υπολογίζουν, δτι κατ’ ἔτος ἡ παραγωγή του ἔφθανε περισσότερον ἀπὸ δύο ἑκατομμύρια ὀκάδας. Τὸ ἐμπόριον δὲ ἦτο πολὺ προωδευμένον. Τὰ ἀλεξανδρινὰ ἐμπορικὰ πλοῖα ἔπλεον διὰ μέσου τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης καὶ ἔφθανον μέχρι τῶν Ἰνδιῶν. Ἀφθονος δὲ ποσότης σίτου ἐστέλλετο καὶ εἰς ἄλλας χώρας. Εἶναι λοιπὸν εὔκολον νὰ ἐννοήσωμεν πόσον μέγας ἦτο διπλοῦτος τῆς περιφήμου αὐτῆς χώρας κατὰ τὴν λαμπρὰν διοίκησιν τοῦ Πτολεμαίου καὶ τῶν διαδόχων του. Οἱ βασιλεῖς τῆς Αἰγύπτου ὠνομάζοντο Πτολεμαῖοι ἢ Λαγίδαι. Διὰ τοῦτο δὲ τὸ βασίλειον τοῦτο λέγεται καὶ βασίλειον τῶν Πτολεμαίων ἢ Λαγίδῶν.

Οἱ Πτολεμαῖοι, διὰ νὰ προστατεύουν καὶ νὰ αὐξάνουν τὸ κολοσσιαῖον ἐμπόριον τοῦ βασιλείου των, ἐπρεπε νὰ ἔχουν ἴσχυρὰς στρατιωτικὰς καὶ ναυτικὰς δυνάμεις.

Εἰς 200.000 ἔφθασεν διπεζικὸς στρατὸς τῶν Πτολεμαίων, ὅπως μανθάνομεν 40.000 ἥσαν οἱ ἵππεῖς, 300 οἱ ἐλέφαντες, 2.000 τὰ ἔρματα καὶ 3.500 τὰ μεγάλα καὶ μικρὰ πολεμικὰ πλοῖα, ἐκτὸς τῶν 800 θαλαμηγῶν, πολλαὶ ἀπὸ τὰς ὁποίας ἥσαν πολυτελέσταται. ✗

8. ΠΟΙΑ ΉΤΟ Η ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Διὰ τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους οἱ Πτολεμαῖοι διετήρησαν τὸ σύστημα, τὸ ὁποῖον ἔχρησιμοποιούν οἱ βασιλεῖς Φαραὼ. Ἡ Αἴγυπτος δηλαδὴ ἦτο διηρημένη εἰς τεσσαράκοντα περίπου νομούς. Εἰς κάθε νομὸν διοικητὴς ἦτο διοικητὴς, δοποῖος εἶχεν ὑπὸ τὴν ἔξουσίαν του ἐν σῶμα χωροφυλάκων. Οὗτοι εἶχον τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ Νείλου ποταμοῦ καὶ τῶν ἐμπορικῶν δόδων εἰς τὰς ἐρήμους, ἀπὸ δοπου διήρχοντο ἐμποροι. Μὲ τὸν στρατηγὸν ἥσαν ἐπίσης εἰς δικαστής, διπιστάτης, εἰς ἐπὶ

κεφαλῆς τῶν χωροφυλάκων, ὁ ἐπιστάτης τῶν φυλάκων καὶ ὁ βασιλικὸς γραμματεύς.

Κάθε νομὸς ὑποδιηρεῖτο εἰς τοὺς τόπους. Εἰς κάθε τόπον διοικητής ἦτο ὁ τοπάρχης. Κάθε τόπος ἀπετελεῖτο ἀπὸ χωρία, τὰς κώμας, ἡ κάθε μία ἀπὸ τὰς δοιάς εἶχε τὸν κωμάρχην, τοὺς γραμματεῖς καὶ τὴν χωροφυλακήν της.

Διὰ τὰ οἰκονομικὰ ἥσαν οἱ οἰκονόμοι, οἱ ὅποιοι εἰσέπραττον τοὺς φόρους, ὁ σιτολόγος διὰ τὰ προϊόντα τὰ ὅποια παρήγοντο, ὁ βασιλικὸς τραπεζίτης, διὰ νὰ συλλέγῃ τὰ χρήματα καὶ ἐπιθεωρηταί, οἱ ἐπιμεληταί.

“Ολοι οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ ἀνώτεροι διοικηταὶ τοῦ στρατοῦ ἥσαν ‘Ελληνες ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν ἄλλην ‘Ελλάδα.

‘Υπεράνω ὅλων τῶν ἀξιωματούχων ἴστατο ὁ βασιλεὺς, ὁ ὅποιος ἐλατρεύετο ως θεός, δπως καὶ οἱ παλαιοὶ βασιλεῖς τῆς Αἰγύπτου, καθὼς γνωρίζομεν. Αὐτὸς ἔδιδεν εἰς ὅλας τὰς πόλεις τοὺς νόμους, τὴν πολιτείαν, συμφώνως μὲ τοὺς ὅποιους αὗται ἐπολιτεύοντο

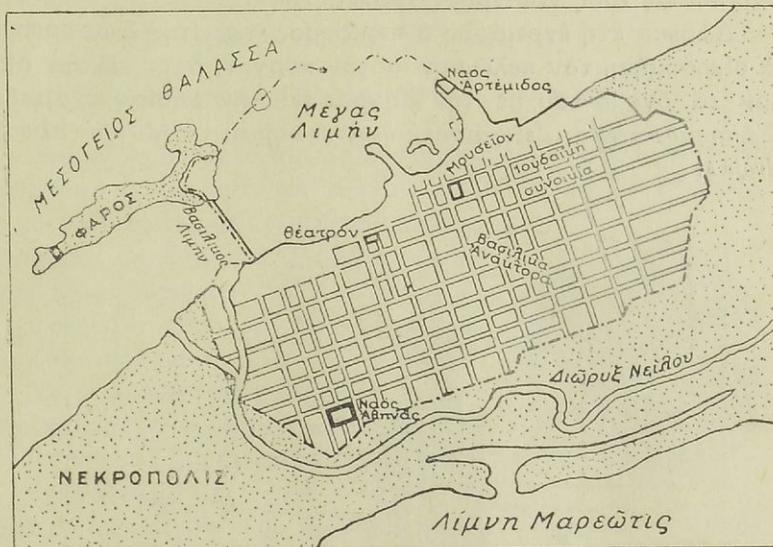
9. Η ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ

Μεταξὺ τῶν πόλεων, αἱ ὅποιαι ὑπῆρξαν περίφημοι διὰ τὸν πληθυσμὸν τῶν κατοίκων των, διὰ τὸν πλοῦτον των, διὰ τὸ ἐμπόριόν των, διὰ τὴν δύναμιν καὶ τὸν πολιτισμόν των, ἡ πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου τῶν Πτολεμαίων ὑπῆρξεν ἡ σπουδαιότερα.

‘Η Ἀλεξάνδρεια ἔγινε πολὺ μεγάλη ἐμπορικὴ πόλις καὶ εἰς ἑκατοντάδας χιλιάδων ἀνήρχετο ὁ πληθυσμὸς τῶν κατοίκων της. Τὸ 60 π.Χ. ὁ πληθυσμός της ἔφθανε τὸ ἱμισυ ἑκατομμύριον κατοίκων! ‘Ελληνες, Αἰγύπτιοι καὶ Ἰουδαῖοι εἶχον συρρεύσει εἰς τὴν εὐδαίμονα πόλιν. Μεγάλαι καὶ πλατεῖαι ὅδοι διεσταυροῦντο μέσα εἰς αὐτήν, ὡραῖοι δὲ ἀνθόκηποι καὶ μεγαλοπρεπῆ κτίρια τὴν ἐστόλιζον.

Τὸ σπουδαιότερον δμως μέρος τῆς πόλεως ἦτο ὁ τεράστιος λιμήν της. Ἐκεῖ ἔφθανον πλοῖα ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου. Ἀπὸ τὰς βρεττανικὰς νήσους ἦτο δυνατὸν νὰ ἰδῃ κα-

νεὶς τότε νὰ φθάνουν εἰς τὸν λιμένα τῆς Ἀλεξανδρείας πλοῖα μὲ φορτίον ἀπὸ κασσίτερον. Ἐπίσης ἔφθανον ἐκεῖ πλοῖα, τὰ δόποια ἥρχοντο ἀπὸ τοὺς λιμένας τῆς Κίνας μὲ φορτίον ἀπὸ μέταξαν. Ἄλλα πάλιν ἔφθανον ἀπὸ τὰς Ἰνδίας μὲ φορτίον ἀπὸ

Σχέδιον πόλεως Ἀλεξανδρείας (Κατὰ τοὺς χριστιανικοὺς χρόνους).

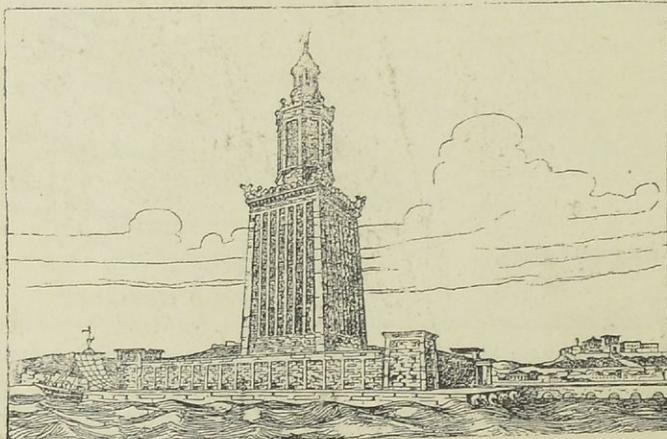
βάμβακα, ἀπὸ πολυτίμους λίθους καὶ ἀπὸ μπαχαρικά. Εἰς τὴν Ἀλεξανδρειαν ὑπῆρχον τότε καὶ σπουδαῖαι τράπεζαι, διὰ νὰ διευκολύνουν τοὺς ἐμπόρους. Μεγάλη πράγματι ἦτο τότε ἡ κίνησις τοῦ ἐμπορίου εἰς τὴν περίφημον πρωτεύουσαν τῶν Πτολεμαίων. Ἀμύθητος ὁ πλοῦτος της.

10. Ο ΠΕΡΙΦΗΜΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΝΟΣ ΦΑΡΟΣ

Μακρὰν ἀπὸ τὴν θάλασσαν οἱ ναῦται, οἱ ὅποιοι ἔπλεον πρὸς τὴν Ἀλεξανδρειαν, ἔβλεπον ἐν ζωηρὸν φῶς, τὸ δόποιον ἡκτινοβόλει ἀπὸ τὴν κορυφὴν ἐνὸς πολὺ ὑψηλοῦ πύργου, τοῦ περισσότερον ὑψηλοῦ ἀπὸ δσους εἶχον κατασκευασθῆ κατὰ τὴν

λαμπράν έκεινην ἐποχήν. 'Ο πύργος αὐτὸς ἦτο κατεσκευασμένος ἐπάνω εἰς μικρὰν νῆσον, ἡ δποία ἦτο ἐμπρός ἀπὸ τὸν λιμένα τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ ἐκαλεῖτο Φάρος. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν καὶ ὁ πύργος οὗτος ὠνομάσθη Φάρος, καθὼς καὶ οἱ ἄλλοι εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους.

Δώδεκα ἔτη ἐχρειάσθη ὁ περίφημος τεχνίτης Σώστρατος νὰ οἰκοδομήσῃ τὸν πελάριον αὐτὸν πύργον, ὅπου ἔκαμε αἰώνιον τὸ ὄνομά του μὲ τὴν ἐπιγραφήν, τὴν δποίαν ἐχάραξε: «Σώστρατος κνίδιος Δεξιφάνους, θεοῖς σωτῆρσιν ὑπὲρ τῶν πλαιζομένων».

'Ο Ἀλεξανδρινὸς φάρος.

'Ο πύργος οὗτος μὲ τοὺς πολλούς του δρόφους τόσον πολὺ ἐθαυμάσθη διὰ τὸ μέγεθος καὶ τὴν ὥραιότητά του, ὡστε συγκατελέχθη μεταξὺ τῶν Ἐπτὰ Θαυμάτων τοῦ κόσμου. Ἡτο κατεσκευασμένος ἀπὸ λευκὸν λίθον ἐπάνω εἰς ἀπότομον βράχον καὶ εἶχεν ὕψος, δπως λέγουν, 300 πήχεων. Τὸ φῶς, τὸ δποῖον ἔρριπτεν δ φανός, δ δποῖος εύρισκετο ἐπάνω εἰς τὴν κορυφήν, ἐφαίνετο πολὺ μακράν εἰς τοὺς πλέοντας τὴν θάλασσαν. Ἀπὸ τὸ κατάστρωμα τοῦ πλοίου, τὸ δποῖον ἔπλεεν εἰς

τὸν λαμπρὸν λιμένα τῆς Ἀλεξανδρείας, ἥτο δυνατὸν ὁ ἔμπορος νὰ βλέπῃ ἀπὸ πολὺ μακράν, πέραν ἀπὸ τὸν πανύψηλον φάρον, τὴν ὡραίαν καὶ πολυάνθρωπον πόλιν τῶν Πτολεμαίων βασιλέων καὶ τὸν ἴσχυρὸν στόλον τῶν πλοίων, τὰ δποῖα ἥσαν ἡγκυροβολημένα εἰς τὸν λιμένα της.

11. ΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΚΑΙ Η ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

Μεταξὺ τῶν μεγαλοπρεπῶν δημοσίων κτιρίων τῆς Ἀλεξανδρείας, ὅπως ἥσαν τὰ γυμνάσια, τὰ λουτρά, τὰ στάδια, αἱ στοιαὶ διὰ τὰς δημοσίας συγκεντρώσεις, αἱ ἀγοραὶ καὶ ἄλλα, ἐξεῖχον δύο σπουδαῖα οἰκοδομήματα· ταῦτα ἥσαν τὸ Μουσεῖον καὶ ἡ Βιβλιοθήκη τῆς Ἀλεξανδρείας.

Τὸ Μουσεῖον ἀπετελεῖτο ἀπὸ πολλὰ οἰκοδομήματα, ἀφιερωμένα εἰς τὰς Μούσας. Θὰ ἥτο δυνατὸν σήμερον νὰ τὸ ὄνομάσωμεν Πανεπιστήμιον. Ἐκεῖ συνηθροίζοντο οἱ φιλόσοφοι, οἱ Πτολεμαῖος ὁ Σωτὴρ ἐπιστήμονες καὶ οἱ σπουδασταὶ ἀπὸ (*Ἀπὸ τερράδων νόμισμα*) δλα τὰ μέρη ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ἀπὸ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ἀπὸ τὴν Ἰουδαίαν, τὴν Βαβυλῶνα καὶ ἀπὸ αὐτὰς ἀκόμη τὰς Ἰνδίας. Λέγουν, δτὶ μίαν φορὰν συνηθροίσθησαν εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν 14.000 σπουδασταὶ!

Πλησίον τοῦ Μουσείου ύπηρχον βοτανικὸς καὶ ζωολογικὸς κῆπος, καθὼς καὶ ιδιαιτερα διαμερίσματα δι' ἀνατομικάς καὶ ἀστρονομικάς μελέτας. Τὸ σπουδαιότερον δμως ἀπὸ δλα τὰ οἰκοδομήματα ἥτο ἡ περίφημος Βιβλιοθήκη τῆς Ἀλεξανδρείας, ἡ δποῖα λέγουν, δτὶ εἶχε πλέον τῶν 500.000 χειρογράφων ἀπὸ πάπυρον. Οἱ βασιλεῖς Πτολεμαῖοι ἥθελον νὰ ἔχουν εἰς τὴν μεγάλην βιβλιοθήκην τῶν ἀντίγραφα δλων τῶν ἔλληνικῶν βιβλίων, τὰ δποῖα ύπηρχον.

12. ΤΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΠΕΡΓΑΜΟΥ

Εἰς τὴν βορειοδυτικὴν παραπλάνην τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἔλαμψε κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ὡσάν μετέωρον τὸ μικρὸν βασιλεῖον τῆς Περγάμου. Ἡ Πέρμαγος ἥτο πόλις ἐκ φύσεως πολὺ ὀχυρά· δι' ἓν δὲ διάστημα ἀνῆκεν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Θράκης Λυσίμαχον, δὲ ὅποιος εἶχεν ἐκλέξει αὐτήν, διὰ νὰ τοποθετήσῃ ἐκεῖ τοὺς θησαυρούς του. Φύλακα αὐτῆς εἶχε διορίσει τὸν φρούραρχον Φιλέταιρον ἀπὸ τὴν Βιθυνίαν. Οὗτος εἰς τὴν ἀρχὴν ἥτο πιστὸς εἰς τὸν βασιλέα Λυσίμαχον. Ἄλλος δὲ τὰ

281 π.Χ.

Συρίας Σέλευκον, ἀπέστη ἀπὸ τὸν Λυσίμαχον καὶ ἐπῆγε μὲ τὸ μέρος τοῦ Σελεύκου· ἔθεσε δὲ εἰς τὴν διάθεσίν

του τοὺς θησαυρούς τῆς Περγάμου. Ὁ Σέλευκος διώρισε τὸν Φιλέταιρον διοικητὴν τῆς Περγάμου καὶ ἐνεπιστεύθη εἰς αὐτὸν τὴν φύλαξιν τοῦ θησαυροῦ.

Ἐπὶ δεκαοκτὼ ἔτη δὲ Φιλέταιρος ἐξηκολούθει νὰ εἶναι διοικητὴς καὶ προσεπάθει νὰ ἔχῃ τὴν φιλίαν τῶν Σελευκιδῶν. Συγχρόνως δὲ μὲ τὸν πλούτον του κατώρθωνε νὰ ἔχῃ τὴν φιλίαν τῶν γειτονικῶν πόλεων καὶ νὰ διοργανώῃ μισθοφορικὸν στρατόν.

Ο βασιλεὺς τῆς Περγάμου Φιλέταιρος (Ἀπὸ τετράδραχμον νόμισμα).

Ο διάδοχός του Εύμενης ἐπεξέτεινε τὴν ἀρχὴν του εἰς τὰ γειτονικὰ χωρία, τὰ δόποια εύρισκοντο γύρω. Ἐνίκησε δὲ εἰς τὰς Σάρδεις τὸν Ἀντίοχον Α' τῆς Συρίας καὶ ἐξησφάλισε τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ κράτους του ἀπὸ τὸ βασίλειον τῶν Σελευκιδῶν.

Τὸ κράτος τῆς Περγάμου ἀπέκτησε τὴν μεγαλυτέραν του δύναμιν καὶ δόξαν ἐπὶ τοῦ Ἀττάλου Α'. Οὗτος ἔλαβε καὶ τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως μετὰ τοὺς νικηφόρους ἀγῶνας του ἐναντίον ἐνὸς βαρβάρου λαοῦ, δὲ ὅποιος ἐπέδραμε κατὰ τὸν Ζον αἰῶνα π. Χ. ἐναντίον τῆς Ἐλλάδος,

δπως θὰ μάθωμεν, καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ὁ βάρβαρος αὐτὸς λαὸς ἦσαν οἱ Γαλάται, οἱ ὅποιοι ἐνικήθησαν ἀπὸ τὸν Ἀτταλον καὶ ἔγκατεστάθησαν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας εἰς μίαν ἑπαρχίαν, τὴν Γαλατίαν.

Ἡ ἔνδοξος αὐτὴ νίκη ὑπῆρξε τὸ ἡρωικῶτερον κατόρθωμα ἀπὸ δλα, δσα μανθάνομεν εἰς τὴν ἴστορίαν τοῦ λαμπροῦ ἐκείνου βασιλέοι. Διὰ τοῦτο τὰ ἀγάλματα, τὰ ὅποια εὑρέθησαν ἐκεῖ, ἐνθυμίζουν κάτι ἀπὸ τὰ ἡρωικὰ ἐκεῖνα κατορθώματα.

Τὸ βασιλειον τῆς Περγάμου δὲν ἔπαιυσε καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων βασιλέων του νὰ εἶναι ἵσχυρὸν καὶ πλούσιον, μέχρις ὅτου ὑπετάγη εἰς τοὺς Ρωμαίους (129 π. Χ.).

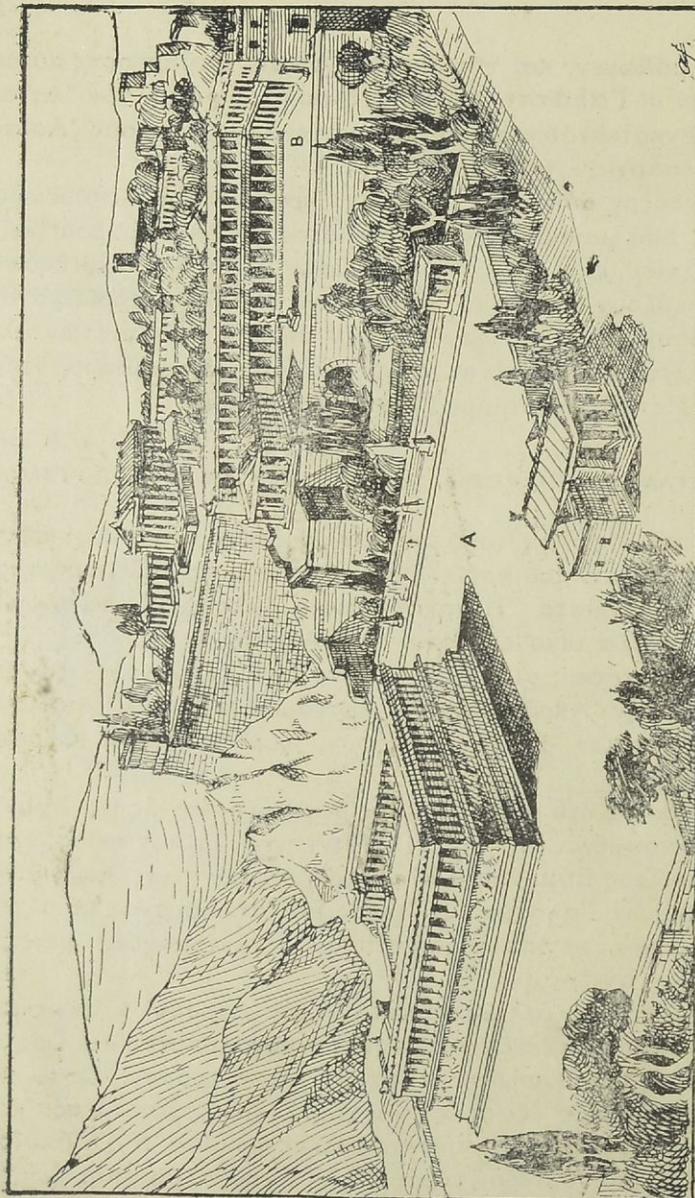
13. ΤΑ ΜΕΓΑΛΟΠΡΕΠΗ ΚΤΙΡΙΑ ΤΗΣ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ ΤΗΣ ΠΕΡΓΑΜΟΥ

Οἱ βασιλεῖς τῆς Περγάμου ἐφιλοτιμήθησαν νὰ στολίσουν τὴν πρωτεύουσαν τοῦ βασιλείου των μὲ λαμπρὰ καὶ μεγαλοπρεπῆ οἰκοδομήματα. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ δὲ τούτων συνηγωνίζετο τὰ μεγάλα οἰκοδομήματα τῶν Ἀθηνῶν.

Αἱ ἀνασκαφαί, αἱ ὅποιαι ἔγιναν ἀπὸ Γερμανούς ἀρχαιολόγους εἰς τὴν Ἀκρόπολιν τῆς Περγάμου καὶ κάτω ἀπὸ τὴν, ἀπεκάλυψαν ἀγοράν, θέατρον, γυμνάσιον καὶ ὥραίας κιονοστοιχίας.

Σπουδαῖος ἦτο δοκοσσιαῖος βωμὸς ἐπάνω εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, ἀφιερωμένος εἰς τὸν Δία Σωτῆρα. Τοῦτον κατεσκεύασεν δο βασιλεὺς Εύμενης δο Β' εἰς μνήμην τῆς νίκης του κατὰ τῶν βαρβάρων Γαλατῶν. Ὁ βωμὸς ἦτο στολισμένος μὲ πλούσια ἀνάγλυφα, τὰ ὅποια παρίστανον γιγαντομαχίαν μεταξὺ θεῶν καὶ γιγάντων.

Ἡ εἰκὼν εἰς τὴν σελ. 24 παριστάνει τὴν Ἀκρόπολιν, δπως ἦτο κατὰ τὴν λαμπρὰν ἐκείνην ἐποχήν. Τὰ μεγαλοπρεπῆ καὶ ὥραία κτίρια εἶναι οἰκοδομημένα κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ώστε νὰ σχηματίζουν τρεῖς ἔξωστας· τὸν χαμηλότερον, τὸν μέσον καὶ τὸν ύψηλότερον. Εἰς τὸν πρῶτον (βλέπε γράμμα Α), δο ὅποιος εἶναι καὶ δο περισσότερον εύρύς, εἶναι δο μεγαλοπρεπῆς βωμὸς τοῦ Διός. Ἐχει τρεῖς ὥραίας κιονοστοιχίας ἰωνικοῦ ρυθμοῦ,

Ακρόπολις τῆς Περγάμου (Αυταιούσιας).

κάτω ἀπὸ τὰς ὁποίας διακρίνομεν τὴν ζωφόρον μὲ τὰς παραστάσεις τῆς γιγαντομαχίας. Εἰς τὸ μέσον (B) εύρισκεται τὸ ἵερὸν τῆς Ἀθηνᾶς καὶ ὁπίσω ἀπὸ τὴν μεγάλην σειράν τῶν κιονοστοιχιῶν ύπηρχεν ἡ περίφημος Βιβλιοθήκη. Εἰς τὸ ὑψηλότερον μέρος (Γ) εἶναι ὁ ναὸς τοῦ Τραϊανοῦ.

+ 14. Η ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΗΣ ΠΕΡΓΑΜΟΥ ΑΙ ΠΕΡΓΑΜΗΝΑΙ

Ἐπάνω εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ύπηρχε καὶ ἡ περίφημος βιβλιοθήκη τῆς Περγάμου, ἡ ὁποία εἶχε 200.000 βιβλία. Τὰ βιβλία αὐτὰ ἦχειρό γραφα, ἐγράφοντο προηγουμένως ἐπάνω εἰς πάπυρον. Ἐπειδὴ δύμως ἡ ἔξαγωγὴ τοῦ παπύρου ἀπηγρεύθη ἀπὸ τοὺς Αἴγυπτίους, διὰ τοῦτο οἱ βασιλεῖς τῆς Περγάμου ἀντικατέστησαν τὸν πάπυρον μὲ ἄλλην ὅλην, τὴν περγαμηνήν.

Αὕτη ἦτο δέρμα ζώου, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἀφαιροῦσαν τὰς τρίχας καὶ κατόπιν τὸ κατειργάζοντο κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ώστε νὰ ἡμπορῇ κανεὶς νὰ γράφῃ ἐπάνω εἰς αὐτό. Ἡ ὅλη αὐτὴ ὀνομάσθη περγαμηνὴ ἢ περγαμηνὸς χάρτης, ἀπὸ τὴν πόλιν Πέργαμον, διόπου πρώτην φορὰν ἐφευρέθη.

15. ΟΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΤΕΡΟΙ ΛΑΟΙ ΤΩΝ ΚΤΗΣΕΩΝ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Οἱ λαοί, οἱ ὁποῖοι εύρισκοντο ἀκόμη ἀνατολικώτερον ἀπὸ τὰ βασίλεια τῶν Διαδόχων, ἀπετέλεσαν κατὰ τὰ μέσα τοῦ 3ου π.Χ. αἰῶνος ἴδιαίτερα κράτη. Τὰ σπουδαιότερα ἀπὸ αὐτὰ ἦσαν τὸ βασίλειον τῆς Βακτριανῆς καὶ τῶν Πάρθων. Οἱ Πάρθοι ἦσαν λαός Ιρανικὸς καὶ ἡμιβάρβαρος, διὰ τὸν ὁποῖον δλίγαι πράγματα γνωρίζομεν εἰς παλαιοτέρους χρόνους.

Τὸ βασίλειον τῶν Πάρθων ἔγινε βραδύτερον σπουδαῖον καὶ ἰσχυρὸν κράτος, ύπηρξε δὲ ἰσχυρὸς ἀντίπαλος τῆς Ρώμης, ὅταν κατέκτησεν αὐτὴ τὴν Ἀσίαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

16. Ο ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΒΙΟΣ

Οι ἄνθρωποι τῶν μικρῶν πόλεων καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἔκεινην ἡσχολοῦντο μὲ τὴν γεωργίαν, ἀπὸ τὴν δποίαν κυρίως ἐκέρδιζον τὰ μέσα διὰ τὴν ζωήν των. Ἀλλὰ παρῆγον καὶ ἄλλα πράγματα, τὰ δποία μὲ τὰ πλοῖα των ἐπώλουν εἰς ἄλλας χώρας. Ή δὲ κοινωνική ζωή των ἦτο κανονική. Οἱ ἄρχοντες ἔξελέγοντο μὲ τὴν ψῆφον τῶν πολιτῶν.

Ἐκεῖνος, ὁ δποίος ἔξελέγετο διὰ μίαν θέσιν ἀνωτέραν εἰς τὴν πολιτείαν, πολλὰς φοράς ἔθυσίαζε μέγα μέρος τῆς περιουσίας του χάριν τῶν πολιτῶν.

Οἱ πολῖται ἔξ ἄλλου πρὸς ἀνταμοιβὴν ἀπήλλασσον αὐτὸν ἀπὸ ώρισμένας ύποχρεώσεις, τὰς δποίας εἶχε κάθε πολίτης. Ἐδιδον εἰς αὐτὸν τιμητικὴν θέσιν εἰς τὸ θέατρον καὶ εἰς τὰς ἄλλας ἔορτάς το δὲ ὅγαλμά του ἐστήνετο εἰς τὴν στοάν.

Οἱ πολῖται ἥσαν φιλόπονοι, ἔξυπνοι. ἡθικοὶ καὶ εὐχαριστημένοι πολὺ ἀπὸ τὴν ζωήν των. Εἰς τὰς μεγάλας πόλεις οἱ ἄνθρωποι ἡσχολοῦντο μὲ τὴν βιομηχανίαν καὶ τὸ ἐμπόριον. Ἐκεῖ ἔβλεπε κανεὶς μεγάλα καὶ λαμπρὰ δημόσια κτίρια, τὰ δποία δὲν ύπηρχον εἰς τὰς μικρὰς πόλεις. Ὅπηρχεν εἰς αὐτὰς ἡ τάξις τῶν πολὺ πλουσίων ἀνθρώπων καὶ ἡ τάξις τῶν πτωχῶν, ἡ δποία ἦτο καὶ ἡ πολυπληθεστέρα. Οἱ πλούσιοι εἶχον ώραίας ἰδιωτικὰς κατοικίας.

Οἱ ἄνθρωποι τότε εἶχον περισσοτέρας γνώσεις περὶ ύγιεινῆς, διὰ τοῦτο δὲ ἐφρόντιζον ὅστε αἱ πόλεις, τὰς δποίας ἔκτιζον νὰ ἐφοδιάζωνται μὲ ἄφθονον ὕδωρ. Τὸ ὕδωρ συνήθως

ἡρχετο ἀπὸ ὑψηλὰ μέρη καὶ μὲν μεγάλους ὑπογείους σωλῆνας διωχετεύετο καθαρὸν εἰς τὴν πόλιν. Ἀπ' ἐκεῖ μὲν μικροτέρους σωλῆνας διεμοιράζετο ἀφθονον εἰς κάθε οἰκίαν. Διὰ τὰς πολὺ μεγάλας πόλεις ὑπῆρχον μεγάλα ὑπόγεια ὑδραγωγεῖα κατεσκευασμένα μὲν λιθον καὶ τσιμέντον.

Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἶχεν ἀναπτυχθῆ ἡ δημοσία ὑγεία, δπως θὰ ἐλέγομεν σήμερον. Ὁ Ἀριστοτέλης δὲ μᾶς δμιλεῖ περὶ μᾶς ἀρχῆς, ἡ δποία ἐφρόντιζε διὰ τὴν ὑγείαν τῆς πόλεως. Τὰ ἀπορρίμματα δὲν ἀφήνοντο, δπως ἀλλοτε, εἰς τοὺς δρόμους, ἵνα παρασύρῃ αὐτὰ ἡ βροχή, ἀλλ' ἐρρίπτοντο μέσα εἰς λάκκους, οἱ δποῖοι ἥνοιγοντο διὰ τὸν σκοπὸν αὐτῶν.

Εἰς τὴν Πριήνην οἱ ἀρχαιολόγοι εῦρον, δτι τὰ διάφορα κατασκευασμάτα, τὰ δποία εἶχον κάμει τότε οἱ ἄνθρωποι διὰ τὴν ὑγείαν τῆς πόλεως, δμοιάζουν πολὺ μὲ τὰ σημερινά. X

17. Ο ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΣ ΒΙΟΣ

Ἡ οἰκογενειακὴ ζωὴ ἦτο περισσότερον προωδευμένη κατὰ τὴν ἑλληνιστικὴν ἐποχήν. Οἱ ἄνδρες, ἐπειδὴ τώρα δὲν ἀπασχολοῦνται πολὺ, δπως ἀλλοτε, μὲ τὰ πολιτικὰ πράγματα, ζοῦν περισσότερον μὲ τὰς οἰκογενείας τῶν εἰς ώραίας οἰκίας. Αὗται εἶχον τὴν ἴδιαν διαίρεσιν μὲ τὰς οἰκίας, τὰς δποίας εἴδομεν εἰς τὸ προηγούμενον βιβλίον, ἀλλ' ἥσαν μὲ περισσοτέραν τέχνην κατεσκευασμέναι καὶ καλύτερον κοσμημέναι. Οἱ τοῖχοι τῶν συχνὰ εἶχον μαρμαροκονίαμα καὶ ἔκοσμοῦντο μὲ ώραίας ζωγραφίας. Τὸ δὲ δάπεδον εἰς τὰς πλουσίας οἰκίας παρουσίαζεν ώραίας παραστάσεις μὲ μωσαϊκά. Τὰ δωμάτια εἶναι πολὺ εὐρύχωρα καὶ μερικὰ χρησιμοποιοῦνται ως δωμάτια ὑποδοχῆς. Ὑπάρχουν δὲ καὶ δωμάτια ἴδιαίτερα, διὰ νὰ λούωνται τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας, οἱ λουτρῶνες.

Αἱ οἰκίαι τῶν πλουσίων δμοιάζουν πολὺ μὲ τὰ ἀνάκτορα. Ἔχουν δύο αὐλάς, αἱ δποῖαι περιβάλλονται μὲ κίονας, ἐνδὲ τὸ δάπεδόν των εἶναι ἐστρωμένον μὲ τσιμέντον. Κρήναι δὲ μὲ κρυστάλλινον ὅδωρ, διάφορα ἄνθη καὶ ἀγάλματα, συμπλη-

φώνουσν τὴν ὥραιότητα τῶν μεγαλοπρεπῶν αὐτῶν περιστύλων αὐλῶν.

Εἰς τὴν μίαν ἐξ αὐτῶν, τὴν πρὸς τὸ βάθος, (βλέπε εἰκόνα σελ. 9), συγκεντρώνονται τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας διὰ τὰς διαφόρους ἔργασίας των. Ἐκεῖ περίπου εύρισκονται τὰ δωμάτια καὶ τῶν ύπηρετριῶν, αἱ δποῖαι γνέθουν, ύφαίνουν, ἀλέθουν τὸν σῖτον καὶ παρασκευάζουν ἄρτον.

Τὰ ἔπιπλα τῆς οἰκίας ἥσαν ἀπὸ χαλκόν, ἐλεφαντοστοῦν καὶ ἀπὸ πολύτιμα ξύλα, τὰ δποῖα ἥρχοντο ἀπὸ διάφορα μέρη.

18. Η ΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΟΣ

Αἱ γυναῖκες κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν εἶναι περισσότερον προωδευμέναι παρὰ εἰς τὰς προηγουμένας ἐποχάς. Εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν αἱ γυναῖκες ἔχουν ἀτομικάς περιουσίας, μὲ τὰς δποῖας πολλὰς φοράς ίδρυουν κοινωφελῆ ίδρυματα, διὰ τὴν μόρφωσιν τῶν νέων καὶ διὰ θρησκευτικούς σκοπούς. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον γίνονται αὗται περισσότερον ἀνεξάρτητοι. Μεγάλην ἀξίαν ἀπέκτησαν αἱ γυναῖκες, αἱ δποῖαι προήρχοντο ἀπὸ βασιλικάς αὐλᾶς. Αἱ περισσότεραι δὲ ἀπὸ αὐτὰς κατήγοντο ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν. Αἱ πριγκίπισσαι πολλὰς φοράς ύπεστήριζον ἀνθρώπους πεπαιδευμένους καὶ ποιητάς, ἀπὸ τοὺς δποίους ἔξυμνοῦντο. Αἱ γυναῖκες ἐπίσης κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἀσκοῦνται μὲ διαφόρους σωματικάς ἀσκήσεις καὶ λαμβάνουν μέρος εἰς τὰ κοινά γεύματα κατὰ τὰς ἑορτάς.

Πρὸς τούτοις λαμβάνουν τὴν ἀπαραίτητον μόρφωσιν καὶ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν φιλολογίαν καὶ τὴν ἐπιστήμην. "Οπως σήμερον, καὶ τότε ἐδίδετο μεγάλη προσοχὴ εἰς τὴν μουσικὴν μόρφωσιν τῶν νεαγίδων. Αἱ νεάνιδες ἐλάμβανον μέρος μαζὶ μὲ τοὺς νέους εἰς χοροὺς κατὰ τὰς ἑορτάς. Ἀκούομεν δέ, ὅτι ἐφοίτων μαζὶ καὶ εἰς τὸ σχολεῖον. Αἱ συζητήσεις, τὰς δποίας ἔκαμνον οἱ φιλόσοφοι, καθὼς καὶ οἱ ἐπιδεικτικοὶ λόγοι τῶν ρητόρων περὶ γάμου καὶ οἰκογενειακῆς εύτυχίας, φανερώνουν πόσον σπουδαία ἦτο ἡ θέσις τῆς γυναικός κατὰ τοὺς ἐλληνιστικούς χρόνους.

Τὰ ἔθιμα, τὰ δποία συνήθιζον οἱ ἄνθρωποι κατὰ τὸν γάμον, φανερώνουν τὴν θρησκευτικότητα καὶ τὴν οἰκογενειακὴν ἵερότητα, τὴν δποίαν εἶχεν οὗτος. Μία παράστασις ἐπάνω εἰς ἐν ἀττικὸν ἀγγεῖον, τὴν γαμήλιον λουτροφόρον, εἰκονίζει πολὺ ὡραίαν σκηνήν, κατὰ τὴν δποίαν ἡ νύμφη δδηγεῖται ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ εἰς τὴν οἰκίαν του.

‘Υποδοχὴ νύμφης ὑπὸ τῶν γονέων τοῦ γαμβροῦ.

Ἡ νύμφη δδηγεῖται ἐπάνω εἰς ἄμαξαν ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ. Οἱ κίονες φανερώνουν τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ, ὅπου οἱ γονεῖς ἀναμένουν τὸ εὐτυχές ζεῦγος.

19. Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ ΤΩΝ ΝΕΩΝ

Οἱ ἄνθρωποι κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἐνδιαφέρονται πολὺ διὰ τὴν μόρφωσιν τῶν νέων. Πολλοὶ πλούσιοι δίδουν μεγάλα ποσὰ καὶ ἀφήνουν σημαντικὰ κληροδοτήματα διὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν. Αἱ κυβερνήσεις μέσα εἰς τὰς πόλεις, καθὼς καὶ αἱ ἀρχαὶ τῶν μικροτέρων πόλεων καὶ τῶν χωρίων, ἔχουν ὑπὸ τὸν ἔλεγχόν των τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν νέων. “Ωστε τὰ σχολεῖα δὲν εἶναι, δπως εἰς παλαιοτέρους χρόνους, ίδιωτικαὶ ἐπιχειρήσεις.

Πολίτης πλούσιος τῆς Μιλήτου, δπως μανθάνομεν ἀπό-

μίαν ἐπιγραφήν, ἔδωσε τὸ 200 περίπου π.Χ. δέκα τάλαντα ἀργύρου, ἀπὸ τοὺς τόκους τῶν ὁποίων ὥρισε νὰ συντηρῶνται τέσσαρα σχολεῖα καὶ νὰ πληρώνωνται τέσσαρες διδάσκαλοι τῆς γυμναστικῆς. "Ἐν μέρος ἀπὸ τὸ ἑτάσιον εἰσόδημα ἥτο διατεθειμένον διὰ θρησκευτικὰς πομπάς καὶ θυσίας, εἰς τὰς ὁποίας ἔπρεπε νὰ λαμβάνουν μέρος οἱ νέοι τῆς πόλεως.

"Αλλος γενναιόδωρος πολίτης ἀπὸ τὴν νῆσον Τέων ἐκληροδότησε 30.000 δραχμάς, διὰ νὰ πληρώνωνται ἀπὸ τοὺς τόκους τρεῖς διδάσκαλοι κατώτεροι, δύο γυμνασταί, εἰς διδάσκαλος διὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς κιθάρας καὶ δύο διδάσκαλοι τῶν στρατιωτικῶν ἀσκήσεων.

Οἱ παῖδες ἐμάνθανον εἰς τὰ σχολεῖα ἀνάγνωσιν, καλλιγραφίαν, ὡδικήν, κιθάραν, μουσικὰ σημεῖα διὰ φωνητικὴν καὶ ἐνόργανον μουσικήν, ἵχνογραφίαν καὶ ἀπαγγελίαν ἀποσπασμάτων τραγικῶν ποιητῶν. Ἐπίσης μαθηματικὰ καὶ γενικὰ μαθήματα, τὴν πολυμαθίαν.

Οἱ διδάσκαλοι ἔξελέγοντο δι' ἓν ἔτος, δπως καὶ οἱ ἄλλοι υπάλληλοι τοῦ κράτους. Τὸ 159 π.Χ. ὁ δῆμος τῶν Δελφῶν ἔκαμεν ἔκκλησιν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Περγάμου "Ατταλον Β'" δι' οἰκονομικὴν βοήθειαν ὑπὲρ τῆς ἐκπαίδεύσεως τῶν παιδίων του. Ἡ μεγαλειότης του ἔδωρησε τότε 18.000 δραχμάς διὰ τὸν σκοπὸν αὐτόν.

Εἰς τοὺς ἐλληνιστικοὺς χρόνους οἱ νέοι ἐσπούδαζον καὶ ἀνώτερα μαθήματα, δπως φιλοσοφίαν καὶ ἄλλας ἐπιστήμας. Δυνάμεθα λοιπὸν νὰ εἴπωμεν, δτι οἱ νέοι ἐλάμβανον τότε, δπως θὰ ἐλέγομεν σήμερον, πανεπιστημιακὴν μόρφωσιν.

20. Η ΕΦΗΒΕΙΑ

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν μόρφωσιν, τὴν ὁποίαν ἐλάμβανον οἱ νέοι εἰς τὰ κατώτερα σχολεῖα καὶ τὰς ἀνωτέρας σχολάς, ὑπῆρχε καὶ μία ὀργάνωσις, εἰς τὴν ὁποίαν μετεῖχον ὅλοι οἱ ἔφηβοι νέοι, οἱ ἔχοντες ἥλικίαν 18 - 20 ἑτῶν. Ἡ ὀργάνωσις αὕτη, ἡ ὁποία φέρει τὸ ὄνομα Ἐφηβεία, εἰς παλαιοτέρους χρόνους ἐσήμαινεν ὑποχρεωτικὴν στρατιωτικὴν ἐκπαίδευσιν. Εἰς τοὺς ἐλλη-

νιστικούς δημως χρόνους ἔπαινες νὰ εἶναι ύποχρεωτική καὶ ἔλαβε μεγαλυτέραν πρόδον. Οἱ ἔφηβοι ἐνεγράφοντο εἰς τὴν ὁργάνωσιν αὐτὴν δι’ ἐν ἔτος καὶ ἡσχολοῦντο μὲ τὰ ἀθλητικὰ καὶ ἄλλα μαθήματα, τὰ ὅποια μορφώνουν τὴν ψυχήν. Δηλαδὴ προ-ητοιμάζοντο διὰ τὴν στρατιωτικήν τῶν θητείαν, τὴν ύπηρεσίαν πρὸς τὴν πατρίδα.

Τὴν γενικὴν διοίκησιν τῆς Ἐφηβείας εἶχεν δὲ κοσμητής, δὲ διοίσος ἔξελέγετο δι’ ἐν ἔτος. Οὕτος εἶχεν δλην τὴν εὐθύνην καὶ ἔδιδε λόγον τῶν πράξεών του εἰς τὸ τέλος τοῦ ἔτους ἐνώπιον ἐνὸς συμβουλίου τῆς πόλεως. Οἱ διδάσκαλοι διωρίζοντο ἀπὸ τὴν πόλιν καὶ ἔδιδασκον τοὺς ἔφηβους σωματικήν ἀγωγὴν καὶ ἀθλητικά. Ἄλλ’ οἱ ἔφηβοι ύπεχρεοῦντο νὰ παρακολουθοῦν τὰς ρητορικὰς καὶ φιλοσοφικὰς σχολὰς καθ’ ὅλον τὸ ἔτος τῆς Ἐφηβείας τῶν.

Οἱ ἔφηβοι ἔζων ὡς πραγματικοὶ σύντροφοι καὶ ἐφρόντιζον οἱ ἕδιοι διὰ τὴν ὁργάνωσίν των. Ἐξέλεγον ὡς βαθμοφόρους τῶν τοὺς περισσότερον ἴκανον τοὺς μεταξύ των, ἀνέθετον δὲ εἰς αὐτοὺς διάφορα καθήκοντα. Οἱ βαθμοὶ τῆς Ἐφηβείας ἦσαν ἄρχων, πολέμαρχος, θεσμοθέτης καὶ ἄλλοι.

Τὸ σύστημα αὐτὸν τῆς Ἐφηβείας ἐπεκράτησεν εἰς κάθε κοινότητα τῆς Ἑλλάδος, τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τῆς Συρίας, εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ εἰς ἄλλας πόλεις.

Περιφήμον ὑπῆρξε τὸ μέγαρον τῆς Ἐφηβείας εἰς τὰς Ἀθήνας, τὸ Πτολεμαῖον, τὸ ὁποῖον ὕδρυσεν δὲ Πτολεμαῖος Β' τὸν Ζον π.Χ. αἰῶνα. Ἡτο τὸ ἀρχαιότερον κέντρον καί, δπως θὰ ἐλέγομεν σήμερον, τὸ ἐπιτελεῖον τῆς Ἐφηβείας. Τὸ κτίριον αὐτὸν εἶχεν ἴδιαίτερα διαμερίσματα, δπου ἥσκοῦντο οἱ ἔφηβοι εἰς τὰ ἀθλητικά· εἶχεν ἐπίσης βιβλιοθήκην καὶ μεγάλην αἴθουσαν διὰ διαλέξεις.

Οἱ ἔφηβοι διεκρίνοντο διὰ τὴν μεγάλην πειθαρχίαν, τὴν διοίσαν εἶχον πρὸς τοὺς ἀνωτέρους τῶν καὶ διὰ τὴν κοσμιότητά των ἔξω εἰς τὴν πολιτείαν. Ἡμποροῦμεν λοιπὸν νὰ εἴπωμεν, δτι ἡ σημερινὴ ὁργάνωσις τῶν νέων εἰς τὴν χώραν μας καὶ εἰς ἄλλας χώρας τῆς Εύρωπης εἶναι κληρονομία ἀπὸ τὸ ἔνδοξον παρελθόν τῆς πατρίδος μας.

21. ΤΙΜΑΙ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΝΕΚΡΟΥΣ. Η ΣΑΡΚΟΦΑΓΟΣ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες, δπως καὶ ἡμεῖς σήμερον, ἐτίμων πολὺ τοὺς νεκρούς των. Εἰς τοὺς χρόνους, κατὰ τοὺς ὅποίους ἔζη ὁ Ὄμηρος, μανθάνομεν, δτι οἱ Ἑλληνες ἔκαιον τοὺς νεκρούς των καὶ ἐμάζευον τὴν τέφραν. Ἀργότερον ἦλθε καὶ πάλιν ἡ πολὺ παλαιὰ συνήθεια, νὰ μὴ καίουν τοὺς νεκρούς. Ἡ συνήθεια αὕτη διετηρήθη καὶ εἰς τοὺς ὕστερον χρόνους.

Τὰ λείψανα ἑκείνων, οἱ ὅποιοι ἔπιπτον εἰς τὴν μάχην, τὰ ἐμάζευον καὶ τὰ ἔθαπτον εἰς τὸ πάτριον ἔδαφος. Ἐὰν δμως συνέβαινε νὰ μὴ εὑρεθοῦν τὰ κορμιὰ τῶν παλικαριῶν, τότε ἵδρυον κενοτάφιον διὰ τὸν ἄγνωστον στρατιώτην.

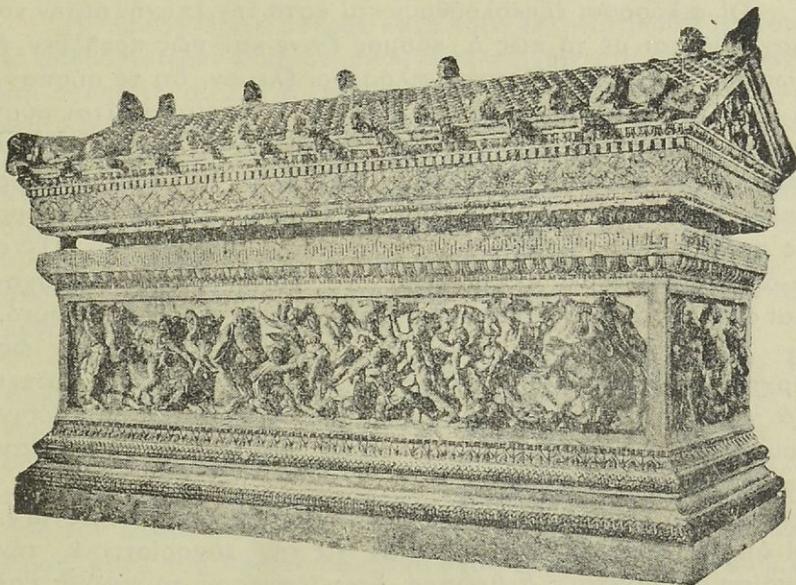
Τὸ σῶμα τῶν ἀποθανόντων ἔξετίθετο ἐπάνω εἰς κλίνην, ἀφοῦ προηγουμένως ἐγίνοντο ἱεροτελεστίαι. Τοῦτο ἐλέγετο πρόθεσις. Γυναῖκες δὲ πληρωνόμεναι ἔκλαιον τὸν νεκρόν. Στέφανοι, ταινίαι καὶ στάμνοι μὲ ἔλαιον, αἱ λήκυθοι, προσεφέροντο ἀπὸ τοὺς φίλους. Κατὰ τὴν ἐκφορὰν συνώδευον τὸν νεκρὸν ἥχοι αὐλῶν καὶ ἄλλα πένθιμα ἄσματα. Οἱ συγγενεῖς καὶ ἄλλοι γνωστοὶ μὲ μαῦρα φορέματα ἥκολούθουν τὴν ἐκφοράν. Ὁ νεκρὸς ἐθάπτετο ἐμπρὸς ἀπὸ τὴν πόλιν εἰς τὰ πλάγια τῶν δδῶν. Ὁ δὲ τάφος ἐκτίζετο ἀπὸ λίθους ἢ, δπως εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ἐλαξεύετο ἐπάνω εἰς τοὺς βράχους.

Ἄπο τὰς ἀρχὰς τῆς Ἑλληνιστικῆς περιόδου τὰ μνημεῖα ἥσαν περισσότερον ἀπλᾶ καὶ πολὺ ὡραῖα στολισμένα. Ἐν ἀπ' αὐτὰ εἶναι καὶ ἡ λεγομένη σαρκοφάγος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ἡ δποία εύρεθη εἰς τὴν Σιδῶνα· καὶ εύρισκεται σήμερον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Τὸ μνημεῖον τοῦτο (βλέπε εἰκόνα σελ. 33), ἔχει σχῆμα ναοῦ καὶ σαμαρωτὴν στέγην. Φέρει τὸ ὄνομα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ εἰς μίαν ἀπὸ τὰς μακράς πλευράς τῆς εἰκονίζεται ἡ μάχη εἰς τὴν Ἰσσόν. Διὰ τοῦτο ὑπέθεσαν οἱ ἀρχαιολόγοι, δτι ἡ λάρναξ αὐτὴ εἶχε κατασκευασθῆ, διὰ νὰ δεχθῇ τὸ σῶμα τοῦ μεγάλου κατακτητοῦ.

Αἱ ἄλλαι πλευραὶ παριστοῦν μάχας καὶ κυνήγια. "Ολαι αἱ εἰκόνες εἶναι πολὺ ζωνταναί. Εἰς μίαν εἰκόνα ὁ Ἀλέξαν-

δρος φέρει εἰς τὴν κεφαλὴν δέρμα λεοντοκεφαλῆς, ὡς ἀπόγονος τοῦ Ἡρακλέους καὶ ἐπιτίθεται ἐναντίον τῶν ἔχθρῶν ἔφιππος. Μὲ τὸ δόρυ τού δὲ εἶναι ἔτοιμος νὰ πλήξῃ Πέρσην στρατηγόν, ὁ δόποιος προσπαθεῖ νὰ ἀποφύγῃ τὸ πλῆγμα.

Αἱ σαρκοφάγοι τῆς ἐποχῆς αὐτῆς ἔχουν μεγάλην σημασίαν διὰ τὴν ἴστορίαν τῆς τέχνης.

Ἡ σαρκοφάγος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξανδροῦ.

22. Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ

Οἱ Ἑλληνες, ὅπως εἴπομεν, ἥλθον εἰς ἐπικοινωνίαν μὲν πολλοὺς λαούς τῆς Ἀνατολῆς λόγῳ τοῦ ἐμπορίου των μὲ τὰς πόλεις, τὰς δόποιας Ἰδρυσαν ἐκεῖ. Μαζὶ δὲ μὲ ἄλλα πράγματα, ἔμαθον πρὸς τούτοις ἀπὸ τοὺς νέους λαούς νέας θρησκευτικὰς ἰδέας, εἰς τὰς δόποιας ἐπίστευσαν. Τοιουτοτρόπως παρέλασθον εἰς τὴν θρησκείαν των καὶ ξένους θεοὺς καὶ θεάς. Εἰς τὴν Αἴ-

γυπτον οι "Ελληνες ἐλάτρευον μαζὶ μὲ τοὺς θεούς των καὶ τοὺς ἐντοπίους θεούς, τὸν Σάραπιν καὶ τὴν θεὰν Ἱσιν. Ἡ λατρεία τῶν νέων θεῶν ἦλθε καὶ εἰς τὴν Μακεδονίαν, δηπου αἱ ἀνασκαφαὶ ἔφερον εἰς φῶς ἰδιαιτέρους ναοὺς πρὸς τιμήν των.

23. Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

Οἱ φιλόσοφοι ἔξηκολούθουν καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν νὰ ἀσχολοῦνται μὲ τὸ πῶς δὲ κόσμος ἔγινε καὶ πῶς προῆλθεν ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου. Μερικοὶ φιλόσοφοι ἔλεγον, ὅτι τὸ σύμπαν, δὲ κόσμος, εἶναι μία μεγάλη μηχανή, ἡ δποία κινεῖται σύμφωνα μὲ ὥρισμένους νόμους. Δὲν ἐπίστευον δέ, ὅπως πρίν, ὅτι κυβερνᾶται ἀπὸ τὸν Δία, τὸν Ποσειδῶνα καὶ ἀπὸ ἄλλους θεούς. Περισσότερον δημοσιεύονταν τὸν φιλοσόφους τὸ πρόβλημα τῆς πραγματικῆς εύτυχίας τοῦ ἀνθρώπου: Πῶς δὲ ἀνθρωπὸς θὰ γίνη εύτυχός; Τρεῖς φιλοσοφικαὶ σχολαὶ ἀπήντησαν κατὰ διάφορον τρόπον εἰς τὸ πρόβλημα αὐτό.

Ἡ μία ἦτο ἡ σχολὴ τῶν κυνικῶν, ἡ δποία εἶχεν ὡς ἀρχηγὸν τὸν Διογένην. Οὗτος ἔλεγεν, ὅτι δὲ ἀνθρωπὸς πρέπει νὰ γνωρίσῃ τὸν ἑαυτόν του καὶ νὰ ζῇ σύμφωνα μὲ τὴν φύσιν του· ἐφόρει δὲ πολὺ πενιχρὸν ἔνδυμα καὶ εἶχε τὴν κατοικίαν του μέσα εἰς ἕνα πίθον.

Ἡ ἄλλη φιλοσοφικὴ σχολὴ ἦτο ἡ τῶν ἐπικουρείων, οἱ δποῖοι εὔρισκον τὴν εύτυχίαν εἰς τὴν εὐχαρίστησιν, τὴν δποίαν αἰσθάνεται δὲ ἀνθρωπὸς, ὅταν ίκανοποιῇ τὸ πνέομα καὶ ὅχι τὸ σῶμα του. Διὰ τοῦτο ἐκήρυττον, ὅτι δὲ ἀνθρωπὸς πρέπει νὰ ἀπελευθερωθῇ ἀπὸ τὴν φιλοδοξίαν καὶ τὰς θλίψεις.

Τῆς τρίτης σχολῆς ἦτο ὁ Ζήνων, δὲ δποῖος ἐδίδασκεν εἰς τὴν Ποικίλην Στοάν, τὴν εύρισκομένην εἰς τὴν Ἀγορὰν τῶν Ἀθηνῶν. Διὰ τοῦτο οἱ μαθηταὶ τῆς σχολῆς αὐτῆς ἐλέγοντο στωικοί. Οὗτοι ἔλεγον, ὅτι δὲ ἀνθρωπὸς πρέπει νὰ ζῇ σύμφωνα μὲ ἔκεινο, τὸ δποῖον φαίνεται λογικόν καὶ φυσικόν. Κάθε φυσικὸν πρᾶγμα εἶναι λογικόν καὶ καλόν. Διὰ τοῦτο δὲ ἀνθρωπὸς δὲν πρέπει νὰ λυπήται δι' ἔκεινο, τὸ δποῖον φαίνεται ὅτι εἶναι κακόν. Ο θάνατος, παραδείγματος χάριν, ἄν καὶ

φαίνεται, δτι εἶναι κακὸν πρᾶγμα, ἐν τούτοις δὲν εἶναι κακόν, διότι εἶναι φυσικὸν καὶ ὡς τοιοῦτον εἶναι πραγματικῶς καλόν. Οἱ στωικοὶ ἐπρέσβευον ἔνα θεόν καὶ ἐκήρυττον τὴν Ισότητα τῶν ἀνθρώπων.

24. Η ΕΠΙΣΤΗΜΗ. ΟΙ ΣΟΦΟΙ ΤΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

‘Η Ἀλεξάνδρεια ύπηρξε κατὰ τοὺς ἑλληνιστικοὺς χρόνους τὸ σπουδαιότερον κέντρον, ὅπου ἐκαλλιεργήθησαν τὰ γράμματα καὶ αἱ ἐπιστῆμαι. Εἰς τὸ περίφημον Μουσεῖον τῆς εἶχον συγκεντρωθῆ ὡς σοφῶτεροι ἄνδρες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ ἡσχολοῦντο μὲ τὰς ἐπιστημονικὰς ἐρεύνας. Οἱ βασιλεῖς τῆς Αἰγύπτου ύπεστήριζον πολὺ τὴν ὁραίαν αὐτὴν προσπάθειαν τῶν σοφῶν καὶ διὰ τοῦτο ἐπλήρωνον εἰς αὐτοὺς μισθὸν ἀπὸ τὸ βασιλικὸν ταμεῖον. Πρόεδρος τοῦ Μουσείου ἦτο εἷς οἱ ερεύς, δ. δόποιος διωρίζετο ἀπὸ τὸν βασιλέα καὶ εἶχε τὴν ἐπιβλεψιν τοῦ μεγαλοπρεποῦς αὐτοῦ κτιρίου.

Οἱ ἐπιστήμονες ἔζων δῆλοι μαζὶ μέσα εἰς τὸ Μουσεῖον. Τὸ κύριον ἔργον των ἦτο νὰ μελετοῦν καὶ νὰ κάμνουν διαφόρους ἐπιστημονικὰς ἀνακαλύψεις. Ἄλλ’ ἔκαμνον καὶ δημοσίας διδασκαλίας. Εἰς μίαν μεγάλην αἴθουσαν ἐλάμβανον τὸ φαγητόν των καὶ εἰς ὡρισμένα διαμερίσματα, τὰ δποῖα ὡρίζοντο ἀπὸ τὸν ιερέα, εἰργάζοντο. Διὰ τὴν ἀνάπτυσίν των εἰς τὰς ὅρας, κατὰ τὰς δόποιας διέκοπτον τὰς ἐργασίας των, ύπηρχε θαυμάσιος κῆπος μὲ καθίσματα καὶ εύχαριστους περιπάτους. Τὸ Μουσεῖον ἔλαβε τὴν ὀνομασίαν αὐτήν, δπως εἴπομεν, ἀπὸ τὰς θεάς Μούσας, αἱ δποῖαι ἐπροστάτευον τὰ γράμματα καὶ τὰς ἐπιστήμας.

Σπουδαῖοι ἐπιστήμονες γραμματικοὶ ύπηρξαν ὁ Ζηνόδοτος καὶ ὁ Ἀρίσταρχος. Οὗτοι ἐμελέτησαν τὰ διάφορα χειρόγραφα, ἔκαμαν σύγκρισιν μεταξύ των, διώρθωσαν πολλά σφάλματα, τὰ δποῖα ύπηρχον μέσα εἰς αὐτά, καὶ ἀφήρεσαν λέξεις, αἱ δποῖαι δὲν ἥσαν γνήσιαι, ἀλλ’ εἶχον προστεθῆ εἰς τὰ χειρόγραφα ἀπὸ ἄλλους.

‘Ο Ζηνόδοτος, δ. δόποιος ἦτο δ πρῶτος βιβλιοθηκάριος τῆς

Βιβλιοθήκης τῆς Ἀλεξανδρείας, εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὅποιος ἔξε-
285 - 260 π.Χ. δώσε τὸν Ὄμηρον. Ὁ Ἀρίσταρχος ἀπὸ τὴν
 Σαμοθράκην ἐμελέτησε περισσότερον ἀπὸ τοὺς
 ἄλλους τὰ ἀρχαῖα μας συγγράμματα καὶ ἔκαμε πολλὰς
 διορθώσεις. Αὐτὸς ἔκαμε καὶ τὴν Γραμματικήν.

Ἄλλοι σοφοὶ ἔκαμαν μεταφράσεις σπουδαίων ἔργων. Μία
 ἀπὸ αὐτὰς ᾧτο καὶ ἡ μετάφρασις ἀπὸ τὴν Ιουδαϊκὴν γλῶσσαν
 τῆς Ἱερᾶς Γραφῆς (Παλαιᾶς Διαθήκης), ἡ ὅποια λέγεται
 μετάφρασις τῶν ἐβδομήν κοντα.

25. Η ΓΕΩΜΕΤΡΙΑ ΚΑΙ Ο ΕΥΚΛΕΙΔΗΣ

Διὰ τὴν πρόδον τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν ἐπρεπε νὰ καλ-
 λιεργηθοῦν προηγουμένως τὰ μαθηματικά. Τοῦτο ἐπραξεν
300 π.Χ. ὁ Εύκλείδης, ὁ ὅποιος ὑπῆρξεν ὁ περιφημότερος
 μαθηματικὸς κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Πτολεμαίου Α'.

Τὸ κυριώτερον ἔργον του, τὸ ὅποιον ὀνομάζετο Στοι-
 χεῖα, εἶναι ἔργασία ἐπάνω εἰς τὴν γεωμετρίαν. Τὸ βιβλίον αὐτὸ
 εἶναι τόσον πολύτιμον, τόσον σαφὲς καὶ λογικόν, ὥστε οἱ νεώ-
 τεροι ἐπιστήμονες μαθηματικοὶ ὑστερον ἀπὸ τόσους αἰώνας
 πολὺ δὲλγα προσέθεσαν εἰς αὐτό.

Ἡ γεωμετρία, τὴν ὅποιαν σπουδάζουν οἱ μαθηταὶ εἰς τὰ
 σχολεῖα δὲν τοῦ πολιτισμένου κόσμου, εἶναι αὐτὴ ἡ εὐκλεί-
 δειος γεωμετρία.

Ο Εύκλείδης ἡρωτήθη κάποτε ἀπὸ τὸν Πτολεμαῖον, ἐὰν
 κανεὶς ἡμπορῷ νὰ μάθῃ τὴν γεωμετρίαν μὲ εὔκολώτερον τρό-
 πον, παρὰ νὰ σπουδάσῃ αὐτὴν εἰς τὸ βιβλίον του. Τότε ἐκεῖ-
 νος ἀπήντησεν: « Δὲν ὑπάρχει βασιλικὴ λεωφόρος, ἡ ὅποια νὰ ὁδηγῇ
 εἰς τὴν γεωμετρίαν ».

26. Η ΜΗΧΑΝΙΚΗ ΚΑΙ Ο ΑΡΧΙΜΗΔΗΣ

Σπουδαῖος μαθηματικὸς ὑπῆρξεν ἐπίσης ὁ Ἀρχιμήδης ἀπὸ
 τὰς Συρακούσας, ὁ ὅποιος ἐσπούδασε καὶ εἰς τὴν Ἀλεξάν-
287 - 212 π.Χ. δρειαν. Ἐκαμε σπουδαίας ἀνακαλύψεις καὶ ἐφεύρε
 σπουδαίας μηχανάς. Αὐτὸς ἀνεκάλυψε καὶ τὴν
 δύναμιν τοῦ μοχλοῦ. « Δός μοι πᾶ σιῶ, ἔλεγε, καὶ τὰν γᾶν κινήσω ».

“Οταν οι Ρωμαῖοι ἐπολιόρκουν τὴν πατρίδα του, ὁ Ἀρχιμῆδης τὴν ύπερήσπισε μὲ τὰς σπουδαίας καὶ καταστρεπτικὰς μηχανάς, τὰς δποίας ἀνεκάλυψε καὶ μὲ τὰς δποίας ἡμπόδιζε τοὺς ἔχθρούς νὰ πλησιάσουν εἰς τὰ τείχη τῆς πόλεως. Τοιουτοτρόπως ἡ πολιορκία διήρκεσεν ἐπὶ τρία ἔτη. Λέγουν ἐπίσης, δτι κατεσκεύασεν ἔνα μεγάλον φακόν, μὲ τὸν δποῖον ἔκαιε τὰ ρωμαϊκὰ πλοῖα.

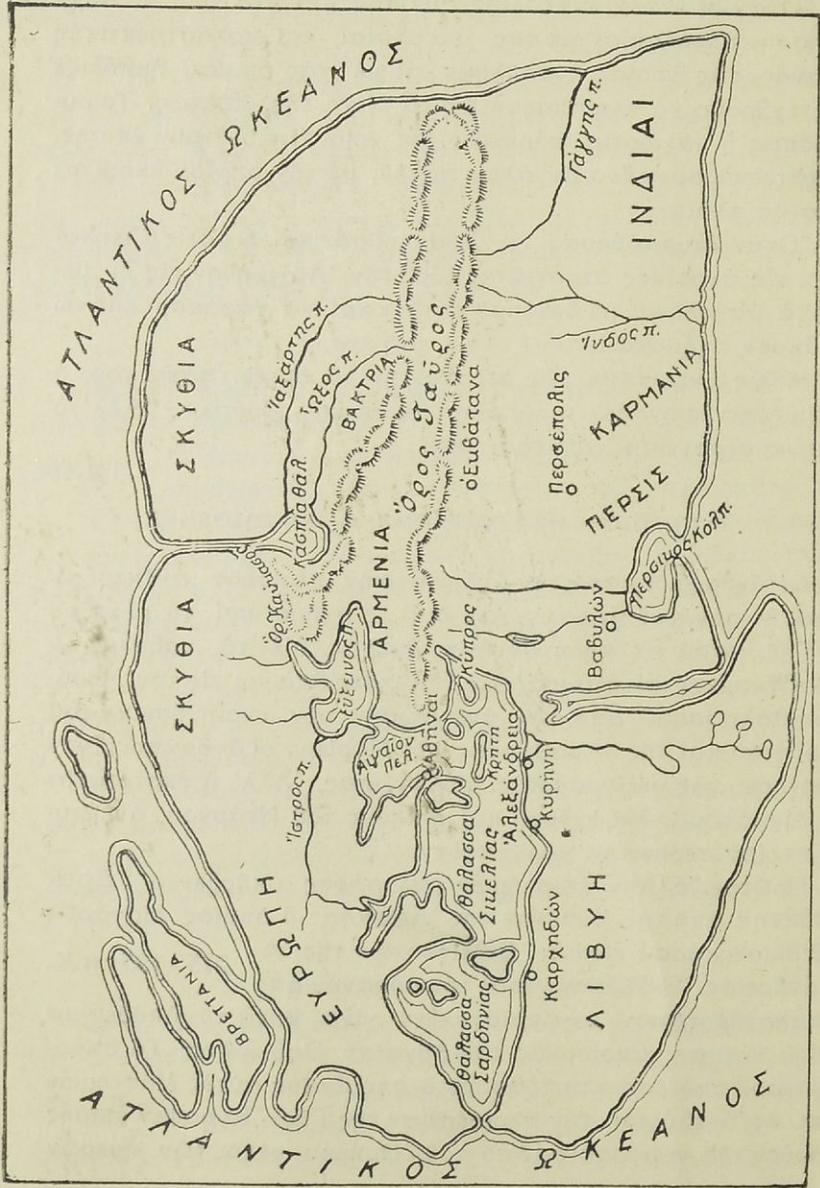
“Οταν ἐκυριεύθησαν αἱ Συρακοῦσαι καὶ ἡ πόλις ἐλεηλατεῖτο, εἰς ἀγροῖκος στρατιώτης εὗρε τὸν Ἀρχιμῆδην εἰς ἓν μέρος νὰ ἀσχολήται μὲ διάφορα σχέδια καὶ νὰ χαράσσῃ ἐπάνω εἰς ἄμμον σχῆματα.

Μόλις ἀντελήθη τὸν στρατιώτην νὰ ὅρμῃ ἐπάνω του, ὁ Ἀρχιμῆδης ἐφώναξε: «Μή μου τὸν κύκλους τάραττε». Ἄλλ’ ὁ ἀξεστος στρατιώτης τὸν ἐφόνευσε.

27. ΑΙ ΠΡΟΟΔΟΙ ΤΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ. Ο ΕΡΑΤΟΣΘΕΝΗΣ

Οἱ ἄνθρωποι κατὰ τὴν ἐλληνιστικὴν περίοδον ἀνέπτυξαν περισσότερον τὰς γνώσεις τῶν διὰ τὸ σχῆμα καὶ τὸ μέγεθος τῆς Γῆς, παρὰ εἰς προηγουμένας ἐποχάς. Μὲ τὰ ταξίδια, τὰ δποῖα ἔκσαμνον οἱ παλαιότεροι Ἑλληνες ἀποικοι εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν, ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν περιηγήσεων τοῦ Ἡροδότου καὶ τῆς Ἀναβάσεως τῶν Μυρίων, οἱ ἄνθρωποι εἶχον πλουτήσει τὰς γεωγραφικὰς τῶν γνώσεις. Ἄλλ’ ἡ ἐκστρατεία τοῦ Μεγάλου Ἀλεξανδρου καὶ δ πλοῦς τοῦ Νεάρχου ἀνέπτυξαν περισσότερον τὴν γεωγραφίαν.

Πρῶτος Ἐλλην ἐπιστήμων γεωγράφος ύπηρξεν ὁ Ἔρατοσθένης ἀπὸ τὴν Κυρήνην τῆς Ἀφρικῆς, δ δποῖος εἰργάσθη ὡς βιβλιοθηκάριος εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τῆς Ἀλεξανδρείας. Ἐκεῖ ἐσπούδασε τὸν οὐρανὸν ἀπὸ ἐν παρατηρητήριον, τὸ δποῖον εἶχε γίνει κατὰ τὸ ύποδειγμα δμοίου παρατηρητηρίου εἰς τὴν ἀρχαίαν Βαβυλῶνα. Τὸ σπουδαιότερον ἀπὸ δσα κατώρθωσεν δ σπουδαῖος αὐτὸς ἐπιστήμων εἶναι, δτι ύπελόγισε τὴν περιφέρειαν τῆς Γῆς. Ἔγραψεν ἐπίσης ιστορίαν τῆς γεωγραφίας ἀπὸ τοῦ Ὁμήρου μέχρι τῶν ἡμερῶν

Χάρτης τῆς Γῆς κατὰ τὸν Ἐρασθένη.

του καὶ ἐσχεδίασε χάρτην τοῦ Κόσμου. Ἔγραψε δέ, ὅτι ὁ ἄνθρωπος, ὅταν πλένῃ πάντοτε πρὸς δυσμάς, ἀφοῦ περάσῃ τὸν Ἀτλαντικὸν Ὡκεανόν, θὰ φθάσῃ εἰς τὰς Ἰνδίας.

28. ΑΣΤΡΟΝΟΜΙΑ, ΖΩΟΛΟΓΙΑ, ΒΟΤΑΝΙΚΗ

‘Ο Ἀρίσταρχος ἀπὸ τὴν Σάμον εἶναι ὁ σπουδαιότερος ἀστρονόμος ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀρχαίους. Αὐτὸς ἀνεκάλυψεν, ὅτι ὁ Ἡλιος εἶναι πολλὰς φορὰς μεγαλύτερος ἀπὸ τὴν Γῆν. Τοῦτο ἔκαμεν αὐτὸν νὰ φθάσῃ εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι 280 π.Χ. «ἡ γῇ κάθε χρόνον στρέφεται γύρῳ ἀπὸ τὸν ἥλιον καὶ διαγράφει μίαν περιφέρειαν κύκλου. Εἰς τὸ μέσον τοῦ κύκλου αὐτοῦ στέκεται ὁ ἥλιος ἀκίνητος».

Ἐπίσης ἀνεκάλυψεν, ὅτι ἡ Γῆ εἶναι σφαιροειδής καὶ στρέφεται περὶ τὸν ἄξονά της.

“Ἄλλος σπουδαῖος ἀστρονόμος, ὁ ὁποῖος ἔζησε κατὰ τὸν 200 π.Χ. αἰῶνα, ὑπῆρξεν ὁ Κλαύδιος Πτολεμαῖος ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον. Αὐτὸς ἔγραψε πολλὰ βιβλία, τὰ ὁποῖα μετεχειρίζοντο οἱ σπουδασταὶ εἰς τὰς σχολὰς τῆς Ἀλεξανδρείας. Εἶχε τόσην φήμην δισοφός ἐκεῖνος, ὥστε οἱ Ἀραβεῖς μετέφραζον τὰ ἔργα του εἰς τὴν γλώσσαν των.

Αἱ βιτανικαὶ καὶ ζῷολογικαὶ γνώσεις τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν ἐποχὴν αὕτην εἶχον ἀναπτυχθῆ πολὺ. Σπουδαῖοι ἀνδρες, οἱ ὁποῖοι ἡκολούθησαν τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον εἰς τὴν ἐκστρατείαν του, ἔκαμαν σοβαρὰς μελέτας ἐπάνω εἰς διάφορα ζῷα καὶ φυτά, τὰ ὁποῖα ἔβλεπον εἰς τὰς ἀπομεμακρυσμένας ἐκείνας χώρας, καὶ τὰ ὁποῖα ἦσαν ἄγνωστα εἰς αὐτούς.

Σπουδαῖος ὑπῆρξεν ὁ Ἄνδροσθένης ἀπὸ τὴν Θάσον, τὸν ὁποῖον διέπλευσε τὸν μεγάλον ποταμὸν Ὅδασπην. ‘Ο Ἄνδροσθένης ἡκολούθησεν ἐπίσης τὸν Νέαρχον εἰς τὸ ταξίδιόν του ἀπὸ τὰς Ἰνδίας μέχρι τοῦ Εύφρατου.

Τὸν χειμῶνα τοῦ ἔτους 324 π.Χ. ἐστάλη ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου μὲ δύο ἄλλους, τὸν Ἰέρωνα καὶ τὸν Ἀρχίαν, νὰ ἐξερευνήσουν τὴν ἀραβικὴν παραλίαν. Τὸ ταξίδιον αὐτὸς ἐπλούτησε τότε

πολὺ τὰς γεωγραφικὰς καὶ βοτανικὰς γνώσεις τῶν ἀνθρώπων.

Όνομαστὰ εἶναι ἐπίσης τὰ συγγράμματα τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τοῦ μαθητοῦ του Θεοφράστου, τὰ δόποια παρέχουν πολλὰς γνώσεις περὶ ζῷων καὶ φυτῶν.

29. ΑΙ ΠΡΟΟΔΟΙ ΤΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ. Ο ΙΕΡΟΦΙΛΟΣ

Ἡ πρόοδος τῆς Ἰατρικῆς ἐπιστήμης ἀρχίζει ἀπὸ τὸν 5ον αἰῶνα π.Χ., δταν δ πρῶτος Ἰατρός, δ Ἰπποκράτης ἀπὸ τὴν νῆσον Κῶν, ἥρχισε νὰ σπουδάζῃ τὸν ἀνθρωπὸν καὶ τὰς διαφόρους ἀσθενείας του. Διὰ τοῦτο δ Ἰπποκράτης ὠνομάσθη πατὴρ τῆς Ἰατρικῆς. Ἄλλ' ἡ Ἰατρικὴ ἔλαβε πολὺ μεγάλην πρόοδον κατὰ τοὺς ἑλληνιστικοὺς χρόνους.

Εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ὑπῆρχε σχολὴ Ἰατρική, δπου οἱ σπουδασταὶ ἐμελέτων τὴν ἀνατομίαν τοῦ ἀνθρώπου. Ἐκεῖ ὑπῆρχον ἀνθρωπολογικοὶ χάρται καὶ ἄλλα προπλάσματα διὰ τὴν σπουδὴν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος.

Ἐπίσης ὑπῆρχε καὶ χημικὸν ἐργαστήριον, δπου εἰς ἀπὸ τοὺς Πτολεμαίους εἰργάζετο ἐπὶ πολλὰ ἔτη. Οὗτος, ἐπειδὴ κατείχετο ἀπὸ τὸν φόβον τοῦ Θανάτου, ἔζήτει νὰ εύρῃ τὸ μέσον, μὲ τὸ δόποιον θὰ ἀπέφευγεν αὐτόν.

Πολὺ σπουδαῖος ἐπιστήμων εἰς τοὺς χρόνους αὐτοὺς ἔγινεν δ Ἱερόφιλος, δ ὁ δόποιος ἀνεκάλυψεν, δτι δ ἐγκέφαλος εἶναι ἡ ἔδρα τῆς νοήσεως καὶ δτι τὰ νεῦρα, τὰ δποῖα διακλαδίζονται ἀπὸ αὐτὸν καὶ τὸν νωτιαῖον μυελόν, εἶναι τὰ μέσα, διὰ τῶν δποίων μεταδίδεται ἡ αἴσθησις καὶ ἡ θέλησις. Ὁ Ἰατρὸς αὐτὸς ἐσπούδασεν ἐπίσης τὸν ὁφθαλμὸν τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἀνεκάλυψε τὴν κυκλοφορίαν τοῦ αἷματος. Πρὸς τούτοις καθώρισε καὶ τὴν διαιτὴν κατὰ τὰς ἀσθενείας καὶ ἀνεκάλυψε τὴν θεραπευτικὴν ἰδιότητα ὡρισμένων βοτάνων. "Ἐλεγε δέ, δτι αὐτὰ εἶναι « ἡ χεὶρ τοῦ θεοῦ κατὰ τὰς ἀσθενείας ».

30. Ο ΘΕΟΚΡΙΤΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΑΙΓΥΠΤΙΟΙ ΙΣΤΟΡΙΚΟΙ

Ἐκ παραλλήλου πρὸς τὰς ἄλλας ἐπιστήμας ἥκμασε τότε καὶ ἡ ποίησις. Ὁ Θεόκριτος, δ ὁ δόποιος ἔζησεν εἰς τὴν Ἀλε-

ξάνδρειαν, ύπηρξε περίφημος διὰ τὰ ποιήματά του. Ταῦτα ὄνομάζονται Εἰδύλλια καὶ περιγράφουν μὲ τόσην ὥραιότητα τὴν φύσιν καὶ τὴν ποιμενικήν ζωήν, ὡστε οἱ ἀνθρώποι τότε ἡγάπων νὰ τὰ μελετοῦν περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλο βιβλίον.
“Ἐν ἀπόσπασμα ἀπὸ τὰ ποιήματα αὐτὰ εἶναι καὶ τὸ ἔξῆς :

.....

Ἐσεῖς ἀπὸ τὴν θείαν γεννιὰ κοιλάδες καὶ ποτάμια,
ἀν κάποτε τραγούνδησα καὶ εἰπα γλυκὸν τραγούνδι,
παρακαλῶ σας, βόσκετε μὲ προσθυμιὰ τὸ ἀρνιά μου·
κι ἀν ἔρθη δέ Δάφνις ἀπὸ δῶ φέροντας τὴν γελάδες,
τὴν ἵδια πάλι προσθυμιὰ δεῖξετε καὶ σὸν ἐκεῖνον.

(Μετάφρασις Ἰωάννου Πολέμη.)

Εἳς Αἴγυπτιος ἰερεύς, δέ Μανέθων, ἔγραψεν ἱστορικὸν βιβλίον, τὰ Αἴγυπτιακὰ χρονικά, ἐνῷ σπουδαῖος ἱστορικός, δέ Βηρωασός, ἔγραψεν Ἱστορίαν τῶν Χαλδαίων.

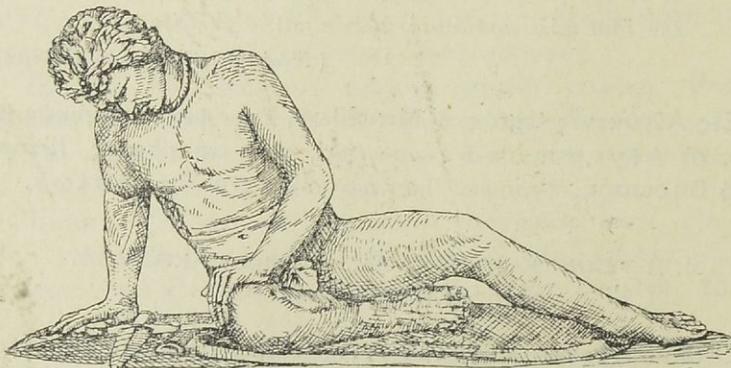
31. Η ΤΕΧΝΗ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΟΥΣ ΧΡΟΝΟΥΣ. Ο ΑΠΟΘΗΣΚΩΝ ΓΑΛΑΤΗΣ

Οἱ διάδοχοι τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου βασιλεῖς ἐπροστάτευσαν ἐπίσης πολὺ τὰς τέχνας. Ἐκάλεσαν τοὺς καλυτέρους καλλιτέχνας, οἱ δποῖοι ἐκόσμησαν μὲ ὥραια ἀγάλματα τὰ ἀνάκτορά των, τὰς στοάς τῆς πόλεως καὶ τὰ θέατρά των. Μὲ τὸν μεγάλον πλοῦτον τῶν ἐφρόντισαν νὰ δώσουν εἰς τὰ ἔργα τῆς τέχνης, τὰ δποῖα κατεσκευάζοντο, δλην τὴν λαμπρότητα τῆς δόξης των.

Εἰς τὴν Πέργαμον, ἡ δποία, δπως ἐμάθομεν, ἔγινε περίφημος διὰ τοὺς νικηφόρους ἀγῶνας τῆς ἐναντίον τῶν Γαλατῶν, εὑρέθησαν ἀγάλματα, τὰ δποῖα δεικνύουν πόσον ἔνδοξοι ὑπῆρξαν οἱ πόλεμοι, τοὺς δποίους ἔκαμπαν οἱ βασιλεῖς τῆς Περγάμου. Ἐκτὸς τῆς Γιγαντομαχίας, τὴν δποίαν εἴδομεν εἰς τὸν βωμὸν τοῦ Διός καὶ ἡ δποία συμβολίζει τοὺς ἀγῶνας αὐτούς, ἔχομεν καὶ δύο σπουδαῖα ἀγάλματα.

Τὸ ἐν παριστᾶ ἔνα Γαλάτην στρατιώτην, δέ δποῖος ἀπο-

θνήσκει ἀπό τὰς πληγάς του. Τὸ ἴσχυρόν του σῶμα, ἡ πυκνὴ κεφαλὴ, τὸ πρόσωπον μὲ τὸν μύστακα καὶ τὸν ἐξυρισμένον πώγωνα φανερώνουν τὸν ἀληθινὸν πολεμιστήν. Πολὺ ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἡ στάσις του. Προσπαθεῖ δηλαδὴ νὰ στηριχθῇ μὲ κόπον εἰς τὸ ἔδαφος, ἐνῷ εἶναι φανερὰ ἡ ἔκφρασις τοῦ πόνου εἰς τὸ πρόσωπόν του. Κάτω εύρισκεται ἡ ἀσπίς καὶ ἡ κυρτωμένη του σάλπιγξ. Γύρω δὲ ἀπὸ τὸν λαιμόν του εἶναι μία ἄλυσις. Ἡ δλη του στάσις φανερώνει, ὅτι ὁ θάνατος εἶναι ἥδη πλησίον.

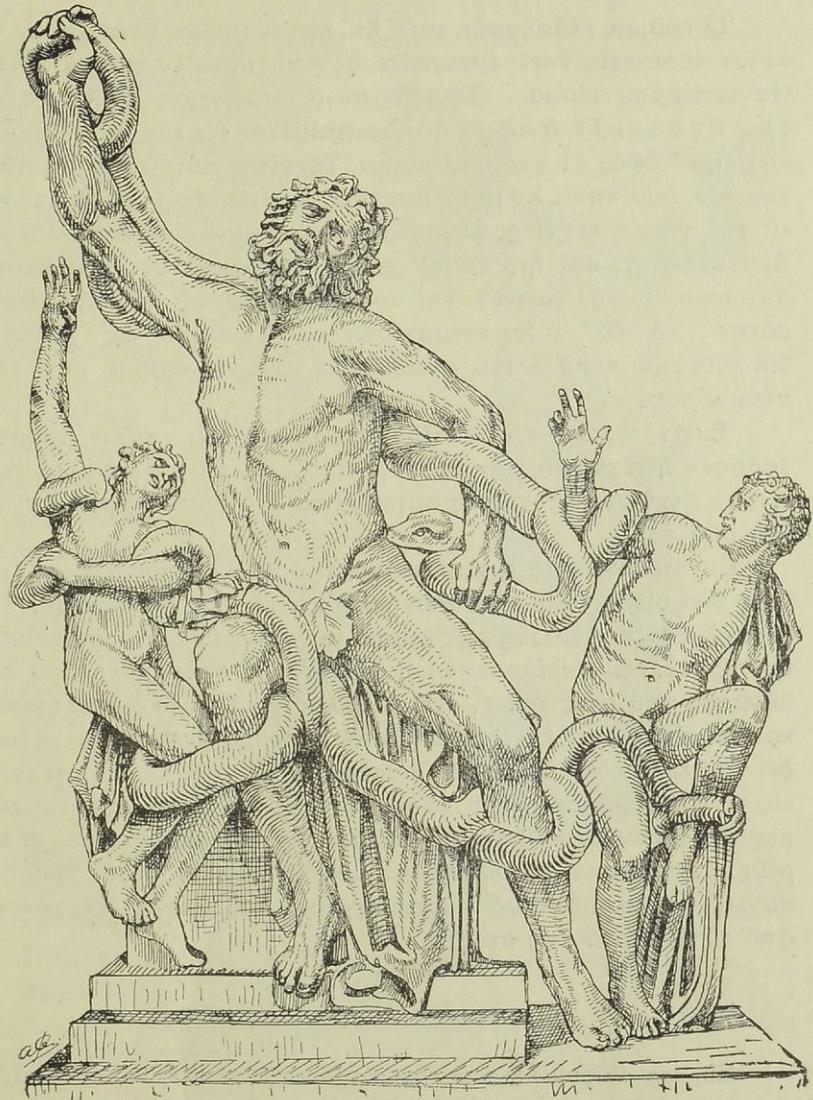
Ο ἀποθνήσκων Γαλάτης.

Τὸ ἄγαλμα αὐτὸ εἶναι μαρμάρινον ἀντίγραφον παλαιοτέρου, τὸ δόποιον εἶχε κατασκευασθῆ ἀπὸ χαλκόν. Εύρισκεται δὲ εἰς τὸ Μουσεῖον τῆς Ρώμης, εἰς τὸ Καπιτώλιον.

Οἱ τεχνῖται, οἱ δόποιοι εἰργάσθησαν εἰς τὴν Πέργαμον, ἥσαν ἀπὸ διάφορα μέρη καὶ ἀπὸ τὰς Ἀθήνας.

32. Ο ΚΟΛΟΣΣΟΣ ΤΗΣ ΡΟΔΟΥ. Ο ΛΑΟΚΟΩΝ

Ἡ νῆσος Ρόδος ύπηρξεν ἐπίσης ἐν πολὺ σπουδαῖον κέντρον τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ κατὰ τὴν ἑλληνιστικὴν ἐποχὴν. Περίφημος ἦτο διὰ τὴν ρητορικὴν τῆς σχολῆς καὶ τὸν ναυτικὸν τῆς κώδικα.

Ο Λαοκόων καὶ τὰ τέκνα του.

‘Ο κόσμος ἔθαύμαζε τότε ἐν κολοσσιαῖον ἄγαλμα, τὸ δόπιον εύρισκετο ἐκεῖ· ἔθεωρεῖτο δὲ καὶ τοῦτο ἐν ἀπὸ τὰ Ἐπτά Θαύματα τοῦ κόσμου. Τοῦτο ἦτο διπέριφημος κολοσσὸς τῆς Ρόδου. Τὸ ἄγαλμα ἦτο ἀφιερωμένον εἰς τὸν θεόν “Ηλιον καὶ εἶχεν ὅψις 31 περίπου μέτρα. Τεχνίτης αὐτοῦ ἦτο διαθῆτής τοῦ Λυσίππου Χάρης. Διὰ νὰ τὸ στερεώσῃ καλὰ ἐπάνω εἰς τὴν γῆν, διετεχνίτης ἔθεσεν ἐντός του μεγάλους ὁγκολίθους. Δυστυχῶς, ἀν καὶ ἦτο τόσον καλὰ στερεωμένον, κατέπεσεν ἀπὸ σεισμὸν καὶ ἔμεινεν ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας εἰς τὴν θέσιν αὐτήν. Τὸ 657 μ.Χ. ἐτεμαχίσθη καὶ ἐπωλήθη ὡς χαλκός, διὰ τοῦτο δὲ πολὺ δλίγα γνωρίζομεν διὰ τὸ σχῆμα καὶ τὴν στάσιν του.

Ἐκεῖνο ὅμως, τὸ δόπιον φανερώνει εἰς ποῖον βαθμὸν ἔφθασεν ἡ τέχνη εἰς τὴν Ρόδον, εἶναι τὸ σύμπλεγμα τοῦ Λαοκόωντος. Τεχνίτης αὐτοῦ εἶναι διαθῆτας Ἀγήσανδρος καὶ οἱ δύο υἱοί του.

Εἰς τὸ ἔργον αὐτὸν παριστάνεται διερεύς Λαοκόων μαζὶ μὲ τοὺς δύο υἱούς του νὰ ἀποθνήσκουν ἀπὸ δύο δράκοντας. Τὰ θηρία ἔχουν περιτυλίξει τὰ σώματά των καὶ ἀρχίζουν τὸ φονικόν τῶν ἔργον. ‘Ο μικρότερος υἱὸς φαίνεται ν’ ἀποθνήσκῃ ἀπὸ τὰ δήγματα τοῦ ἐνὸς ὄφεος, ἐνῷ δὲ ἄλλος δὲν ἔχει ἀκόμη πληγωθῆναι προσπαθεῖ νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὰς φοβεράς σπείρας. Στρέφει τὸ βλέμμα του πρὸς τὸν πατέρα μὲ τρόμον. ‘Ο καλλιτέχνης εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ δυστυχοῦς πατρὸς μᾶς δίδει νὰ ἐννοήσωμεν τὴν ἀγωνίαν καὶ τὸν πόνον, τὸν δόπιον αἰσθάνεται διερεύς, διόποιος ἐτιμωρήθη τόσον πικρῶς ὑπὸ τοῦ θεοῦ. Νομίζει κανείς, δτὶ ἀκούει τοὺς ἀναστεναγμούς, οἵ δόποιοι ἔξερχονται ἀπὸ τὸ ἀνοικτόν του στόμα.

33. Η ΝΙΚΗ ΤΗΣ ΣΑΜΟΘΡΑΚΗΣ

Εἰς τὴν Ρόδον λέγουν, δτὶ κατεσκευάσθη καὶ ἐν ὥραιον ἄγαλμα, ἡ Νίκη τῆς Σαμοθράκης. Τὸ ἔργον αὐτὸν ἀφιέρωσεν διημήτριος διολιορκητής, περὶ τοῦ δόπιου θὰ μάθωμεν κατωτέρω, εἰς μνήμην τῆς μεγάλης νίκης του εἰς τὴν

Κύπρον (306 π.Χ.). Τὸ ἄγαλμα ἡτο τοποθετημένον ἐπάνω εἰς ἔνα
βραχῶδες ψύφωμα τῆς νήσου.' Απὸ ἐκεῖ μετεφέρθη εἰς τὸ Μουσεῖον
τοῦ Λούβρου εἰς τοὺς
Παρισίους, ὅπου καὶ εύ-
ρισκεται σήμερον.

'Απὸ τὸ ἄγαλμα
λείπουν ἡ κεφαλὴ καὶ
αἱ χεῖρες.' Απὸ κάποιον
νόμισμα δυως, τὸ δόποιον
ἔχει τὴν ἴδιαν εἰκόνα,
ἥμποροῦμεν νὰ ἐννοή-
σωμεν τὴν θέσιν τοῦ ἀ-
γάλματος. 'Η θεά, τὴν
δόποιαν παριστάνει τὸ
ἄγαλμα, ἵσταται εἰς τὴν
πρώραν πλοίου, τὰ πτε-
ρά της εἶναι ἀνοιγμένα
καὶ μὲ τὴν μίαν χεῖρα
κρατεῖ σάλπιγγα εἰς τὰ
χείλη της. Τὸ φόρεμά της
προσκολλάται ἐπάνω
της εἰς θαυμασίας πτυ-
χὰς ἀπὸ τὸν ἄνεμον,
δὸ δόποιος προσβάλλει
τὴν πρώραν, ἐνῷ συγ-
χρόνως πρὸς τὰ κάτω
σύρεται τοῦτο κατὰ γῆς
καὶ αὐξάνει τὴν μεγα-
λοπρέπειαν τοῦ ὅλου
σχήματος.'

'Ἐν γένει τὸ θαυμάσιον αὐτὸ ἔργον παρουσιάζει ὁρμὴν
καὶ ὑπερηφάνειαν.

'Η Νίκη τῆς Σαμοθράκης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

Η ΕΛΛΑΣ ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΥΠΟΤΑΓΗΣ ΤΗΣ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ

34. ΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΠΟΛΕΙΣ ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟΝ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Οι πατριῶται ἀρχηγοὶ τῶν ἀντιμακεδονικῶν κομμάτων εἰς τὰς διαφόρους πόλεις τῆς Ἑλλάδος δὲν ἐδιδάχθησαν νὰ εἶναι συνετοὶ ἀπὸ τὴν αὐστηροτάτην τιμωρίαν τῶν Θηβαίων. Οὗτοι ἔξηκολούθουν νὰ ἐργάζωνται δραστηρίως διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν πόλεών των καὶ ἐζήτουν πάντοτε τὴν κατάλληλον εὑκαιρίαν νὰ ἐπαναστατήσουν κατὰ τῶν Μακεδόνων.

Μετὰ τὴν ἔνδοξον νίκην τοῦ Ἀλεξανδρου εἰς τὴν Ἰσσόν, οἱ Σπαρτιᾶται μαζὶ μὲ ἄλλους Πελοποννησίους ἐδοκίμασαν νὰ ἀποκτήσουν τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν καὶ ἐπανεστάτησαν. Ἄλλ' ἡ προσπάθειά των ἐκείνη κατεπνίγη ἀπὸ τὸν ἀντιβασιλέα Ἀντίπατρον. Οἱ δὲ Σπαρτιᾶται ἡναγκάσθησαν νὰ δώσουν εἰς αὐτὸν διμήρους σπουδαίους πολίτας Σπαρτιάτας καὶ νὰ στείλουν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον πρεσβείαν, διὰ νὰ ζητήσουν συγχώρησιν.

Οἱ Ἀθηναῖοι, δπως ἐμάθομεν καὶ ἀνωτέρω, ἐζησαν ἡσύχως ἀπὸ τὸν καιρὸν ἀκόμη, κατὰ τὸν ὅποῖον ἔγινεν ἡ μάχη εἰς τὴν Χαιρώνειαν. Τοῦτο ἐπέτρεψεν εἰς αὐτοὺς νὰ ἀναπτύξουν πολὺ τὰς οἰκονομικὰς τῶν προσόδους καὶ νὰ ζοῦν εὐτυχεῖς. "Ἄρχων τότε τῶν Ἀθηνῶν ἦτο ὁ ρήτωρ Λυκοῦργος, δ 330 π.Χ. ὁ ποιῶς διηγύθυνε μὲ τὸν καλύτερον τρόπον τὰ οἰκονομικὰ τῆς πόλεως. Τότε ἐπερατώθη καὶ τὸ λαμπρὸν θέατρον τοῦ Διονύσου κάτω ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολιν.

"Οταν δημως ἔφθασεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν ἄλλην Ἑλ-

λάδα ή εἰδησις, δτι ὁ Μακεδὼν βασιλεὺς ἀπέθανε, τότε δλοι οἱ ἄλλοι Ἐλληνες ἐκινήθησαν εἰς ἀποστασίαν ἀπὸ τοὺς Μακεδόνας. Οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Αἰτωλοὶ ἔγιναν οἱ ἀρχηγοὶ τῆς ἐπαναστατικῆς αὐτῆς κινήσεως.

Ο Δημοσθένης, ὁ δποῖος δλίγον προηγουμένως εἶχεν ἔξορισθη, ἐπέστρεψε καὶ πάλιν εἰς τὴν γενέτειραν πόλιν. Εἰργάσθη δὲ καὶ αὐτὸς μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους ἀρχηγούς τοῦ ἀντιμακεδονικοῦ κόμματος, διὰ νὰ πείσῃ τοὺς Ἀθηναίους νὰ κηρύξουν τὸν πόλεμον ἐναντίον τοῦ Ἀντιπάτρου. Οἱ σπουδαιότεροι ἀπ' αὐτοὺς ἦσαν δ ρήτωρ Ὑπερείδης καὶ δ νεαρὸς στρατηγὸς Λεωσθένης, δ δποῖος ἔξωθει τὰ πράγματα.

Μάτην συνεβούλευε τοὺς Ἀθηναίους τότε ὁ γηραιὸς στρατηγὸς Φωκίων, νὰ ἐνθυμηθοῦν τὴν συμφορὰν τῶν Θηβῶν καὶ νὰ μὴ κάμουν τὸν πόλεμον.

Οἱ Ἀθηναῖοι τέλος ἀπεδέχθησαν τὸ ψήφισμα τῶν ρητόρων, τὸ δποῖον ὑπέβαλον οὗτοι εἰς τὴν Ἐκκλησίαν· δτι δηλαδὴ δ δῆμος τῶν Ἀθηναίων ἀνελάμβανε νὰ φροντίσῃ διὰ τὴν κοινὴν τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίαν καὶ νὰ ἐλευθερώσῃ τὰς πόλεις, αἱ δποῖαι ἐφρουροῦντο ἀπὸ τὸν Μακεδόνα. Ἐκήρυξαν λοιπὸν τὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν Μακεδόνων.

35. Ο ΛΑΜΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ. Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΘΕΝΟΥΣ

Ο πόλεμος αὐτὸς τῶν Ἑλλήνων ἔλαβε τὸ ὄνομα Λαμίας πόλεως, διότι εἰς τὴν ἀρχὴν δ Ἀντιπάτρος ἐνικήθη ἀπὸ τὸν ἀλληνικὸν στρατὸν καὶ ἀπεκλείσθη εἰς τὴν Λαμίαν. Στρατηγὸς τοῦ ἀλληνικοῦ στρατεύματος, τὸ δποῖον ἀνήρχετο περίπου εἰς 30.000 ἄνδρας, ἥτο δ γενναῖος Λεωσθένης. Οὗτος κατὰ τὴν πολιορκίαν εἰς μίαν προσβολὴν κατὰ τῆς πόλεως ἐκτυπήθη εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ ἐφονεύθη. Οἱ Ἐλληνες τότε ἔχασαν τὸν καλύτερον στρατηγόν, δ δποῖος ἥτο καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ συμμαχικοῦ στρατοῦ.

Εἰς βοήθειαν τοῦ Ἀντιπάτρου ἔσπευσαν Ἰσχυραὶ στρατιωτικαὶ δυνάμεις ἀπὸ τὴν Μικρὰν Ασίαν. Εἰς μίαν δὲ μάχην, ἥ δποια ἔγινεν εἰς τὴν Κραννῶνα τῆς Θεσσαλίας, δ ἀλληνικὸς

στρατὸς ἐνικήθη ἀπὸ τὸν μακεδονικὸν στρατόν, ὁ ὅποῖος ἀνήρ-
 322 π.Χ. χετο εἰς 50.000 ἄνδρας. Ἡ νίκη αὐτὴ συνέπεσε τὴν
 ἰδίαν ἡμέραν, κατὰ τὴν δύοισαν πρὸ δέκα ἔξ έτῶν οἱ
 Ἑλληνες εἶχον νικηθῆ εἰς τὴν Χαιρώνειαν ὑπὸ τοῦ Φιλίππου.
 Ὁ ἀθηναϊκὸς στόλος ἐπίσης ἐνικήθη δύο φοράς πλησίον τοῦ
 Μαλιακοῦ κόλπου ἀπὸ τὰ μακεδονικὰ πλοῖα.

Οἱ δροι, τοὺς δόποιους ἐπέβαλεν ὁ Ἀντίπατρος μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου, ἥσαν πολὺ βαρεῖς διὰ τοὺς Ἀθηναίους. Μακεδονικὴ φρουρὰ κατέλαβε τὴν Μουνυχίαν, τὸ δὲ δημοκρατικὸν πολίτευμα κατελύθη. Ἀντὶ τούτου ἐγκατεστάθη δλιγαρχικὸν πολίτευμα, εἰς τὸ δόποιον θά ἐλάμβανον μέρος οἱ πολῖται ἐκεῖνοι, οἱ δόποιοι εἶχον περιουσίαν ἄνω τῶν 2.000 δραχμῶν. Μόνον 9.000 πολῖται εὑρέθησαν τότε νὰ ἔχουν τὴν περιουσίαν αὐτὴν καὶ ἐπομένως καὶ τὸ δικαίωμα νὰ συμμετάσχουν εἰς τὴν νέαν πολιτείαν.

Ἄλλα μεταξὺ τῶν τόσων πικρῶν διὰ τοὺς Ἀθηναίους δρῶν ἥτο καὶ ἡ παράδοσις τῶν ἀρχηγῶν τοῦ ἀντιμακεδονικοῦ κόμματος, μεταξὺ τῶν δόποιων ἥτο καὶ ὁ Δημοσθένης. Οὗτος ἦναγκάσθη νὰ φύγῃ ἀπὸ τὰς Ἀθήνας καὶ τατέφυγεν εἰς τὴν Καλαυρίαν, τὸν σημερινὸν Πόρον. Ἐπειδὴ δὲ κατεδιώκετο καὶ ἐκινδύνευε νὰ συλληφθῇ, κατέφυγεν εἰς τὸν ναόν τοῦ Ποσειδῶνος. Ἐκεῖ ἔπιε δηλητήριον καὶ ἀπέθανε.

Ο Δῆμος τῶν Ἀθηναίων ἀργότερον ἀνήγειρε χαλκοῦν ἀνδριάντα εἰς μνήμην τοῦ πατριώτου ἐκείνου ρήτορος. Εἰς τὴν βάσιν δὲ αὐτοῦ ἔχαράχθη τὸ ἔξης ἐπίγραμμα :

«Εἴπερ ἵσην δώμην γνώμη Δημόσθενες εἶχες,
 οὐποτ’ ἄν “Ἐλλήνων ἥρξεν” Αρης Μακεδών ».

Δηλαδή: ἐὰν ἡ δύναμις τοῦ σώματός σου, Δημοσθένη, ἥτο ἔση καὶ τοῦ νοῦ σου, ποτὲ δὲν θὰ ἐγίνετο κύριος τῆς Ἑλλάδος ὁ Μακεδὼν στρατηλάτης.

36. ΤΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Μετὰ τὴν μάχην εἰς τὴν Ἰψὸν ἡ Μακεδονία καὶ ἡ Ἑλλὰς ἀπετέλεσαν ἴδιαίτερον βασίλειον μὲν ἡγεμόνα τὸν Κάσσαν-

δρον. Οὗτος ὕδρυσε πλησίον τῆς ἀρχαίας Θέρμης καὶ εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου μίαν σπουδαίαν πόλιν, εἰς τὴν δόποιαν ἔδωσε τὸ ὄνομα **Θεσσαλονίκη** 315 π.Χ. πρὸς τιμὴν τῆς συζύγου του Θεσσαλονίκης, ἀδελφῆς τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Ἐπίσης ἀνοικοδόμησε τὰς Θήβας, αἱ δόποιαι εἶχον καταστραφῆ ύπό τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Εἰς δὲ τὴν Χαλκιδικήν, εἰς τὸν λαϊμὸν τῆς χερσονήσου Παλλήνης, ἀκριβῶς ἐκεῖ ὅπου ἔκειτο ἄλλοτε ἡ Ποτίδαια, ὕδρυσε τὴν πόλιν **Κασσάνδρειαν**. Εἰς τὴν νέαν πόλιν συνηθροίσθησαν πρόσφυγες Ὀλύνθιοι ἀπὸ διάφορα πλησίον μέρη.

Αὐτὸς καὶ οἱ διάδοχοί του ἐφρόντιζον νὰ ἔχουν ύπὸ τὴν ἔξουσίαν των ὅλας τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος, αἱ δόποιαι πάντοτε ἐξήτουν νὰ ἀποκτήσουν τὴν ἀνεξαρτησίαν των.

‘Ο σπουδαιότερος ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας μετὰ τὸν Κάσσανδρον ἦτο ὁ **Δημήτριος ὁ Πολιορκητής**, υἱὸς τοῦ Ἀντιγόνου ἐκείνου, δούλοιος ἐφονεύθη, δπως εἴδομεν, εἰς τὴν ἐν Ἰψῷ μάχην.

‘Ο Δημήτριος ύπηρξε πολὺ σπουδαῖος καὶ δραστήριος στρατηγός. Ἡ ὥραία μορφὴ του καὶ τὸ θάρρος του εἰς τοὺς κινδύνους ἔκαμνον αὐτὸν νὰ φαίνεται σχεδὸν δύμοιος πρὸς τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον. Διὰ τὰς μεγάλας του δὲ στρατιωτικὰς ἀρετὰς καὶ διὰ τὰς σπουδαίας μηχανάς, τὰς δόποιας εὕρισκε κατὰ τὰς πολιορκίας, ὧνομάσθη Πολιορκητής. ‘Ο βασιλεὺς αὐτὸς μὲ τὰς πολεμικάς του ἐπιχειρήσεις, αἱ δόποιαι διήρκεσαν ἐπὶ πολλὰ ἔτη (294 - 285 π. Χ.), ἐκράτησε τὸν κόσμον εἰς διαρκῆ ἀνησυχίαν.

“Υστερὸν ἀπὸ τὸν Δημήτριον βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας ἔγινεν ὁ υἱός του Ἀντίγονος ὁ Γονατᾶς, συνετός, μετριοπαθῆς καὶ ἐπίμονος βασιλεύς. Τότε ἡ Θράκη, τῆς δόποιας δ

Δημήτριος
ὁ Πολιορκητής.

βασιλεύς, ὅπως ἐμάθομεν, εἶχεν ἀποθάνει, ἡνώθη μὲ τὴν Μακεδονίαν εἰς ἐν βασίλειον.

Οἱ διάδοχοὶ του ὠνομάσθησαν ἀπὸ αὐτὸν Ἀντιγονίδαι καὶ εἶναι οἱ τελευταῖοι βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας. Δὲν ὑπῆρξαν ὅμως καλοὶ βασιλεῖς. Ἡσαν πολὺ φιλόδοξοι καὶ ἡ μόνη τῶν προσπάθεια ἦτο, πῶς νὰ κρατηθοῦν εἰς τὸν μακεδονικὸν θρόνον μὲ κάθε τρόπον. Ἐβασίλευσαν δὲ μέχρι τοῦ 221-168 π.Χ. ἔτους 168 π.Χ. Οἱ δύο τελευταῖοι Μακεδόνες βασιλεῖς ἦσαν δὲ Φίλιππος δὲ Ε' καὶ δὲ Σίδης αὐτοῦ Περσεύς.

37. ΟΙ ΓΑΛΑΤΑΙ ΕΙΣΒΑΛΛΟΥΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ἐνῷ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ασίαν οἱ φιλόδοξοι μονάρχαι ἐπολέμουν μεταξύ των, ἀπροσδόκητος ἔχθρὸς εἰσέβαλεν 279 π.Χ. εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Μικρὰν Ασίαν. Οἱ βάρ-

βαροὶ αὐτοὶ ἐπιδρομεῖς ἐλέγοντο Κέλται, οἱ δὲ Ἑλληνες ὀνόμαζον αὐτοὺς Γαλάτας. Οὗτοι περιπλανώμενοι εἶχον φθάσει, ὅταν ἀκόμη ἔζη δὲ Μέγας Ἀλέξανδρος, μέχρι τοῦ κάτω μέρους τοῦ Δουνάβεως ποταμοῦ. Κατόπιν δὲ εἰσέβαλον εἰς τὴν Θράκην, ὅταν πλέον εἶχεν ἀποθάνει δὲ Λυσίμαχος καὶ ἡ Θράκη ἦτο ἡνωμένη μὲ τὴν Μακεδονίαν.

Ἀπὸ ἐκεῖ λεηλατοῦντες καὶ καταστρέφοντες ἔφθασαν διὰ μέσου τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θεσσαλίας μέχρι τοῦ μαντείου 278 π.Χ. τῶν Δελφῶν. Εἰς τὴν Μακεδονίαν ἐπεκράτησε τότε μεγάλη ἀναρχία. "Ολοὶ ὅμως οἱ Ἑλληνες ἡνώθησαν καὶ τοὺς ἐνίκησαν, ὃστε δὲν ἥδυνήθησαν οἱ βάρβαροι νὰ λεηλατήσουν τὸ μαντεῖον. Τέλος ἡναγκάσθησαν οὗτοι νὰ ὀπισθοχωρήσουν πρὸς βορρᾶν πάλιν.

Εἰς τὴν Θράκην, εἰς τὴν πόλιν Λυσιμάχειαν, ἐπαθον τρομεράν ἦτταν ἀπὸ τὸν Ἀντίγονον τὸν Γονατᾶν, δὲ οποῖος κατ' 277 π.Χ. αὐτὸν τὸν τρόπον ἔξησφάλισε τὴν βασιλείαν του. Οἱ Ἑλληνες ἀργότερον ἐώρταζον εἰς τοὺς Δελφούς, εἰς μνήμην τῆς νίκης των κατὰ τῶν βαρβάρων ἐκείνων, τὰ Σωτήρια.

Οι Γαλάται κατόπιν ἐπῆγαν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, δπου ἐνικήθησαν, ὅπως εἴδομεν, ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς τῆς Περγάμου.

38. ΑΓΑΘΟΚΛΗΣ, Ο ΤΥΡΑΝΝΟΣ ΤΩΝ ΣΥΡΑΚΟΥΣΩΝ

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Ἀντίγονον, δύο ἄλλοι σπουδαῖοι ἄνδρες παρουσιάζονται κατὰ τοὺς ἐλληνιστικούς χρόνους. Οὗτοι συνέλαβον εἰς τὸν νοῦν τῶν μεγάλα σχέδια διὰ τὰς χώρας τῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἦσαν ἡγεμόνες. Ο εἰς ἔξ αὐτῶν ἦτο δ τύραννος τῶν Συρακουσῶν εἰς τὴν νῆσον Σικελίαν Ἀγαθοκλῆς, δ δὲ ἄλλος δ βασιλεὺς τῆς Ἡπείρου Πύρρος.

Ο Ἀγαθοκλῆς, υἱὸς ἑνὸς κεραμέως, κατώρθωσε μὲ τὴν διπλωματικὴν του ἰκανότητα καὶ τὴν ἀποφασιστικότητά του νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὴν ἔξουσίαν. Οι Συρακούσιοι 316 - 289 π.Χ. ἐσπαράσσοντο ἀπὸ στάσεις, ἀποτέλεσμα τῶν δρογούμενων ἦτο νὰ ἐκθρονισθῇ δ μιστὸς τύραννος, δ δρογούμενως ἦτο εἰς τὴν ἀρχήν. Ο Ἀγαθοκλῆς τότε κατώρθωσε νὰ ἀποκτήσῃ τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν πτωχοτέρων πολιτῶν καὶ νὰ καταλάβῃ τὴν ἔξουσίαν. Ἐπέτυχε δὲ μὲ τὴν δραστηριότητά του νὰ ἀνορθώσῃ τὰ οἰκονομικὰ τῆς πόλεως, νὰ αὐξήσῃ τὸ ναυτικὸν καὶ νὰ γεμίσῃ τὰς ἀποθήκας μὲ δπλα.

Κατὰ τὸ διάστημα τῆς βασιλείας του κατώρθωσε νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν κυριαρχίαν του εἰς ὅλην τὴν Σικελίαν καὶ εἰς μερικὰς πόλεις τῆς νοτίου Ἰταλίας. Πρὸς τούτοις δὲ ἐπολέμησε μὲ πολὺ μεγάλον θάρρος ἐναντίον τῆς Καρχηδόνος, πρὸς τὴν δρογούσιαν οι Συρακούσιοι εἶχον πατροπαράδοτον ἔχθραν.

Ο τύραννος αὐτὸς τῶν Συρακουσῶν ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως, ὅπως καὶ οἱ διάδοχοι τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ἐβοήθησε δὲ τὰς ἐλληνικὰς πόλεις εἰς τὴν κάτω Ἰταλίαν κατὰ τὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν ἔχθρῶν τῶν, τῶν Λουκανῶν. Τὸ σχέδιον τοῦ Ἀγαθοκλέους ἦτο νὰ ἐνώσῃ ύπὸ τὸ σκῆπτρον του δλον τὸν ἐλληνισμὸν τῆς Δύσεως. Ἡλθε δὲ καὶ εἰς συνεννοήσεις διὰ μίαν συμμαχίαν μὲ τοὺς Μακεδόνας. Ἐφάνη δηλαδὴ

τότε, δτι οι "Ελληνες τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως εἶχον ὀργανωθῆ πολὺ καλά, ὥστε νὰ ἡμποροῦν νὰ διατηρήσουν τὰ κράτη των. 'Ο Ἀγαθοκλῆς δὲν ἐπρόφθασε νὰ πραγματοποιήσῃ τὰ μεγάλα του σχέδια, διότι ἀπέθανε τὸ 289 π.Χ.

39. ΠΥΡΡΟΣ, Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

Εἰς τοὺς χρόνους, εἰς τοὺς ὅποιους εύρισκόμεθα, ἡ "Ηπειρος ἦτο ἵσχυρὸν βασίλειον. Τὴν δύναμίν της καὶ τὴν δόξαν της ὀφείλει εἰς ἔνα σπουδαῖον βασιλέα, τὸν ὅποιον ἀπέκτησε τότε. Οὗτος ἦτο ὁ Πύρρος, υἱὸς τοῦ Αἰακίδου, βασιλέως τῆς Ἡπείρου.

'Ο Πύρρος, δέκα ἑπτὰ περίπου ἑτῶν, ἔζησε πλησίον τοῦ Δημήτριου τοῦ Πολιορκητοῦ, ὁ ὅποιος εἶχε λάβει τὴν ἀδελφήν

Πύρρος (Ἐπὶ ἀρχαίον νομίσματος).

του ὡς σύζυγον. 'Απὸ τὸν Δημήτριον ἐδιδάχθη τὴν πολεμικὴν τέχνην καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐν Ἰψῷ μάχην ὑπὸ τὰς διαταγάς του.

'Ο Πύρρος εἶχεν ἔλθει εἰς σχέσεις καὶ μὲ τὸν βασιλέα τῆς Αίγυπτου Πτολεμαῖον τὸν Σωτῆρα, ὁ ὅποιος ἐξετίμησεν 296 π.Χ. αὐτὸν πολὺ καὶ τὸν ἐβοήθησε μὲ στρατὸν καὶ χρήματα νὰ καταλάβῃ τὸν βασιλικὸν θρόνον τῆς Ἡπείρου.

Εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς βασιλείας του ὁ Πύρρος ἔκαμε μακροὺς πολέμους καὶ ἐπεξέτεινε τὸ κράτος του πρὸς δυσμάς, δῆπου κατέλαβε ἀκόμη καὶ τὴν Κέρκυραν, ἐνῷ πρὸς ἀνατολὰς ἀπέσπασεν ἀπὸ τὸ κράτος τῶν Μακεδόνων μερικὰς χώρας,

αι ὅποιαι ἀνήκον προηγουμένως εἰς τὸ βασιλειον τῆς Ἡπείρου.

‘Η Ἡπειρος ἦτο τότε εἰς τὴν ἀκμήν της, ἐνῷ ἡ Μακεδονία εἶχε χάσει πλέον τὴν προτέραν τῆς δύναμιν.

‘Ο βασιλεὺς Πύρρος ἦτο εἰς τοὺς χρόνους ἐκείνους ὁ περισσότερον τολμηρὸς καὶ ἀγαθὸς στρατηγὸς ἀπὸ δλους τοὺς ἄλλους, οἱ δόποιοι ἔζησαν τότε. Ἀπὸ τοὺς σκληροὺς χρόνους τῆς νεότητός του εἶχεν ἀποκτήσει τὴν συνήθειαν νὰ ὑποχρεώνῃ τοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ τοὺς ὀγαπᾷ. Ἡσθάνετο δὲ τὴν ἀνάγκην νὰ ἀγαπᾶται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τοῦτο ἀπέκτησε σπουδαίους φίλους.

Περίφημος φίλος τοῦ Πύρρου καὶ σύμβουλός του ὑπῆρξεν δὲ Θεσσαλὸς Κινέας, συνετὸς καὶ μετριοπαθῆς ἀνθρωπος. Ἡ ρητορική τέχνη τοῦ σοφοῦ ἐκείνου ἀνθρώπου παρωμοιάζετο μὲ τὴν τέχνην τοῦ Δημοσθένους.

Οι Ἡπειρῶται ἐλάτρευον τὸν λαμπρὸν βασιλέα τῶν καὶ τὸν ὀνόμασαν Ἀετὸν διὰ τὰ πολεμικά του κατορθώματα.

‘Ο Πύρρος ἦτο εὐγενῆς καὶ εὐαίσθητος· εἶχε δὲ τὸ πλεονέκτημα νὰ διμιλῇ ὥραῖα, διότι εἶχε μορφωθῆ μὲ τὰ ἐλληνικὰ· γράμματα. Τὴν πρωτεύουσάν του Ἀμβρακίαν ἐκόσμησε μὲ ώραῖα ἔργα τέχνης.

40. Ο ΠΥΡΡΟΣ ΕΚΣΤΡΑΤΕΥΕΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΑΤΩ ΙΤΑΛΙΑΝ

‘Ο Πύρρος ἦτο ἐπίσης πολὺ φιλόδοξος καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἔμενε ποτὲ ἡσυχος. ‘Ο Πλούταρχος μᾶς λέγει, δtti πάντοτε ἐλπίδας ἀπὸ ἐλπίδων ἐκύλιεν. Μεγάλα σχέδια συνελάμβανεν δὲ ἀνήσυχος καὶ ἀστατος νοῦς του. “Ἡθελε νὰ ἐπεκτείνῃ τὰ ὅρια τοῦ βασιλείου του μακρὰν καὶ νὰ κάμῃ τὴν Ἡπειρον ἡγεμονίδα τῆς Ἑλλάδος.

‘Η φιλοδοξία του τὸν ἔκαμε νὰ δεχθῇ εὐχαρίστως τὴν πρόσκλησιν τῶν Ἑλλήνων ἀποίκων τῆς σπουδαίας ἀποικίας Τάραντος εἰς τὴν κάτω Ιταλίαν. Οἱ Ταραντῖνοι, 280 π.Χ. δπως θὰ ἴδωμεν, εύρισκοντο εἰς πόλεμον μὲ τοὺς Ρωμαίους καὶ ἔζητησαν τὴν βοήθειαν τοῦ περιφέρμου στρατηλάτου τῆς Ἡπείρου.

‘Ο Πύρρος μὲ στρατὸν 25.000 ἀνδρῶν, οἱ δποῖοι ἦσαν ἄριστα ἡσκημένοι, καὶ μὲ πολλοὺς ἐλέφαντας, ἐπῆγεν εἰς τὴν κάτω Ἰταλίαν καὶ ἐνίκησεν εἰς δύο μάχας τὸν ἄριστον στρατὸν τῶν Ρωμαίων.

Αἱ δύο αὗται νικηφόροι μάχαι, κατὰ τὰς δποίας δ Πύρρος ἔχασε πολὺ μέρος τοῦ στρατεύματός του, ἔχουν πολὺ μεγάλην σημασίαν εἰς τὴν ἴστορίαν, διότι διὰ πρώτην φοράν τότε τὸ νέον καὶ ἴσχυρὸν κράτος τῶν Ρωμαίων ἥλθεν εἰς σύγκρουσιν μὲ τὸν ἑλληνικὸν κόσμον.

Κατόπιν δ Πύρρος προσεκλήθη ἀπὸ τὰς ἑλληνικὰς πόλεις τῆς Σικελίας καὶ ἐπορεύθη ἐκεῖ μὲ τὸν στρατὸν του. Αἱ Συρακοῦσαι καὶ ἄλλαι πόλεις ύπεδέχθησαν αὐτὸν μὲ πολὺ ἐνθουσιασμόν.

Τὸ δεκαετέρον τοῦ Πύρρου ἦτο νὰ γίνῃ κύριος ὅλων τῶν Ἑλλήνων τῆς Δύσεως. Εἰς μίαν ὅμως πόλιν τῆς κάτω Ἰταλίας δ Πύρρος ἐνικήθη ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους. Τότε προσεπάθησε νὰ κάμῃ εἰρήνην μὲ αὐτούς. “Εστειλε λοιπὸν πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν τὸν Κινέαν εἰς τὴν Ρώμην. Περὶ τοῦ σοφοῦ αὐτοῦ συμβούλου του συνήθιζεν δ Πύρρος νὰ λέγῃ, ὅτι δ Κινέας διὰ τοῦ λόγου εἶχε κερδίσει περισσοτέρας μάχας, ἀπὸ δσας αὐτὸς μὲ τὸ ξίφος του.

Ο Κινέας παρουσιάσθη ἐνώπιον τῆς συγκλήτου καὶ προσεπάθησε νὰ πείσῃ τοὺς Ρωμαίους συγκλητικούς νὰ κάμουν εἰρήνην μὲ τὸν Πύρρον. Ἀλλ ὁ γέρων συγκλητικὸς “Αππιος Κλαύδιος ἀπέρριψε τὰς προτάσεις αὐτοῦ καὶ εἶπεν, ὅτι οἱ Ρωμαῖοι ποτὲ δὲν θὰ κάμουν εἰρήνην μὲ τὸν Πύρρον, ἐφ’ δσον αὐτὸς ενδίσκεται εἰς τὴν χώραν των.

Ο Κινέας ἐπέστρεψε καὶ εἶπεν εἰς τὸν Πύρρον δσα ἡ σύγκλητος παρήγγειλεν. “Οταν δὲ ήρωτήθη ἀπὸ τὸν βασιλέα, ποίαν ἐντύπωσιν ἔκαμαν εἰς αὐτὸν οἱ Ρωμαῖοι συγκλητικοί, δ Κινέας εἶπεν, ὅτι ἡ ωμαϊκὴ σύγκλητος εἶναι βουλὴ βασιλέων.

Ο Πύρρος ἀφοῦ εἶδεν, ὅτι δὲν ἤδύνατο νὰ καταβάλῃ τὸν ἴσχυρὸν στρατὸν τῶν Ρωμαίων, ἡναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν “Ηπειρον.

41. Ο ΠΥΡΡΟΣ ΕΚΣΤΡΑΤΕΥΕΙ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ. ΘΑΝΑΤΟΣ ΑΥΤΟΥ

‘Ο Πύρρος δὲν ἔμεινεν ἥσυχος εἰς τὸ βασίλειόν του, ἀλλ᾽ ἐδοκίμασε νὰ γίνῃ κύριος τῆς Μακεδονίας. Ἐξεστράτευσε λοιπὸν ἐναντίον της. Κατὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ Πύρρου 272 π.Χ. ἀντεπεξῆλθεν δὲ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Ἀντίγονος. Τότε δὲ οὐρρος ἐλεηλάτησε πολὺ μέρος τῆς Μακεδονίας.

Κατόπιν ἐβάδισεν ἐναντίον τῆς Πελοποννήσου καὶ ἐπολιόρκησε τὴν Σπάρτην. Ἡ ἡρωικὴ αὐτὴ πόλις, μολονότι τότε εἶχε περιβληθῆ μὲ τείχη, ἐφαίνετο ὅτι ἐκινδύνευε νὰ κυριευθῇ ὑπὸ τοῦ Πύρρου.

Εἰς τὴν κρίσιμον ἐκείνην ὥραν ἔσωσε τὴν Σπάρτην ὁ ἡρωισμὸς τῶν γυναικῶν της. Αἱ Σπαρτιάτιδες ἔμαθον, ὅτι ἡ γερουσία συνεδρίαζε τὴν νύκτα καὶ ἐσκέπτετο νὰ στείλῃ τὰ παιδία καὶ αὐτὰς εἰς τὴν Κρήτην, διὰ νὰ μὴ πέσουν εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἔχθρῶν. Καμμία πλέον ἐλπὶς σωτηρίας δὲν ἐφαίνετο διὰ τὴν Σπάρτην.

Τότε αἱ γυναικεῖς ἔδειξαν ἡρωικὸν θάρρος καὶ εἶπον εἰς τοὺς ἄνδρας τῶν, ὅτι δὲν εἶναι ὁρθὸν καὶ δίκαιον νὰ ζήσουν ἐκεῖναι καὶ νὰ χαθῆ ἡ Σπάρτη. Ἀπεφάσισαν λοιπὸν νὰ ὑπερασπίσουν τὴν ἀγαπητὴν τῶν πόλιν μὲ κάθε θυσίαν. Τὴν ἄλλην ἡμέραν μαζὶ μὲ τοὺς ἄνδρας τῶν ἐπολέμησαν μὲ γενναιότητα καὶ ἔδειξαν, ὅτι δὲν ἦσαν μόνον γενναῖαι μὲ λόγους.

Τὰ γενναῖα στρατεύματα τοῦ Πύρρου δὲν ἡμπόρεσαν νὰ ἀνθέξουν εἰς τὴν ἡρωικὴν ἀντίστασιν τῶν κατοίκων τῆς Σπάρτης, ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, καὶ ἐνικήθησαν. Ἡ Σπάρτη ἔσωσε καὶ τότε τὴν παλαιάν της δόξαν, χάρις εἰς τὰς ἡρωΐδας γυναῖκας της, ἐκ τῶν δποίων σπουδαῖαι εἰς τὸν ἀγῶνα ἔγιναν ἡ Χιλωνὶς καὶ ἡ Ἀρχιδάμεια.

‘Απὸ τὴν Σπάρτην, κατὰ τὸ φθινόπωρον, δὲ Πύρρος ἐπορεύθη ἐναντίον τοῦ Ἀργους. Μεγάλη μάχη ἔγινεν εἰς τὰς δόδούς τῆς πόλεως. Οἱ Ἀργεῖοι ἐπολέμησαν μὲ γενναιότητα ἐναντίον τῶν στρατευμάτων τοῦ Πύρρου, τὰ δποῖα εἰσώρμησαν ἀπὸ τὴν νύκτα εἰς τὴν πόλιν.

Στρατιώτης Ἀργεῖος μάχεται πρὸς τὸν Ἰδιον τὸν βασιλέα. Ἡ στιγμὴ εἶναι κρίσιμος. Τέλος ὁ βασιλεὺς πληγώνεται θανατίμως ἀπὸ μίαν κεραμίδα, ἡ δποία ρίπτεται ἀπὸ τὴν στέγην οἰκίας ὑπὸ τῆς μητρὸς τοῦ μαχομένου πρὸς αὐτὸν στρατιώτου, καὶ ἀποθνήσκει.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πύρρου, ὁ βασιλεὺς Ἀντίγονος ἔγινε καὶ πάλιν κύριος τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἔλαβε καὶ ἄλλας κτήσεις, τὰς δποίας εἶχεν ἀφαιρέσει ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν ὁ Πύρρος.

42. Ο ΧΡΕΜΩΝΙΔΕΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Ολίγα ἔτη μετὰ τὴν εἰσβολὴν τοῦ Πύρρου εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἔγινεν εἰς τὰς Ἀθήνας πόλεμος ἀπελευθερωτικὸς ἀπὸ τὸ 266 - 262 π. X. κράτος τῆς Μακεδονίας. Ο πόλεμος αὐτὸς διήρκεσε τέσσαρα ἔτη καὶ ὠνομάσθη Χρεμώνιδειος διεισιος διὰ τὸν ἔχης λόγον.

Εἰς τὰς Ἀθήνας ύπηρχεν, δπως γνωρίζομεν, ἡ σχολὴ τῶν στωικῶν φιλοσόφων. Οἱ μαθηταὶ αὐτῆς δὲν ἦσχολοῦντο μόνον μὲ ἀφηρημένας φιλοσοφικάς θεωρίας καὶ δὲν ἐπεδίωκον νὰ ἀποκτοῦν μόνον γνώσεις. Ἐπίστευον, ὅτι αἱ γνώσεις εἶναι μέσον διὰ τὴν εὔτυχίαν, τὴν δποίαν αἰσθάνεται ὁ ἀνθρωπος, ὅταν κάμην τὸ καλόν.

Τοιουτοτρόπως εἰς τὰς Ἀθήνας ἐδημιουργήθη μία τάξις νέων ἐναρέτων καὶ εὐγενῶν. Εἳς ἀπὸ αὐτούς, ὁ Χρεμωνίδης, ἥλθεν εἰς συνεννόησιν μὲ τὸν Πτολεμαῖον τῆς Αἰγύπτου καὶ ἀνέλαβε νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν πατρίδα του ἀπὸ τὴν μακεδονικὴν δυναστείαν.

Τὸ θάρρος τῶν Ἀθηνῶν ἐμιμήθησαν καὶ ἄλλαι πόλεις, δπως ἡ Σπάρτη, ἡ Ἡλεία καὶ ἡ Ἀχαΐα. Τότε, δπως καὶ ἄλλοτε, αἱ Ἀθῆναι μὲ τὴν Σπάρτην ἤνωθησαν εἰς κοινὸν ἀγῶνα.

Ο Ἀντίγονος δμως ἐνίκησε τὸν πελοποννησιακὸν στρατὸν πλησίον τῆς Κορίνθου καὶ κατόπιν μακρᾶς πολιορκίας ἐκυρίευσε τὰς Ἀθήνας. Ο Χρεμωνίδης κατέφυγεν εἰς τὸν Πτολεμαῖον.

Τοιουτοτρόπως ἔτελείωσεν δὲ εύγενής αὐτὸς ἀγῶν ύπερ τῆς ἐλευθερίας. Ό βασιλεὺς Ἀντίγονος, μολονότι κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς βασιλείας του (ἀπέθανε τὸ 239 π. Χ.) εύρισκετο σχεδόν πάντοτε εἰς πόλεμον, ἐν τούτοις, καθ' ὃν χρόνον οὗτος ἐβασίλευεν, ἡ Μακεδονία ἦτο μέγα καὶ ἡνωμένον βασίλειον, τόσον, ὃσον δὲν ἦτο ἄλλοτε, ἀφ' ὃτου ἀπέθανεν δὲ Μέγας Ἀλέξανδρος.

Ἡ κυριαρχία του δμως ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος δὲν ἡμπόρεσε νὰ ἔξασφαλισθῇ. Διὰ ποῖον λόγον, θὰ ἴδωμεν κατωτέρω.

43. ΑΙ ΔΥΟ ΣΥΜΠΟΛΙΤΕΙΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Οἱ κάτοικοι τῆς κυρίως Ἑλλάδος ποτὲ ἄλλοτε δὲν εἶχον ἐνωθῆ μεταξύ των τόσον, ὃσον κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Περισσότερον τότε ἀπὸ κάθε ἄλλην φορὰν ἐνόησαν, ὅτι μόνον ἡ ἐνωσίς των ἦτο δυνατὸν νὰ ἔξασφαλίσῃ εἰς αὐτοὺς τὴν ἐλευθερίαν, τὴν ὅποιαν εἶχον χάσει καὶ τόσον ἡγάπων. Ἡτο δμως δυστυχῶς πολὺ ἀργὰ πλέον.

Μανθάνομεν λοιπόν, ὅτι πολλαὶ πόλεις εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡνώθησαν μεταξύ των καὶ ἀπετέλεσαν ἔνα σύνδεσμον, ὁ ὅποιος ὀνομάσθη συμπολιτεία. Τὰς πόλεις, αἱ ὅποιαι ἀπετέλουν τὴν συμπολιτείαν, ἥνωνε στενῶς ἐν πατριωτικὸν αἴσθημα· νὰ ἐλευθερωθοῦν ἀπὸ τὴν μακεδονικὴν διοίκησιν, τὴν ὅποιαν ἐμίσουν πολύ.

Δύο συμπολιτεῖαι ὑπῆρξαν τότε εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἡ Αἰτωλικὴ καὶ ἡ Ἀχαϊκή. Τὴν πρώτην ἔκαμαν αἱ πόλεις πρὸς βορρᾶν τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, τὴν δὲ ἄλλην αἱ πόλεις τῆς Πελοποννήσου. Αἱ Ἀθῆναι καὶ ἡ Σπάρτη δὲν ἔλαβον μέρος εἰς τὰς δύο αὐτὰς ἐνώσεις τῶν πόλεων.

Οἱ Μακεδόνες βασιλεῖς, οἱ ὅποιοι, ὅπως εἴπομεν, προσεπάθουν πάντοτε νὰ ἔχουν ύπό τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους των τὴν Ἑλλάδα, συνήντησαν τότε μεγάλας δυσκολίας ἀπὸ τὰς δύο αὐτὰς συμπολιτείας.

44. ΑΙΤΩΛΙΚΗ ΣΥΜΠΟΛΙΤΕΙΑ

Εἰς πολὺ παλαιοὺς ἀκόμη χρόνους εἰς τὴν ἀπομεμακρυσμένην περιοχὴν τῆς Αίτωλίας μανθάνομεν, διὰ οἵ δρεινοὶ ἐκεῖ λαοὶ εἶχον κάμει ἔνα σύνδεσμον, διὰ νὰ προστατεύωνται ἀπὸ ἔχθροὺς καὶ νὰ κάμνουν ἐπιδρομὰς πρὸς λεηλασίαν. Οἱ ἄλλοι "Ἐλληνες ἔθεωρουν αὐτοὺς ὡς ἀπολιτίστους.

Ἡ ἔνωσις αὐτὴ τῶν Αίτωλῶν ἀπέκτησε μεγάλην σημασίαν ἀπὸ τὸν καιρὸν τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Γαλατῶν. Τότε ἡ Αίτωλικὴ

279 π.Χ. συμπολιτεία προσέφερε πολὺ σπουδαίαν βοήθειαν εἰς τὴν κατανίκησιν τῶν βαρβάρων ἐκείνων ἐπιδρομέων, μάλιστα δὲ δταν ἡπείρησαν οὗτοι τοὺς Δελφούς. "Ολοὶ οἱ πολῖται τῆς Αίτωλικῆς συμπολιτείας ἦσαν μέλη τῆς συνέλευσεως, ἥ δοπία ἔξελεγε τοὺς ἄρχοντας.

'Ἐκ τούτων δὲ πρῶτος ἔλεγετο στρατηγός. Οὗτος ἦτο δὲ πολιτικὸς καὶ στρατιωτικὸς ἄρχηγὸς τῆς συμπολιτείας. 'Ἡ ἔξουσία του διήρκει ἐπὶ ἔν τος. 'Ἡ συνέλευσις ἦτο τὸ κυριαρχὸν σῶμα τῆς συμπολιτείας καὶ ἀπεφάσιζε διὰ τὸν πόλεμον καὶ διὰ τὴν εἰρήνην. Συνήρχετο δὲ κανονικῶς δύο φοράς τὸ ἔτος. Εκτὸς τοῦ στρατηγοῦ ἔξελεγετο εἰς ἵππαρχος, εἰς ταμίας, εἰς γραμματεὺς καὶ ἐν συμβούλιον, οἱ ἀπόκλητοι. Αἱ πόλεις τῆς συμπολιτείας εἶχον τὰ ἴδια μέτρα, τὰ ἴδια σταθμὰ καὶ τὸ ἴδιον νόμισμα. Κέντρον τῆς συμπολιτείας ἔγιναν οἱ Δελφοί. Μέλη δὲ αὐτῆς ὅλαι αἱ πόλεις τῆς κεντρικῆς 'Ελλάδος, ἀπὸ τὸν Μαλιασκὸν κόλπον μέχρι τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου καὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ 'Αχελώου ποταμοῦ.

45. ΑΧΑΪΚΗ ΣΥΜΠΟΛΙΤΕΙΑ

Πολὺ σπουδαιότερος ὑπῆρξεν δὲ σύνδεσμος τῶν πόλεων, αἱ ὁποῖαι ἀπετέλεσαν τὴν 'Αχαικὴν συμπολιτείαν. Εἰς τὴν ἀρχὴν **281 - 146 π. X.** τέσσαρες πόλεις ἦνώθησαν μεταξύ των. 'Ολιγον κατ' ὀλίγον ἔγιναν δέκα, ἀργότερον δὲ μέλη τῆς συμπολιτείας ἔγιναν αἱ περισσότεραι πόλεις τῆς Πελοποννήσου.

‘Η Ἀχαϊκὴ συμπολιτεία εἶχε τὸ καλύτερον πολίτευμα. Ἐκάστη πόλις τῆς συμπολιτείας ἦτο ἵση πρὸς τὰς ἄλλας καὶ ἀνεξάρτητος. Εἶχε τὴν κυβέρνησίν της καὶ ἐξέλεγε τοὺς ἄρχοντάς της. Ὅπηρχεν δῆμως καὶ ἡ κυβέρνησις δλῆς τῆς συμπολιτείας. Αὕτη ἀπετελεῖτο ἀπὸ ἔνα στρατηγόν, ἐν συμβούλιον ἀπὸ δέκα πρόσωπα, τοὺς δημιουργούς, οἱ δποῖοι εἶχον διοικητικὴν ἔξουσίαν, καὶ ἀπὸ μίαν βουλὴν ἥ σύγκλητον, ἥ δποία ἀπετελεῖτο ἀπὸ 120 πρόσωπα. Ἡ βουλὴ εἶχεν ὡς ἔργον νὰ παρασκευάζῃ ζητήματα διὰ τὴν συνέλευσιν καὶ ἐφρόντιζε διὰ τὰς ἔξωτερικὰς ὑποθέσεις. Τέλος ὑπῆρχε μία συνέλευσις δλων τῶν πολιτῶν, οἱ δποῖοι εἶχον ἡλικίαν 30 ἔτῶν καὶ ἄνω. Εἰς τὴν συνέλευσιν αὐτὴν δ πολίτης τῆς κάθε πόλεως εἶχε ψῆφον. Ἐπίσης ἐξέλεγετο εἰς ἵππαρχος, δπως εἰς τὴν Αἰτωλικὴν συμπολιτείαν καὶ εἰς ναύαρχος.

46. ΟΙ ΣΤΡΑΤΗΓΟΙ ΤΗΣ ΑΧΑΪΚΗΣ ΣΥΜΠΟΛΙΤΕΙΑΣ ΑΡΑΤΟΣ ΚΑΙ ΦΙΛΟΠΟΙΜΗΝ

Τὴν μεγαλυτέραν της πρόοδον ἥ Ἀχαϊκὴ συμπολιτεία χρεωστεῖ εἰς δύο στρατηγούς της, τὸν "Αρατὸν καὶ τὸν Φιλοποίμενα. Ὁ "Αρατος ἦτο ἀπὸ τὴν Σικυῶνα. Τὸ 271 - 213 π.Χ. ἔτος δὲ 251 π.Χ. ἡλευθέρωσε τὴν πατρίδα του ἀπὸ τὸν τύραννον Νικοκλέα καὶ ἤνωσεν αὐτὴν εἰς τὴν Ἀχαϊκὴν συμπολιτείαν. Μετά τὴν γενναίαν αὐτὴν πρᾶξιν εἰσῆλθεν ὡς ἀπλοῦς ἵππεὺς εἰς τὸν στρατὸν τῆς συμπολιτείας. Ἡ συνέλευσις δῆμως ἐξέλεξεν αὐτὸν πολλὰς φοράς στρατηγόν. Ὡς στρατηγὸς ἡλευθέρωσε τὴν Κόρινθον ἀπὸ τὴν μακεδονικὴν φρουρὰν καὶ προσήρτησεν αὐτὴν εἰς τὴν συμπολιτείαν. Ἐπίσης ἐπεξέτεινε τὴν δύναμιν τῆς συμπολιτείας εἰς πολλὰ μέρη τῆς Πελοποννήσου.

‘Ο "Αρατος ἦτο συνετὸς ἀνὴρ καὶ διπλωμάτης, εἶχε τὴν δύναμιν τοῦ λόγου καὶ ἦτο ἴκανὸς στρατηγὸς εἰς τὰς μάχας ἐναντίον τῶν ἔχθρῶν. Δι' ἐν δὲ διάστημα ἐφάνη, δτι θὰ ἡλευθέρωνεν δλην τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὴν μακεδονικὴν κυριαρχίαν. Ἡτο χρημάτων ἀνώτερος καὶ πολλὰς φοράς δὲν ἐδίστασε νὰ

θυσιάση τὴν περιουσίαν του ὀλόκληρον ὑπέρ τοῦ κοινοῦ συμφέροντος.

Ο Φιλοποίμην ἥτο ἀπὸ τὴν Μεγαλόπολιν ἀπὸ μικρᾶς δὲ ἡλικίας ἐνδιεφέρετο πολὺ διὰ τὰ στρατιωτικά. Μὲ τὴν με-
252 - 183 π.Χ. λέτην τῶν στρατιωτικῶν βιβλίων τῆς ἐποχῆς του καὶ μὲ τὰς σωματικὰς ἀσκήσεις, τὰς ὁποῖας ἔκαμνεν, ἀπέκτησεν εὐφύΐαν μεγάλην καὶ σωματικὴν δύναμιν. Πολὺ ἐνωρὶς ὁ Φιλοποίμην ἔδειξεν, διτὶ εἶχε μεγάλα στρατιωτικὰ προτερήματα καὶ πολὺ ταχέως ἔγινε σπουδαῖος στρατιωτικός.

Οἱ πολῖται τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας ἔξετίμησαν τὰς ἀρετάς του καὶ τὸν ἔξελεξαν ἵππαρχον. Τότε ηὔρεν δ Φιλοποίμην τὴν κατάλληλον εύκαιρίαν νὰ διοργανώσῃ λαμπρὰ τὸ ἵππικὸν τῆς συμπολιτείας, τὸ ὁποῖον εύρισκετο εἰς παρακμήν, καθὼς καὶ τὸν πεζικὸν στρατὸν κατὰ τρόπον καλύτερον. Ἡσκησε δηλαδὴ τὸν στρατὸν τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας τοιούτοτρόπως, ὃστε ἔκαμε αὐτὸν ἴσοπαλον μὲ τὸν μακεδονικὸν στρατὸν καὶ ἔδωσεν εἰς αὐτὸν τὸν ὄπλισμὸν τῶν Μακεδόνων στρατιωτῶν.

Ο Φιλοποίμην ἥτο εύθὺς εἰς τοὺς τρόπους καὶ λιτός εἰς τὴν δίαιτάν του καὶ τὴν ἐνδυμασίαν του. Διὰ τὰς ἀρετάς του αὐτὰς καὶ διὰ τὴν πνευματικὴν εὐστροφίαν του ἡγαπάτο ἀπὸ δλούς. Ο Πλούταρχος ὀνομάζει αὐτὸν τὸν τελευταῖον "Ελληνα.

Αὐτὴ μὲ δλίγους λόγους ύπῆρξεν ἡ ἱστορία τῶν δύο σπουδαίων συμπολιτειῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τοὺς ἐλληνιστικούς χρόνους. Ἐὰν αἱ δύο τότε συμπολιτεῖαι ἥδύναντο νὰ ἐνωθοῦν μεταξύ των διὰ τὸ συμφέρον ὅλης τῆς Ἑλλάδος, τότε θὰ ἥτο δυνατὸν νὰ ἐπιτύχουν εἰς τοὺς χρόνους ἐκείνους τὴν πολιτικὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος.

Τὸ πνεῦμα ὅμως αὐτὸ δὲν εἶχον ποτὲ οἱ ἀρχαῖοι μας πρόγονοι. Η διχόνοια, τὴν ὁποῖαν εἶχον μεταξύ των αἱ ἐλληνικαὶ πόλεις, ἔγινε καὶ τότε ἀφορμὴ νὰ καταστραφῇ ἡ ἀρχαία μας πατρίς. Η λαμπρὰ ἐκείνη ἐνωσις τῶν ἐλληνικῶν πόλεων κατήντησε νὰ γίνῃ ὅργανον τῆς δυνάμεως ἐκείνης, ἡ ὁποῖα ἐπρό-

κειτο νὰ ύποδουλώσῃ τὴν Ἑλλάδα δηλαδὴ τῆς Ρώμης. "Εκα-
μαν λοιπὸν συμμαχίαν μὲ αὐτὴν καὶ ἐπολέμησαν ἐναντίον τῆς
Μακεδονίας, διὰ νὰ τὴν συντρίψουν" κατόπιν ὅμως κατεστρά-
φησαν καὶ αἱ Ἰδιαι αἱ συμπολιτεῖαι.

47. Η ΣΠΑΡΤΗ ΚΑΙ Η ΑΧΑΪΚΗ ΣΥΜΠΟΛΙΤΕΙΑ. ΑΓΙΣ ΚΑΙ ΚΛΕΟΜΕΝΗΣ

"Η Σπάρτη, ὅπως εἴπομεν, δὲν ἦτο μέλος τῆς Ἀχαϊκῆς συμ-
πολιτείας, ἀλλ' ἔχθρα πρὸς αὐτὴν. Εἰς τοὺς χρόνους ἐκείνους,
κατὰ τοὺς δόποιους ἦτο εἰς ἀκμὴν ἡ Ἀχαϊκὴ συμπολιτεία, ἡ
Σπάρτη εἶχεν ἀποκτήσει σπουδαῖαν δύναμιν χάρις εἰς δύο
σπουδαῖους βασιλεῖς, τοὺς δόποιους εἶχε τότε.

Προηγουμένως ἡ θέσις τῆς τόσον λαμπρᾶς ἄλλοτε πόλεως
δὲν ἦτο καλὴ. "Ο πληθυσμός της εἶχε πολὺ ἐλαττωθῆ. Μόνον
ἐπτακόσιοι πολῖται Σπαρτιάται ύπηρχον τότε. Οἱ περισσότεροι
ἡγαν καταχρεωμένοι καὶ τὰ κτήματα εύρισκοντο εἰς τὰς χεῖ-
ρας δλίγων, οἱ δόποιοι ἔζων μὲ πολυτέλειαν.

Οἱ δύο βασιλεῖς της, ὁ Ἀγις καὶ ὁ Κλεομένης, εἰργά-
σθησαν, διὰ νὰ ἐπαναφέρουν τὴν πατρίδα των εἰς τὴν ἀρχαίαν
της δύναμιν καὶ δόξαν.

"Ο Ἀγις εἶχεν ἀνατραφῇ εἰς τὸν πλούσιον οἶκον του μὲ
πολυτέλειαν καὶ μαλθακότητα. Ἀλλὰ πρὶν γίνη εἴκοσιν ἐτῶν,
ἄφησε τὴν μαλθακήν του ζωὴν καὶ συνήθισεν εἰς τὴν 244 π.Χ.
ἀρχαίαν λακωνικὴν διαιταν καὶ ἀπλότητα· « Δὲν ἐπι-
θυμῶ, ἔλεγε, τὴν βασιλείαν, ἐὰν δὲν δυνηθῶ μὲ αὐτὴν νὰ ἀναστηλώσω
τοὺς νόμους καὶ τὴν πάτριον ἀγωγήν ».

"Ἡτο εἰλικρινής, χρηστὸς καὶ γενναῖος, ἀλλ' ἀπειρος. Διὰ
τοῦτο οἱ πλούσιοι ἡναντιώθησαν εἰς τὰ σχέδιά του καὶ ἐπέτυ-
χον νὰ θανατώσουν αὐτόν. Τὸ ἔργον του ἡκολού- 235 π.Χ.
θησε πιστῶς δ Κλεομένης, δόποιος εἶχε λάβει λαμ-
πρὰν ἀνατροφὴν καὶ ἐκπαίδευσιν. Εἶχε σπουδαῖον στωικὸν φι-
λόσοφον διδάσκαλον καὶ ἐλάτρευε τὸ ἔνδοξον παρελθόν τῆς
ἀρχαίας του πατρίδος. "Ο Κλεομένης ἔκαμε Σπαρτιάτας πολι-
τας τοὺς πλέον χρηστοὺς ἐκ τῶν περιοίκων καὶ τοιουτοτρόπως
ηὕξησε τὸν ἀριθμὸν τῶν πολιτῶν. Κατώρθωσε δὲ νὰ μοιράσῃ

μὲ δίκαιον τρόπον τὴν χώραν εἰς τοὺς πολίτας καὶ κατήργησε τὰ χρέη. Ἐπίσης κατήργησε τὸ ἀξίωμα τῶν ἐφόρων καὶ ἐπανέφερε τὴν παλαιὰν νομοθεσίαν τοῦ Λυκούργου.

‘Ο Κλεομένης ἔκαμεν ἐπιτυχεῖς πολέμους ἐναντίον τῆς ’Αχαϊκῆς συμπολιτείας. ‘Ο δὲ στρατηγὸς Ἀρατος, ἐπειδὴ ἔβλεπεν, δτὶ ἡ Σπάρτη ἐγίνετο πολὺ ἐπικίνδυνος καὶ ὑπῆρχε φόβος νὰ διαλυθῇ ἡ συμπολιτεία, συνεμάχησε μὲ τὸν βασιλέα 222 π.Χ. τῆς Μακεδονίας. Εἰς μίαν μάχην, εἰς τὴν Σελλασίαν τῆς Λακωνίας, δισπαρτιαστικὸς στρατὸς ἐνικήθη ὑπὸ τοῦ ἡνωμένου στρατοῦ τῶν Μακεδόνων καὶ τῆς ’Αχαϊκῆς συμπολιτείας. ‘Ο Κλεομένης κατέφυγεν εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὅπου καὶ ἀπέθανε.

Τοιουτοτρόπως ἡ Σπάρτη, ἡ δποία ἐπὶ πεντακόσια ἔτη εἶχε σπουδαίαν ιστορίαν, ἐπεσεν ἀπὸ τότε εἰς ἀφάνειαν.

48. ΣΥΓΚΡΟΥΣΙΣ ΤΩΝ ΔΥΟ ΣΥΜΠΟΛΙΤΕΙΩΝ: Ο ΣΥΜΜΑΧΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

‘Η ’Αχαϊκὴ συμπολιτεία, ἀφοῦ μὲ τὴν συμμαχίαν τῶν Μακεδόνων ἐνίκησε τοὺς Σπαρτιάτας, ἔλαβε καὶ πάλιν δσας πόλεις εἶχε χάσει. ’Αλλ’ ἐνῷ δ ”Αρατος εἶχε κάμει τὴν ἔνωσιν αὐτὴν τῶν πολιτειῶν, διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν ἀπὸ τὴν μακεδονικὴν κυριαρχίαν, τώρα ἡ ’Αχαϊκὴ συμπολιτεία μὲ τὴν συμμαχίαν, τὴν δποίαν ἔκαμε μὲ τὸν Μακεδόνατον βασιλέα, πραγματικῶς ὑπετάσσετο εἰς αὐτόν.

‘Ο ’Αντίγονος μάλιστα δ Δόσων, δ δποίος ἦτο ἐπιτρόπος τοῦ ἀνηλίκου βασιλέως Φιλίππου Α’, εἶχεν ἐνώσει δλας τὰς πόλεις τῆς ’Ελλάδος εἰς μίαν ἔνωσιν, τὴν “Ἐνωσιν τῶν ’Ελλήνων. ”Οπως δὲ ἄλλοτε δ Φιλιππος καὶ δ ’Αλέξανδρος εἶχον ἀνακηρυχθῇ ἡ γε μόνες τῶν ’Ελλήνων, τοιουτοτρόπως καὶ δ Μακεδών βασιλεὺς ἐγίνετο τότε ἡγεμὼν τῶν ἐλληνικῶν πόλεων.

Οι “Ελληνες ἥσαν ἐλεύθεροι καὶ αὐτόνομοι, ἀλλ’ δ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας διηγόθυνε τὴν ἔξωτερικὴν πολιτικὴν δλων τῶν ’Ελλήνων. Δηλαδὴ αὐτὸς ἀπεφάσιζε περὶ πολέμου ἐναν-

τίον τῶν ἐξωτερικῶν ἔχθρῶν τῆς ἡνωμένης Ἑλλάδος καὶ ἐκανόνιζε τοὺς δόρους τῆς εἰρήνης.

Εἰς τὴν ἔνωσιν δύμας αὐτὴν δὲν ἦθελησαν νὰ λάβουν μέρος αἱ Αἰτωλικαὶ πόλεις. Διὰ τοῦτο δὲν νέος βασιλεὺς Φίλιππος ὁ Ε' (220 π.Χ.) μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους "Ἑλληνας ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον ἐναντίον αὐτῶν. 'Ο πόλεμος ὀνομάσθη συμμαχικὸς πόλεμος καὶ διήρκεσε τρία ἔτη (220 - 217 π.Χ.).

Κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῶν ἐμπολέμων εἰς τὴν Ναύπακτον διὰ τὴν εἰρήνην, ἀντίχησεν ἡ φωνὴ τοῦ Ναυπακτίου Ἀγελάου ὡσάν μία φοβερά προειδοποίησις διὰ τὸν κίνδυνον, δὲ δόποιος ἡπείλει δλην τὴν Ἑλλάδα. 'Ο καλὸς ἐκεῖνος πατριώτης "Ἑλλην, ὅπως μᾶς λέγει ὁ ἱστορικὸς Πολύβιος, δὲ δόποιος ἔγραψε τὴν ἱστορίαν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἐξώρκισε τότε τοὺς "Ἑλληνας νὰ παύσουν νὰ πολεμοῦν μεταξύ τῶν καὶ νὰ δμυνοῆσουν. "Οπως δὲ ἐκεῖνοι, οἱ δόποιοι περνοῦν τὸν ποταμούν, ἔλεγε, συμπλέκοντας τὰς χεῖρας των, διὰ νὰ μὴ τοὺς παρασύρῃ τὸ οεῦμα, τοιεντορχόπως καὶ αὐτοὶ ἡγωμένοι ἔπρεπε νὲ ἀποκρούοντας τὰς ἐφόδους τῶν ἔχθρων καὶ νὰ σώζῃ ὁ εἰς τὸν ἄλλον. 'Ως ἄλλος δὲ Ἰσοκράτης, συνεβούλευε καὶ αὐτὸς τὸν Μακεδόνα βασιλέα νὰ φροντίσῃ διὰ τὴν δμόνοιαν ὅλων τῶν Ἑλλήνων.

Τὰ ἐξ Ἑσπερίας νέφη, ὅπως ἔλεγεν δὲ Ἀγέλαος, τὰ δόποια ἐφαίνοντα ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν, πράγματι ἐπλησίαζον ἀπειλητικὰ εἰς τὴν ἐξηντλημένην ἀπὸ τοὺς ἐμφυλίους πολέμους ἀρχαίαν μας πατρίδα. "Ἡ Ἑλλὰς ἦτο πεπρωμένον ἐντὸς δλίγου χρόνου νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὴν σιδηρᾶ δύναμιν τῆς Ρώμης, ἡ δόποισα θὰ ἐγίνετο κοσμοκράτειρα. Ποῖον ἦτο τὸ νέον αὐτὸ κράτος καὶ πῶς ἐγένετο κυρίαρχον τῆς ἀρχαίας μας πατρίδος, θὰ ἴδωμεν εἰς τὸ ἐπόμενον κεφάλαιον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'
Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ
ΕΞΑΠΛΟΥΤΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΥΣΙΝ

49. ΡΩΜΗ, Η ΑΙΩΝΙΑ ΠΟΛΙΣ

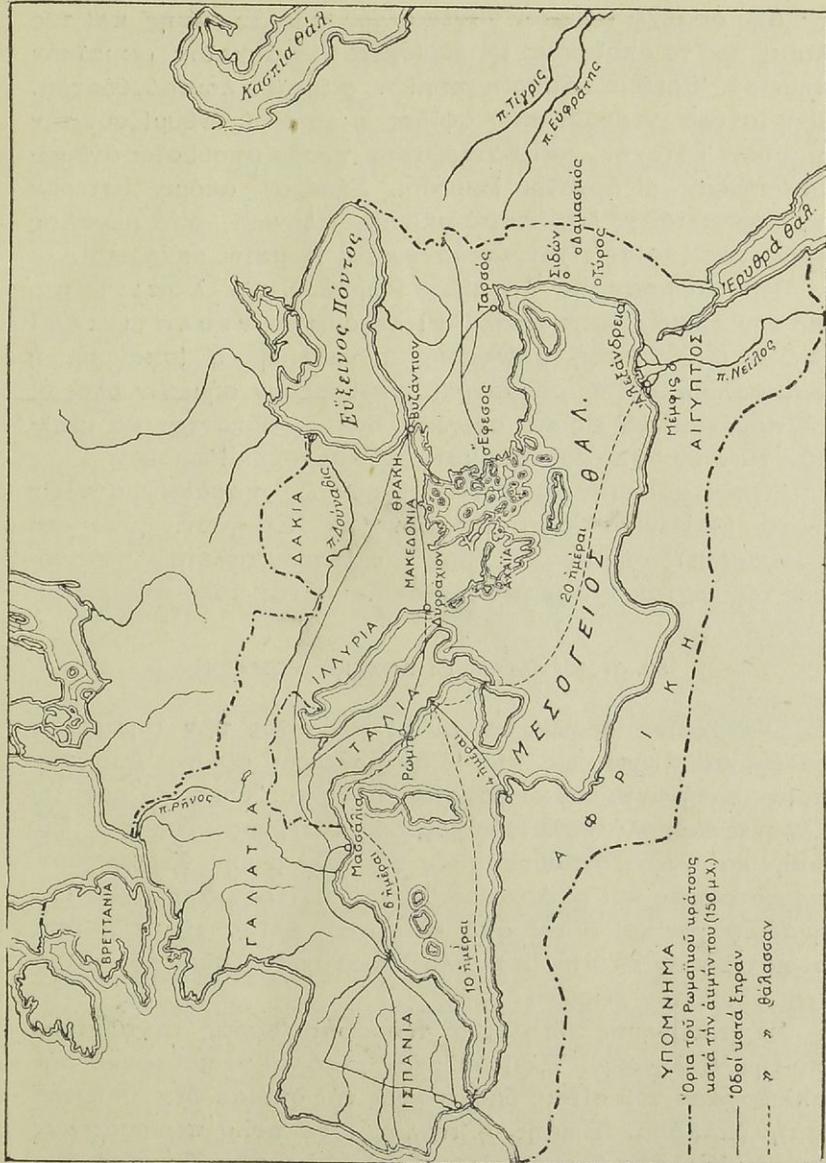
Εἰς τὸ προηγούμενον κεφάλαιον εἴδομεν, ὅτι μὲ τὰς κατακτήσεις τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ὁ ἐλληνικὸς πολιτισμὸς ἐξηπλώθη εἰς δλην τὴν Ἀνατολὴν καὶ ἐφώτισε τοὺς καθυστερημένους λαούς της.

Εἰς τὸ νέον μας κεφάλαιον θὰ ἴδωμεν, ὅτι οἱ "Ἐλληνες χάνουν τὴν πολιτικήν των ἀνεξαρτησίαν καὶ ύποτάσσονται εἰς ἔνα πολὺ ἵσχυρὸν λαὸν τῆς Δύσεως, τοὺς Ρωμαίους. Τοῦτο δῆμος γίνεται ἀφορμὴ νὰ γνωρίσουν οἱ σπουδαῖοι αὐτοὶ κατακτηταὶ τῆς Ἐλλάδος τὰ ἐλληνικὰ γράμματα καὶ τὴν ἐλληνικὴν τέχνην, νὰ τὰ διαδώσουν δὲ κατόπιν εἰς δλους τοὺς λαούς τῆς Δύσεως μὲ τὰς μεγάλας κατακτήσεις, τὰς δόποιας ἔκαμαν ἐκεῖ.

'Απὸ δλας τὰς μεγάλας πόλεις τῆς Εύρωπης ἡ Ρώμη, ἡ πρωτεύουσα τῆς Ἰταλίας, ἔχει τὴν ἐνδοξοτέραν ιστορίαν. Εἰς πολὺ παλαιοὺς χρόνους ἡ πόλις αὕτη ἦτο πολὺ μικρὸς συνοικισμὸς ἐπὶ τοῦ Τιβέρεως ποταμοῦ. 'Ολίγον κατ' ὀλίγον ἔγινεν ἡ πρώτη μεγάλη πόλις τῆς Εύρωπης καὶ τέλος ἡ πρωτεύουσα ἐνὸς τεραστίου κράτους, τὸ δόποιον ἔφθανεν ἀπὸ τὴν Βρεττανίαν μέχρι τῆς Κασπίας θαλάσσης· περιελάμβανε δηλαδὴ δλας τὰς χώρας τῆς Εύρωπης καὶ δλην τὴν δυτικὴν Ἀσίαν καὶ περισσοτέρας ἀκόμη χώρας.

Τὸ κράτος αὐτὸ δόνομάζεται εἰς τὴν ιστορίαν ἀπὸ τὴν πρωτεύουσάν του Ρώμην Ρωμαϊκὸν κράτος καὶ οἱ κάτοικοι αὐτοῦ Ρωμαῖοι.

Χάρτης του Ρωμαϊκού κράτους.

Δὲν ύπάρχει σήμερον κανένας μέρος τῆς Εύρωπης καὶ τῆς Ἀσίας, εἰς τὸ δόποῖν νὰ μὴ εύρισκεται ἐν ἀρχαῖον ρωμαϊκὸν μνημεῖον. Ἐρείπια λαμπρῶν κτιρίων, ρωμαϊκὰ λουτρά, θέατρα, τείχη ἵσχυρά, γέφυραι καὶ ἀψίδες ρωμαϊκαί, ἐνθυμίζουν τὴν ρωμαϊκὴν κατοχὴν καὶ φανερώνουν πόσον σπουδαῖοι ἀνθρώποι ὑπῆρχαν οἱ ἀρχαῖοι Ρωμαῖοι. Σήμερον ἀκόμη, ὑστερον ἀπὸ δύο χιλιάδας ἔτη, τὰ αὐτοκίνητα περνοῦν ἀπὸ μεγάλας δόδούς, τὰς δόποιας εἶχον κατασκευάσει Ρωμαῖοι μηχανικοί.

Τὴν γλῶσσαν τῶν ἀρχαίων Ρωμαίων, τὴν λατινικήν, ἀπὸ τὴν δόποιαν κατάγονται αἱ λεγόμεναι νεολατινικαὶ γλῶσσαι, δηλαδὴ ἡ Ἰταλική, ἡ γαλλική, ἡ ἰσπανική, ἡ πορτογαλικὴ καὶ ἡ ρουμανική, σπουδάζουν σήμερον δλοι οἱ πολιτισμένοι λαοὶ εἰς τὰ σχολεῖα, διὰ νὰ δύνανται νὰ μελετοῦν τὰ σπουδαῖα συγγράμματα τῶν ἀρχαίων Ρωμαίων.

Οπως οἱ σημερινοὶ τεχνῖται ἔχουν ὡς παραδείγματα εἰς τὴν τέχνην των τὰ ἔργα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, οὕτω καὶ οἱ νομομαθεῖς σήμερον εἰς δλον τὸν κόσμον μελετοῦν τοὺς νόμους τῶν ἀρχαίων Ρωμαίων, οἱ δόποιοι εἶναι πολὺ σπουδαῖοι.

50. ΠΟΙΟΙ ΉΣΑΝ ΟΙ ΑΡΧΑΙΟΙ ΡΩΜΑΙΟΙ

Οἱ ἀρχαῖοι Ρωμαῖοι εἶναι οἱ πρόγονοι τῶν σημερινῶν Ἰταλῶν καὶ ἀνῆκον εἰς τὴν Ἰδίαν παλαιὰν φυλήν, ἀπὸ τὴν δόποιαν κατήγοντο καὶ οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες. Οπως οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες εἰς πολὺ παλαιοὺς χρόνους κατέβησαν ἀπὸ τὴν Εὐρώπην καὶ ἐγκατεστάσθησαν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Χερσόνησον, τοιουτοτρόπως καὶ οἱ ἀρχαῖοι Ἰταλοὶ ὑστερον ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας ἔφυγον καὶ αὐτοὶ ἀπὸ τὸ ψυχρὸν κλῖμα τῆς Εύρωπης καὶ κατέβησαν εἰς τὴν Ἰταλικὴν Χερσόνησον, ὅπου τὸ κλῖμα εἶναι γλυκὺ τὸν χειμῶνα.

Ἡ χερσόνησος αὕτη εἶναι τέσσαρας φοράς μεγαλυτέρα ἀπὸ τὴν Ἑλληνικήν. Ἐκεῖ ὑπῆρχον μεγάλαι πεδιάδες διὰ τὴν καλλιέργειαν τοῦ σίτου, δμοιαὶ πρὸς τὰς δόποιας δὲν ὑπῆρχον εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐπίσης ἡ Ἰταλία εἶχε πολὺ περισσοτέρας ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα βοσκάς εἰς τὰς πλαγιὰς τῶν βουνῶν, διὰ

νὰ τρέφωνται πρόβατα καὶ ἀγελάδες. Ο ποταμὸς Τίβερις, δόποιος πηγάζει ἀπὸ τὰ Ἀπέννινα ὄρη, διαρρέει τὴν κεντρικὴν Ἰταλίαν πρὸς δυσμάς.

Ἡ Ἰταλία δῆν διαμελίζεται, δπως ἡ Ἑλλάς, ἀπὸ τὴν θάλασσαν καὶ δι' αὐτὸς εἶχε καὶ τότε ὀλιγωτέρους λιμένας. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἡ γεωργία καὶ ἡ κτηνοτροφία πρώδευσαν πολὺ ἐνωρίτερον εἰς τὴν Ἰταλίαν παρὰ τὸ ἐμπόριον τῆς.

Χιλιάδας ἔτη πρίν, τὴν ὥραίαν αὐτὴν χερσόνησον κατώκει λαὸς ἀπολίτιστος, δόποιος ἐγνώριζε νὰ κατασκευάζῃ τὰ ἐργαλεῖα του ἀπὸ λίθον. Κατόπιν ἥλθον ἄλλοι ἀνθρωποι, μετανάσται, ἀφοῦ ἐπέρασαν τὰ βουνὰ τῶν "Αλπεων.

Αὐτοὶ ἐγνώριζον τὸν χαλκὸν καὶ τὸν ὀρείχαλκον καὶ διὰ τοῦτο τὰ ἐργαλεῖα καὶ τὰ ὅπλα των ἥσαν ὀρειχάλκινα. "Υστερὸν ἀπ' αὐτοὺς ἥλθον ἄλλοι λαοί, οἱ δόποιοι ἐγνώριζον τὸν σίδηρον. Αὐτοὶ ἥσαν οἱ "Ομβριοι, οἱ δόποιοι κατώκησαν εἰς τὸ κεντρικὸν καὶ βορειότερον μέρος τῆς χερσονήσου, οἱ Λατῖνοι, οἱ δόποιοι ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν πεδιάδα, ἡ δόποια ποτίζεται ἀπὸ τὸ κάτω μέρος τοῦ Τιβέρεως ποταμοῦ καὶ οἱ Σαμνῖται, οἱ δόποιοι κατέλαβον τὰς πρὸς νότον πεδιάδας καὶ τοὺς λόφους.

Ο σπουδαιότερος λαός μεταξὺ τῶν Ἰταλικῶν φύλων, τὰ δόποια ἥλθον τότε εἰς τὸ κεντρικὸν καὶ τὸ νοτιώτερον μέρος τῆς Ἰταλίας, ἥσαν οἱ Λατῖνοι. Οὗτοι ἥσαν λαός γεωργικὸς καὶ ἔζων εἰς χωρία, ἔκαστον τῶν δόποιων εἶχε τὴν αὐτοδιοίκη-

Χάρτης τῆς Ἰταλίας
(Δεικνύων τοὺς ἀρχαίους λαοὺς
τοὺς κατοικήσαντας τὴν Ἰταλικὴν
Χερσόνησον).

σίν του. Ἀλλὰ μερικάς φοράς διὰ κοινὰ ζητήματα συνήρχοντο οἱ κάτοικοι δλοὶ μαζὶ καὶ συνεσκέπτοντο.

Τὸ μικρὸν αὐτὸ τμῆμα τῆς κεντρικῆς Ἰταλίας, τὸ ὅποῖον κατώκησαν οἱ Λατῖνοι, ὀνομάσθη Λάτιον. Ἀπὸ τοὺς Λατίνους κατάγονται καὶ οἱ Ρωμαῖοι, τῶν ὅποιων ἀργότερον ἡ ἱστορία ὑπῆρξεν ἔνδοξος.

51. ΟΙ ΓΕΙΤΟΝΕΣ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΙΤΑΛΩΝ

Κατὰ τὸ ἔτος 900 π. Χ. περίπου, λαός κατὰ πᾶσαν πιθανότητα πειρατικὸς ἐφθασε μὲ τὰ πλοῖα του εἰς τὴν δυτικὴν παραλίαν τῆς Ἰταλίας, πλησίον τοῦ Λατίου. Ἐπέρασε τὰς ἐκβολὰς τοῦ Τιβέρεως ποταμοῦ καὶ ἐβάδισε βορειότερον. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο λαός πολεμικός, ἀπώθησε τοὺς Ὄμβρίους ἐπάνω εἰς τὰ ὄρεινὰ μέρη καὶ κατέλαβε τὴν χώραν πρὸς βορρᾶν τοῦ Τιβέρεως. Ἐκεῖ ἔκτισε μικρὰς πόλεις, τὰς ὅποιας περιέβαλε μὲ τείχη.

Ο λαός αὐτὸς ἦσαν οἱ Ἐτροῦσκοι, οἱ ὅποιοι φαίνεται, δτι ἥλθον ἀπὸ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Ἡ χώρα τῶν εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἔλαβεν ἀπὸ τοὺς κατοίκους της τὸ ὄνομα Ἐτρουρία. Οὗτοι ἔλεγοντο καὶ Τυρρηνοί. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἡ θάλασσα πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο ὀνομάσθη Τυρρηνικὸν πέλαγος. Ἐλληνες ἄποικοι, δπως γνωρίζομεν, ἥλθον ἐπίσης κατὰ τὸν 8ον π. Χ. αἰῶνα εἰς τὴν κάτω Ἰταλίαν καὶ εἰς τὴν νῆσον Σικελίαν. Ἐκεῖ ἔκτισαν πολλὰς πόλεις. Ἡ ἀρχαία πόλις Κύμη, ἐπάνω ἀπὸ τὸν κόλπον τῆς σημερινῆς Νεαπόλεως, ἦτο ἡ περισσότερον σημαντικὴ ἀπὸ τὰς ἄλλας πρὸς βορρᾶν ἔλληνικὰς πόλεις. Ὁλαι αἱ πόλεις ὑπῆρξαν πολὺ σπουδαῖαι καὶ προώδευσαν μὲ τὸ ἐμπόριόν των. Ἡ δὲ κάτω Ἰταλία ὀνομάσθη, δπως γνωρίζομεν, Μεγάλη Ἐλλάς.

52. ΟΙ ΛΑΤΙΝΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΕΤΡΟΥΣΚΟΙ, ΚΤΙΣΙΣ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ

Οἱ Λατῖνοι χωρικοὶ φαίνεται, δτι ἥλθον πολὺ ἐνωρίς εἰς σχέσεις μὲ τοὺς γείτονάς των Ἐτροῦσκους, οἱ δποῖοι κατώ-

κουν κατὰ μῆκος τῆς ἄλλης ὅχθης τοῦ Τιβέρεως ποταμοῦ.

Εἰς μέρος ἀνοικτὸν πλησίον τοῦ ποταμοῦ, τὸ δόποῖον περιβάλλεται ἀπὸ λόφους, ἐγίνετο ἐν εἶδος ἀγορᾶς. Οἱ χωρικοὶ τοῦ Λατίου ἔδιδον σῖτον ἢ βοῦς εἰς τοὺς τερούσκους καὶ ἐλάμβανον ἀπ' αὐτοὺς ἐργαλεῖα ἢ σπλα, τὰ δόποῖα ἑκεῖνοι ἐγνώριζον νὰ κατασκευάζουν. Εἰς τὸ μέρος ἀκριβῶς ἑκεῖνο, ὅπου ἐγίνετο ἡ ἀνταλλαγὴ τῶν προϊόντων τῶν δύο αὐτῶν λατῶν, ἔκτισαν οἱ Λατῖνοι μίαν μικρὰν πόλιν, ἐπάνω 753 π.Χ. εἰς ἔνα λόφον, τὸν Παλατίνον, καὶ τὴν περιέβαλον μὲ τεῖχος. Εἰς τὴν νέαν πόλιν ἐδόθη τὸ ὄνομα Ρώμη, διότι λέγουν, δτὶ δικτίστης αὐτῆς ὠνομάζετο Ρωμύλος.

53. ΤΙ ΔΙΗΓΟΥΝΤΑΙ ΔΙΑ ΤΗΝ ΙΔΡΥΣΙΝ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΡΩΜΗΣ

‘Υπάρχουν διάφοροι ἐνδιαφέροντες μῦθοι διὰ τὴν πολὺ παλαιὰν ἴστορίαν τῆς πόλεως αὐτῆς. Εἳς ἐξ αὐτῶν ἀναφέρει, δτὶ δι Αἰνείας, ἐκ τῶν μελῶν τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας τῆς Τροίας, ἔφυγεν ἀπὸ ἑκεῖ, ὅταν οἱ Ἕλληνες κατέλαβον τὴν πόλιν ἑκείνην. “Υστερὸν ἀπὸ πολλὰς περιπλανήσεις ἔφθασεν εἰς τὰ παράλια τῆς Ἰταλίας καὶ ἰδρυσε μίαν πόλιν, τὸ Λαβίνιον, πλησίον τῶν ἐκβολῶν τοῦ Τιβέρεως ποταμοῦ.

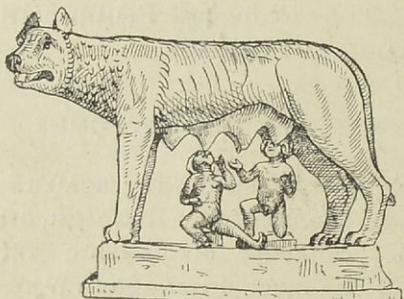
Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Αἰνείου πολλοὶ βασιλεῖς ἐκυβέρνησαν. Ἀλλὰ κάποτε μεγάλη φιλονικία ἥγερθη μέσα εἰς τὸν βασιλικὸν οἶκον. Ὁ νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως Νουμίτορος, δι Αμούλιος, ἔξεδίωξεν ἀπὸ τὸν θρόνον τὸν βασιλέα καὶ ἔγινεν δι ίδιος βασιλεύς. Διέταξε δὲ νὰ θέσουν εἰς μίαν σκάφην τὰ δύο νήπια παιδία τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως, τὸν Ρωμύλον καὶ τὸν Ρέμον, καὶ νὰ τὰ ρίψουν εἰς τὸν Τίβεριν. Μία λύκαινα ἤκουσε τοὺς κλαυθμυρισμοὺς τῶν παιδίων, τὰ ἐπλησίασε καὶ ἔκτοτε ἐπήγαινε πρὸς αὐτὰ καὶ τοὺς προσέφερε τὸ γάλα της.

Κατόπιν εἶς ποιμήν, δ ὁποῖος κατὰ τύχην διήρχετο ἀπὸ ἑκεῖ, παρέλαβε τὰ παιδία καὶ τὰ ἀνέθρεψεν. “Οταν αὐτὰ ἔγιναν ἄνδρες, ἔξεδίωξαν ἀπὸ τὸν θρόνον τὸν Ἀμούλιον καὶ

ἀπεφάσισαν νὰ κτίσουν εἰς τὸ μέρος, ὅπου ἐσώθησαν, μίαν πόλιν. Αὕτη ἦτο ἡ Ρώμη.

“Οταν ἐκτίζετο τὸ τεῖχος τῆς πόλεως, ὁ Ρέμος ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του, διότι συμπεριεφέρθη μὲ περιφρόνησιν πρὸς τὸ ἔργον τοῦ Ρωμύλου. Τοιουτοτρόπως ὁ Ρωμύλος ἔμεινε μόνος καὶ ἔγινεν ὁ πρῶτος βασιλεὺς τῆς Ρώμης.

”Αλλῃ παράδοσις λέγει, ὅτι ἐπειδὴ ἡ νέα πόλις δὲν εἶχε κατοίκους, ὁ Ρωμύλος ἐκήρυξεν, ὅτι κάθε ἐξόριστος ἢ φυγόποινος ἀπὸ ἄλλην πόλιν ἤδυνατο νὰ γίνη κάτοικος τῆς νέας πόλεως.

Ἡ λύκαινα τοῦ Καπιτωλίου.

νὰ ἐπισκεφθοῦν τὴν νέαν πόλιν. Ἐνῷ δῆμοις δὲν ἐπρόσεχον εἰς τοὺς τελουμένους ἀγῶνας, οἱ κάτοικοι τῆς Ρώμης ἤρπασαν τὰς θυγατέρας τῶν ἐπισκεπτῶν Σαβίνων καὶ ἔκαμαν αὐτὰς συζύγους των.

“Οταν ἀργότερον οἱ Σαβῖνοι ἐξεστράτευσαν ἐναντίον τῶν Ρωμαίων, διότι ἐθεώρησαν τὴν πρᾶξιν ἐκείνην ὡς προσβολήν, αἱ ἀρπαγεῖσαι θυγατέρες ἐρρίφησαν εἰς τὸ μέσον τῶν ἐμπολέμων στρατευμάτων καὶ συνεφιλίωσαν αὐτούς.

Οἱ μῦθοι αὐτοὶ φανερώνουν τὸ πνεῦμα, τὸ δποῖον εἶχον οἱ ἀρχαῖοι Ρωμαῖοι, νὰ συνδέωνται μὲ ἄλλους γειτονικούς καὶ συγγενεῖς των λαούς. Μὲ τούτους ἔκαμνον ἴσχυρὰν ἔνωσιν. Αὕτο τὸ πνεῦμα δὲν εἶχον δυστυχῶς αἱ παλαιαὶ πολιτεῖαι εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ἡ νέα πόλις ὀλίγον κατ’ ὀλίγον ἐμεγάλωσε πολὺ καὶ πε-

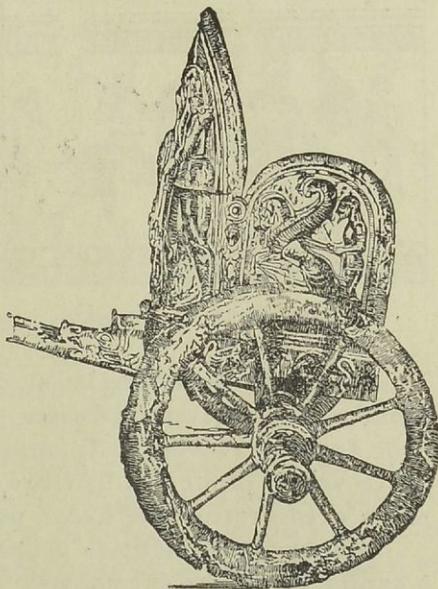
ριέλαβε καὶ τοὺς ἄλλους ἔξ λόφους, οἱ δποῖοι ἦσαν πλησίον.
Διὰ τοῦτο δὲ ἐλέγετο καὶ πόλις ἐπ τάλοφος.

54. ΟΙ ΕΤΡΟΥΣΚΟΙ ΓΙΝΟΝΤΑΙ ΚΥΡΙΟΙ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ

Οἱ Λατῖνοι μὲ μεγάλην ἀνησυχίαν ἔβλεπον τοὺς ἀπέναντί των γείτονας Ἐτρούσκους νὰ προοδεύουν καὶ νὰ γίνωνται πολὺ ἴσχυροί. Τρία ἔτη μετὰ τὴν κτίσιν τῆς Ρώμης, εἰς ἀπό τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν Ἐτρούσκων διέβη τὸν ποταμὸν καὶ ἔγινε κύριος τοῦ λόφου Παλατίνου, ἐπάνω εἰς τὸν δποῖον ἦτο κτισμένη ἡ Ρώμη.

Ἀπὸ ἑκεῖ οἱ Ἐτρούσκοι ἐπεξέτειναν τὴν κυριαρχίαν τῶν εἰς δλην τὴν περιοχὴν τοῦ Λατίου. Τοιουτοτρόπως ἡ δύναμις τοῦ βασιλέως τῶν Ἐτρούσκων ἔφθανεν ἀπὸ τοῦ κόλπου τῆς Νεαπόλεως μέχρι τοῦ κόλπου τῆς Γενούης.

Οἱ νέοι κατακτηταί, ἐπειδὴ ἦσαν καλοὶ ἐμπόροι, ἥλθον ἀπὸ πολὺ παλαιοὺς χρόνους εἰς σχέσεις μὲ τοὺς Ἑλληνας καὶ ἔγιναν ἀνθρωποι πολιτισμένοι. Οἱ Ἑλληνες ἐμποροὶ ἐλάμβανον ἀπὸ αὐτοὺς σίδηρον καὶ χαλκὸν καὶ ἔδιδον ὡς ἀντάλλαγμα ὡραῖα ἀγγεῖα καὶ ύφάσματα. Οἱ Ἐτρούσκοι ἐδανείσθησαν ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας τὸ ἀλφάβητον, τὰ δπλα καὶ τὴν τέχνην τοῦ πολέμου. Ἐπίσης ἐμαθον ἀπὸ αὐτοὺς νὰ ζωγραφίζουν καὶ νὰ κατασκευάζουν ἀγάλματα. Ἀπὸ τοὺς Βαβυλωνίους

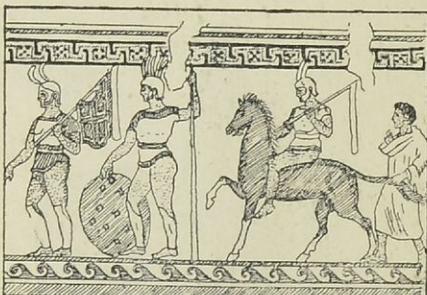

Ἐτρουσκικὴ ἄμαξα ἔξ δρειχάλκου.
(Τοῦ 6ου π. Χ. αἰῶνος).

έγνωριζον ἐπίσης πολλά ἀπό τὸν παλαιὸν πολιτισμόν των. Εἰς δὲ τὰ οἰκοδομήματά των μετεχειρίζοντο τὰς ἄψιδας (καμάρες). Τὴν τέχνην αὐτὴν εἶχον ἵδει εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν.

Ἡ Ρώμη λοιπὸν προώδευσε πολὺ μὲ τὴν διοίκησιν τῶν Ἐτρούσκων, οἱ ὄποιοι ἔδωσαν εἰς τοὺς κατακτηθέντας ὑπ' αὐτῶν λαοὺς δλα δσα ἔγνωριζον.

Κατὰ τὸν 5ον π. Χ. αἰῶνα, ὅταν δὲ Ξέρξης ἐξεστράτευσεν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος, ἡ Ρώμη ἥκμαζε καὶ ἦτο σπουδαῖα πόλις. "Οταν δὲ μεγάλοι ἄνδρες, δπως δ Περικλῆς, δ Ἀλκιβιάδης καὶ δ Δημοσθένης, ἔζων εἰς τὰς Ἀθήνας, εἰς τὴν Ρώμην ἥκμαζον ἐπίσης μεγάλοι πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοί. Ἡ ἀκμὴ λοιπὸν τῆς Ἑλλάδος συμπίπτει μὲ τὴν ἀρχὴν τῆς προόδου τῆς Ρώμης.

Ἐτρουσκικὴ ζωγραφική.

Οἱ Ἐτρούσκοι βασιλεῖται τῆς Ρώμης ἔκαμαν πολλὰ σπουδαῖα ἔργα.

Ἐπειδὴ πολὺ συχνὰ ἔξεχειλιζεν δ ποταμὸς καὶ ἐκάλυπτε τὴν πεδιάδα, δπου ἐγίνετο ἡ ἀγορά, κατεσκεύασαν δχετούς, ἀπὸ δπου ἔφευγον τὰ ὕδατα. Τοιουτοτρόπως δὲν ἐλίμναζον πλέον ὕδατα καὶ τὸ μέρος ἦτο ύγιεινόν. Τὰ ἔργα αὐτὰ ἐγίνοντο μὲ τόσην στερεότητα, ώστε ἀκόμη σώζονται.

Ἐπίσης κατεσκεύασαν μεγαλοπρεπῆ ναὸν τοῦ θεοῦ Διός, δ ὄποιος διετηρεῖτο ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας.

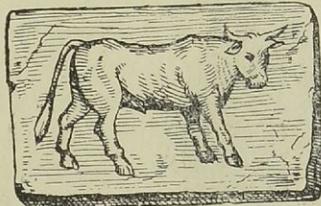
Τὰ πλοῖα τῶν Ἑλλήνων ἐμπόρων τῆς νοτίου Ἰταλίας ἔπλεον πολὺ συχνὰ τὸν Τίβεριν ποταμὸν καὶ ἔφερον ἐμπορεύματα. Ἀπὸ αὐτοὺς οἱ Ρωμαῖοι ἐμάνθανον πολλὰ πράγματα.

Ἐπίσης οἱ Ρωμαῖοι ἐμαθον ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας, πῶς νὰ κατασκευάζουν πλοῖα καὶ νὰ κόπτουν νομίσματα. Ἀπὸ τότε ἐπαυσαν τὴν ἀνταλλαγὴν πραγμάτων καὶ ἔδιδον νομίσματα. Τὰ ὄνόματα πρὸς τούτοις τῶν θεῶν των ἦσαν ἐλληνικά.

55. Η ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΕΝ ΡΩΜΗΙ, ΤΑΡΚΙΝΙΟΣ Ο ΥΠΕΡΗΦΑΝΟΣ.
Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

‘Η Ρώμη, ἀφ’ ὅτου ἐκτίσθη, ἐκυβερνᾶτο ἀπὸ βασιλεῖς. Ὁ βασιλεὺς ἦτο διάτηρ τοῦ λαοῦ του καὶ εἶχεν ἐπὶ τῶν ὑπηκόων του τὴν ἴδιαν ἔξουσίαν, τὴν δποίαν εἶχεν διάτηρ ἐπὶ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας. Ὅτο διάνωτας ιερεύς, διάρχηγός δηλαδὴ τῆς θρησκείας. Ὅτο ἐπίσης διάνωτας δικαστής καὶ διάρχηγός τοῦ στρατοῦ.

Τὴν ἴδιαν ἔξουσίαν εἶχεν διάβασιλεὺς καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα, δπως γνωρίζομεν, εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Ὀμήρου.

‘Αρχαῖα Ρωμαϊκὰ νομίσματα.

‘Η εἰκὼν δεικνύει δύο παλαιά νομίσματα ἀπὸ χαλκόν. Ἀργότερον, ὅταν ἀνεπτύχθησαν αἱ ἐμπορικαὶ σχέσεις μὲ τοὺς Ἕλληνας, οἱ Ρωμαῖοι κατεσκεύασαν νομίσματα ἀπὸ ἄργυρον.

Τὸν βασιλέα συνώδευον πάντοτε δώδεκα ὑπηρέται. Ὁ καθεὶς ἔφερεν εἰς τὸν ἀριστερόν του ὕμιν μίαν δέσμην ράβδων, διὰ τοῦτο δὲ ἐλέγοντο ραβδοῦχοι. Αἱ ράβδοι αὗται, αἱ δποίαι ἐλέγοντο φάσκαι, ἵσαν δεμέναι γύρω ἀπὸ ἕνα πέλεκυν. Ταῦτα ἐσήμαινον τὴν δύναμιν τοῦ βασιλέως νὰ τιμωρῇ ἢ νὰ φονεύῃ τὸν παρεκτρεπόμενον πολίτην. Ἡ λέξις φασισμός, τὴν δποίαν ἀκούομεν σήμερον, προέρχεται ἀπὸ τὴν λέξιν αὐτῆν.

‘Ο βασιλεὺς ἐβοήθειτο εἰς τὴν κυβέρνησιν ἀπὸ συμβούλιον γερόντων. Τούτους ἐξέλεγε μεταξὺ τῶν σπουδαιοτέρων οἰκογενειῶν τῆς Ρώμης. Ἐλέγοντο δὲ πατέρες καὶ ἱσαν ἰσόβιοι. Οὗτοι ἔδιδον τὴν γνώμην των εἰς τὸν βασιλέα διὰ τὰ σπουδαῖα ζητήματα τῆς χώρας.

“Οταν δέ βασιλεὺς ἤθελε νὰ ζητήσῃ τὴν συμβουλὴν τοῦ λαοῦ, ἔστελλεν ἀγγελιαφόρους, οἱ δποῖοι μὲ σάλπιγγας ἐκάλουν τὸν λαὸν εἰς συνέλευσιν. Οἱ πολῖται συνηθροίζοντο εἰς μίαν γωνίαν τῆς ἀγορᾶς καὶ διηροῦντο εἰς δμάδας. Ἡ κάθε μία ἀπὸ αὐτὰς εἶχε μίαν ψῆφον.

Ραβδοῦχοι Ρωμαῖοι.

Ἡ παράδοσις ἀναφέρει ἐπτὰ βασιλεῖς, μερικοὶ ἀπὸ τοὺς δποίους ἐκυβέρνησαν πολὺ καλὰ τὴν Ρώμην. Τελευταῖος βασιλεὺς ὑπῆρξεν δέ Ταρκίνιος, τὸν δποῖον οἱ Ρωμαῖοι ὠνόμασαν ‘Υπερήφανον, διότι ἦτο σκληρὸς βασιλεὺς καὶ διώκει σύμφωνα μὲ τὴν ἴδικήν του θέλησιν καὶ ὅχι κατὰ τὰς ρωμαϊκὰς συνηθείας.

‘Ο Ταρκίνιος δέ ‘Υπερήφανος ἔκαμε πολλοὺς πολέμους καὶ

κατέστησε τὴν Ρώμην πολὺ ἵσχυράν. Ἐπειδὴ δὲ λαός δὲν ἤδυ-
νατο νὰ ύποφέρῃ τὴν σκληρότητα τῶν Ἐτρούσκων βασιλέων
καὶ κυρίως τοῦ Ταρκινίου. Ἔκαμε λοιπὸν ἐπανάστα- 509 π.Χ.
σιν καὶ ἔξεδίωξε τὸν βασιλέα. Ἀπὸ τότε οἱ Ρω-
μαῖοι δὲν εἶχον πλέον βασιλεῖς. Ἡ κατάλυσις τῆς βασιλείας
εἰς τὴν Ρώμην ἔγινε περίπου τὸν ἔτον τοῦ Καιρόν, κατὰ τὸν δόπον
ἔξωρίσθη ἀπὸ τὰς Ἀθήνας δὲ Ἰππίας.

56. Η ΕΛΕΥΘΕΡΑ ΡΩΜΑΪΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ. ΟΙ ΠΑΤΡΙΚΙΟΙ

Μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς βασιλείας ἐν Ρώμῃ ἔξελέγησαν
δύο νέοι ἄρχοντες, οἱ δόποιοι ὡνομάσθησαν ὑπατοι. Οὗτοι
εἶχον τὴν ἴδιαν ἔξουσίαν, δύο τοῦς ἔξῆς λόγους:
πρῶτον, διότι ἡ ἔξουσία των διήρκει μόνον ἐπὶ ἓτος καὶ δὲν
ἡτο δυνατὸν εἰς τὸ δλίγον αὐτὸ διάστημα νὰ ἀποκτήσουν μεγά-
λην δύναμιν· δεύτερον, διότι ἔπρεπε νὰ εἶναι καὶ οἱ δύο σύμ-
φωνοι εἰς δ.τι ἀπεφάσιζον. Ἐὰν δὲ εἰς δὲν ἐπεδοκίμαζε μίαν
πρᾶξιν τοῦ ἄλλου, τότε ἡ πρᾶξις ἐκείνη δὲν εἶχε καμμίαν
ἰσχύν.

Τὸ συμβούλιον τῶν γερόντων, ἡ γερουσία, καθὼς καὶ
ἡ συνέλευσις τοῦ λαοῦ, ἡ δόποια ἐψήφιζε τὰς ἀποφάσεις, ἔξηκο-
λούθουν νὰ ύπάρχουν, δύο τοῦς ἔπι βασιλείας. Ἡ γερουσία
δμως, ἡ δόποια ἐπρωτοστάτησε κατὰ τὴν ἐπανάστασιν, ἀπέ-
κτησε μεγάλην δύναμιν. Ἐνῷ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς βασιλείας
ἡτο μόνον συμβουλευτικὸν σῶμα, τώρα ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ
ἐγκρίνῃ ἡ νὰ ἀπορρίπτῃ κάθε ἀπόφασιν, τὴν δόποιαν λαμβάνει
ἡ συνέλευσις τοῦ λαοῦ.

Τοιουτορόπως τὸ πολίτευμα εἰς τὴν Ρώμην, μετὰ τὴν κα-
τάλυσιν τῆς βασιλείας, ἥτο καθαρῶς ἀριστοκρατικόν. Τὸ ἔτον
συνέβη καὶ εἰς τὰς ἐλληνικὰς πολιτείας, ὅταν ἔξέπεσαν οἱ βα-
σιλεῖς. Ἡ τάξις αὕτη τῶν εὐγενῶν καὶ τῶν πλουσίων Ρωμαίων
πολιτῶν, ἡ δόποια εἶχε τὴν μεγαλυτέραν δύναμιν, ὡνομάσθη
τάξις τῶν πατρικῶν.

57. ΟΙ ΠΛΗΒΕΙΟΙ ΚΑΙ Ο ΜΥΘΟΣ ΤΟΥ ΑΓΡΙΠΠΑ

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν τάξιν τῶν πατρικίων ὑπῆρχεν εἰς τὴν ἀρχαῖαν Ρώμην καὶ ἡ τάξις τοῦ λαοῦ, οἱ πληβεῖοι. Οὗτοι ἦσαν πτωχοὶ γεωργοὶ καὶ τεχνῖται καὶ δὲν εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ λαμβάνουν μέρος εἰς τὴν γερουσίαν οὕτε νὰ ἐκλέγωνται ὑπατοὶ. Κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον δὲν λαμβάνον μέρος εἰς τὴν διοίκησιν τῆς πολιτείας. Ἐπειδὴ δὲ εὑρίσκοντο εἰς ἀθλίαν κατάστασιν, ἔνεκα τῶν χρεῶν των εἰς τοὺς πατρικίους, ἐπανεστάτησαν καὶ ἔφυγον ἀπὸ τὴν Ρώμην.

Οἱ πατρίκιοι εἶδον, δτὶ δὲν ἥδυναντο νὰ ζήσουν χωρὶς τοὺς πληβείους, διότι, ὅπως εἴπομεν, οὗτοι ἐκαλλιέργουν τὴν γῆν καὶ ἦσαν οἱ καλύτεροι στρατιῶται εἰς τοὺς συνεχεῖς των πολέμους. Διὰ τοῦτο ἔστειλαν ἔνα συνετὸν ἄνθρωπον, τὸν Μενήνιον Ἀγρίππαν, διὰ νὰ πείσῃ αὐτοὺς νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν Ρώμην.

Ο Ἀγρίππας ἔπεισε τοὺς πληβείους νὰ ἐπανέλθουν μὲ τὸν ἔξῆς μῦθον: Κάποτε, εἶπε, τὰ μέλη τοῦ σώματος ἔκαμαν συνωμοσίαν κατὰ τῆς κοιλίας. Εἶπον, δτὶ δὲν εἶναι δίκαιον αὐτὰ νὰ ἐργάζωνται διαρκῶς καὶ ἡ κοιλία, νὰ μένη ἥσυχος πάντοτε καὶ νὰ ἀπολαύῃ δσα φέρουν τὰ ἄλλα μέλη τοῦ σώματος. Ἀπεφάσισαν λοιπὸν νὰ καταδικάσουν εἰς λιμοκτονίαν τὴν κοιλίαν. Οἱ πόδες δὲν θὰ ὀδήγουν εἰς ἔργασίαν, αἱ χεῖρες δὲν θὰ ἔφερον τίποτε καὶ τὸ στόμα θὰ ἔμενε κλειστόν. Πράγματι, ἡ κοιλία ἡσθένησε, ἀλλὰ καὶ δλα τὰ μέλη τοῦ σώματος ἔξησθένησαν. «Τώρα καὶ σεῖς, πληβεῖοι, εἶπε, θέλετε νὰ ἔξασθενήσετε τοὺς πατρικίους. Ἄλλὰ νομίζετε, δτὶ καὶ σεῖς θὰ σωθῆτε; »

Οἱ πληβεῖοι ἀντελήφθησαν πόσον ὄρθιοι ἦσαν οἱ λόγοι τοῦ φρονίμου αὐτοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐδέχθησαν νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν Ρώμην, ἀφοῦ ἔκαμαν συμφωνίαν μὲ τοὺς πατρικίους, νὰ λαμβάνουν καὶ αὐτοὶ μέρος εἰς τὴν διοίκησιν τῆς πολιτείας.

58. ΟΙ ΡΩΜΑΙΟΙ ΔΗΜΑΡΧΟΙ. Η ΔΩΔΕΚΑΔΕΛΤΟΣ

Οἱ πατρίκιοι ἔδωσαν εἰς τοὺς πληβείους τὸ δικαίωμα νὰ συνέρχωνται εἰς συνέλευσιν καὶ νὰ ἐκλέγουν τοὺς δημάρ-

χούς. Εἰς τὴν ἀρχὴν ἐξελέγοντο δύο δήμαρχοι, ἀργότερον πέντε καὶ τέλος δέκας.

Οἱ δήμαρχοι εἶχον καθῆκον νὰ προστατεύουν τὰ δίκαια τῶν πληβείων. Εἶχον τὴν δύναμιν νὰ μεταβάλλουν τὴν ἀπόφασιν τῶν ὑπάτων καὶ νὰ σώζουν ἔνα πολίτην ἀπὸ τὴν καταδίκην του εἰς θάνατον. Ἐὰν εἴς πολίτης ἀδίκως ἐτιμωρεῖτο ἀπὸ τοὺς ἄρχοντας, ἥτο δυνατόν νὰ ζητήσῃ τὴν προστασίαν τῶν δημάρχων.

Οἱ δήμαρχοι ἐκάθηντο εἰς τὴν εἴσοδον τῆς συνελεύσεως τῶν πατρικίων καὶ ἥδυναντο νὰ ἀπορρίψουν ἔνα νόμον, τὸν δῆμοῖον ἀπεφάσιζον οἱ πατρίκιοι καὶ ὁ δῆμος δὲν ἦτο πρὸς τὸ συμφέρον τῶν πληβείων. Αἱ θύραι τῶν οἰκιῶν τῶν δημάρχων ἦσαν ἀνοικταὶ ἡμέραν καὶ νύκτα, διὰ νὰ εὑρίσκῃ πᾶς πολίτης ἄσυλον καὶ προστασίαν. Τοιουτορόπως οἱ δήμαρχοι ἀπέκτησαν πολὺ μεγάλην δύναμιν.

Ἐν ἄλλῳ πολὺ σπουδαῖον, τὸ δῆμοῖον ἐπέτυχον οἱ πληβεῖοι, ἥτο τὸ ἔξῆς: Μέχρι τοῦ 450 π. Χ. οἱ ρωμαϊκοὶ νόμοι ἦσαν γνωστοὶ μόνον εἰς τοὺς ἄρχοντας καὶ τοὺς ἄλλους ἀξιωματούχους. Οἱ πληβεῖοι ἔζητησαν νὰ γραφοῦν οἱ νόμοι καὶ νὰ δημοσιευθοῦν, ὅστε κάθε πολίτης νὰ γνωρίζῃ. Ἐὰν τὸ δίκαιον ἀπονέμεται συμφώνως μὲ αὐτούς. Τότε οἱ Ρωμαῖοι ἔγραψαν τοὺς νόμους εἰς δώδεκα δρειχαλκίνους πίνακας καὶ τοὺς ἔστησαν εἰς τὴν ἀγοράν. Οἱ νέοι ἀπεστήθιζον τοὺς νόμους τῶν δώδεκα αὐτῶν πινάκων, οἵ δῆμοι ἐλέγοντο Δωδεκάδελτος.

59. ΆΛΛΟΙ ΑΞΙΩΜΑΤΟΥΧΟΙ ΤΗΣ ΡΩΜΑΪΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Οἱ ὑπατοι κατ' ἀρχὰς εἶχον δλην τὴν κυβέρνησιν τοῦ κράτους τῆς χώρας των. Ἡσαν ἀρχηγοὶ τοῦ στρατοῦ κατὰ τὸν πόλεμον, ἐφύλαττον τὸν δημόσιον θησαυρὸν καὶ ἦσαν καὶ οἱ ἔδιοι δικασταί.

Ἄλλα ταχέως εἶδον οἱ Ρωμαῖοι, ὅτι οἱ ὑπατοι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀσχολοῦνται μὲ τόσα ζητήματα, ἀφοῦ μάλιστα πολλὰς φοράς ἀπουσίαζον ἐνεκα ἐκστρατειῶν ἀπὸ τὴν Ρώμην.

Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἐξελέγησαν καὶ ἄλλοι ἄρχοντες διὰ

τάς διαφόρους ύπηρεσίας τής πολιτείας. Οὗτοι ήσαν οἱ ταμίαι, οἱ ὁποῖοι ἐφύλαττον τὸν δημόσιον θησαυρόν, καὶ δύο τιμηταί, οἱ ὁποῖοι ἐκράτουν κατάλογον τῶν πολιτῶν, διὰ νὰ κανονίζουν τοὺς φόρους σύμφωνα μὲ τὴν περιουσίαν τῶν καὶ ἐπέβλεπον μήπως κανὲν ἄσχημον πρᾶγμα ἐγίνετο εἰς τὴν πόλιν.

Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτοὺς διωρίζετο καὶ εἰς πραίτωρ, δόποῖος ἐβοήθει τὸν ὑπατὸν εἰς τὰ διοικητικά του καθήκοντα. Ἀργότερον δὲ ἀριθμὸς τῶν πραιτόρων ηὔξηθη.

“Οταν ἡ πολιτεία εύρισκετο εἰς κίνδυνον, τότε διωρίζετο εἰς δικτάτωρ. Οὗτος ἦτο ἄνθρωπος μεγάλης ἐμπιστοσύνης καὶ εἶχεν ἐπὶ ἔξι μῆνας ἀπόλυτον ἔξουσίαν.

Οἱ Ρωμαῖοι εἶχον μεγάλον σεβασμὸν εἰς τοὺς ἄρχοντάς των. Ὁ ὑπατος, ἐνδεδυμένος τὴν τήβεννον μὲ πορφυρᾶς γραμμᾶς, παρουσιάζετο δημοσίᾳ ἀκολουθούμενος ἀπὸ δώδεκα ραβδούχους, ὅπως ἄλλοτε οἱ βασιλεῖς.

60. ΑΓΩΝΕΣ ΠΑΤΡΙΚΙΩΝ ΚΑΙ ΠΛΗΒΕΙΩΝ

Ἄπὸ τὸν καιρόν, κατὰ τὸν ὄποιον ἰδρύθη εἰς τὴν Ρώμην ἡ ἐλευθέρα πολιτεία, δὲν ἔπαυσαν οἱ ἀγῶνες μεταξὺ τῶν εὐγενῶν πατρικίων καὶ τοῦ λαοῦ, τῶν πληθείων.

Κατὰ τὰ πεντήκοντα πρῶτα ἔτη οἱ πληθεῖοι ἤγωνίσθησαν πῶς νὰ ἐλευθερωθοῦν ἀπὸ τὴν ἀθλιότητα, εἰς τὴν ὄποιαν εύρισκοντο. Κατὰ δὲ τὰ ἕκατὸν πεντήκοντα ἔτη ὑστερον, πῶς νὰ ἀποκτήσουν μεγαλυτέραν δύναμιν εἰς τὴν κυβέρνησιν τῆς νέας ρωμαϊκῆς πολιτείας. ‘Ἀλλ’ οἱ ἀγῶνες ἐγίνοντο μεταξὺ τῶν δύο τάξεων μὲ σωφροσύνην. Πολὺ σπανίως ἔχοντο ἀδελφικὸν αἷμα. Κάθε πολίτης Ρωμαῖος, δόποῖος ἀνῆκεν εἰς μίαν τάξιν ἐθεώρει τὸν πολίτην τῆς ἄλλης τάξεως ὡς ἀδελφὸν Ρωμαῖον. Διὰ τοῦτο, ὅταν δὲ ἔχθρος ἥπελει τὸ κράτος των, ἀμέσως ἀφήνον τοὺς ἐσωτερικοὺς ἀγῶνας καὶ ἡνοῦντο δλοι ὡσάν εἰς ἄνθρωπος, διὰ νὰ ὑπερασπίσουν τὴν ἀγαπητήν των πατρίδα. Ἡ σωτηρία τῆς πατρίδος ἐθεωρεῖτο ἀπὸ ὅλους ὡς ὑποχρέωσις ἀνωτέρα ἀπὸ τοὺς ἀγῶνας μεταξὺ τῶν καὶ ὡς ὑψηστος νόμος.

Οἱ ἀγῶνες μεταξὺ τῶν πατρικίων καὶ τῶν πληθείων ἐδίδα-
ξαν αὐτοὺς νὰ γίνουν αὐστηροὶ καὶ δίκαιοι. Συγχρόνως τοὺς
ἔκαμπν νὰ ἐννοήσουν καλύτερον τὰ καθήκοντα, τὰ δποῖα εἰχον
ώς πολῖται μεταξὺ των καὶ πρὸς τὸ κράτος. Ἡμποροῦμεν λοι-
πὸν νὰ ἐννοήσωμεν πολὺ καλά, διατὶ ἡ Ρώμη ἔγινεν ἀργότε-
ρον μέγα κράτος.

61. Η ΡΩΜΑΪΚΗ ΣΥΓΚΛΗΤΟΣ

Ἐμάθομεν, δτι οἱ πατρίκιοι κατ’ ἀρχὰς συνηθροίζοντο,
διὰ νὰ ἐκλέξουν τοὺς ὑπάτους καὶ νὰ ἀποφασίσουν δι’ ἄλλα
ζητήματα τοῦ κράτους.

Οἱ πληθεῖοι κατώρθωσαν μὲ τοὺς ἀναιμάκτους ἀγῶνας
των νὰ πείσουν τοὺς πατρικίους νὰ δώσουν περισσότερα δι-
καιώματα εἰς αὐτούς. Παραδείγματος χάριν, ἐλάμβανον μέρος
εἰς τὴν συνέλευσιν, δταν ἀπεφασίζοντο νέοι νόμοι καὶ ἔξελέ-
γοντο διὰ τὰ ἀνώτερα ἀξιώματα τῆς πολιτείας, ἀκόμη καὶ
ὕπατοι.

Τὸ σπουδαιότερον ὅμως σῶμα εἰς τὴν Ρώμην ἦτο ἡ ρω-
μαϊκὴ σύγκλητος, τὴν δποῖαν ἐγνωρίσαμεν ὡς γερου-
σίαν εἰς τοὺς παλαιοτέρους χρόνους. Αὕτη ἀπετελεῖτο ἀπὸ
τριακοσίους γέροντας, οἱ δποῖοι εἰχον χρηματίσει ταμίαι, τι-
μηταὶ κ.τ.λ. Ἐπειδὴ δὲ καὶ οἱ πληθεῖοι ἥδυναντο, δπως εἴπο-
μεν, νὰ ἐκλεγοῦν εἰς τὰ ἀξιώματα αὐτά, διὰ τοῦτο μέλη τῆς
συγκλήτου ἔξελέγοντο καὶ ἀπὸ τὴν τάξιν τῶν πληθείων.

Ἡ σύγκλητος εἶχε δύναμιν ἀνωτέραν ἀπὸ τὸν ὕπατον.
Ἐδιδε διαταγάς εἰς αὐτὸν καὶ αὐτῇ ἐκυβέρνα πραγματικῶς
τὸ ρωμαϊκὸν κράτος.

Κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον εἰς τὴν ἀνωτέραν διοίκησιν τοῦ
κράτους κάθε πολίτης ἐλάμβανε μέρος, εἰς οίανδήποτε τάξιν
καὶ ἀν ἀνήκε.

62. ΟΙ ΡΩΜΑΙΟΙ ΓΙΝΟΝΤΑΙ ΚΥΡΙΟΙ ΤΟΥ ΛΑΤΙΟΥ

“Οπως οἱ ἀρχαῖοι “Ἐλληνες, τοιουτοτρόπως καὶ οἱ ἀρχαῖοι
Ρωμαῖοι πολὺ γρήγορα ἔγιναν καλοὶ ἔμποροι καὶ γεωργοὶ καὶ

ἀντήλλασσον τὰ προϊόντα των μὲν ἐμπορεύματα τῶν Ἐπρούσκων, τῶν Καρχηδονίων καὶ τῶν Ἑλλήνων. Τὸ ἐμπόριον ἔφερεν εἰς αὐτοὺς πλοῦτον, δὲ λλὰ συγχρόνως καὶ ἔχθραν πρὸς τοὺς γείτονάς των. Διὰ τοῦτο οἱ ἐμποροὶ καὶ οἱ γεωργοὶ ἀφῆνον πολλὰς φοράς τὰς ἐργασίας των καὶ ὑπηρέτουν εἰς τὸν στρατόν, διὰ νὰ εἶναι ἔτοιμοι κατὰ τὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν ἔχθρῶν.

Οἱ Ρωμαῖοι κατ' ἀρχὰς ἥλθον εἰς πόλεμον μὲν λαούς συγγενεῖς, οἱ δποῖοι κατώκουν εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Λατίου. Μὲ 405 π.Χ. τοὺς λαούς αὐτοὺς κατ' ἀρχὰς ἦσαν φίλοι καὶ ἀπετέλουν μίαν ἔνωσιν, τῆς δποίας ἡ Ρώμη ἥτο ἀρχηγός. Ἀλλ' οἱ λαοὶ ἐκείνοι ἐφθόνησαν τὴν δύναμιν τῆς Ρώμης καὶ ἐπολέμησαν αὐτήν. Οἱ Ρωμαῖοι κατέλαβον τὴν μίαν πόλιν κατόπιν τῆς ἄλλης καὶ ἔγιναν κύριοι δλης τῆς χώρας τοῦ Λατίου.

63. Ο ΓΑΪΟΣ ΜΑΡΚΙΟΣ ΚΟΡΙΟΛΑΝΟΣ ΚΑΙ Ο ΚΙΓΚΙΝΑΤΟΣ

Ἡ παράδοσις δミλεῖ διὰ δύο σπουδαίους Ρωμαίους, οἱ δποῖοι ἀνεδείχθησαν κατὰ τοὺς πολέμους ἐκείνους. Ὁ εἰς ὠνομάζετο Γάιος Μάρκιος. Οὗτος ἥτο Ρωμαῖος στρατιώτης καὶ ἀνῆκεν εἰς τὸν στρατόν, δποῖος ἐπολιόρκει μίαν πόλιν, τὴν Κοριόλην. Οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ἔξηλθον, διὰ νὰ πολεμήσουν ἐναντίον τῶν ἔχθρῶν, οἱ δποῖοι ἐπολιόρκουν αὐτούς. Ἀλλ' δ ρωμαϊκὸς στρατός ἐνίκησε καὶ ἔτρεψεν αὐτούς εἰς φυγὴν. Ὁ Γάιος Μάρκιος ἤκολούθησε τοὺς ἔχθρούς μόνος μέχρι τῆς πόλεως των καὶ εἰσῆλθε καὶ δ ἔδιος μαζὶ μὲ αὐτούς ἐντὸς τοῦ τείχους. Μὲ τὴν γενναιότητά του δὲ κατώρθωσε νὰ ἀπωθήσῃ τοὺς ἔχθρούς καὶ νὰ κρατήσῃ ἀνοικτὰς τὰς πύλας τοῦ τείχους, μέχρις δτου ἐφθασεν δ ρωμαϊκὸς στρατός. Ἀπὸ τότε δ ἀνδρεῖος αὐτὸς Ρωμαῖος πατρίκιος ὠνομάσθη Κοριολανός.

Περὶ τοῦ Κιγκινάτου μανθάνομεν, δτι ἔσωσε τὴν πατρίδα ἀπὸ μεγάλον κίνδυνον. Κάποτε δυσάρεστοι εἰδήσεις ἐφθασαν εἰς τὴν Ρώμην. Ὁ ὑπατος Μινούκιος εἶχε περικυκλωθῆ μετὰ τοῦ στρατοῦ του ἀπὸ ἴσχυρὸν στρατὸν τῶν Αἰκούων καὶ ἐκιν-

δύνευε νὰ καταστραφῇ. Ἡ σύγκλητος ἀντελήφθη τότε, δτὶ μόνον εἰς Ρωμαῖος ἦτο δ περισσότερον ἵκανὸς ἀπὸ δλους νὰ σώσῃ τὴν πατρίδα. Αὐτὸς ἦτο δ πτωχὸς γεωργὸς Κιγκινάτος. Οἱ συγκλητικοὶ λοιπὸν ἀπεφάσισαν νὰ ἀνακηρύξουν τὸν Κιγκινάτον δικτάτωρα καὶ ἔστειλαν πρὸς αὐτὸν ἐπισήμους ἀπεσταλμένους, διὰ νὰ τοῦ ἀναγγείλουν τὴν ἀπόφασιν τῆς συγκλήτου.

‘Ο Κιγκινάτος, δ ὅποῖος ὠδήγει τὸ ἄροτρον εἰς τὸν ἀγρόν του, εἶδεν ἀπὸ μακρὰν τοὺς ἀπεσταλμένους μὲ τὰς τηβέννους τῶν νὰ ἔρχωνται πρὸς αὐτόν. Τότε ἀφῆσε τὸ ἄροτρόν του, ἐφόρεσε τὴν τήβεννον καὶ ὑπεδέχθη αὐτούς. ’Εκεῖνοι τὸν ἔχαιρέτισαν ὡς δικτάτωρα καὶ ἀνήγγειλαν εἰς αὐτὸν τὴν ἀπόφασιν τῆς συγκλήτου.

‘Ο Κιγκινάτος ἔλαβε τὴν ἔξουσίαν καὶ ἡτοίμασε στράτευμα, διὰ νὰ ὑπάγῃ εἰς βοήθειαν τοῦ στρατοῦ, δ ὅποῖος ἐκινδύνευεν. ’Εξεστράτευσε λοιπὸν ἐναντίον τοῦ ἔχθροῦ. Εἰς μίαν νύκτα κατώρθωσε νὰ καταλάβῃ καταλλήλους θέσεις καὶ νὰ ἐτοιμάσῃ τὰ πάντα διὰ τὴν ἐπίθεσιν. Τὴν πρωΐαν οἱ ἔχθροι εἶδον, δτὶ ἥσαν περικυκλωμένοι. ’Ηναγκάσθησαν λοιπὸν νὰ παραδοθοῦν εἰς τὸν Ρωμαῖον δικτάτωρα. ‘Ο Κιγκινάτος μὲ τὸν νικηφόρον στρατόν του εἰσῆλθε θριαμβευτικῶς εἰς τὴν Ρώμην. Τότε ἀφῆσε τὴν ἔξουσίαν τοῦ δικτάτωρος καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πτωχὴν ἔπαυλίν του, δπου ἔξηκολούθησε τὴν καλλιέργειαν τοῦ ἀγροῦ του.

‘Η Ρώμη ὅφειλε τὰς νίκας τῆς κατ’ ἐκείνους τοὺς χρόνους εἰς ἀνδρας, δπως δ Κιγκινάτος. Οἱ ἀνθρώποι ἐκεῖνοι ἥσαν μικροκτηματίαι γεωργοὶ καὶ πολὺ ρωμαλέοι. ’Ἐν καιρῷ εἰρήνης ἐκαλλιέργουν τὸν ἀγρόν των καὶ ἔζων πολὺ λιτὴν ζωὴν. “Οταν δμως ἡ πατρίς των ἐκινδύνευεν, ἐλάμβανον, δπως εἴδομεν, τὰ δπλα καὶ ὑπερήσπιζον αὐτὴν γενναῖως.

“Αν καὶ ἡ πολεμικὴ δρᾶσις ἔφερεν εἰς αὐτοὺς τιμὴν καὶ δόξαν, ἐν τούτοις ηύχαριστει αὐτοὺς περισσότερον ἡ ἀγροτικὴ ζωὴ. Ταύτην ἔθεώρουν πραγματικὴν εύλογίαν. ’Αντιθέτως, οἱ ἀρχαῖοι μας πρόγονοι ηύχαριστοῦντο πολὺ νὰ λαμβάνουν δημόσια ἀξιώματα, τὰ δποῖα ἔθεώρουν πολὺ τιμητικά.

64. ΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΩΝ ΕΤΡΟΥΣΚΩΝ

Οἱ σπουδαιότεροι πόλεμοι, τοὺς ὅποιους ἔκαμαν οἱ Ρωμαῖοι κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, ἥσαν οἱ πόλεμοι ἐναντίον τῶν Ἐτρούσκων.

‘Ο γενναῖος καὶ πλούσιος αὐτὸς λαὸς ἦθελε νὰ κυριεύσῃ τὴν πλουσίαν Ρώμην καθὼς καὶ τὴν περιοχήν της. ‘Αλλ’ οἱ Ρωμαῖοι ἔκαμαν πολλοὺς πολέμους ἐναντίον των καὶ ἐκυρίευσαν μίαν σπουδαίαν πόλιν αὐτῶν, ἡ ὅποια εύρισκετο πλησίον εἰς τὴν Ρώμην καὶ ἐλέγετο Οὐήιοι (396 π.Χ.). Δέκα ἔτη διήρκεσεν ἡ πολιορκία τῆς ἴσχυρᾶς ἐκείνης πόλεως. Τέλος δὲ Μάρκος Κάμιλλος, γενναῖος καὶ τίμιος στρατηγός, ἔγινε κύριος αὐτῆς. ‘Ολίγον δὲ κατ’ ὀλίγον οἱ Ρωμαῖοι κατέκτησαν ὅλην τὴν χώραν τῶν Ἐτρούσκων.

Ἐτρούσκος πολεμιστής.

65. Η ΕΠΙΔΡΟΜΗ ΤΩΝ ΓΑΛΑΤΩΝ

Δὲν εἶχον παρέλθει ἔξι ἔτη, ἀφ’ ὅτου ἐνίκησεν ὁ Κάμιλλος τοὺς Ἐτρούσκους, ὅτε μέγας κίνδυνος ἤπειλησε τὴν Ρώμην. Οἱ Γαλάται, λαὸς βάρβαρος, ἐπέδραμον ἐναντίον αὐτῆς. Οὗτοι κατώκουν εἰς τὰς πρὸς βορρᾶν χώρας τῆς Ἰταλικῆς Χερσονήσου. Ἐμάθομεν δέ, ὅτι ἐν τῷ μαραθώνῳ εἰσέβαλε καὶ εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα ὀλίγα ἔτη ὑστερον.

Οἱ Γαλάται κατέβησαν ἀπὸ τὰ Ἀπέννινα ὄρη καὶ ἐξεχύθησαν εἰς τὰς Ἰταλικὰς πεδιάδας λεηλατοῦντες καὶ καίοντες τοὺς ἀγρούς. Τέλος ἔφθασαν εἰς τὴν Ρώμην. Οἱ Ρωμαῖοι, οἱ δόποιοι ἔχασαν πολλοὺς στρατιώτας εἰς προηγουμένας μάχας, εἶδον, ὅτι δὲν ἤδύναντο νὰ ὑπερασπίσουν τὴν Ρώμην καὶ ἔφυγον, ἀφήσαντες τὴν πόλιν εἰς τὴν διάκρισιν τῶν ἔχθρῶν. Μόνον

δλίγοι ἀνδρεῖοι Ρωμαῖοι στρατιῶται ἐνεκλείσθησαν εἰς ὁχυρὸν φρούριον ἐπάνω εἰς ἔνα λόφον, τὸ Καπιτώλιον, ὅπου ὑπῆρχον οἱ ναοὶ τοῦ Διός καὶ τῆς "Ἡρας.

Οἱ Γαλάται εὗρον τὴν Ρώμην ἔρημον καὶ τὴν κατέκαυσαν. Ἐλλ' οἱ γενναῖοι ὑπερασπισταὶ τοῦ Καπιτώλιου ἀπέκρουσαν ἐπανειλημένας ἐπιθέσεις 390 π.Χ. τῶν Γαλατῶν, ὥστε οἱ βάρβαροι δὲν κατώρθωσαν νὰ τὸ κυριεύσουν.

Οἱ Ρωμαῖοι διηγοῦντο μίαν πολὺ ἐνδιαφέρουσαν ἱστορίαν, πῶς μὲ τὴν βοήθειαν τῆς "Ἡρας ἐσώθη τὸ Καπιτώλιον.

Μίαν σκοτεινὴν νύκτα μερικοὶ Γαλάται στρατιῶται ἀνέβησαν ἀπὸ ἔνα ἀπόκρημνον μέρος τοῦ λόφου καὶ ἔφθασαν σχεδὸν εἰς τὴν κορυφήν. Ἐλλ' αἱ χῆνες, αἱ ὄποιαι ἐτρέφοντο ἐκεῖ πρὸς τιμὴν τῆς "Ἡρας, ἀντελήφθησαν αὐτοὺς καὶ ἤρχισαν νὰ ἐκβάλλουν δυνατάς κραυγάς. Τοῦτο ἔδωσε τὸ σύνθημα τοῦ συναγερμοῦ. Οἱ Ρωμαῖοι στρατιῶται ἐπετέθησαν ἐναντίον τῶν καὶ τοὺς ἔτρεψαν εἰς φυγὴν.

Μία παράδοσις λέγει, δτὶ οἱ Γαλάται ἐπείσθησαν ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους νὰ λάβουν ὡς λύτρα τεράστιον ποσὸν χρυσοῦ καὶ νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν χώραν. Λέγουν δὲ δτὶ, δτὰν ἔζυγιζετο ὁ χρυσός, ὁ Βρέννος, ὁ ἀρχηγὸς τῶν Γαλατῶν, ἔρριψε τὸ ξίφος του εἰς τὴν πλάστιγγα, διὰ νὰ χρειασθῇ βαρύτερον ποσὸν χρυσοῦ καὶ εἶπεν: « Όναὶ τοῖς ἡττημένοις ». Ἐλλ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν παρουσιάσθη ὁ ἐνδοξὸς νικητὴς εἰς τοὺς Οὐδίους, ὁ Κάμιλλος καὶ εἶπεν: « Ἡ Ρώμη δὲν ἔξαγοράζεται μὲ κχρυσόν, ἀλλὰ μὲ τὸν σίδηρον ». Μὲ τὸν γενναῖον δὲ στρατόν του ἔτρεψεν εἰς φυγὴν τὸν φοβερὸν αὐτὸν ἔχθρὸν καὶ τὸν ἡνάγκασε νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν χώραν, ἀπὸ ὅπου ἤλθεν.

Ἡ καταστραφεῖσα Ρώμη καὶ πάλιν ἀνοικοδομήθη, ὅπως ἄλλοτε αἱ Ἀθῆναι μετὰ τὴν φυγὴν τῶν Περσῶν ἀπὸ τὴν Ἐλλάδα. Ἐλλὰ τὰ βιβλία τῆς παλαιᾶς ἱστορίας τῶν Ρωμαίων ἐχάθησαν καὶ δὲν ἦτο δυνατὸν βεβαίως νὰ γίνουν ὅμοια. Ὁ Τίτος Λίβιος, ὁ Ρωμαῖος ἱστορικός, ὁ ὄποιος ἔγραψε τετρακό-

σια ἔτη ἀργότερον τὴν ἴστορίαν τῆς Ρώμης, δὲν μᾶς γράφει ἄλλο διὰ τὴν παλαιάν της ἴστορίαν παρὰ μύθους.

66. ΟΙ ΡΩΜΑΙΟΙ ΓΙΝΟΝΤΑΙ ΚΥΡΙΟΙ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ

Οι Ρωμαῖοι, ἀφοῦ ἔγιναν κύριοι τῆς χώρας τοῦ Λατίου, ἥλθον κατόπιν εἰς πόλεμον μὲ τοὺς δρεινοὺς λαούς μὲ τοὺς δόπιούς συνώρευον. Ὁ ἵσχυρότερος ἐξ αὐτῶν ἦσαν οἱ **Σαμνῖται**. **343 - 290 π.Χ.** Οι Ρωμαῖοι ἔκαμαν τρεῖς πολέμους ἐναντίον των, οἱ δόπιοι διήρκεσαν περίπου πεντήκοντα ἔτη. Ὁ δὲ ρωμαϊκὸς στρατὸς εἰς μίαν μάχην πλησίον τοῦ **Σεντίνου** (295 π.Χ.) ἐνίκησε τοὺς Σαμνίτας, μὲ τοὺς δόπιούς εἶχον ἐνωθῆ στρατεύματα τῶν Ἐτρούσκων, τῶν Ουμβρίων καὶ τῶν Γαλατῶν ἐνάντιον τῶν Ρωμαίων.

Τοιουτοτρόπως οἱ Ρωμαῖοι ἔγιναν κύριοι τοῦ μεγαλυτέρου μέρους τῆς κεντρικῆς Ἰταλίας. Νέοι τώρα δρόμοι συνέδεσαν τὰς κατακτηθείσας χώρας καὶ ἵσχυρὰ φρούρια κατεσκευάσθησαν εἰς διάφορα ὁχυρά μέρη. Κατόπιν οἱ Ρωμαῖοι ἀπεφάσισαν νὰ κυριεύσουν τὰς ώραίας ἐλληνικὰς πόλεις, αἱ δόπιαι εὑρίσκοντο πρὸς νότον τῆς χώρας τῶν καὶ μὲ τὰς δόπιας εἶχον ἐμπορικὰς διαφοράς.

Αἱ ἐλληνικαὶ πόλεις, ἐπειδὴ ἔβλεπον, δτι ἡπειλοῦντο νὰ ύποταχθοῦν εἰς τοὺς Ρωμαίους, ἐζήτησαν βοήθειαν ἀπὸ τὴν Ἐλλάδα. Ὁ Πύρρος, ὅπως ἐμάθομεν, δ βασιλεὺς τῆς Ἡπείρου, ἥλθε πρὸς βοήθειαν τῶν κατοίκων τῆς περιφήμου ἐλληνικῆς ἀποικίας **Τάραντος** εἰς τὴν νότιον Ἰταλίαν. Ἀλλ' ὅπως εἶδομεν, ἀφοῦ ἐνίκησε τοὺς Ρωμαίους εἰς δύο μάχας, εἰς τὸ τέλος ἐνικήθη καὶ ἡναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ βασίλειόν του.

Τοιουτοτρόπως ἡ Ρώμη, ὕστερον ἀπὸ διακοσίων ἑτῶν ἀγῶνας, κατὰ τοὺς δόπιούς ἔχασε πολλοὺς ἀνδρείους πολεμιστάς, ἔγινε κυρία ὅλης τῆς Ἰταλίας. Ὁ πόλεμος δὲ μὲ τὸν βασιλέα Πύρρον ἦτο ἡ ἀρχὴ ἄλλων πολέμων, τοὺς δόπιούς ἔκαμε μὲ ἄλλα ἔθνη καὶ εἰς τὸ τέλος ἔγινε κοσμοκράτειρα.

67. ΠΩΣ ΟΙ ΡΩΜΑΙΟΙ ΕΚΥΒΕΡΝΩΝ ΤΟΥΣ ΚΑΤΑΚΤΗΘΕΝΤΑΣ ΛΑΟΥΣ

Οἱ Ρωμαῖοι δὲν ἦσαν μόνον ἵκανοὶ στρατιῶται εἰς τὸν πόλεμον, ἀλλ' ἐδείχθησαν ἐπίσης σπουδαῖοι εἰς τὸ νὰ ὅργανώσουν τὸ κράτος τῶν μὲ τὸν καλύτερον τρόπον. "Ἡξευρον καλὰ τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον ἥτο δυνατὸν νὰ κρατοῦν καλύτερον ύπὸ τὴν ἔξουσίαν τῶν τοὺς λαούς, τοὺς ὁποίους ὑπέτασσον κατὰ τοὺς πολέμους. Δὲν ἔξεδίωκον αὐτοὺς ἀπὸ τὰς πόλεις τῶν, ὅπως ἔκαμνον οἱ Ἀσσύριοι βασιλεῖς εἰς παλαιοὺς χρόνους, οὕτε τοὺς μετεχειρίζοντο ὡς σκλάβους, ὅπως οἱ Σπαρτιᾶται τοὺς εἴλωτας. Οἱ Ρωμαῖοι ἐθεώρουν τοὺς νέους λαούς, τοὺς ὁποίους ὑπέτασσον, ὡς συμμάχους. Ἐπέτρεπον δηλαδὴ εἰς αὐτοὺς νὰ ἔχουν τὴν κυβέρνησιν τῶν καὶ τοὺς ἄρχοντάς τῶν. Τοῦτο ηύχαρίστει πολὺ τοὺς ὑποτεταγμένους λαούς καὶ τοὺς ἔκαμνε νὰ εἶναι πειθαρχικοὶ εἰς τὴν Ρώμην. "Ἐδιδον ἐπίσης εἰς αὐτοὺς μερικὰ δικαιώματα, τὰ ὁποῖα εἶχον καὶ οἱ ἄλλοι Ρωμαῖοι πολῖται, ὅστε νὰ ἡμποροῦν νὰ εύρισκουν προστασίαν εἰς τὰς ἐργασίας τῶν καὶ δικαιοσύνην εἰς τὰ δικαστήρια.

"Η Ρώμη ὅμως εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἀσκῇ ἔλεγχον εἰς τὰ στρατιωτικὰ ἑκάστης πόλεως, δὲν ἐπέτρεπε δὲ εἰς αὐτὰς νὰ πολεμοῦν ἥ νὰ κάμνουν συμμαχίαν χωρὶς τὴν γνώμην της. Ρωμαῖος ἀξιωματικὸς ἥτο διωρισμένος εἰς κάθε πόλιν, διὰ νὰ ἐπιβλέπῃ αὐτὰς ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς ρωμαϊκῆς συγκλήτου.

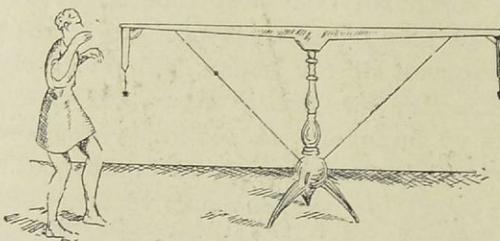
68. ΡΩΜΑΪΚΑΙ ΑΠΟΙΚΙΑΙ ΚΑΙ ΟΔΟΙ

Τὸ σπουδαιότερον πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ἐστερεοποίησε τὴν κυριαρχίαν τῶν Ρωμαίων εἰς τοὺς νέους λαούς τῶν, ἦσαν αἱ ἀποικίαι τὰς ὁποίας ἡ Ρώμη ἴδρυεν εἰς τὰ διάφορα μέρη τῆς κατακτηθείσης χώρας. Χωρικοὶ Ρωμαῖοι, οἱ ὁποῖοι ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ φέρουν ὅπλα καὶ εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ λαμβάνουν μέρος εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ κράτους, ἐστέλλοντο ὡς ἀποικοὶ εἰς διάφορα μέρη τῶν νέων χωρῶν τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους.

Οἱ ἀρχαῖοι αὐτοὶ ἀποικοὶ τῆς Ρώμης ἦσαν σχεδόν φρο-

ροὶ τῆς τάξεως καὶ τῆς εἰρηνικῆς ζωῆς εἰς τὰς νέας κτήσεις. Εἰργάζοντο μὲν μεγάλην ἐπιμέλειαν τοὺς ἀγρούς των καὶ ἐδείκνυον τὸ καλὸν παράδειγμα τῆς φιλεργίας καὶ τῆς τάξεως εἰς τοὺς νέους λαοὺς τῆς Ρώμης. Τοιουτοτρόπως ἐμάνθανον οὗτοι πολλὰ ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους ἀποίκους, ἐφρόντιζον νὰ γίνωνται ὅμοιοι μὲν αὐτοὺς καὶ ἡσαν εὐχαριστημένοι, διότι ἡσαν ὑπὸ τὴν διοίκησιν τῆς Ρώμης. Οἱ Ρωμαῖοι, διὰ νὰ κάμουν εὔκολον τὴν συγκοινωνίαν μεταξὺ τῆς πρωτευούσης καὶ τῶν ἄλλων πόλεων, κατεσκεύασαν ώραίους δρόμους.

Μολονότι δὲν εἶχον τὰ μηχανικὰ μέσα, τὰ δόποια ἔχομεν σήμερον διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν δδῶν, ἐν τούτοις κατεσκεύα-

Ρωμαϊκὸν ἐργαλεῖον διὰ τὴν ἴσοπέδωσιν τῶν δδῶν.

ζον στερεούς καὶ εύρεῖς δρόμους, οἱ δόποιοι διετηρήθησαν ἐπὶ πολλὰς ἑκατονταετηρίδας. Ἀκόμη καὶ σήμερον εύρισκομεν λείψανα τῶν ώραίων αὐτῶν ρωμαϊκῶν δδῶν. Περίφημον εἶναι τὸ ρητὸν «δλαι αἱ ὁδοὶ ἄγονην εἰς τὴν Ρώμην».

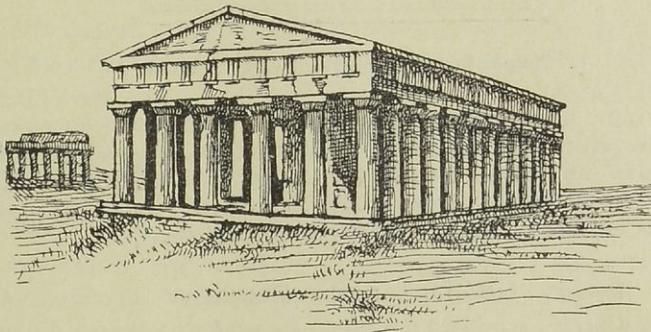
Αἱ νέαι ὁδοὶ δὲν διηκόλυνον μόνον τὰς ρωμαϊκὰς στρατιὰς κατὰ τοὺς πολέμους, ἀλλὰ καὶ ἔξυπηρέτουν σπουδαίως τοὺς ἐμπόρους. Περίφημος ὑπῆρξεν ἡ Ἀππία δδός, ἡ δόποια ἥρχιζεν ἀπὸ τὴν Ρώμην καὶ ἔφθασεν ἀργότερον μέχρι τοῦ Βρινδησίου πρὸς νότον.

Πόσον ἥγάπων οἱ κάτοικοι τῶν κατακτηθεισῶν χωρῶν τοὺς Ρωμαίους, φανερώνουν οἱ λόγοι τοῦ ρήτορος Κικέρωνος, ὃ δόποιος ἐγεννήθη εἰς τὸ Ἀππιον: «Δὲν λησμονῶ, ἔλεγεν, ὅτι ἡ

Ἐώμη εἶναι ἡ μεγαλυτέρα μου πατρὸς καὶ τὸ χωρίον μου εἶναι ἐν μέρος τῆς Ρώμης».

69. Η ΝΙΚΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

”Αν καὶ οἱ Ρωμαῖοι κατέκτησαν τὰς ἑλληνικὰς πόλεις τῆς κάτω Ἰταλίας, ἐν τούτοις ἡμποροῦμεν, δτὶ ὁ πολιτισμός, τὸν δποῖον εἶχον ἀναπτύξει αἱ πλούσιαι ἐκεῖναι ἑλληνικαὶ ἀποικίαι, κατέκτησε πράγματι τὴν Ρώμην.

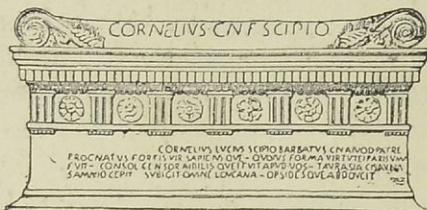
Ναὸς εἰς Ποσειδωνίαν τῆς κάτω Ἰταλίας.

Ο ναὸς οὗτος ἐκτίσθη εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 5ου π. Χ. αἰῶνος καὶ σώζεται μέχρι σήμερον εἰς ἀριστην κατάστασιν. Θεωρεῖται δὲ ἐν ἀπό τὰ σημαντικώτερα καὶ διδακτικώτερα μνημεῖα διὰ τὴν ἴστορίαν τοῦ δωρικοῦ ρυθμοῦ.

Οἱ Ρωμαῖοι στρατιώται μὲ ἔκπληξιν καὶ θαυμασμὸν ἔβλεπον τοὺς μεγαλοπρεπεῖς καὶ ὥραίους ναούς εἰς τὰς κυριεύθεισας πόλεις, δπως τὸν Τάραντα καὶ τὴν Ποσειδωνίαν (Πατίστον).

Ἐκεῖ διὰ πρώτην φορὰν ἔβλεπον λαμπρὰ θέατρα, δπου ἐπαίζοντο ἔργα δραματικά. Οἱ ἀθλητικοὶ ἐπίσης ἀγῶνες, οἱ δποῖοι ἐγίνοντο εἰς τὰ ὥραία στάδια, χωρὶς ἄλλο ἐνεθουσίαζον τοὺς Ρωμαίους κατακτητάς. Ἀμέσως οὗτοι ἐνόησαν πό-

σον ἀνώτεροι ἀπὸ αὐτοὺς ἦσαν οἱ "Ἐλληνες καὶ πόσον ὡραιοτέρα ἦτο ἡ ζωὴ τῶν. Διὰ τοῦτο ἡγάπησαν τοὺς "Ἐλληνας καὶ τὸν πολιτισμὸν τῶν. Οἱ "Ἐλληνες λοιπὸν ἡμποροῦμεν νὰ εἴπω-

Σαρκοφάγος ἐλληνικὴ ἐξ Ἰταλίας.

Ἡ εἰκὼν παρουσιάζει σαρκοφάγον, τὴν ὁποίαν κατεσκεύασεν Ἑλλην τεχνίτης ἀπὸ τὴν κάτω Ἰταλίαν. Οὗτος προσεκλήθη ἀπὸ τὴν οἰκογένειαν τοῦ Σκιπίωνος εἰς τὴν Ρώμην, διὰ νὰ κατασκευάσῃ τὴν σαρκοφάγον αὐτὴν διὰ τὸν πατέρα Σκιπίωνα. "Οπως βλέπομεν, τὸ μνημεῖον τοῦτο φανερώνει καθαρὰν ἐλληνικὴν τέχνην.

μεν, δτι ἔγιναν διδάσκαλοι τῶν Ρωμαίων. "Οσον δὲ περισσότερον οἱ Ρωμαῖοι ἐπεξέτειναν ἀργότερον τὰς κατακτήσεις τῶν, τόσον μεγαλυτέρα ύπηρξεν ἡ νίκη τοῦ ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'

ΟΙ ΡΩΜΑΙΟΙ ΓΙΝΟΝΤΑΙ ΚΟΣΜΟΚΡΑΤΟΡΕΣ

70. ΚΑΡΧΗΔΩΝ ΚΑΙ ΡΩΜΗ

Οι Ρωμαῖοι, ἀφοῦ ἔγιναν κύριοι ὅλης τῆς Ἰταλίας καὶ ὅλων τῶν σπουδαίων Ἑλληνικῶν πόλεων, αἱ δόποιαι ἥσαν πολὺ πρωτευμέναι εἰς τὸ ναυτικόν, ἐφαίνοντο, δτὶ θὰ ἔγινοντο πολὺ σπουδαία δύναμις καὶ κατὰ θάλασσαν.

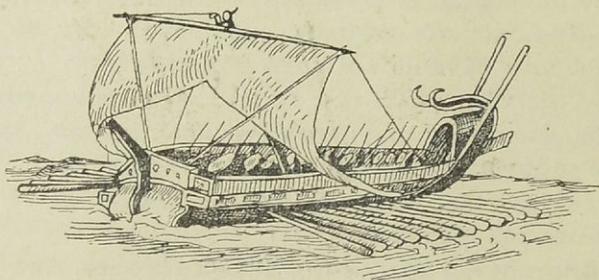
Ἄλλ' εἰς τὰ μεγάλα τῶν σχέδια, νὰ γίνουν κυρίαρχοι τῆς Μεσογείου θαλάσσης, συνήντων ἐναὶ πολὺ ἴσχυρὸν ἀντίπαλον, τὴν **Καρχηδόνα**. Αὕτη εύρισκετο εἰς τὴν ἀπέναντι τῆς Σικελίας παραλίαν τῆς Ἀφρικῆς καὶ ἐκυριάρχει μὲ τὸ ἐμπόριόν της εἰς ὅλην τὴν Μεσόγειον.

Οι Καρχηδόνιοι κατήγοντο, δπως ἐμάθομεν, ἀπὸ τοὺς Φοίνικας. "Οταν ἡ Ρώμη ἦτο ἐν μικρὸν χωρίον εἰς τὸν Τίβεριν ποταμὸν καὶ πρὶν ἀκόμη οἱ "Ἐλληνες ἔλθουν ὡς 1000 π.Χ. ἀποικοι εἰς τὰ διάφορα παράλια τῆς Μεσογείου, οἱ Φοίνικες ἐμποροὶ ἥσαν οἱ πρῶτοι, οἱ δόποιοι ἐξηρεύνησαν τὰ παράλια τῆς Μεσογείου θαλάσσης. 'Ολίγον δὲ κατ' ὀλίγον ἐκυριάρχησαν ὅλης τῆς παραλίας τῆς Ἀφρικῆς μέχρι τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὥκεανοῦ. Εἰς τὴν πρὸς βορρᾶν παραλίαν τῆς Ἀφρικῆς, εἰς τὴν περιοχὴν τῆς σημερινῆς Τύνιδος ἀπέναντι ἀκριβῶς τῆς Σικελίας, ἔκτισαν πόλιν, ἡ δόποια ἔγινεν ἡ βασιλίς τῆς Μεσογείου καὶ ἡ ἐπικίνδυνος ἀντίπαλος τῆς ἴσχυρᾶς Ρώμης κατὰ τοὺς παλαιοὺς ἐκείνους χρόνους.

Μεγάλη ἦτο ἡ δόξα καὶ ὁ πλοῦτος τῆς λαμπρᾶς ἐκείνης πόλεως. Ἡτο τρεῖς φοράς μεγαλυτέρα τῆς Ρώμης καὶ εἶχεν εὔρυχωρον λιμένα, εἰς τὸν δόποιον διὰ νὰ εἰσέλθῃ τις, ἔπρεπε

νὰ περάσῃ μίαν στενήν εἰσοδον. Ὡραία ἦτο ἡ εύρεῖα ἀγορά της μὲ τὸν μεγαλοπρεπῆ ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τὰ ἄλλα ἱερά, τὰ ἀφιερωμένα εἰς παλαιοὺς φοινικικούς θεούς. Ἐπίσης τὰ λαμπρὰ λιθινὰ καὶ ύψηλὰ οἰκοδομήματά της, ἡ ἴσχυρά της ἀκρόπολις μὲ τὸν μεγάλον ναόν, ἀφιερωμένον εἰς τὸν θεόν του πλούτου καὶ τῆς ὑγείας, δλα αὐτὰ ἔκαμνον τὴν Καρχηδόνα ἀξιοθαύμαστον πόλιν.

Ἡ Καρχηδόνα εἶχε κατακτήσει ἐμπορικῶς καὶ τὰς νήσους Σικελίαν, Κορσικὴν καὶ Σαρδηνίαν. Συχναὶ δὲ ἔριδες ἐγίνοντο εἰς τοὺς λιμένας μεταξὺ Καρχηδονίων καὶ Ρωμαίων ναυτῶν. «Οἱ Ρωμαῖοι, ἔλεγε Καρχηδόνιος πλοίαρχος, χωρὶς

Καρχηδονιακὸν πλοῖον.

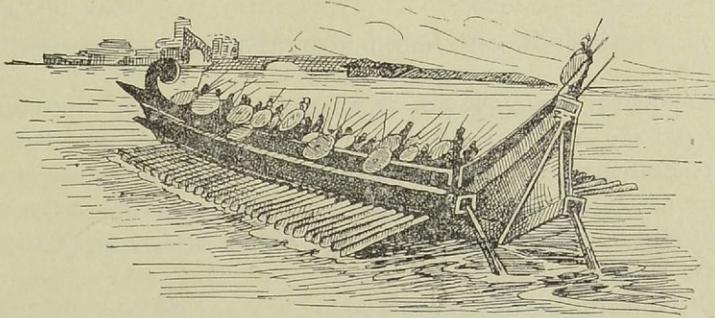
τὴν συγκατάθεσίν μας δὲν ἤμποροῦν νὰ πλύνουν τὰς χεῖρας των εἰς τὴν θάλασσαν». Ἐφαίνετο λοιπόν, δτι μίαν ἡμέραν ἡ ἴσχυρὰ αὐτὴ πόλις θὰ ἥρχετο εἰς σύγκρουσιν μὲ τὴν Ρώμην, ἡ ὅποια εἶχε γίνει ἴσχυρὰ καὶ ἐζήτει νὰ γίνη κυρία τῶν πλησίον τῆς νήσων.

71. Ο ΠΡΩΤΟΣ ΚΑΡΧΗΔΟΝΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

“Οταν δὲ Πύρρος ἡναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν νῆσον Σικελίαν (275 π.Χ.), δπως ἐμάθομεν, εἶπεν, ὡσὰν προφήτης, δτι θὰ ἔλθῃ καιρός, κατὰ τὸν ὅποιον οἱ Ρωμαῖοι καὶ οἱ Καρχηδόνιοι θὰ πολεμήσουν μεταξύ των διὰ τὴν ὥραίαν αὐτὴν νῆσον. Οὕτω καὶ

ἔγινεν. Ἡ νῆσος Σικελία μὲ τὰς πολὺ εύφόρους πεδιάδας καὶ τὰς πλουσίας καὶ ώραίας της πόλεις ἔγινε τὸ μῆλον τῆς ἔριδος μεταξὺ τῶν δύο ἐκείνων ἴσχυρῶν πόλεων καὶ ἡ πραγματικὴ αἴτια, ἡ ὅποια ὠδήγησεν εἰς τὸν πρώτον Καρχηδονιακὸν πόλεμον.

Πράγματι. Μετὰ δέκα καὶ πλέον ἔτη (264 π.Χ.) ἀφ' ὅτου ἡ Ρώμη ἔγινε κυρία τῆς Ἰταλίας, αἱ δύο αὖται ἴσχυραι δυνάμεις ἥλθον εἰς σύγκρουσιν. Οἱ πόλεμοι, τοὺς ὅποιους ἔκαμαν οἱ Καρχηδόνιοι καὶ οἱ Ρωμαῖοι, λέγονται Καρχηδονιακοί. Διήρκεσαν πολλὰ ἔτη καὶ διαιροῦμεν αὐτοὺς εἰς τρεῖς περιόδους.

Ρωμαϊκὸν πλοῖον.

Κατὰ τὸν πρώτον πόλεμον ἐπολέμησαν καὶ τὰ δύο κράτη κατὰ θάλασσαν. Οἱ Ρωμαῖοι προσεπάθησαν νὰ κατασκευάσουν στόλον ἵσον μὲ τὸν στόλον τῶν Καρχηδονίων. Εἰς ὀλίγον δὲ χρονικὸν διάστημα 120 πολεμικὰ ρωμαϊκὰ πλοῖα ἦσαν ἔτοιμα.

Μολονότι οἱ Ρωμαῖοι εἰς τὴν ἀρχὴν ἐνίκων, ἐν τούτοις τὰ πλοῖα των ἔπαθον μεγάλην καταστροφὴν εἰς μίαν ναυμαχίαν, μακρὰν τῆς σικελικῆς παραλίας. Νέος ὅμως στόλος, μεγαλύτερος ἀπό τὸν πρώτον, κατεσκευάσθη καὶ οἱ Ρωμαῖοι 264-241 π.Χ. ἐσυνέχισαν τὸν ἀγῶνα. Εἰς τὸ τέλος μετὰ εἴκοσι τρία ἔτη οἱ Καρχηδόνιοι ἤναγκάσθησαν νὰ ζητήσουν εἰρήνην. Οἱ

Ρωμαῖοι συνεφώνησαν νὰ γίνῃ εἰρήνη, ἀλλ' οἱ Καρχηδόνιοι ἐπλήρωσαν χρηματικὸν ποσὸν ὡς πολεμικὴν ἀποζημίωσιν καὶ ἀνεγνώρισαν τοὺς Ρωμαίους ὡς κυριάρχους τῶν νήσων Σικελίας καὶ Σαρδηνίας. Ὁ μακρὸς αὐτὸς πόλεμος ἔχει μεγάλην σπουδαιότητα, διότι ἔδειξε τότε, δτι ἡ Ρώμη ἔγινεν ἐπίσης δύναμις σπουδαία κατὰ θάλασσαν. Ἐξηγόρασεν δμως πολὺ ἀκριβά τὴν νίκην τῆς. Οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς λέγουν, δτι εἰς τὸ διάστημα αὐτὸ τοῦ πολέμου οἱ Ρωμαῖοι ἔχασαν 700 πλοῖα καὶ 200.000 ἄνδρας. Ἀλλ' ἔγιναν κυριαρχοὶ μιᾶς πλουσίας χώρας, ἡ ὁποία παρῆγε σῖτον, ἔλαιον καὶ οἶνον καὶ εἶχε πολλὰ δάση διὰ ξυλείαν.

72. Ο ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΚΑΡΧΗΔΟΝΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ. Η ΑΦΟΡΜΗ

Ο πρῶτος Καρχηδονιακὸς πόλεμος ἦτο, δπως ἐμάθομεν, ἀγῶν μεταξὺ τῶν δύο δυνάμεων, τῆς Ρώμης καὶ τῆς Καρχηδόνος, ποία ἀπὸ τὰς δύο θὰ ἐκέρδιζε τὴν κυριαρχίαν κατὰ θάλασσαν. Ο δεύτερος πόλεμος ἦτο μία τιτανικὴ πάλη τῶν δύο αὐτῶν δυνάμεων, ἡ ὁποία θὰ ἔκρινε πλέον τὴν ὑπαρξίαν τῶν ὡς ἔθνων.

Οἱ Ρωμαῖοι μὲ μεγάλην ἀνησυχίαν καὶ φθόνον ἔβλεπον, δτι οἱ Καρχηδόνιοι δλίγον κατ' δλίγον ἐπεξέτεινον τὰς κτήσεις τῶν εἰς τὴν Ἰσπανίαν. Ή χώρα αὕτη ἦτο πλουσία εἰς μεταλλεῖα ἀργύρου καὶ οἱ ἄνδρες τῆς ἦσαν ἴσχυροι καὶ πολεμικοί. Ἐπὶ ἐννέα δλόκληρα ἔτη ὁ στρατηγὸς τῶν Καρχηδονίων Ἀμίλκας ἤγωνται νὰ καθυποτάξῃ τοὺς λαοὺς τῆς Ἰσπανίας καὶ νὰ γίνῃ κύριος τῶν πλουτοφόρων πηγῶν τῆς. Ἀπὸ ἐκεῖ ἥλπιζεν, δτι θὰ προμηθεύεται ἀφθονα μέσα διὰ τοὺς πολέμους ἐναντίον τῶν Ρωμαίων καὶ ἄνδρας πολεμικούς, διὰ νὰ ἀντιμάχεται τὰς ἴσχυρὰς ρωμαϊκὰς στρατιάς, τὰς λεγεωναῖς. Εἰς παλαιοτέρους ἀκόμη χρόνους εἶχον ίδρυθῇ ἀποικίαι τῶν Καρχηδονίων εἰς τὴν νοτίαν παραλίαν τῆς Ἰβηρικῆς Χερσονήσου.

Ο Ἀμίλκας ἦτο σπουδαῖος στρατηγός. Οἱ Καρχηδόνιοι ὠνόμαζον αὐτὸν καὶ Βάρκαν, δηλαδὴ κεραυνόν. (Βαράκ,

λέξις φοινικική, σημαίνει κεραυνός.) Φοβερὸν δὲ ἦτο τὸ μῆσος του ἐναντίον τῶν Ρωμαίων.

“Οταν δ στρατηγὸς τῶν Καρχηδονίων ἐκυρίευσε μίαν πόλιν τῆς Ἰσπανίας, τὸ Σάγουντον, ἡ ὁποία ἦτο ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ρώμης, οἱ Ρωμαῖοι ἐθεώρησαν τὴν πρᾶξιν αὐτὴν ὡς κήρυξιν πολέμου ἐναντίον τῶν. ”Εστειλαν λοιπὸν πρέσβεις καὶ ἔζητησαν ίκανοποίησιν διὰ τὴν ἀδικίαν.

Οἱ Καρχηδόνιοι ὅμως ἀπέρριψαν τὰς προτάσεις τῶν Ρωμαίων πρέσβεων. “Οταν δὲ εἰς ἔξ αὐτῶν εἶπε: «φέρω εἰς σᾶς, Καρχηδόνιοι, εἰρήνην καὶ πόλεμον» ἐκλέξατε λοιπόν, τί ἐκ τῶν δύο θέλετε», οἱ Καρχηδόνιοι ἀπήντησαν: «δώσατε ὅ, τι θέλετε». «Ἄλλα δίδω πόλεμον», ἦτο ἡ ἀπάντησις τοῦ πρέσβεως. «Τὸν δεκόμεθα, ἀπήντησαν ἐκεῖνοι, καὶ εἴμεθα ἔτοιμοι γὰ πολεμήσωμεν».

73. Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΑΝΝΙΒΑΣ

Μεταξὺ τῶν προτάσεων, τὰς ὁποίας ἔκαμαν, ὅπως εἴπομεν, οἱ Ρωμαῖοι πρέσβεις εἰς τοὺς Καρχηδονίους, ἦτο καὶ ἡ ἔξῆς: νὰ παραδώσουν εἰς αὐτοὺς τὸν νεαρὸν ἀρχηγόν, δ ὁποῖος μὲ τόσην ἐπιτυχίαν ὠδηγήσει νικηφόρως τὸν στρατὸν τῶν Καρχηδονίων εἰς τὴν Ἰσπανίαν. Εἰς τὸ πρόσωπον ἐκείνου οἱ Ρωμαῖοι ἀντελήφθησαν ἔνα πολὺ ἐπικίνδυνον ἔχθρον.

Ποιὸς λοιπὸν ἦτο δ νέος ἐκεῖνος στρατιώτης; Ἡτο δ υἱὸς τοῦ στρατηγοῦ Ἀμίλκα, δ ὁποῖος διηγόμενε τὰς δυνάμεις τῶν Καρχηδονίων κατὰ τὸν πρῶτον πόλεμον ἐναντίον τῶν Ρωμαίων. Ἡτο δ Ἄννιβας. Οὗτος, δταν ἀκόμη ἦτο μικρός, ὠδηγήθη ἀπὸ τὸν πατέρα του εἰς ἔνα βωμὸν θεοῦ καὶ ὠρκίσθη αἰώνιον μῆσος ἐναντίον τῶν Ρωμαίων. Ἡκολούθησε τὸν πατέρα κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις του εἰς τὴν Ἰσπανίαν καὶ ἔμαθεν δλα τὰ καθήκοντα τοῦ πραγματικοῦ στρατιώτου.

‘Ο ἱστορικὸς Λίβιος μᾶς λέγει τὰ ἔξῆς δι’ αὐτόν: «Ἡτο εἰς ἄκρον τολμηρὸς εἰς τοὺς κινδύνους καὶ μὲ μεγάλην ψυχραιμίαν ἀντιμετώπιζεν αὐτούς. Οἱ κόποι καὶ οἱ μόχθοι οὔτε τὸ σῶμα του ἀδυνάτιζον, οὔτε τὸν νοῦν του ἐκούραζον. ’Αντεῖχε πολὺ εἰς τὸ καῦμα καὶ

εἰς τὸ ψῦχος. Ἔτρωγε καὶ ἔπινε πάντοτε τόσον, δόσον εἶχεν ἀνάγκην τὸ σῶμα του, χωρὶς νὰ γίνεται δοῦλος κάθε δρέξεως. Ὁταν αἱ ἀσχολίαι του τοῦ ἐπέτρεπον, ἀνεπαύετο. Δὲν ἔκουμάτο εἰς μαλακὰ στρώματα, οὔτε καὶ εἰς μέρη, δῆπον ὑπῆρχεν ἡσυχία. Συνήθως ἐτυλίσσετο μὲ τὸν στρατιώτικὸν του μανδύαν καὶ πολὺ συχνὰ ἐξηπλώνετο ἐκεῖ, δῆπον οἱ φρουροὶ στρατιῶται ἐφύλαττον ἢ δῆπον ἐνδίσκοντο ἀἱ προφυλακὰν τοῦ στρατεύματος. Πρῶτος εἰσήρχετο εἰς τὴν μάχην καὶ τελευταῖος ἀπεχώρει ἀπὸ αὐτῆν».

Τοιοῦτος στρατιώτης ὁ Ἀννίβας, δὲν ἥργησε νὰ γίνῃ τὸ εἴδωλον τῶν στρατιωτῶν του, οἱ δποιοὶ ἐβλεπον, δτι ὁ νέος στρατηγός των θὰ ὀδήγει αύτοὺς πάντοτε ἀπὸ νίκης εἰς νίκην.

‘Ο Ἀννίβας.

‘Ο Ἀννίβας ὑπῆρχεν ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους στρατηγούς, τοὺς δποιοὺς ἀναφέρει ἡ Ἰστορία. ‘Ως πρὸς τὴν τέχνην τοῦ πολέμου καὶ τὴν στρατηγικὴν ἴδιοφυΐαν, δμοιάζει πολὺ μὲ τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον. ‘Ο Μακεδών στρατηλάτης ἐκυρίευσε τὸν κόσμον καὶ ἐσκόρπισε τὸ λαμπρὸν φῶς τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ εἰς χώρας ἀπολιτίστους. Τὴν καρδίαν του, δπως ἐμάθομεν, διέφλεξεν ἡ δόξα καὶ

τὰ μεγάλα σχέδια. Καὶ ὁ Ἀννίβας δμως διεφλέγετο ἀπὸ ἔνα ἀνώτερον πατριωτισμόν. “Ἐβλεπεν, δτι ἡ Ρώμη ἐζήτει νὰ ταπεινώσῃ τὴν ἀγαπημένην του πατρίδα καὶ ἐπολέμει διὰ τὴν τιμῆν της, τὴν ἐλευθερίαν της, τὴν ὑπαρξίν της. Σφοδρὰ ἀγάπη πρὸς τὴν πατρίδα, μῖσος αἰώνιον πρὸς τὴν ἔχθράν της, Ρώμην! Αύτὰ ἡσαν τὰ σύμβολα εἰς τὴν ζωὴν του, καμμία δὲ ἀτομικὴ φιλοδοξία. ‘Εὰν οἱ συμπατριῶται του ἐδεικνύοντο ἀντάξιοι πρὸς τὸν μεγάλον των στρατηγόν, χωρὶς ἄλλο ὁ Ἀννίβας θὰ ἔκαμψε τὴν πατρίδα του τὸ μεγαλύτερον κράτος κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Δυστυχῶς δμως ἡ προσήλωσίς των εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ εἰς τὰ ἀγαθὰ τοῦ πλούτου ἐκράτει τὸ πνεῦμα των

πολὺ χαμηλά. Δὲν ἡμπόρουν νὰ φθάσουν τὸν ἀρχηγόν των εἰς τὰ ἀνώτερα αὐτοῦ πατριωτικὰ ἰδεώδη.

74. Η ΜΕΓΑΛΗ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ

Ο Ἀννίβας ἦτο 26 ἑτῶν, ὅταν ἀνέλαβε νὰ ἐκστρατεύσῃ ἐναντίον τῆς Ρώμης. Τὸ σχέδιον, τὸ δόποῖον συνέλαβεν εἰς τὸν νοῦν του, ἦτο νὰ πορευθῇ ἐναντίον αὐτῆς τῆς Ἰταλίας ἀπὸ Ἑηρᾶς. Ἡλπιζεν, ὅτι ἐκεῖ θὰ ἀπέκτα ως συμμάχους του λαούς, οἱ δόποῖοι ἥσαν ὑποτεταγμένοι εἰς τοὺς Ρωμαίους, δπως τοὺς Σαμνίτας, τοὺς Ἐτρούσκους καὶ ἄλλους Ἰταλικούς λαούς. Ἀλλὰ καὶ οἱ Γαλάται, καθὼς θὰ διήρχετο ἀπὸ τὴν χώραν των, ἔχθροι καὶ αὐτοὶ τῶν Ρωμαίων, θὰ ἡνοῦντο μὲν αὐτόν.

Απὸ τὴν θάλασσαν δὲν ἦτο πλέον δυνατὸν καρχηδονιακὸς στρατὸς νὰ ἀποβιβασθῇ, εἰς τὴν Ἰταλίαν. Οἱ Ρωμαῖοι τότε, δπως εἴδομεν, ἥσαν κυρίαρχοι αὐτῆς.

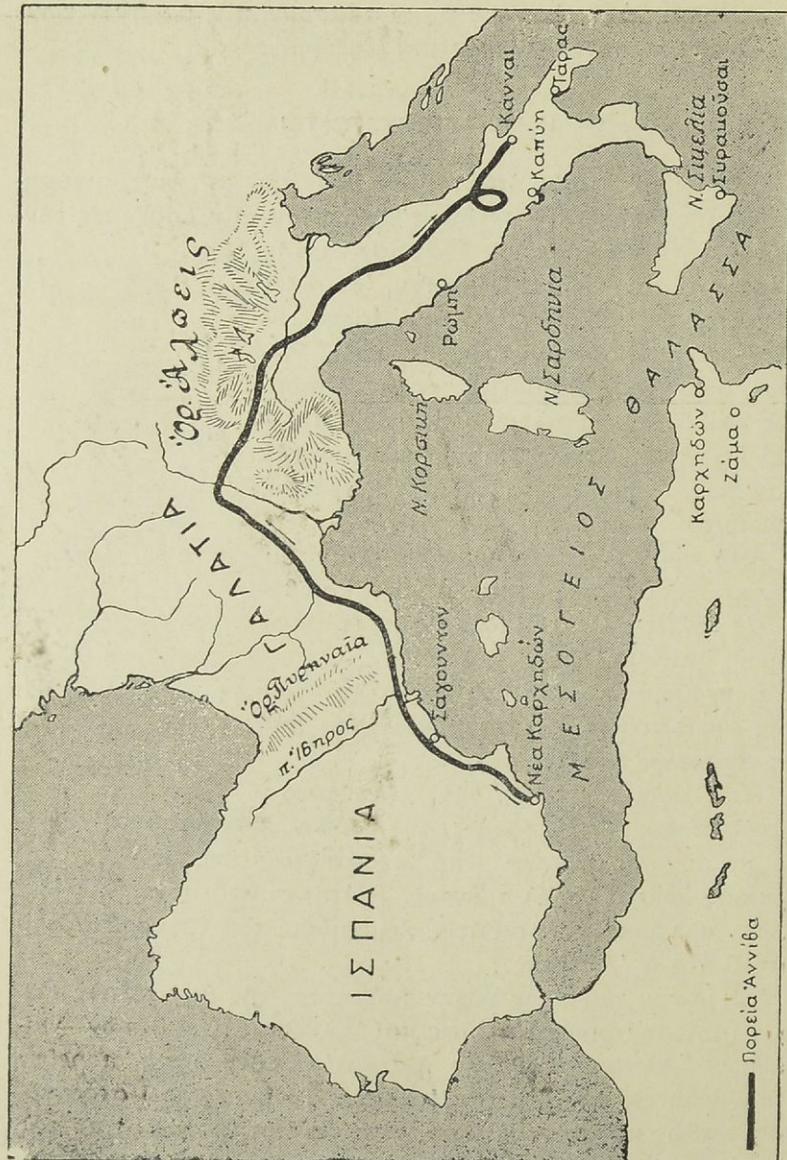
Ἐπειχείρησε λοιπὸν διὰ Ἑηρᾶς μίαν μεγάλην ἐκστρατείαν, τὴν σπουδαιοτέραν ἀπὸ δόσας ἀναφέρει ἡ Ἰστορία.

Ήτο ἄνοιξις. Ἀπὸ τὴν νέαν καρχηδονιακὴν πόλιν τῆς Ἰσπανίας, τὴν Νέαν Καρχηδόνα, ἐξεκίνησε μία μεγάλη στρατιὰ ἀπὸ στρατιώτας πεζοὺς 218 π.Χ. καὶ ἵππεις ἄριστα ἔξωπλισμένους. Ταύτην συνώδευον πολλοὶ πολεμικοὶ ἐλέφαντες. Ἀρχηγὸς τοῦ ἴσχυροῦ αὐτοῦ στρατοῦ ἦτο ὁ Ἀννίβας.

Διὰ μέσου τοῦ πρὸς νότον τμῆματος τῆς χώρας τῶν Γαλατῶν (τῆς σημερινῆς Γαλλίας καὶ Ἐλβετίας) καὶ τῶν χιονοσκεπῶν "Αλπεων, ἔφθασεν ἡ στρατιὰ αὕτη μετὰ πορείαν πέντε μηνῶν εἰς τὴν βόρειον Ἰταλίαν. Τὸ ἥμισυ τοῦ στρατεύματος, καθὼς καὶ ὄλοι οἱ ἐλέφαντες κατεστράφησαν ἀπὸ τὰς κακουχίας καὶ τὸ ψῦχος καθὼς διέβαινον τὰς "Αλπεις. "Οταν

Ρωμαῖος
λεγεωνάριος.

Χάρτης τῆς πορείας του 'Αννίβα.

ἔφθασαν εἰς τὰς πεδιάδας τῆς Ἰταλίας εἶχον μείνει μόνον 20.000 πεζοὶ στρατιῶται καθώς καὶ 6.000 ἵπποι. Ἀλλ' ὅμως 25.000 Γαλάται καλώς ἔξωπλισμένοι, δπως ὁ Ἀννίβας ἤλπιζεν, ἦνώθησαν μὲ τὰ ἀφρικανικὰ καὶ ίσπανικὰ στρατεύματά του.

75. ΑΙ ΝΙΚΑΙ ΤΟΥ ΑΝΝΙΒΑ. Η ΜΑΧΗ ΕΙΣ ΤΑΣ ΚΑΝΝΑΣ

Οἱ Ρωμαῖοι ποτὲ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ φαντασθοῦν μίαν τόσον τολμηρὰν καὶ αἰφνιδίαν ἐκστρατείαν μέσα εἰς αὐτὴν τὴν χώραν των. Τότε ἀντελήφθησαν, ὅτι ἔπρεπε νὰ πολεμήσουν διὰ τὴν ίδιαν των πατρίδα καὶ τὰς ἐστίας των. "Εστειλαν λοιπὸν στρατόν, διὰ νὰ ἀποκρούσουν τὸν ἔχθρον, δ ὅποῖος εἰσέβαλεν εἰς τὸ πάτριον ἔδαφος.

'Ο Ἀννίβας, μολονότι οἱ στρατιῶται του ἦσαν πολὺ κουρασμένοι ἀπὸ τὰς ταλαιπωρίας τῆς μακρᾶς πορείας των, προσέβαλεν ἀμέσως τὰς ρωμαϊκὰς λεγεωνας καὶ κατετρόπωσεν αὐτάς. Εἰς τὸ τέλος τοῦ ἔτους 218 δ Ἀννίβας ἦτο κύριος τῆς βορείου Ἰταλίας.

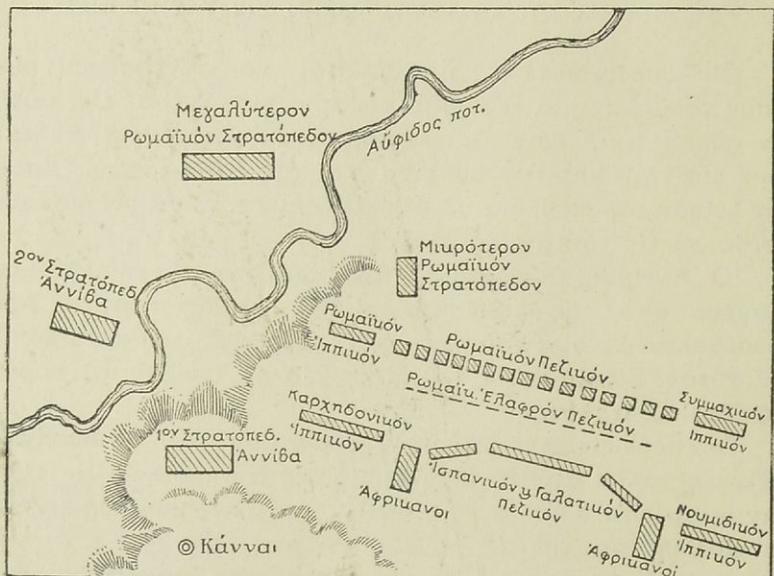
Τὸ ἐπόμενον ἔτος διέβη τὴν ὄροσειρὰν τῶν Ἀπεννίνων καὶ μὲ μεγάλην στρατηγικὴν ἐπιδεξιότητα ἀπέφυγε μίαν στρατιῶν ρωμαϊκῆν, ἡ ὅποια εἶχε σταλῆ, διὰ νὰ ἐμποδίσῃ αὐτὸν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Ἐτρουρίαν χώραν. Εἰς ἐν δὲ στενὸν πέρασμα πλησίον τῆς λίμνης Τρανσιμένης κατενίκησε μίαν ἄλλην στρατιάν, ἡ ὅποια ἀπετελεῖτο ἀπὸ 40.000 ἄνδρας Ρωμαίους.

'Απὸ τὰς ἀπαισίας ἐκείνας ἡμέρας τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Γαλατῶν ἡ Ρώμη δὲν εἶχε δοκιμάσει ἄλλας συμφοράς ώσταν αὐτάς, τὰς ὅποιας ἔξαπέλυσε τότε ἐναντίον τῆς δ Ἀννίβας.

'Η περισσότερον ἔνδοξος μάχη διὰ τὸν Ἀννίβαν ἦτο ἐκείνη, ἡ ὅποια ἔγινεν εἰς τὰς Κάννας. Κατ' αὐτὴν ἐνίκησεν οὗτος τὸν κατὰ πολὺ ἀνώτερον στρατὸν τῶν Ρωμαίων, 216 π.Χ. τοῦ ὅποιου ἀρχηγὸς ἦτο δ στρατηγὸς Ούάρρων.

'Ο ιστορικὸς Πολύβιος κάμνει μίαν πολὺ ἐνδιαφέρουσαν περιγραφὴν τῆς φοβερᾶς ἐκείνης μάχης. Πῶς δηλαδὴ παρετάχθησαν τὰ δύο ἔχθρικὰ στρατεύματα καὶ πῶς ἔγινεν ἡ μάχη.

Αἱ δυνάμεις τοῦ Ἀννίβα ἦσαν δλιγώτεραι ἀπὸ 50.000 ἄνδρας, ἐνῷ αἱ λεγεῶνες τοῦ Οὐάρρωνος ὑπερέβαινον τὰς 80.000. Ὁ Καρχηδόνιος δῆμος στρατηγὸς ὑπερεῖχε χάρις εἰς τὸ ἵππικόν του, τὸ δποῖον ἦτο παρατεταγμένον εἰς τὰς δύο πτέρυγας τῆς παρατάξεως. Τὸ κέντρον τοῦ καρχηδονιακοῦ πεζικοῦ ἦτο

Σχέδιον τῆς ἐν Κάνναις μάχης.

ἀσθενὲς καὶ ὑπεχώρησεν εἰς τὴν ὁρμὴν τῶν ρωμαϊκῶν λεγεῶνων. Ἡ παράταξις δῆμος τούτων ἦτο τοιαύτη, ὥστε δὲν ἐπέτρεπεν εἰς αὐτὰς ἐλευθερίαν εἰς τὰς κινήσεις των. Ἀπετέλουν συμμαζευμένας στήλας καὶ ἦσαν ἡ μία παραπλεύρως τῆς ἄλλης.

“Οταν δὲ εἰσώρμησαν εἰς τὰς γραμμὰς τῆς καρχηδονιακῆς παρατάξεως, τὴν δποῖαν ἐσχημάτιζον ἴσπανικά καὶ γαλατικά στρατεύματα, προσεβλήθησαν εἰς τὰ πλευρά των ἀπὸ τὰς δύο πτέρυγας τοῦ ἀφρικανικοῦ στρατοῦ. Αὗται ἦσαν τὸ ἴσχυρότε-

ρον μέρος τῆς στρατιᾶς καὶ ἥσαν παρατεταγμέναι εἰς τὰ δύο ἄκρα τοῦ κέντρου, τὸ δποῖον εἶχε σφηνοειδῆ παράταξιν. Τὸ ἰσχυρόν ἵππικὸν τοῦ Ἀννίβα προσέβαλε τότε τὸν ἐπιτεθέντα ρωμαϊκὸν στρατὸν ἀπὸ τὰ νῶτα καὶ τοιουτορόπως προσεβλήθη οὗτος ἀπὸ τρία μέρη. Ἡ τόσον στρατηγικὴ αὕτη παράταξις τοῦ Καρχηδονίου στρατηλάτου μᾶς ὑπενθυμίζει τὴν σφηνοειδῆ παράταξιν τοῦ Ἐπαμεινώνδου.

Τρομερὸν ὑπῆρξε τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μάχης διὰ τὰς ρωμαϊκὰς λεγεῶνας. Τρεῖς μέδιμνοι, λέγουν μερικοὶ συγγραφεῖς, ἔγειμισαν ἀπὸ χρυσᾶ δακτυλίδια, τὸ δποῖα οἱ Καρχηδόνιοι στρατιῶται ἐμάζευσαν ἀπὸ τὰ δάκτυλα τῶν φονευθέντων Ρωμαίων στρατιωτῶν καὶ ἐστάλησαν εἰς τὴν Καρχηδόνα.

Σπουδαῖοι Ρωμαῖοι ἀξιωματικοὶ ἔπεσαν εἰς τὸ πεδίον τῆς τιμῆς πολεμοῦντες γενναῖοις· δὲ ὅπατος Οὐάρρων μὲ τὰ συντρίμματα τοῦ στρατοῦ του ἔφυγεν εἰς τὴν Ρώμην. Καμμία οἰκογένεια δὲν ὑπῆρχε τότε εἰς τὴν Ρώμην, ἡ δποία νὰ μὴ πενθῇ τὸν θάνατον ἐνδὲς παλικαριοῦ της. Λέγουν, δτι τὸ ἥμισυ τοῦ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ κατεστράφη τότε κατὰ τὴν μάχην.

“Υστερὸν ἀπὸ τὴν μάχην τῶν Πλαταιῶν, δπου οἱ “Ελληνες κατεσυνέτριψαν, δπως γνωρίζομεν, τὴν κολοσσιαίαν περισικήν στρατιάν, ἡ Ἰστορία δὲν ἀναφέρει φοβερωτέραν καταστροφὴν ἀπὸ ἐκείνην, τὴν δποίαν ἔπαθον οἱ Ρωμαῖοι εἰς τὰς Κάννας.

76. Η ΝΙΚΗ ΤΟΥ ΥΠΑΤΟΥ ΣΚΙΠΙΩΝΟΣ ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΖΑΜΑΝ

“Ἡ μάχη εἰς τὰς Κάννας ἐσημείωσε τὸν ἀνώτατον βαθμὸν τῆς δόξης καὶ τῆς δυνάμεως, εἰς τὸν δποῖον εἶχε φθάσει δικαρχηδόνιος στρατηλάτης. Τώρα ἥδυνατο νὰ δρέπῃ οὗτος τοὺς καρποὺς τῶν νικῶν του. Σχεδὸν ἀμέσως μετὰ τὴν μάχην αἱ σπουδαιότεραι πόλεις τῆς νοτίου Ἰταλίας καθὼς καὶ τῆς Σικελίας ἐπῆγαν μὲ τὸ μέρος τοῦ Ἀννίβα. Ἄλλα καὶ δι βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Φίλιππος Ε' ἔκαμε τότε συμμαχίαν μὲ τοὺς Καρχηδονίους.

‘Ο λαμπρὸς ὅμως ἥλιος τῆς δόξης τοῦ Ἀννίβα ἥρχιζε νὰ

κλίνη πρός τὴν δύσιν. Ὁ Ἀννίβας δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἔξα-
κολουθῇ νὰ κερδίζῃ πάντοτε νίκας. Ὁ στρατός του ἐγίνετο
δλιγώτερος καὶ οἱ συμπατριῶται του δὲν ἔστελλον εἰς αὐτὸν
νέας δυνάμεις. Οἱ Καρχηδόνιοι, ὅπως εἴπομεν, ἐνδιεφέροντο
μόνον διὰ τὸ ἐμπόριόν των καὶ ὅχι διὰ τὰς πολεμικὰς ἐπι-
χειρήσεις τοῦ μεγάλου των στρατηγοῦ. Εἰς διάστημα πλέον
τῶν δώδεκα ἑταῖρων, κατὰ τὸ ὅποῖον ἔμεινεν οὗτος εἰς τὴν Ἰτα-
λίαν, δὲν ἐκέρδισεν ἀλλην σπουδαίαν νίκην. Κάποτε ἔφθασε
καὶ μέχρι τῶν πυλῶν τῆς Ρώμης, ἀλλὰ δὲν εἶχεν ἀρκετὰς δυ-
νάμεις καὶ δὲν κατώρθωσε νὰ κυριεύσῃ τὴν πόλιν. Μέγας ἐση-
μειώθη τότε ὁ τρόμος μεταξὺ τῶν κατοίκων τῆς πόλεως, οἱ
ὅποιοι ἐφώναζον : « Ὁ Ἀννίβας πρὸ τῶν πυλῶν ! »

Οἱ Ρωμαῖοι ὅμως δὲν ἔχανον τὸ θάρρος των. Μὲ μεγάλην
ψυχραιμίαν ἐδέχοντο τὰς συμφοράς των καὶ ἥσαν ἀποφα-
σισμένοι νὰ συνεχίσουν τὸν πόλεμον μέχρις ὅτου νικήσουν.

Ἐννέα περίπου ἔτη μετὰ τὴν ἔνδοξον νίκην εἰς τὰς Κάν-
νας, δὲν ἐλάμβανε κατὰ τρόπον ἀπαίσιον μίαν φοβε-
ράν εἰδησιν. Ὁ ἀδελφός του Ἀσδρούβας, δὲν ὅποιος

207 π.Χ. ἦρχετο μὲ νέας δυνάμεις ἀπὸ τὴν Ἰσπανίαν πρὸς
βοήθειάν του ἐφονεύθη καὶ δὲν στρατός του κατεστράφη ἀπὸ
τούς Ρωμαίους. Ἀργότερον δὲ ἐλάμβανεν ἐντολὴν ἀπὸ τὴν
πατρίδα του νὰ ἐπιστρέψῃ ἐκεῖ, διότι ρωμαϊκὸς στρατός μὲ
ἀρχηγὸν τὸν Πόπλιον Σκιπίωνα ἤπειλει τὴν Καρχηδόνα.

‘Ο Πόπλιος Σκιπίων ἦτο νέος καὶ δραστήριος στρατηγός.
Εἶχε δὲ πολλὰς στρατιωτικὰς ἀρετὰς καὶ μεγάλην ἐλληνικὴν
μόρφωσιν. Ἠτο δὲ καὶ φίλος τοῦ ἴστορικοῦ Πολυβίου. Διὰ τὰς
ἀρετὰς του αὐτὰς οἱ Ρωμαῖοι ἔξελεξαν αὐτὸν τότε ὅπατον ὡς
τὸν μόνον, δὲν ὅποιος θὰ ἤδύνατο νὰ πολεμήσῃ τὸν φοβερὸν
ἐχθρὸν τῶν Ρωμαίων.

‘Ο Ἀννίβας ἔσπευσε νὰ ἐπανέλθῃ, διὰ νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν
Καρχηδόνα. Εἰς μίαν δὲ μάχην παρὰ τὴν Ζάμαν, πρὸς δυσμάς
202 π.Χ. τῆς Καρχηδόνος, δὲν στρατός τοῦ ‘Ἀννίβα ἔπαθε
τρομερὰν καταστροφὴν ἀπὸ τὰ γενναῖα στρατεύ-
ματα τοῦ νεαροῦ Σκιπίωνος.

Τοιουτοτρόπως οἱ Καρχηδόνιοι ἤναγκάσθησαν νὰ ζητή-

σουν εἰρήνην. Αὐτὴν τὴν φορὰν δύμως οἱ ὅροι τῆς εἰρήνης ἦσαν πολὺ αὐστηροί. Οἱ Καρχηδόνιοι ἐπρεπε νὰ παραδώσουν δλας τὰς ἀποικίας των εἰς τὴν Ἰσπανίαν καὶ τὴν Μεσόγειον, δλα τὰ πλοῖα των, πλὴν δέκα, νὰ πληρώνουν κατ' ἔτος φόρον εἰς τὴν Ρώμην καὶ νὰ μὴ κάμνουν πόλεμον χωρὶς τὴν συγκατάθεσιν τῶν Ρωμαίων.

‘Ο Σκιπίων ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ρώμην νικητὴς καὶ τροπαιοῦχος. Οἱ συμπατριώται του παρεσκεύασαν δι’ αὐτὸν τὸν μεγαλύτερον θρίαμβον ἀπὸ δύσους εῖδεν δὲ κόσμος, ὧνόμασαν δὲ αὐτὸν Ἀφρικανόν.

‘Ο ‘Αννιβας ἐξ ἄλλου, δ τόσον ἄλλοτε ἔνδοξος στρατηγός, εἶχε θλιβερὸν τέλος. Ἐπειδὴ οἱ Ρωμαῖοι τὸν ἐφοβοῦντο, ἐξηγαγάσθη νὰ ἀφήσῃ τὴν πατρίδα του. “Οπως δὲ ἄλλοτε δ Θεμιστοκλῆς, μετέβαινε καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὸν ἔνα βασιλέα εἰς τὸν ἄλλον, μέχρις δου ἀπέθανεν εἰς τὴν ξένην τὸ ἔδιον ἔτος (183 π.Χ.), κατὰ τὸ δόποιον ἀπέθανε καὶ δ μέγας ἀντίπαλός του Σκιπίων δ Ἀφρικανός.

Κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ ἄλλοτε ἴσχυρὰ Καρχηδών ἔγινεν ὑπήκοος εἰς τοὺς Ρωμαίους. ‘Ο τρομερὸς ἀγῶν μεταξὺ Ρώμης καὶ ‘Αννιβας ἐτελείωσεν. “Ἐν μέγα ἔθνος ἐνίκησεν ἔνα μεγάλον ἄνδρα.

Κανεὶς ἄλλος λαός δὲν θὰ ἔφθανεν ἔσως εἰς τοιούτον σημεῖον ἀντοχῆς κατὰ ἔνα τόσον σκληρὸν ἀγῶνα, δπως δ ‘Αννιβαϊκὸς πόλεμος, δσον οἱ Ρωμαῖοι μὲ τοὺς ἀποίκους καὶ τοὺς συμμάχους των. Τὸ αἴσθημα τοῦ καθήκοντος καὶ τῆς πειθαρχίας ποτὲ δὲν ἀφῆσεν αὐτούς. Ἡσαν πάντοτε ἔτοιμοι νὰ θυσιάσουν τὸ πᾶν χάριν τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν πατρίδα.

Σκιπίων δ Ἀφρικανός.

77. ΤΡΙΤΟΣ ΚΑΡΧΗΔΟΝΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ.
Η ΚΑΡΧΗΔΩΝ ΚΑΤΑΣΤΡΕΦΕΤΑΙ

‘Η Καρχηδών, ጳν καὶ ἐνικήθη ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους καὶ ὑπεχρεώθη νὰ πληρώνῃ κατ’ ἔτος μεγάλην ἀποζημίωσιν, ἐν τούτοις δὲν ἔβράδυνε νὰ γίνῃ μὲ τὸ ἐμπόριόν της καὶ πάλιν ἵσχυρὰ δύναμις.

‘Η Ρώμη μὲ ἀνήσυχον βλέμμα παρηκολούθει τὴν αὔξησιν τῆς ἀντιπάλου πόλεως καὶ οἱ Ρωμαῖοι πολίται δὲν ἥδυναντο νὰ λησμονήσουν τὸν φόβον, τὸν δποτὸν ἡσθάνθησαν ἀπὸ τὸν ‘Ἀννίβαν καὶ τὰς νίκας του. Εἰς γέρων Ρωμαῖος συγκλητικός, ὁ Κάτων, εἰς τὸ τέλος ἐκάστου λόγου του ἔλεγεν : «Ἐγὼ φρονῶ, ὅτι ἡ Καρχηδὼν πρέπει νὰ καταστραφῆ».

“Υστερὸν ἀπὸ πεντήκοντα δύο ἔτη, ἀφ’ ὅτου οἱ Ρωμαῖοι καὶ οἱ Καρχηδόνιοι ἔκαμαν εἰρήνην, νέος πόλεμος ἔξερράγη μεταξὺ 149 - 146 π.Χ. οἱ Ρωμαῖοι ἀπεφάσισαν νὰ ἔξολοθρεύσουν διὰ παντὸς τὴν Καρχηδόνα. Εὗρον λοιπὸν τὴν κατάλληλον ἀφορμὴν νὰ ἔλθουν εἰς σύγκρουσιν μὲ τοὺς Καρχηδονίους καὶ ἔστειλαν ἴσχυρὸν στρατὸν εἰς τὴν Ἀφρικήν. Οἱ Καρχηδόνιοι ἡναγκάσθησαν νὰ ύποχωρήσουν εἰς δλας τὰς ἀξιώσεις τῶν Ρωμαίων καὶ ἔδωσαν εἰς αὐτοὺς τριακοσίους ὅμήρους, πατίσια τῶν εὐγενεστέρων οἰκογενειῶν τῆς Καρχηδόνος.

‘Αλλ’ ἀργότερον οἱ Ρωμαῖοι ἀπήτησαν ἀπὸ τοὺς Καρχηδονίους νὰ κρημνίσουν τὰ τείχη τῆς πόλεως καὶ νὰ παραδῶσουν εἰς αὐτοὺς τὸν στόλον των, τὰ δπλα καὶ τὰ πολεμοφόρδια των.

«Ἀφοῦ πραγματικῶς θέλετε εἰρήνην, ὦ Καρχηδόνιοι, εἶπον οἱ ὑπατοί, διατί χρειάζεσθε τὰ δπλα;» Οἱ Καρχηδόνιοι ἡναγκάσθησαν νὰ κάμουν δλα αὐτά, τὰ δποτὰ ἔζητησαν οἱ Ρωμαῖοι. «Ἐῆγε, εἶπον οἱ ὑπατοί, ἀλλὰ τώρα δώσατέ μας τὴν πόλιν καὶ ὑπάγετε δέκα μίλια μακρὰν ἀπὸ τὴν θάλασσαν καὶ κτίσατε δπον θέλετε νέαν πόλιν».

Αἱ λέξεις αὗται ἥχησαν ώσταν μία καταδίκη εἰς θάνατον τῶν πολιτῶν τῆς δυστυχοῦς ἐκείνης πόλεως. Ἀπεφάσισαν δὲ

νὰ ταφοῦν κάτω ἀπὸ τὰ ἐρείπια τῆς λατρευτῆς των πόλεως καὶ νὰ πολεμήσουν ώς τίμιοι ἄνδρες.

Μὲ μυστικότητα καὶ μὲ καταπληκτικὴν ταχύτητα δλόκληρος διπλήθυσμὸς ἡτοιμάσθη διὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῶν ἐστιῶν του. Μόλυβδος καὶ σιδηρος ἀφηρέθησαν. ἀπὸ τὰ δημόσια κτίρια καὶ τοὺς ναούς, διὰ νὰ κατασκευασθοῦν ὅπλα. Λέγουν δέ, δτι καὶ αἱ γυναῖκες ἔκοψαν τὰς κακρὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς των, διὰ νὰ γίνουν αὕται σχοινία καὶ νὰ χρησιμοποιηθοῦν διὰ τοὺς καταπέλτας. «Ολὴ ἡ πόλις τότε μετεβλήθη εἰς ἐν ἀτελεύτητον ἐργοστάσιον, ὅπου δὲ κάθε πολίτης μὲ προθυμίαν καὶ γοργότητα συνεισφερε διὰ τὴν κοινὴν σωτηρίαν.

Ἐπὶ τρία ἔτη οἱ Καρχηδόνιοι κατώρθωσαν νὰ κρατήσουν τὴν ἄμυναν τῆς πόλεως των.

«Οπως τὰ δῆγματα τῶν θαρασίμων πληγωμένων θηρίων εἶναι συνήθως τὰ περισσότερον φοβερά, λέγει κάποιος Ρωμαῖος ἱστορικός, οὗτα καὶ ἡ καταστροφή, τὴν δποίαν ἔκαμνον οἱ ὑπερασπισταὶ τῆς ἀποθηκούσης πόλεως εἰς τὰς ἐπιτιθεμένας ρωμαϊκὰς λεγεῶνας, τότε ἦτο φοβερωτέρα τότε παρὰ ἄλλοτε».

Ἐπὶ τέλους οἱ ἐξηντλημένοι κάτοικοι ύπεχώρησαν ἐμπρὸς εἰς τὴν ἀκατάβλητον δύναμιν τοῦ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ, τὸν δποίον διηύθυνε τότε ὁ Σκιπίων ὁ νεώτερος. Τρομερὸν ὑπῆρξε τὸ τέλος τῆς Καρχηδόνος. Οἱ κάτοικοι τῆς ἐφονεύθησαν ἢ ἥχμαλωτίσθησαν. Οἱ δὲ θησαυροὶ τῆς ἐστάλησαν εἰς τὴν Ρώμην. Ἐκεῖ διόπου ἄλλοτε ἐβασιλεύεν ἡ εὐτυχία, ἡ χαρὰ καὶ διπλοῦτος, δὲν ἔμειναν παρὰ στάκτη καὶ χέρσος γῆ. Διὰ τοῦτο τίποτε δὲν ἐσώθη ἀπὸ τὴν ἔνδοξον ἐκείνην πόλιν.

78. ΕΛΛΑΣ ΚΑΙ ΡΩΜΗ

Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Καρχηδόνος ἡ Ρώμη ἦτο πλέον κυρία τῶν νήσων Σικελίας, Κορσικῆς καὶ Σαρδηνίας. Ἐπίσης ἡ Ἰσπανία καὶ ἡ βορειοδυτικὴ παραλία τῆς Ἀφρικῆς ἦσαν ὑπὸ τὴν ἔξουσίαν τῆς. Ἡ δὲ ναυτικὴ τῆς δύναμις ἐδέσποζεν δλης τῆς δυτικῆς λεκάνης τῆς Μεσογείου.

‘Αλλὰ πάντοτε τὰ βλέμματα τῶν Ρωμαίων ἦσαν καὶ πρὸς

ἀνατολάς ἐστραμμένα. Μὲ τὸ βασίλειον τῆς Αἰγύπτου εύρισκοντο εἰς φιλικὰς σχέσεις. Κατὰ τὰς δυστυχεῖς ἡμέρας τῆς εἰσβολῆς τοῦ Ἀννίβα εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὁ βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου ἔστειλε σῖτον εἰς τὴν λιμοκτονοῦσαν Ρώμην. Ὁ φιλελληνισμὸς ἐξ ἄλλου κάθε ἡμέραν ηὔξανεν εἰς τὴν Ρώμην. Αἱ πλουσιώτεραι τάξεις αὐτῆς ἥσθάνοντο μέγαν ἐνθουσιασμόν διὰ τὴν ἐλληνικὴν τέχνην καὶ τὴν φιλολογίαν καθὼς καὶ διὰ τὴν ἐλληνικὴν πολυτέλειαν.

‘Αλλ’ οἱ Ρωμαῖοι ἐφοβοῦντο πρὸς τούτοις τὸν φιλόδοξον βασιλέα τῆς Μακεδονίας, ὁ δόποῖος, δπως γνωρίζομεν, εἶχε συμμαχήσει μὲ τὸν Ἀννίβαν ἐναντίον τῆς Ρώμης. Διὰ τοῦτο μὲ μεγάλην εὐχαρίστησιν ἐδέχθησαν τὴν πρόσκλησιν μερικῶν ἐλληνικῶν πόλεων εἰς τὰ παράλια τῆς Ἰλλυρίας. Αἱ πόλεις αὗται, ἐπειδὴ ὑπέφερον ἀπὸ τοὺς Ἰλλυριούς πειρατάς, ἐκάλεσαν τοὺς Ρωμαίους ὡς ἐλευθερωτάς. Στρατὸς ρωμαϊκὸς ἐστάλη ἐκεῖ καὶ ἐπολέμησε τοὺς Ἰλλυριούς. Κατέλαβε δὲ τὴν νῆσον Κέρκυραν καὶ τὴν Ἐπίδαμνον (τὸ σημερινὸν Δυρράχιον). Κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον οἱ Ρωμαῖοι ἔθεσαν πόδα εἰς τὴν ἀνατολικὴν παραλίαν τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης.

79. ΟΙ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

Πολλαὶ ἐλληνικαὶ πόλεις ἔθεώρησαν τότε τοὺς Ρωμαίους ὡς φίλους καὶ ὡς ὑπερασπιστάς των ἐναντίον τῶν Μακεδόνων. Τοῦτο δμως ἀνησύχησε τὸν Μακεδόνα βασιλέα Φίλιππον Ε' καὶ ἔγινεν ἀφορμὴ πολέμων μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς ἵσχυρᾶς Ρώμης. Τοὺς πολέμους τούτους ὀνομάζομεν Μακεδονικούς πολέμους.

Κατ’ ἀρχὰς αἱ πόλεις τῆς Ἀχαΐκῆς συμπολιτείας, καθὼς καὶ ἄλλαι, ἐπῆγαν μὲ τὸ μέρος τοῦ Φίλιππου, ὁ δόποῖος ἥθελε νὰ ἐκδιώξῃ τοὺς Ρωμαίους ἀπὸ τὰ σύνορα τοῦ κράτους του. Αἱ πόλεις δμως τῆς Αἰτωλικῆς συμπολιτείας καὶ ἄλλαι, δπως αἱ Ἀθηναὶ, ἡ Σπάρτη, καθὼς καὶ δλόκληρος ἡ Ἡλεία καὶ ἡ Μεσσηνία, ἥσαν μὲ τὸ μέρος τῶν Ρωμαίων. Σύμμαχος τοῦ Φίλιππου τότε ἦτο καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Περγάμου Ἀτταλος.

Τοιουτοτρόπως βλέπομεν, ότι ή 'Ελλάς ἔχωρίσθη τότε εἰς δύο ἔχθρικὰ στρατόπεδα, ἐκ τῶν δόποιῶν τὸ μὲν ἐν ὑπεστήριξε τὸν Φίλιππον, ἐνῷ τὸ ἄλλο ἥτο μὲ τὸ μέρος τῶν Ρωμαίων.

'Ολίγον καιρὸν ὕστερον, ἀφ' ὅτου οἱ Ρωμαῖοι 200 π.Χ. κατέστρεψαν τὴν δύναμιν τοῦ 'Αννίβα, ἥλθον εἰς νέαν ρῆξιν μὲ τὸν Μακεδόνα βασιλέα. 'Ο φιλόδοξος ἐκεῖνος βασιλεὺς εἶχε κάμει συμμαχίαν μὲ τὸν βασιλέα τῆς Συρίας 'Αντίοχον Γ'. Καὶ οἱ δύο οὗτοι ἥθελον νὰ αὐξήσουν τὰ βασιλειά των καὶ νὰ κερδίσουν νέας χώρας. 'Ο θάνατος τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαίου τοῦ Φιλοπάτορος καὶ ή ἀδυναμία τοῦ ἀνηλίκου βασιλέως διαδόχου ἔδωσαν εἰς αὐτοὺς τὴν εὐκαιρίαν νὰ καταλάβουν μερικὰς κτήσεις τοῦ βασιλείου τῆς Αἰγύπτου. 'Αλλὰ τοῦτο ἔγινεν ἀφορμή, ὡστε ή Ρόδος, ή Πέργαμος, τὸ Βυζάντιον καὶ ἄλλαι πόλεις νὰ συμμαχήσουν ἐναντίον τοῦ Φιλίππου καὶ νὰ ζητήσουν τὴν βοήθειαν τῆς Ρώμης. Αὕτη, ὡς προστάτις τῆς ἐλευθερίας τῶν ἐλληνικῶν πόλεων, ἐκήρυξε τὸν πόλεμον ἐναντίον τοῦ Φιλίππου. Εἰς τὸν πόλεμον αὐτὸν ἐβοήθησαν τὴν Ρώμην κατ' ἀρχὰς μὲν ή Αἰτωλική, κατόπιν δὲ ή 'Αχαική συμπολιτεία. 'Ο ρωμαϊκὸς καὶ δ συμμαχικὸς στρατὸς κατ' ἀρχὰς δὲν εἶχεν ἐπιτυχίας, ἐνῷ δ Φίλιππος προσέβαλε τὰς Ἀθήνας.

Φίλιππος Ε'
(*Ἄπὸ ἀρχαῖον νόμισμα*).

'Αλλ' ἀργότερον ή ρωμαϊκὴ σύγκλητος ἔστειλε τὸν στρατηγὸν Τίτον Φλαμινίνον μὲ νέας δυνάμεις καὶ τὰ πράγματα ἥλλαξαν πρὸς ὠφέλειαν τῶν Ρωμαίων. 197 π.Χ.

'Ο Πλούταρχος, δόποιος ἔγραψε διὰ τὸν βίον τοῦ Φλαμινίνου, μᾶς λέγει, ὅτι ἥτο πολὺ ἵκανὸς στρατηγὸς καὶ μὲ μεγάλην πολιτικὴν ἐπιδεξιότητα. Οὗτος προσέβαλε τὸν Φίλιππον εἰς ἐν μέρος τῆς Θεσσαλίας, τὰς Κυνὸς κεφαλάς. Ἡτο ή δευτέρα φορά, κατὰ τὴν δόποιαν αἱ ρωμαϊκαὶ λεγεώνες συνητῶντο μὲ τὴν ἴσχυρὰν μακεδονικὴν φάλαγγα. 'Ο ἀγῶν υπῆρξε

τραχύς· εἰς τὸ τέλος δὲ ύπερίσχυσαν οἱ Ρωμαῖοι καὶ ὁ Φίλιππος ἡναγκάσθη νὰ ζητήσῃ εἰρήνην. Οἱ δροι τῆς εἰρήνης ἥσαν σχεδόν οἱ ἴδιοι μὲ ἐκείνους, τοὺς διποίους περιελάμβανεν ἡ εἰρήνη, τὴν διποίαν ἔκαμαν οἱ Ρωμαῖοι μὲ τοὺς Καρχηδονίους μετὰ τὸν δεύτερον Καρχηδονιακὸν πόλεμον. Δηλαδὴ ὁ Φίλιππος δέν ἤδυνατο νὰ κάμνῃ πόλεμον χωρὶς τὴν συγκατάθεσιν τῆς ρωμαϊκῆς συγκλήτου καὶ ἡ Μακεδονία ἐγίνετο υποτελής σύμμαχος τῶν Ρωμαίων. Ἐπίσης ἡ Ρώμη ἀνελάμβανε τὴν ύποστήριξιν τῶν ἑλληνικῶν πόλεων. Ἡ Ἑλλάς δηλαδὴ ἐγίνετο προτεκτοράτον τῆς Ρώμης.

80. Ο ΦΛΑΜΙΝΙΝΟΣ ΚΗΡΥΞΣΕΙ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΠΟΛΕΩΝ

Μετὰ τὴν ἔνδοξον νίκην του εἰς τὰς Κυνδὶς κεφαλάς, ὁ Φλαμινῖνος ἐπορεύθη εἰς τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν Κόρινθον.

“¹⁹⁶ Ήτο ἄνοιξις. Ἀπὸ δλας τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος ἀπειράριθμοι Ἐλληνες εἶχον συναθροισθῆ εἰς τὴν Κόρινθον, διὰ νὰ ἴδουν τοὺς τελουμένους ἀγῶνας. Ὁλοι ἔωρταζον τότε τὴν ἔορτὴν τῶν Ἰσθμίων.

Εἰς μίαν στιγμὴν ὁ κήρυξ ἀναγγέλλει ἐν μέσῳ σιγῆς τοῦ πλήθους τὸ χαρμόσυνον ἀγγελμα: «Συμφώνως πρὸς ἀπόφασιν τῆς ρωμαϊκῆς συγκλήτου, ἡ Ἑλλὰς κηρύσσεται εἰς τὸ ἔξῆς ἐλευθέρᾳ». Τόση ἦτο ἡ χαρὰ τοῦ πλήθους, ὡστε παρ’ ὀλίγον ἀπὸ τὰς ἐκδηλώσεις τῆς χαρᾶς νὰ φονευθῇ ὁ Φλαμινῖνος. Ὁ Λιβιος μᾶς λέγει, δτι ἡ Ρώμη τότε ἔξυμνήθη ἀπὸ τοὺς Ἐλληνας «ὡς τὸ Ἐθνος ἐκεῖνο, τὸ διποῖον μὲ τοὺς κόπους του, μὲ τὰς θυσίας του καὶ μὲ κίνδυνον ἐκίνησε τὸν πόλεμον χάριν τῆς ἐλευθερίας τῆς ἀνθρωπότητος».

‘Ἀλίμονον δμως! Ἡ ἔνωσις δλης τῆς Ἑλλάδος, τὴν διποίαν εἶχεν ἐπιτύχει ὁ Φίλιππος καὶ ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, διελύετο τότε ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους κατὰ τὴν ἐπίσημον ἐκείνην ἔορτήν. Οἱ πρόγονοι μᾶς δὲν ἤδυναντο νὰ ἔννοήσουν, δτι οἱ Ρωμαῖοι μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν ἐπεδίωκον, νὰ στερήσουν αὐτοὺς τὴν ἐλευθερίαν των.

81. ΟΙ ΡΩΜΑΙΟΙ ΠΟΛΕΜΟΥΝ ΤΟΝ ΑΝΤΙΟΧΟΝ.

Ο ΣΥΡΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Οι πόλεμοι ἐναντίον τῆς Μακεδονίας ἔφερον τοὺς Ρωμαίους εἰς σύγκρουσιν μὲ τὸν βασιλέα τῆς Συρίας Ἀντίοχον, τὸν διάδοχον τοῦ Σελεύκου, διότι ὁ βασιλεὺς οὗτος εἶχε καταλάβει διαφόρους χώρας ἀπὸ τὸ βασίλειον τῆς Μακεδονίας, τὰς δοπίας εἶχον οἱ Ρωμαῖοι κηρύξει ἀνεξαρτήτους.

Εἰς τὴν Μαγνησίαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἔγινε μία σπουδαία μάχη, κατὰ τὴν δοπίαν ὁ ρωμαϊκὸς στρατὸς ἐνίκησε τὰ ἀσιατικὰ στρατεύματα τοῦ Ἀντίοχου. Ἡ νίκη αὐτὴ 190 π.Χ. εἶχεν ἴδιαιτέραν σημασίαν, διότι τότε εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Ἀντίοχου ἦτο καὶ ὁ Ἀννίβας, ὁ δοπίος μὲ τὴν μεγάλην πειραν του ἐβοήθησε τὸν βασιλέα Ἀντίοχον.

Τότε ὁ Ἀντίοχος ἤναγκασθη νὰ παραχωρήσῃ εἰς τὴν Ρώμην τὸ πρὸς δυσμάς μέρος τῆς Ἀσίας. Τοιουτοτρόπως ἐντὸς δώδεκα ἔτῶν ἡ Ρώμη ἔγινε κυρία δύο σπουδαίων 168 π.Χ. χωρῶν ἀπὸ τὸ κράτος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξανδρου. "Υστερὸν ἀπὸ ὀλίγα ἔτη καὶ ἡ Αἴγυπτος ὑπῆχθη εἰς τὸ κράτος τῆς Ρώμης.

82. ΟΙ ΡΩΜΑΙΟΙ ΓΙΝΟΝΤΑΙ ΚΥΡΙΟΙ ΟΛΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

"Οπως οἱ Καρχηδόνιοι οὕτω καὶ οἱ Μακεδόνες δὲν ἤδυναντο νὰ ὑποφέρουν τὴν ταπείνωσιν, τὴν δοπίαν ὑπέστησαν ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους. Ὁ διάδοχος τοῦ Φιλίππου τοῦ Ε', ὁ Περσεύς, ὁ τελευταῖος βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας, περισσότερον δραστήριος βασιλεὺς ἀπὸ τὸν πατέρα του, ἦτο ἔτοιμος νὰ ἀποτινάξῃ τὸν ζυγὸν τῶν Ρωμαίων.

Τότε ἔγινε πόλεμος μεταξὺ τῶν Ρωμαίων καὶ τοῦ Μακεδόνος βασιλέως, ὁ δοπίος διήρκεσε τρία ἔτη (171-168 π.Χ.) καὶ λέγεται τρίτος μακεδονικὸς πόλεμος. Κατὰ τὸν πόλεμον αὐτὸν ὁ Ρωμαῖος στρατηγὸς Αἰμίλιος 168 π.Χ. Παῦλος ἐνίκησε τὸν στρατὸν τοῦ Περσέως εἰς τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον.

Από τότε ἡ Μακεδονία διηγρέθη εἰς τέσσαρας διοικήσεις, τὰς μερίδας.

"Υστερον ἀπὸ δέκα ὁκτὼ ἔτη (149 π.Χ.) ἔγινεν ἐπανάστασις εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἀποτέλεσμα τῆς ἐπαναστάσεως αὐτῆς ἦτο νὰ κηρυχθῇ ἡ Μακεδονία δριστικῶς ἐπαρχία ρωμαϊκή.

Ολίγα ἔτη κατόπιν ἡ Ρώμη ἔκαμε πόλεμον ἐναντίον τῆς Ἀχαικῆς συμπολιτείας. Κατὰ τὸν πόλεμον σύτὸν ὁ στρατηγὸς

τῶν Ρωμαίων Λεύκιος Μόμμιος, ἵκανὸς στρατηγὸς ἀλλ’ ἄξεστος, ἐνίκησε τὸν στρατηγὸν τῶν Ἀχαιῶν Δίαιτον εἰς τὴν Λευκόπετραν πλησίον τοῦ Ἰσθμοῦ. Κατόπιν κατέλαβε τὴν Κόρινθον. Οἰκτρὸν ὑπῆρξε τότε τὸ τέλος τῆς πλουσιωτάτης καὶ σπουδαίας αὐτῆς ἐμπορικῆς πόλεως. Οἱ κάτοικοι ἐσφάγγησαν, ἡ δὲ πόλις κατεστράφη ἐκ θεμελίων.

Περσεὺς
('Απὸ ἀρχαῖον νόμισμα).

Οἱ Ρωμαῖοι στρατιώται ὀλίγην προσοχὴν ἔδιδον εἰς τὰ θαυμάσια ἔργα τῆς τέχνης, τὰ δποῖα εὑρον εἰς τὴν Κόρινθον. Ὁ ιστορικὸς Πολύβιος, ὁ δποῖος ἦτο αὐτόπτης μάρτυς τῆς καταστροφῆς, μᾶς λέγει τὰ ἔξῆς: «Ἐλδον μὲ τὸν δφθαλμούς μονῶραίς εἰκόνας νὰ φίππωνται κάτω καὶ νὰ θραύωνται. Ἐπάνω εἰς ἄλλας στρατιῶται ἔπαιζον κύβους».

Αὐτὸς δὲ ὁ ἀγροτικὸς Μόμμιος, δταν ἐστέλλοντο αἱ ἀνεκτίμητοι εἰκόνες καὶ τὰ ἀγάλματα εἰς τὴν Ρώμην, διὰ νὰ κοσμήσουν τὸν θρίαμβόν του, ἔδωσε τὴν ἔξῆς ἀλλόκοτον διαταγὴν: «Ἐκεῖνος, ὁ δποῖος ἥθελε χάσει μίαν ἐκ τῶν εἰκόνων ἢ ἐν ἄγαλμα, ὑποχρεοῦται νὰ τὸ ἀντικαταστήσῃ μὲ ἄλλο δμοιον καὶ ἵσης ἀξίας».

Ἐκ τούτου βλέπομεν, δτι οἱ Ρωμαῖοι ἤσαν μὲν ἄριστοι στρατιώται, ἀλλ’ ἤσαν ἀκόμη ἀπολίτιστοι.

Τοιουτοτρόπως, τὸ ἔδιον ἀκριβῶς ἔτος, κατὰ τὸ δποῖον

κατεστράφη ἡ Καρχηδών, κατεστράφη καὶ ἡ ἄλλη πόλις πρὸς τὸ ἀνατολικὸν τῆς Μεσογείου μέρος, ἡ Κόρινθος, ἡ δόποια, λόγῳ τῆς προόδου της εἰς τὸ ἐμπόριον εἶχε γίνει ἴσχυρὰ καὶ οἱ Ρωμαῖοι ἀνέμενον τὴν εὐκαιρίαν νὰ τὴν καταστρέψουν.

’Απὸ τότε δὲ αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις ἔχασαν τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν. Αἱ ἀνησυχίαι τὰς δόποιας εἶχεν δὲ καλὸς ἐκεῖνος Ἐλλην, δὲ Ἀγέλαος, ἐφάνησαν τότε, δτὶ ἥσαν πολὺ δικαιολογημέναι.

83. Ο ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ ΠΟΛΥΒΙΟΣ

’Ο μεγαλύτερος μετὰ τὸν Θουκυδίδην ἱστορικός, δὲ δόποιος ἔζησε κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας, εἶναι δὲ Πολύβιος, ἀπὸ τὴν Μεγαλόπολιν τῆς Ἀρκαδίας. Οὗτος κατήγετο ἀπὸ πλουσίαν οἰκογένειαν, δὲ πατήρ του Λυκόρτας ἔχρημάτισε στρατηγὸς τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας. Ἐλαβε τὴν καλυτέραν ἀνατροφὴν καὶ ἐκπαίδευσιν τῆς ἐποχῆς του, πρὸς τούτοις δὲ ἐμορφώθη εἰς τὰ στρατιωτικὰ καὶ τὰ πολιτικά. Τὸ ἔτος 167 π.Χ., μετὰ τὸν τρίτον μακεδονικὸν πόλεμον, οἱ Ρωμαῖοι νικηταὶ ἔφερον ως δόμήρους εἰς τὴν Ρώμην χιλίους ἐπιφανεῖς Ἐλληνας. Εἰς ἀπὸ αὐτοὺς ἦτο καὶ δὲ Πολύβιος.

’Ο Πολύβιος εἶχε τὴν εύτυχίαν νὰ συναναστραφῇ σπουδαίους Ρωμαίους πολίτας κατὰ τὴν παραμονὴν του εἰς τὴν Ρώμην. Ἔγινε διδάσκαλος τοῦ νεωτέρου Σκιπίωνος καὶ ἡκολούθησεν αὐτὸν εἰς τὴν ἐκστρατείαν του ἐναντίον τῆς Καρχηδόνος (146 π.Χ.). Ἡτο δὲ παρὼν κατὰ τὴν καταστροφὴν αὐτῆς. ’Ο θαυμασμός του πρὸς τὴν νέαν ἴσχυρὰν αὐτοκρατορίαν τῆς ἐνδόξου πόλεως ἐνέπνευσεν αὐτὸν νὰ γράψῃ τὴν ἱστορίαν της. ’Η Ἱστορία τοῦ Πολυβίου ἔξιστορεῖ χρονικὸν διάστημα, τὸ δόποιον ἀρχίζει ἀπὸ τὸ ἔτος 264 καὶ φθάνει μέχρι τοῦ ἔτους 146 π.Χ. Πέντε βιβλία του ἀπὸ τὰ τεσσαράκοντα τὰ δόποια ἔγραψεν, ἐσώθησαν δλόκληρα, ἐνῷ τὰ ὑπόλοιπα ἔχουν διασωθῆι εἰς ἀποσπάσματα.

‘Ο σπουδαῖος αὐτὸς ἴστορικός προσπαθεῖ εἰς τὴν διήγησίν του νὰ περιγράψῃ τὰ ἴστορικὰ γεγονότα μὲ μεγάλην ἀλήθειαν, δπως ἔκαμεν ὁ Θουκυδίδης. Ἡ δὲ διήγησίς του δὲν εἶναι καθόλου ρητορική, ἀλλ’ ἀπλῆ καὶ διδακτική.

Τὸ βιβλίον τοῦ Πολυβίου εἶναι ἐπίσης ἀρίστη πηγὴ διὰ τὴν ἴστορίαν τῆς Ἀχαΐκῆς συμπολιτείας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'

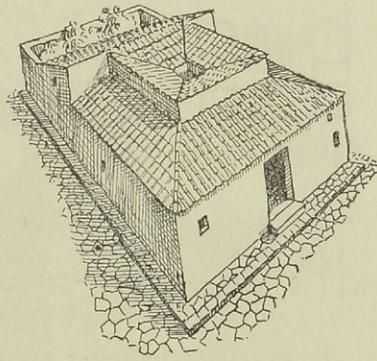
ΠΩΣ ΕΖΩΝ ΟΙ ΑΡΧΑΙΟΙ ΡΩΜΑΙΟΙ

84. Η ΡΩΜΑΪΚΗ ΟΙΚΙΑ

Οι Ρωμαῖοι εἰς τὰς ἀρχὰς ἔζων μέσα εἰς πολὺ ἀπλᾶς οἰκίας, αἱ δποῖαι δὲν εἶχον ὥραιότητα ἀρχιτεκτονικήν, οὕτε καὶ ἡ πρόσωψίς των εἶχεν ἰδιαίτερον στολισμόν. Ἡ παλαιὰ ρωμαϊκὴ οἰκία ἦτο ἐκτισμένη ἀπὸ ἡλιοψημένας πλίνθους, καὶ εἶχε μόνον ἐν δωμάτιον, τὸ ἄτριον.

Ἡ θύρα ἦνοιγε κατ' εὐθεῖαν εἰς τὸ ἄτριον, εἰς τὸ μέσον τοῦ δποίου ὑπῆρχε μία ἀβαθῆς δεξαμενή. Αὕτη ἦτο κατασκευασμένη, διὰ νὰ δέχεται τὸ ὕδωρ τῆς βροχῆς, τὸ δποίον ἐπιπτεν ἀπὸ ἐν μικρὸν ἄνοιγμα εἰς τὸ μέσον τῆς στέγης. Ἀπὸ τὸ ἄνοιγμα τοῦτο εἰσήρχετο καὶ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου καὶ ἐφώτιζε τὸ ἐσωτερικὸν τῆς οἰκίας. Ἀπέναντι ἀκριβῶς τῆς θύρας ὑπῆρχεν ἡ ἐστία.

“Ολα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας συνεκεντροῦντο εἰς τὸ δωμάτιον αὐτό. Ἐκεῖ ἐμαγείρευον, ἐκεῖ ἔτρωγον, ἐκεῖ ἐκοιμῶντο. Εἰς τὸ ἵδιον δωμάτιον αἱ γυναῖκες ἔγνεθον καὶ ὑφαινον, εἰς αὐτὸ δὲ δοκεσπότης ἐδέχετο τοὺς φίλους του. Ὁ καπνός,

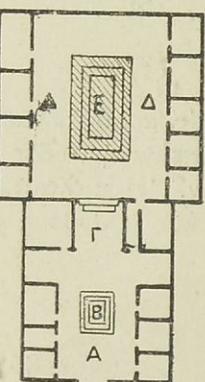
Παλαιὰ ρωμαϊκὴ οἰκία
(*Anaplaqás tais*).

δταν ἥναπιτον φωτιάν, δὲν ἔφευγεν ἀπὸ ὡρισμένην καπνοδόχον, ἀλλ᾽ ἐσκορπίζετο εἰς δλον τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ δωματίου, πρὶν ἔξελθῃ ἀπὸ τὸ ἄνοιγμα τῆς στέγης. Ἐπειδὴ δὲ τὸ δωμάτιον ἐγίνετο μαῦρον ἀπὸ τὸν καπνόν, διὰ τοῦτο ὡνομάσθη ἄτριον.

Ἄργοτερον δμως οἱ Ρωμαῖοι, δταν κατέκτησαν τὴν Ἑλάδα καὶ τὰς ἑλληνικὰς πόλεις τῆς Ἀνατολῆς, ἐδιδάχθησαν πολλὰ ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν οἰκοδομικήν.

Διὰ τοῦτο κατεσκεύαζον ὡραίας οἰκίας μὲ δλας τὰς ἀνέσεις.

Τὸ παραπλεύρως σχέδιον δεικνύει τὴν διαιρεσιν, τὴν ὅποιαν εἶχεν ἡ ρωμαϊκὴ οἰκία εἰς νεωτέραν ἐποχήν. Βλέπομεν δηλαδή, ὅτι ἐκτὸς τοῦ ἄτριου (βλέπε γράμμα Α) καὶ τῆς δεξαμενῆς διὰ τὸ ὅδωρ τῆς βροχῆς (Β), ύπάρχουν ἀπὸ τὴν μίαν καὶ τὴν ἄλλην πλευράν δωμάτια ὑπνου χωριστά. "Ἐν ἄλλῳ ἐπίσης δωμάτιον (Γ) ύπάρχει εἰς τὸ ὅπισθεν μέρος διὰ τὸν οἰκοδεσπότην.

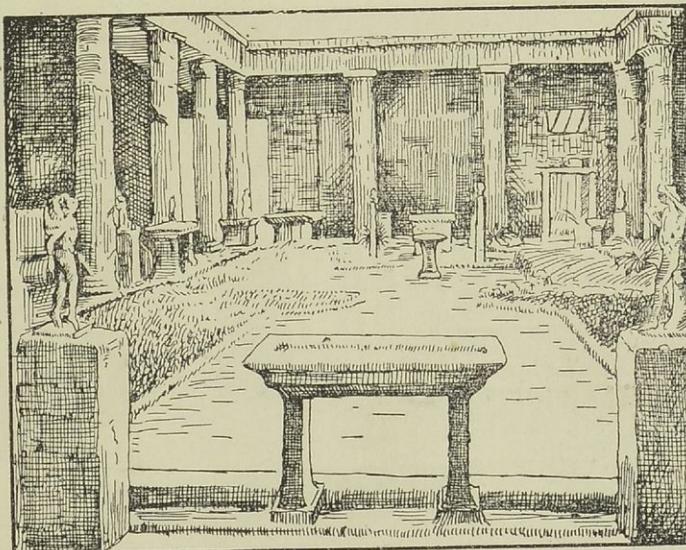
Σχέδιον οἰκίας

Οἱ Ρωμαῖοι ἔμαθον ἐπίσης ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας νὰ κατασκευάζουν αὐλὴν περίστυλον, εἰς τὸ μέσον τῆς ὅποιας ύπηρχε κρήνη (Ε), ἀπὸ τὴν ὅποιαν ἔτρεχεν ὅδωρ. Ἀπὸ τὸ ἐν δὲ καὶ τὸ ἄλλο μέρος (Δ) ύπηρχε κῆπος μὲ ἄνθη.

85. ΜΙΑ ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ ΕΙΣ ΟΙΚΙΑΝ ΤΗΣ ΠΟΜΠΗΙΑΣ

Ἡ ἀπέναντι εἰκὼν μᾶς παρουσιάζει τὸ ἐσωτερικὸν μιᾶς οἰκίας, ἡ ὅποια ἀνεκαλύφθη εἰς μίαν πόλιν τῆς Ἰταλίας, τὴν Πομπηίαν, κατὰ τὰς ἀνασκαφάς. Ἡ πόλις αὕτη πρὸ 1860 ἐτῶν, κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ πλησίον εύρισκομένου Βεζουβίου, εἶχε καλυφθῆ ἀπὸ λάβαν. Ἡ ἀρχαιολογικὴ δμως σκαπάνη μᾶς ἀπεκάλυψε πρὸ ἔξήκοντα καὶ πλέον ἐτῶν τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς νεκρᾶς αὐτῆς πόλεως. Μόλις εἰσέλθωμεν διὰ τῆς θύ-

ρας εἰς τὴν ώραίαν ἐπαυλιν, τὴν δποίαν ἔχομεν ἐμπρός μας, μεγαλοπρεπεστάτη αὐλὴ ἀπλώνεται πρὸ τῶν δφθαλμῶν μας. Ὡραῖαι μαρμάριναι τράπεζαι, ώραῖα ἀγάλματα εἰς τὴν δεξιάν καὶ ἀριστερὰν πλευρὰν καὶ μεγαλοπρεπεῖς κιονοστοιχίαι περικλείουν τὸ θαυμάσιον αὐτὸ ἄτριον. Εἰς τὸ κέντρον ὑπάρχει μαρμαρίνη δεξαμενή μὲ κρήνην, δπως ἀκριβῶς εἴδομεν εἰς τὸ σχέδιον τῆς ρωμαϊκῆς οἰκίας.

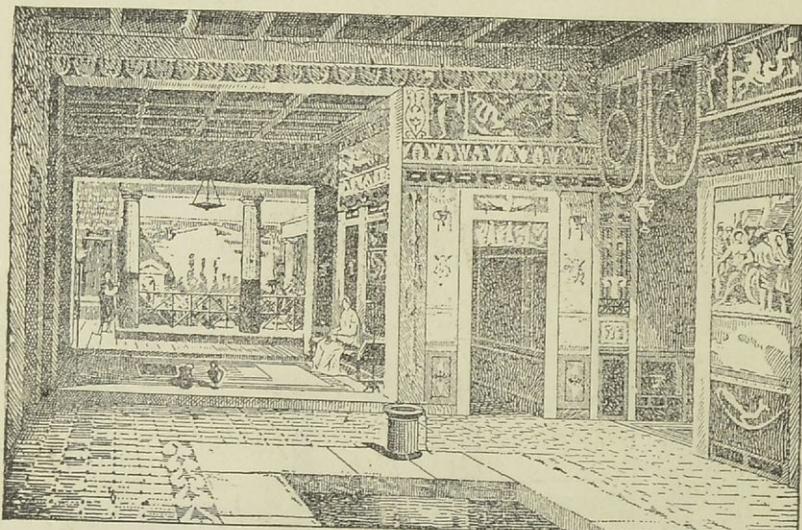

Περίστυλος αὐλὴ οἰκίας εἰς τὴν Πομπήιαν.

Εἰς τὴν θελκτικὴν αὐτὴν αἴθουσαν συνεκεντροῦτο ἡ οἰκογένεια τοῦ Ρωμαίου πλουσίου κυρίου. Ἐκεῖ καὶ τὰ μικρὰ παιδία ἔπαιζον. Ὁλοι ἀπήλαυνον τὴν ώραιότητα τοῦ λαμπροῦ αὐτοῦ διακόσμου, τὸ ἄρωμα τῶν ἀνθέων, τὰ δποία εύρισκοντο καὶ εἰς τὰς δύο πλευράς τῆς αὐλῆς κατὰ σειράν, καὶ τὸ γλυκὺ κελάρυσμα τοῦ κρυσταλλίνου ὅδατος, τὸ δποίον ἔτρεχε ἀπὸ τὴν κρήνην. Τὸ ἄτριον ἔχρησίμευεν ἐπίσης ὡς αἴθουσα ὑποδοχῆς διὰ τοὺς ξένους. Ο Ρωμαῖος κύριος ἔκαμνε τότε εἰς αὐτοὺς

ἐπίδειξιν τοῦ πλούτου του μὲ τὰ ὠραῖα ἀγάλματα, μὲ τὰς ζωγραφίας καὶ τὰ ἄλλα ἔργα τέχνης, τὰ ὁποῖα εἶχε φέρει ὡς λάφυρα ἀπὸ τὴν Ἀνατολήν. Δεύτερον ἐπίσης πάτωμα, ὅπως καταλαμβάνομεν, ὑπῆρχεν εἰς τὴν πλουσίαν ρωμαϊκὴν οἰκίαν. Ἐκεῖ εύρισκοντο τὰ δωμάτια ὑπνου, ἵσως δὲ καὶ τὸ δωμάτιον, ὅπου ἔτρωγον.

Εἰς τὸ μαγειρεῖον τῆς οἰκίας εύρεθησαν θαυμάσια μαγει-

Ἐσωτερικὸν ρωμαϊκῆς ἐπαύλεως.

ρικὰ σκεύη, καλύτερα ἀπὸ αὐτά, τὰ ὁποῖα ἡμεῖς συνήθως ἔχομεν σήμερον. Εύρεθησαν δὲ ἀπὸ τοὺς ἀρχαιολόγους τακτοποιημένα μὲ τόσην τάξιν, ὥστε ὁ ἐπισκέπτης νομίζει, διὰ περιμένοντος τὴν ἀρχαίαν Ρωμαίαν δέσποινσαν, διὰ νὰ τὰ χρησιμοποιήσῃ εἰς τὸ μαγείρευμα.

86. Η ΡΩΜΑΪΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Ἡ παλαιὰ ρωμαϊκὴ οἰκογένεια διεκρίνετο διὰ τὴν μεγάλην τῆς αὐστηρότητα. Μεγάλη ἦτο ἡ δύναμις τοῦ πατρὸς μέσα

εἰς τὸν οἶκον του. "Ολα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας καθώς καὶ οἱ δούλοι ὤφειλον νὰ ἐκτελοῦν ἐκεῖνο, τὸ δποῖον διέτασσεν δ πατήρ. 'Ακόμη καὶ ἐὰν μέλος τῆς οἰκογενείας ἐλάμβανε μεγάλην θέσιν εἰς τὴν κοινωνίαν, ὤφειλε νὰ ὑπακούῃ εἰς τὸν πατέρα. "Ολοι ἔξηρτῶντο ἀπὸ αὐτὸν καὶ μόνον αὐτὸς ἦτο δ κύριος τῆς περιουσίας.

'Ο Ρωμαῖος οἰκογενειάρχης δὲν ἀφιέρωνε πολὺν καιρόν, δπως δ "Ελλην, εἰς τὴν ἀγορὰν διὰ τὰ πολιτικὰ πράγματα. Οὕτε ἔξωδευε χρόνον εἰς καθημερινὰς ἀσκήσεις. 'Η κυρία του ἐνασχόλησις ἦτο νὰ ἐπιβλέπῃ τοὺς δούλους εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν κτημάτων του καὶ νὰ προσέχῃ τὴν οἰκογένειάν του. "Ἐν ἀπὸ τὰ κύρια καθήκοντα αὐτοῦ ἦτο νὰ διδάσκῃ τὰ τέκνα του νὰ γίνουν ἀνδρεῖοι στρατιῶται καὶ καλοὶ πολῖται.

'Η Ρωμαία δέσποινα ἦχεν ἐπίσης μεγάλην θέσιν μέσα εἰς τὴν οἰκογένειαν. Δὲν ἦτο κλεισμένη εἰς ἓν διαμέρισμα τῆς οἰκίας, δπως εἰς τὴν 'Ελλάδα, καὶ δὲν ἡμποδίζετο νὰ λαμβάνῃ μέρος εἰς τὰς συναναστροφάς. 'Εδέχετο εἰς τὴν οἰκίαν της τοὺς συγγενεῖς καὶ ἔκαμνεν ἐπισκέψεις. 'Ελάμβανεν ἐπίσης μέρος εἰς τὰ συμπόσια, τὰ δποῖα ἐγίνοντο εἰς τὴν οἰκίαν της ἢ ἔξω ἀπὸ αὐτήν. 'Απηγορεύετο δμως νὰ πίνῃ οἶνον. Παρίστατο εἰς τὰς ἱεροτελεστίας καὶ παρουσιάζετο πρὸ τοῦ δικαστηρίου. Μὲ τὴν ἀδειαν δὲ τοῦ κυρίου της ἐπήγαινεν εἰς τὸν ἵπποδρομὸν καὶ εἰς τὸ θέατρον. 'Εθεωρεῖτο δμως πρέπον ἡ Ρωμαία δέσποινα νὰ συνοδεύεται, δταν ἔξηρχετο ἀπὸ τὴν οἰκίαν της.

'Η κυρία ἀσχολία τῆς γυναικός, δπως δρμόζει εἰς κάθε γυναῖκα, ἦτο νὰ ἐπιβλέπῃ, δπως θὰ ἐλέγομεν σήμερον, τὸ νοικοκυριό της. 'Ἐπεβλεπε καὶ τὰς ὑπηρετίας εἰς τὰς ἐργασίας των, δταν ἔκλωθον ἢ ὄφαινον. "Οταν δὲ δ σύζυγός της ἔλειπεν εἰς τὴν ἐκστρατείαν, ἢ ἵδια ἐπέβλεπε τοὺς δούλους εἰς τὰς ἀγροτικάς των ἐργασίας. 'Εγνώριζεν ἐπίσης μαγειρικὴν καὶ ἀνέτρεφε τὰ τέκνα της μὲ τὸν καλύτερον τρόπον. Τοῦτο ἦτο σπουδαῖα δι' αὐτὴν ἐνασχόλησις.

87. ΤΙ ΕΝΔΥΜΑΤΑ ΕΦΟΡΟΥΝ ΟΙ ΡΩΜΑΙΟΙ

‘Ο Ρωμαῖος κύριος ἐφόρει δύο φορέματα τὰ δποῖα ἥσαν μάλλινα καὶ ὅχι βαμμένα. Ἀργότερον ύφαίνοντο λινὰ φορέματα μὲ διαφόρους χρωματισμούς. Τὸ ύποκάμισον, ἡ τούνικα, δὲν ἔφερε χειρίδας (μανίκια) καὶ ἥτο ἔζωσμένον εἰς τὴν ὁσφὺν

μὲ στενήν ἢ πλατεῖαν ζώνην, ἡ δποία ἔφερεν ἐρυθράς γραμμάς, ὅπως εἰς τοὺς ἵππεῖς στρατιώτας καὶ τοὺς συγκλητικούς. Τὸ ἔξωτερικὸν φόρεμα, ἡ τόγκα, ἥτο τὸ ἐπίσημον ἔνδυμα. Αὕτη ἐρρίπτετο κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε ἐσχημάτιζε πλουσίας πτυχάς.

‘Η Ρωμαία δέσποινα κατ’ ἀρχὰς ἐφόρει καὶ αὐτὴ δύο φορέματα, ὅπως οἱ ἄνδρες. Ἀργότερον δμως μετεχειρίζετο τρία. ‘Η γυναικεία τούνικα δὲν ἥτο βραχεῖα, ὅπως τοῦ ἀνδρός, ἀλλ’ ἔφθανε μέχρι τοῦ ἀστραγάλου. Ἐπάνω ἀπὸ αὐτὴν ἐρρίπτετο ἄλλο φόρεμα, ἡ στολὴ, φόρεμα μὲ βραχείας χειρίδας ἢ ἄνευ χειρίδων, ὅπως ἥτο δ χιτῶν εἰς τοὺς Ἑλληνας. Ἐπάνω ἀπὸ τὴν στολὴν ἐρρίπτετο τὸ τρίτον, ἡ πάλλα, ἡ δποία ἥτο δμοία μὲ τὴν τόγκαν. ‘Η Ρωμαία κυρία ἐτακτοποίει μὲ τὸν πλέον κομψὸν τρόπον ἐπάνω της τὴν πάλλαν, ἡ δποία ἐσχημάτιζεν ὠραίας πτυχάς.

‘Ως ύποδήματα ἔχρησιμοποίουν τὰ σανδάλια. Διὰ νὰ προφυλάσσωνται δὲ ἀπὸ τὸν ἥλιον καὶ τὴν βροχήν, μετεχειρίζοντο δμβρέλλας. Ἐπίσης αἱ κυρίαι ἐφόρουν διάφορα ὠραῖα κοσμήματα ἀπὸ πολύτιμα μέταλλα καὶ λίθους.

Ρωμαία Δέσποινα
μὲ πλήρη ἔνδυμασίαν.

χειρίζοντο δμβρέλλας. Ἐπίσης αἱ κυρίαι ἐφόρουν διάφορα

88. ΠΩΣ ΑΝΕΤΡΕΦΟΝΤΟ ΟΙ ΡΩΜΑΙΟΙ ΠΑΙΔΕΣ

Ὅτο μεγάλη εύτυχία διὰ τοὺς Ρωμαίους γονεῖς νὰ ἔχουν τέκνα. Διὰ τοῦτο μανθάνομεν, δτι αἱ παλαιαιὲ εὐγενεῖς οἰκογένειαι ἥσαν πολύτεκνοι. Ἐὰν εἰς μίαν οἰκογένειαν δὲν ύπηρχον ἄρρενα, τότε δ πατήρ ἥδυνατο νὰ υἱοθετήσῃ ξένον παιδίον. Ὁ πατήρ, παραδείγματος χάριν, τοῦ Σκιπίωνος τοῦ Νεωτέρου εἶχεν υἱοθετηθῆ ἀπὸ τὸν Σκιπίωνα τὸν Ἀφρικανόν.

Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ παιδίου ἐγίνετο μία οἰκογενειακὴ ἔօρτή, κατὰ τὴν δποίαν τὸ νεογέννητον ἐλούετο καὶ ἐδίδετο εἰς αὐτὸν τὸ ὄνομα. Κάθε Ρωμαῖος εἶχε δύο ὄνόματα, τὸ κύριόν του ὄνομα καὶ τὸ ὄνομα τῆς οἰκογενείας, εἰς τὴν δποίαν ἀνήκεν. Ἀργότερον καὶ τρίτον ὄνομα προσετίθετο, τὸ δποίον ἐσήμαινε τὴν οἰκογένειαν, εἰς τὴν δποίαν ἀνήκεν δ πατήρ. Τὰ δύνοματα Μάρκος, Γάιος, Λεύκιος ἥσαν πολὺ συνηθισμένα, δπως καὶ τὰ δύνοματα γυναικῶν Ἰουλία, Γρατία, Κορνηλία.

Τὰ παιδία ἐμεγάλωναν μαζὶ μὲ τὰ παιδία τῶν διούλων καὶ ἥσαν πάντοτε ύπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τῆς μητρός. Ὅταν δὲ ἐγίνοντο ἔξ ἐτῶν, τότε ἥρχιζον νὰ πηγαίνουν εἰς τὸ σχολεῖον. Εἰς τοὺς παλαιοὺς χρόνους δ πατήρ ἐδίδασκε τὸν υἱόν, ἐνῷ ἡ μῆτρα ἐδίδασκε τὴν κόρην.

Κάθε Ρωμαῖος γονεὺς ἔν δνειρον εἶχε διὰ τὸν υἱόν του ἥθελε νὰ τὸν μάθῃ νὰ γίνῃ ὀφέλιμος ἄνθρωπος εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ καλός οἰκογενειάρχης ἀργότερον. Διὰ τοῦτο ἐμάνθανεν αὐτὸν ποῖα ἥσαν τὰ καθήκοντά του εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ πῶς ἔπρεπε νὰ χρησιμοποιῇ τὰ δπλα του κατὰ τὴν μάχην. Ὁ παῖς ἥκολούθει σχεδὸν πάντοτε τὸν πατέρα καὶ ἥκουε χωρὶς νὰ δμιλῇ τὰς συζητήσεις τοῦ πατρός. Κατόπιν ἔκαμνεν ἔξυπνους ἐρωτήσεις εἰς τὸν πατέρα, δταν ἥσαν μόνοι τῶν. Ἐὰν δ πατήρ ἦτο συγκλητικός, δ υἱός ἥκολούθει τὸν πατέρα καὶ εἰς τὴν σύγκλητον. Ἰδιαίτερα καθίσματα ύπηρχον πλησίον εἰς τὴν θύραν διὰ τὰ παιδία τῶν συγκλητικῶν. Ἐκεῖ ἐκάθηντο ταῦτα καὶ ἥκουον τοὺς ρήτορας.

89. ΟΙ ΡΩΜΑΙΟΙ ΠΑΙΔΕΣ ΕΙΣ ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟΝ

Εἰς τοὺς πολὺ παλαιοὺς χρόνους ὁ πατὴρ δὲν ἐφρόντιζε μόνον νὰ μάθῃ τὸν υἱὸν του ἥθικὰ καὶ πρακτικὰ μαθήματα, ἀλλ' ἦτο καὶ διδάσκαλος αὐτοῦ. Ἐμάνθανε δηλαδὴ τὸν υἱὸν του νὰ ἀναγινώσκῃ, νὰ γράφῃ καὶ νὰ ἀριθμῇ. Ἀργότερον

δύμως ὑπῆρχον εἰδικοὶ διδάσκαλοι καὶ σχολεῖα, ὅπου τὰ τέκνα τῶν Ρωμαίων ἐμάνθανον γράμματα. Αἱ πολὺ πλούσιαι οἰκογένειαι εἶχον βεβαίως τοὺς καταλλήλους οἰκοδιδασκάλους.

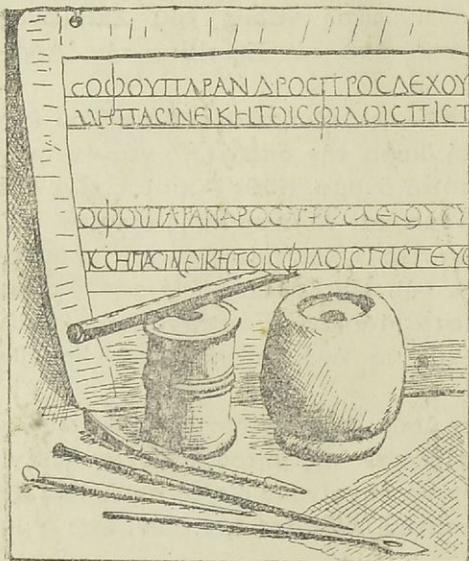
Κατ' ἀρχὰς τὰ σχολεῖα ἦσαν πτωχὰ ξύλινα παραπήγματα, ὅπου συνηθοίζοντο ἄρρενα καὶ θήλεα. Εἰς γραμματοδιδάσκαλος ἐδίδασκε τὰ πρῶτα μαθήματα ἀντὶ ὀλίγων χρημάτων. Πολλὰς φορᾶς τὰ μαθήματα ἐγίνοντο εἰς τοὺς δρόμους, πλησίον τῆς ἀγορᾶς. Ὁλό-

Μαθητικὰ σκεύη

("Ασκησις εἰς Ἑλληνικὴν γραφήν").

κληρον τὴν πρωίαν τὰ παιδία ἔμενον εἰς τὸ σχολεῖον. Εἶχον δύμως καὶ πολλὰς ἑορτασίμους ἡμέρας. "Οπως ἡμεῖς ἔχομεν τὰς διακοπὰς τῶν Χριστουγέννων καὶ τοῦ Πάσχα, τοιουτοτρόπως καὶ ἔκεινα διέκοπτον κατὰ τὰς ἑορτὰς τῶν Σατούρναλίων, τὸν χειμῶνα, καὶ τὴν ἄνοιξιν κατὰ τὴν ἔορτὴν τῆς Ἀθηνᾶς, τὰ Ἀθήναια.

"Η πειθαρχία εἰς τὸ σχολεῖον ἦτο πολὺ αὔστηρά. Ὁ διδάσκαλος ἐκτύπα μὲ ράβδον τὸν ἄτακτον ἢ ἀμελῆ μαθητὴν καθὼς καὶ τὴν μαθήτριαν, πρὸς σωφρονισμόν.

Οι μαθηταὶ ἡσκοῦντο ἐπίσης καὶ μὲ σωματικὰς ἀσκήσεις, δχι ὅμως ὅπως οἱ Ἑλληνόπαιδες. Οἱ Ρωμαῖοι ἐλεύθεροι πολῖται δὲν εἶχον τὴν συνήθειαν νὰ λαμβάνουν μέρος εἰς τοὺς ἀγῶνας. Αἱ κυριώτεραι ἀθλητικαὶ ἀσκήσεις τῶν ἥσαν ὁ δρόμος, τὸ πήδημα, ἀργότερον δὲ ή πάλη, ή πυγμή, τὸ ἀκόντιον καὶ ή ἵππασία.

Διὰ τὰ κοράσια ἦτο ἀρκετὸν νὰ μανθάνουν τὰ στοιχειώδη γράμματα. Ἐκτὸς ὅμως τούτων ἐμάνθανον τὰς γυναικείας ἐργασίας· πῶς δηλαδὴ νὰ γνέθουν, νὰ ύφαίνουν καὶ νὰ κεντοῦν. Ἡγάπων ὅμως πολὺ αἱ Ρωμαῖαι δεσποινίδες νὰ μανθάνουν μουσικήν, νὰ παίζουν κιθάραν, νὰ τραγουδοῦν, νὰ χορεύουν καὶ νὰ ἀπαγγέλουν ποιήματα. Αἱ γυμναστικαὶ ἀσκήσεις δὲν τὰς ηὐχαρίστουν καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἡσχολοῦντο μὲ αὐτάς.

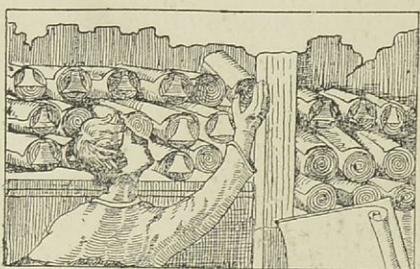
Ἄπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ 3ου π.Χ. αἰῶνος οἱ Ρωμαῖοι ἤρχισαν νὰ μανθάνουν τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, νὰ τὴν ὁμιλοῦν καὶ νὰ ἀναγινώσκουν ἑλληνικὰ σύγγραμματα. “Οπως σήμερον αἱ ξέναι γλῶσσαι, ή γαλλική, ή ἀγγλική καὶ ή γερμανική, εἶναι γλῶσσαι τοῦ συρμοῦ, τοιουτοτρόπως οἱ πλουσιώτεραι Ρωμαῖοι ἐφρόντιζον νὰ ἐκπαιδεύουν τὰ τέκνα τῶν μὲ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα. Τὴν ἀνωτέραν αὐτὴν μόρφωσιν ἔδιδον εἰδικοὶ διδάσκαλοι, οἱ γραμματικοί.

90. ΜΙΑ ΡΩΜΑΪΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Τὰ ἑλληνικὰ γράμματα, τὰ ὅποια ἐμάνθανον οἱ Ρωμαῖοι ὠφέλησαν αὐτοὺς πολύ, διότι ἥδυναντο οὕτω νὰ μελετοῦν τὰ ὥραῖα ἑλληνικὰ συγγράμματα. Αὔτα μὲ τὰς πολυτίμους γνώσεις, τὰς ὅποιας περιεῖχον, ἐμόρφων πολὺ αὐτοὺς καὶ ἔκαμνον ἡμερωτέρας τὰς συνηθείας τῶν. Πολλοὶ Ἑλληνες, οἱ ὅποιοι ἦλθον εἰς τὴν Ρώμην ως αἰχμάλωτοι, ἔχρησίμευον ὡς διδάσκαλοι εἰς πολλὰς ρωμαϊκὰς οἰκίας. Οἱ Ρωμαῖοι ἡγάπων πολὺ τοὺς Ἑλληνας διδασκάλους. “Εδιδον εἰς αὐτοὺς τὴν ἐλευθερίαν τῶν καὶ τοὺς ἐτίμων.

“Οταν οἱ Ρωμαῖοι κατέκτησαν τὸν Τάραντα, τὴν ἑλληνικὴν πόλιν εἰς τὴν κάτω Ἰταλίαν, ὧδηγησαν πολλοὺς αἰχμα-

λώτους εἰς τὴν Ρώμην. Μεταξὺ τούτων ἦτο καὶ εἷς δόνομαζόμενος Λίβιος Ἀνδρόνικος, ὁ δόποῖος προσελήφθη ὡς οἰκοδιδάσκαλος καὶ ἔγινεν ἐλεύθερος ἀπὸ τὸν κύριόν του. Οὗτος ἀντελήφθη τὸ διαφέρον τῶν Ρωμαίων διὰ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ μετέφρασε τὴν Ὁδύσσειαν τοῦ Ὄμηρου εἰς λατινικὴν γλῶσσαν, διὰ νὰ χρησιμεύσῃ αὕτη ὡς σχολικὸν βιβλίον. Διὰ τούς μεγαλυτέρους εἰς τὴν ἡλικίαν μετέφρασεν ἐπίσης τραγῳδίας τῶν μεγάλων Ἑλλήνων τραγικῶν ποιητῶν, καθὼς καὶ κωμῳδίας, αἱ δόποῖαι ἐπαίζοντο εἰς τὰ θέατρα.

Μέρος ρωμαϊκῆς βιβλιοθήκης.

λεμικοῦ ἐκείνου λαοῦ. Ποιηταὶ καὶ συγγραφεῖς ἱστοριῶν ἔξεπήδησαν τότε μεταξὺ τῶν Ρωμαίων πολιτῶν, οἱ δόποῖοι ἡδύναντο τώρα νὰ ἀναγινώσκουν τὰ κατορθώματα τῶν προγόνων των. Οἱ δὲ ρόλλοι τῶν παπύρων, οἱ δόποῖοι περιεῖχον τοὺς θησαυρούς τοῦ πνεύματος, ἐπληθύνοντο. Οἱ δοῦλοι, οἱ δόποῖοι ἥξευρον γράμματα, ἀντέγραφον διάφορα ἔργα, τὰ δόποῖα ἐπωλοῦντο εἰς τὴν ἀγοράν.

“Οπως καταλαμβάνομεν, δὲν ἤργησαν νὰ ἰδρυθοῦν καὶ βιβλιοθῆκαι. “Οταν οἱ Ρωμαῖοι κατέκτησαν τὴν Μακεδονίαν, ἔφερον εἰς τὴν Ρώμην ὀλόκληρον τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Μακεδόνος βασιλέως. Αὕτη ύπηρξεν ἡ πρώτη βιβλιοθήκη τῆς Ρώμης.

Πλούσιοι Ρωμαῖοι πολῖται ἐπρομηθεύοντο πολλὰ ἑλληνικὰ καὶ λατινικὰ βιβλία. Ταῦτα εἶχον σχῆμα κυλίndρου καὶ ἦσαν τακτοποιημένα εἰς καταλλήλους βιβλιοθῆκας, αἱ δόποῖαι εἶχον πολλὰ μικρὰ τετράγωνα διαμερίσματα. Κάθε κύλιndρος ἔξειχεν ὀλίγον πρὸς τὰ ἔξω. Εἰς τὸ μέρος

αύτὸν ἐσημειοῦτο δὲ τίτλος τοῦ ἔργου, ὡστε δὲ βιβλιοθηκάριος
ήδυνατο νὰ εὔρῃ ἀμέσως τὸν πάπυρον, δὲ δόποιος ἐζητεῖτο.

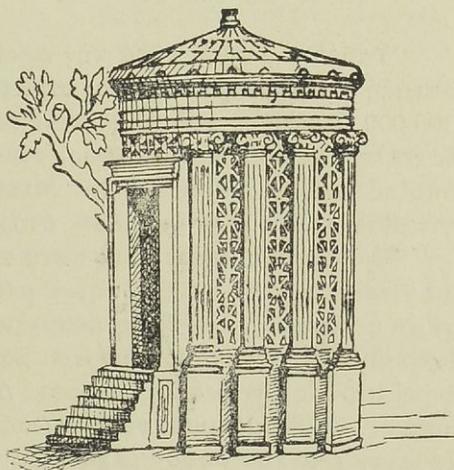
91. Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΤΩΝ ΡΩΜΑΙΩΝ

Οἱ Ρωμαῖοι ἦσαν πολὺ εὔσεβεῖς εἰς τοὺς θεούς των. Ἐκτὸς
ἐκείνων, εἰς τοὺς δόποιους ἐπίστευον, δτὶ προστατεύουν τὴν
οἰκίαν, ἐλάτρευον καὶ
ἄλλους θεούς. Ἐπίστευ-
ον, δτὶ οἱ θεοὶ αὐτοὶ
ἐπροστάτευον ὅλην τὴν
πόλιν· ἦσαν δὲ οἱ ἰδοι μὲ
τοὺς ἐλληνικοὺς θεούς.

Οἱ κυριώτεροι θεοὶ
ἦσαν δὲ Ζεύς, ἡ σύζυγός
του "Ἡρα καὶ ἡ θεὰ τῆς
σοφίας, ἡ Ἀθηνᾶ. Οἱ
θεοὶ οὖτοι ἐλατρεύοντο
ἐπάνω εἰς τὴν ἀκρόπο-
λιν, τὸ Καπιτώλιον, εἰς
ῷρισμένας ἑορτασίμους
ἡμέρας, κατὰ τὰς δόποιας
ὅλοι οἱ πολῖται μετέβαι-
νον ἐκεῖ, διὰ νὰ προσφέ-
ρουν πλουσίας θυσίας.

"Εξω δημαρχίας ἀπὸ τὴν πόλιν, εἰς μίαν ἀνοικτὴν πεδιάδα, ἡ
δόποια ἐλέγετο πεδίον τοῦ "Ἀρεως, ὑπῆρχεν εἰς ναός,
ἀφιερωμένος εἰς τὸν θεόν τοῦ πολέμου, τὸν Ἀρην. Οἱ Ρωμαῖοι
ἥθελον κάθε πρᾶγμα, τὸ δόποιον εἶχε σχέσιν μὲ τὸν πόλεμον,
νὰ μὴ εὑρίσκεται πλησίον εἰς τὰ τείχη τῆς πόλεως ἢ μέσα εἰς
αὐτήν. Διὰ τοῦτο καὶ δὲ ναός τοῦ "Ἀρεως εὑρίσκετο μακρὰν
ἀπὸ τὴν πόλιν, εἰς τὴν δόποιαν ἐβασίλευεν ἡ εἰρηνικὴ ζωὴ καὶ
ἡ πρόδοσις. Οἱ Ρωμαῖοι ἐπήγαινον ἐκεῖ, διὰ νὰ τιμήσουν τὸν
πολεμικὸν αὐτὸν θεόν.

Πλατύσιον τῆς ἀγορᾶς δὲ διαβάτης ἔβλεπε μικρὸν κυκλοτεοῦ

·Ο ναὸς τῆς Ἑστίας.

ναόν, ἀφιερωμένον εἰς τὴν θεάν ‘Εστίαν. Ἐκεῖ αἱ ιέρειαι, αἱ ‘Ἐστιάδες, ἐπρόσεχον νὰ μένῃ ἄσβεστον τὸ ιερὸν πῦρ, τὸ δόποιον ἐφιλάσσετο μέσα εἰς τὸν ναόν. Τὸ ιερὸν αὐτὸν πῦρ ἐσυμβόλιζε τὴν εύτυχίαν τῆς πόλεως. “Οπως δταν ἀπὸ κάθε οἰκίαν λείψῃ τὸ πῦρ, τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας ύποφέρουν, τοιουτοτρόπως καὶ δλη ἡ πόλις δυστυχεῖ, δταν σβεσθῇ τὸ ιερὸν πῦρ.

92. Ο ΡΩΜΑΙΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ. Η ΡΩΜΑΪΚΗ ΛΕΓΕΩΝ

‘Υπῆρξεν ἐποχή, κατὰ τὴν δόποιαν ἡ Ρώμη ἥδυνατο νὰ παρατάξῃ κατὰ τὸν πόλεμον στρατιώτας περισσοτέρους ἀπὸ 300.000 Ρωμαίους πολίτας, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν στρατόν, τὸν δόποιον ἔστελλον αἱ σύμμαχοι πόλεις τῶν Ρωμαίων. ‘Ο κόσμος, δόποιος κατώκει γύρω εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν, δὲν εἶχε γνωρίσει τότε τόσον μεγάλον στρατόν, ὡσὰν τὸν ρωμαϊκόν.

‘Ο Ρωμαῖος στρατιώτης κατὰ τὴν μάχην ἐκράτει μὲ τὴν δεξιάν του χεῖρα δόρυ, τὸ δόποιον μετεχειρίζετο μόνον, δταν ἥρχιζεν ἡ μάχη. “Οταν δμως ἔκαμνεν ἔφοδον εἰς τὰς τάξεις τοῦ ἔχθροῦ, τότε ἔχρησιμοποίει τὸ βαρύ του ξίφος, τὸ δόποιον ἐκρέματο εἰς τὴν δεξιὰν πλευράν. Διὰ νὰ προστατεύεται, ἔφερε κράνος, ἔν δερμάτινον φόρεμα ὡσὰν φουστανέλαν, τὸ δόποιον ἔφθανεν ἀπὸ τὴν δσφύν μέχρι τῶν γονάτων καὶ τὴν ἀσπίδα.

Διὰ νὰ διοικήται εύκολωτερον δρωμαϊκός στρατός καὶ νὰ ἐφοδιάζεται καλύτερον μὲ δλα τὰ ἀναγκαῖα ἐφόδια του, ἥτο διηρημένος εἰς ὠρισμένα τμῆματα, τὰς λεγεῶν ας. ‘Εκάστη λεγεών περιελάμβανε 4.500 ἄνδρας, ἐκ τῶν δόποιων 300 ἡσαν ίππεῖς καὶ 1.200 ἐλαφρῶς ὠπλισμένοι.

Κατὰ τὴν μάχην οἱ βαρέως ὠπλισμένοι στρατιώται ἦσαν παρατεταγμένοι εἰς τρεῖς γραμμάς. Κάθε γραμμὴ ἥτο διηρημένη εἰς μικρότερα τμῆματα, ἀπὸ 120 ἄνδρας.

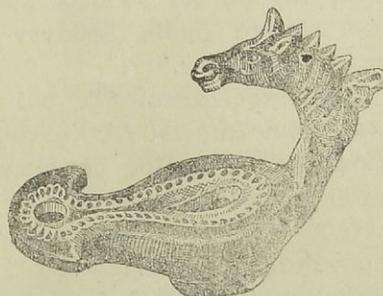
‘Η πρώτη γραμμὴ ἦ τὸ μέτωπον ἀπετελεῖτο ἀπὸ νέους καὶ ρωμαλέους στρατιώτας, ἐνῷ οἱ μεγαλύτεροι εἰς τὴν ἡλικίαν κατελάμβανον τὰς δύο δόπισθίας γραμμάς. ‘Εὰν ἐνὸς τμῆματος εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν ἐφονεύοντο οἱ στρατιώται

καὶ ἐσχηματίζετο κενόν, τότε οἱ στρατιῶται, οἱ δποῖοι εύρισκοντο εἰς τὴν δπισθίαν γραμμήν, ἔτρεχον καὶ συνεπλήρωνον τὸ χάσμα. Αὐτὸς ἦτο δ λόγος, διὰ τὸν δποῖον ἡ κάθε παράταξις ἥτο διηρημένη εἰς τμήματα μικρότερα. Εἰς αὐτὴν τὴν παράταξιν οἱ Ρωμαῖοι ὥφειλον τὰς ἐπιτυχίας των. Κατὰ τοὺς Καρχηδονιακούς πολέμους οἱ Ρωμαῖοι ἔκαμαν καὶ ἄλλας τροποποιήσεις εἰς τὴν πολεμικήν των παράταξιν, ἡ δποία τοιουτορόπως κατέστη τεῖχος ἀδιαπέραστον.

Κανεὶς ἄλλος ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους στρατιώτας δὲν εἶχε τὴν πειθαρχίαν, τὴν δποίαν εἶχεν διηρημένη οἱ Ρωμαῖοι στρατιώτης. Διηγοῦνται, δτι πατήρ στρατηγὸς διέταξε νὰ φονευθῇ διείσδυτος του ἐνώπιον τῶν ἄλλων στρατιωτῶν, διότι παρέβη διαταγὴν καὶ ἐπολέμησε μόνος ἐναντίον ἔχθροῦ, τὸν δποῖον ἐφόνευσεν.

Τοιαύτη ἦτο ἡ ἀνατροφή, τὴν δποίαν ἐλάμβανεν διηρημένη οἱ Ρωμαῖοι ὡς πολίτης καὶ ὡς στρατιώτης. Ἐὰν ἡμπορούσαμεν νὰ ἐρωτήσωμεν ἔνα Ρωμαῖον πολίτην, ποῖοι εἶναι οἱ ἀνώτεροι σκοποί, τοὺς δποίους ἔχει νὰ ἐκπληρώσῃ εἰς τὴν ζωήν του, θὰ μᾶς ὀμήλει μὲ τὰ ἵδια λόγια, τὰ δποῖα ἀναγινώσκομεν ἐπάνω εἰς ἐν μνημεῖον κάποιου ἀγνώστου παλικαριοῦ τῆς Ρώμης:

« Ἡγάπησα τὸν φίλον μου, ἐτήρησα τὴν πίστιν μου καὶ ἐξετέλεσα πιστῶς τὰ καθήκοντά μου ».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'

Η ΡΩΜΗ

ΣΥΝΤΑΡΑΣΣΕΤΑΙ ΑΠΟ ΕΜΦΥΛΙΟΥΣ ΠΟΛΕΜΟΥΣ. ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΡΩΜΑΪΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

93. Η ΡΩΜΗ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 2ον π.Χ. ΑΙΩΝΑ

Οἱ Ρωμαῖοι, ὅστερον ἀπὸ τοὺς νικηφόρους πολέμους, τοὺς δόπιοὺς ἔκαμαν, ἔγιναν κύριοι ἐνὸς κράτους μεγάλου. Τοῦτο περιελάμβανε τὰς νήσους Σικελίαν, Σαρδηνίαν καὶ Κορσικήν, καθὼς καὶ ἄλλας χώρας, δπως τὴν Ἰσπανίαν, τὴν Ἀφρικήν, τὴν Μακεδονίαν, τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Αἱ χῶραι αὗται ἦσαν τμῆματα τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους καὶ ἐλέγοντο ἐπαρχίαι. Ἀλλὰ καὶ ἄλλα κράτη γύρω ἀπὸ τὴν Μεσόγειον θάλασσαν, δσα διετηροῦντο ἀκόμη τότε, ἦσαν καὶ αὐτὰ ὑποτελῆ εἰς τὸ ἴσχυρὸν κράτος τῶν Ρωμαίων. Τοιουτοτρόπως ἡ Ρώμη ἔγινε τότε ἡ ἴσχυρά καὶ ἐνδιοῖς πρωτεύουσα ὅλων ἐκείνων τῶν μερῶν, εἰς τὰ δόποια ἐφθανεν ἡ κυριαρχία τοῦ τεραστίου κράτους τῶν Ρωμαίων.

Ἡ ρωμαϊκὴ σύγκλητος ἀπεφάσιζε διὰ τὴν τύχην τῶν λαῶν, οἱ δόποιοι κατώκουν ἀπὸ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὥκεανοῦ μέχρι τοῦ ποταμοῦ Εύφρατου. Ρωμαῖοι δὲ διοικηταὶ ἐκυβέρνων ὡς ἀντιπρόσωποι τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους εἰς τὰς ἐπαρχίας των. Οἱ πρέσβεις, τοὺς δόποιους ἔστελλεν ἡ Ρώμη, ἔγινοντο παντοῦ δεκτοὶ μὲν μεγάλας τιμάς. Ἐκεῖνος δέ, ὁ δόποιος ἐφερε τὸ ὄνομα τοῦ Ρωμαίου πολίτου, εἶχε περισσότερα δικαιώματα ἀπὸ τοὺς πολίτας τῶν λαῶν τῶν ὑποτεταγμένων εἰς τὸ ρωμαϊκὸν κράτος.

94. ΠΛΟΥΣΙΟΙ ΚΑΙ ΠΕΝΗΤΕΣ ΡΩΜΑΙΟΙ

Αἱ μεγάλαι ὅμως κατακτήσεις τῶν Ρωμαίων ἥλλαξαν πολὺ τὴν κοινωνικὴν ζωὴν τῆς Ρώμης. Πολλοὶ ἀνθρωποι ἔγιναν πλούσιοι ἀπὸ τὰ λάφυρα, τὰ ὁποῖα ἐκέρδιζον κατὰ τοὺς πολέμους καὶ ἀπὸ τὸ ἐμπόριον, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀναπτυχθῆ σπουδαῖως εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν. Ρωμαῖοι στρατηγοὶ καὶ διοικηταὶ ἐπλούτισαν ἐπίσης πολὺ εἰς τὰς ρωμαϊκὰς ἐπαρχίας, δπου ἥσαν διωρισμένοι. "Αλλοι πάλιν πλούσιοι Ρωμαῖοι εἰσέπραττον μεγάλους φόρους ἀπὸ τὰς ἐπαρχίας. Ἐδεικνύοντο δὲ πολὺ σκληροὶ εἰς τοὺς ὑπηκόους, ὅταν δὲν ἐπλήρωνον τὸν ὀρισμένον δι' αὐτοὺς φόρον.

Οἱ πλούσιοι ὅμως αὐτοὶ Ρωμαῖοι δὲν ἔχρησιμοποίουν τὸν πλοῦτον τῶν διὰ τὸ κατόλιν τῆς πόλεως καὶ τὴν εὔτυχίαν ὅλων τῶν πολιτῶν, ὅπως ἐγίνετο εἰς παλαιοτέρους χρόνους εἰς τὴν Ρώμην καὶ τὴν Ἑλλάδα. Ἐνῷ ἄλλοτε οἱ Ρωμαῖοι εύγενεῖς ἦσαν, ὅπως ἐμάθομεν, διιγαρκεῖς καὶ ἔζων μὲ μεγάλην ἀπλότητα, τότε δὲ πολὺς πλοῦτος εἶχε κάμει αὐτοὺς πολὺ ἐγωιστὰς καὶ πλεονέκτας. Ἐπρόσεχον μόνον τὸ ἰδικόν των δικαιολογοῦσι, μέντος τῶν ἡγεμόνων τὰ κτήματα τῶν πιταχῶν γεωργῶν τῆς Ἰταλίας, οἱ δόποι οἵτινες πολλὰ χρέη, ἐπειδὴ ὑπηρέτουν ὡς στρατιώται εἰς τοὺς πολέμους ἐπὶ πολλὰ ἔτη. Εἰς τὰς τεραστίας ἐκτάσεις τῶν κτημάτων των, ἀντὶ νὰ καλλιεργοῦν τὸν σῖτον, ἔβοσκον πολυάριθμα πρόβατα. Εἶχον δὲ ἰδικούς τῶν δούλους, οἱ δόποι οἵτινες ἐπέβλεπον αὐτά.

Οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς πλουσίους αὐτοὺς ἀφήνον τὰ κτήματά των, διὰ νὰ τὰ ἐπιβλέπουν οἱ ἐπιστάται των, αὐτοὶ δὲ ἐπήγαινον εἰς τὴν Ρώμην καὶ ἔζων μὲ μεγάλην πολυτέλειαν πλησίον εἰς τοὺς συγκλητικούς, τοὺς τραπεζίτας καὶ τοὺς ἀλλούς πλουσίους ἐπιχειρηματίας.

"Ολοι αὐτοὶ ἀπετέλουν τὴν σπουδαιοτέραν τάξιν τῶν Ρωμαίων πολιτῶν. Κατώκουν εἰς τὸν Παλατῖνον λόφον, εἰς πολυτελεστάτας οἰκίας, αἱ δόποιαι ἥσαν στολισμέναι μὲ μαρμαρίνους κίονας, μωσαϊκά εἰς τὸ πάτωμα, ὥραίας κρήνας καὶ ἀγάλματα. Ἐφόρουν πολύτιμα φορέματα καὶ κοσμήματα καὶ

έξιδευον πολλά χρήματα διὰ τὰ ἀρώματα, τὰ δεῖπνα καὶ τὰς ψυχαγωγίας των. "Οταν δὲ περιεπάτουν εἰς τοὺς δρόμους, ἡκολουθοῦντο ἀπὸ πολλούς ἀνθρώπους πτωχούς, οἱ δποῖοι μὲ τὰς κολακείας των προσεπάθουν νὰ ἐπιτύχουν κάτι ἀπὸ αὐτούς.

'Εκτὸς δμως ἀπὸ τὴν τάξιν τῶν πλουσίων αὐτῶν Ρωμαίων πολιτῶν, ὑπῆρχε καὶ μία ἄλλη τάξις πολιτῶν εἰς τὴν Ρώμην. Οὗτοι ἡσαν στρατιῶται Ρωμαῖοι, οἱ δποῖοι ὑστερον ἀπὸ τοὺς νικηφόρους καὶ σκληροὺς πολέμους ἐπέστρεφον εἰς τὴν Ρώμην, ὅπου ἤλπιζον, ὅτι θὰ εὑρισκον ἥσυχον καὶ καλὴν ζωὴν. 'Ἐπίσης χωρικοί, οἱ δποῖοι ἐπώλησαν τὰ πράγματά των εἰς τοὺς πλουσίους γείτονάς των διὰ τὰ πολλά των χρέη, ἐπήγαινον καὶ αὐτοὶ εἰς τὰς πόλεις καὶ ίδιας εἰς τὴν Ρώμην, διὰ νὰ εὕρουν ἔκει ἐργασίαν ὡς ἐργάται. Οἱ πλούσιοι κτηματίαι, ὅπως ἐμάθομεν, ἔχρησιμοποίουν εἰς τὰς ἐργασίας των δούλους καὶ δι' αὐτὸν τὸν λόγον δὲν ὑπῆρχεν ἐργασία διὰ τοὺς χωρικούς αὐτούς Ρωμαίους πολίτας.

Οἱ ἀνθρωποι αὐτοὶ ἀπετέλουν τὴν τάξιν τῶν πτωχῶν πολιτῶν τῆς Ρώμης. Οὗτοι πολλὰς φορὰς ἔμενον χωρὶς ἐργασίαν. Περιεφέροντο δὲ εἰς στενὰς δόδοὺς καὶ ἔζων μέσα εἰς ἀνθυγειεινὰ ξύλινα παραπήγματα. Μὲ μεγάλην των λύπην ἔβλεπον τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα των νὰ φοροῦν πολὺ πτωχικὰ φορέματα καὶ νὰ τρέφωνται κακῶς.

Τὴν δυσαρέσκειάν των αὐτὴν ηὕξανον οἱ λόγοι τῶν ρητόρων, οἱ δποῖοι ὡμίλουν διὰ τὰς ἀσωτίας τῶν πλουσίων εἰς τὸ πλῆθος, τὸ δποῖον συνηθροίζετο γύρω των εἰς τὴν ἀγοράν.

95. ΟΙ ΔΟΥΛΟΙ

Εἰς τὴν Ρώμην ύπηρχον ἐπίσης τότε πολλοὶ δοῦλοι. Οὗτοι κατήγοντο ἀπὸ τὴν Ἀφρικήν, τὴν Συρίαν, ἀπὸ τὰς χώρας πρὸς βορρᾶν καὶ ἀπὸ τὴν Ἰσπανίαν. Πολλοὶ ἀπὸ αὐτούς ἡσαν αἷχμαλωτοι τῶν πολέμων. "Αλλοι δὲ εἶχον ἀγορασθῆ ἀπὸ πλουσίους Ρωμαίους εἰς ἀγοράς, ὅπου ἐπώλουν τότε δούλους. Κάθε

οίκογένεια πλουσίου Ρωμαίου εἶχε πολλούς δούλους, οἱ δποῖοι ἔκαμνον διαφόρους ἐργασίας. Ὅσαν δηλαδὴ θυρωροί, μάγειροι, ἀρτοποιοί, ὑπηρέται εἰς τὰ δωμάτια καὶ τὰ λουτρά. Ἀλλοι ὑπηρέτουν κατὰ τὴν ὥραν τοῦ φαγητοῦ καὶ ἄλλοι συνώδευον τοὺς κυρίους τῶν, ὅταν ἐξήρχοντο οὗτοι ἀπὸ τὴν οἰκίαν. Ὅπηροχον ἐπίσης ὑπηρέτριαι, αἱ δποῖαι ἔκλωθον ἢ ἔρραπτον. Ἀλλοι πάλιν ἀπὸ τοὺς δούλους ἔχρησιμοποιοῦντο δι' ἀνωτέρας ἐργασίας· δηλαδὴ εἰργάζοντο ὡς καταστιχογράφοι, ὡς βιβλιοθηκάριοι καὶ ὡς γραφεῖς. Ἐκτὸς δμως αὐτῶν ὑπῆρχον καὶ οἱ πολυάριθμοι ἐκεῖνοι δοῦλοι. οἱ δποῖοι ἔχρησιμοποιοῦντο ὡς ἐργάται εἰς τὰ ἐργοστάσια ἢ ὡς γεωργοὶ εἰς τὰ κτήματα τῶν πλουσίων ἢ ὡς ποιμένες τῶν προβάτων τῶν.

Ο κύριος ἤδυνατο νὰ πωλήσῃ τὸν δοῦλον του ἢ, ὅταν ἔκαμνε σφάλμα, νὰ τὸν κτυπήσῃ καὶ νὰ τὸν βασανίσῃ. Ἦδυνατο δμως νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν καὶ τὴν ἐλευθερίαν του. Ἔκεινος ἀπὸ τοὺς δούλους, δ ὁ δποῖος ἀπέκτα κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὴν ἐλευθερίαν του, ὧνομάζετο ἀπελεύθερος. Ὅπηροχον δὲ πολλοὶ ἀπελεύθεροι πολίται εἰς τὴν Ρώμην.

96. Ο ΠΟΡΚΙΟΣ ΚΑΤΩΝ

Μεταξὺ τῶν Ρωμαίων πλουσίων, περὶ τῶν δποίων ὡμιλήσαμεν. ὑπῆρχον καὶ μερικοὶ φρόνιμοι ἄνδρες, οἱ δποῖοι μὲ λύπην τῶν ἔβλεπον τὴν μεγάλην αὐτὴν ἀνισότητα τῶν πολιτῶν. Ἀντελαμβάνοντο, δτι δ ὑπερβολικὸς πλούτος τῶν πλουσίων καὶ ἡ δυστυχία τῶν πτωχῶν δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἔχουν καλάς συνεπίας διὰ τὴν πατρίδα. Ὁ σπουδαιότερος ἀπὸ δλους αὐτὸὺς τοὺς φρονίμους ἄνδρας ὑπῆρξεν δ πλούσιος Ρωμαῖος Πόρκιος Κάτων. Οὗτος κατήγετο ἀπὸ πολὺ πλουσίαν καὶ εὔγενη οἰκογένειαν καὶ ὑπῆρξε σπουδαιός στρατιωτικὸς καὶ ρήτωρ. Ἐμίσει πολὺ τὴν Καρχηδόνα καὶ εἶναι ἐκεῖνος, δ ὁ δποῖος ἐπανελάμβανε πάντοτε εἰς τοὺς λάγους του, δτι «ἡ Καρχηδὼν πρέπει νὰ καταστραφῇ». Σκοπὸν τῆς ζωῆς του ἔταξε νὰ ἐπαναφέρῃ τὰ ἀρχαῖα καὶ ἀπλᾶ ἥθη, μὲ τὰ δποῖα ἔζησαν οἱ παλαιότεροι Ρωμαῖοι καὶ δι' αὐτὸν εἶχον μεγαλουργήσει.

‘Ητο φοβερὸς ἔχθρὸς τοῦ πλούτου καὶ ἐπολέμει κάθε τάσιν δι’ ὄλικὴν ἀπόλαυσιν καὶ διασκέδασιν.’ Ὑγάπα πολὺ τὴν γεωργίαν καὶ ἐπρόσεχε πολὺ τὴν ρωμαϊκὴν νεολαίαν. ‘Ηθελεν οἱ νέοι νὰ λαμβάνουν μόρφωσιν καθαρῶς ρωμαϊκήν, διότι ἐνόμιζεν, δτὶ ἡ ἐλληνικὴ μόρφωσις ἔβλαπτε τὰ ρωμαϊκὰ ἥθη. ’Ενεδύετο μὲ πολλὴν ἀπλότητα καὶ εἰργάζετο δὲ ἴδιος μαζὶ μὲ τοὺς ἐργάτας του εἰς τὰ κτήματά του. ’Εδίδασκε μόνος τὰ τέκνα του καὶ δὲν ἐλάμβανεν, δπως ἄλλοι πλούσιοι Ρωμαῖοι, διδασκάλους δούλους ‘Ἐλληνας δι’ αὐτά.

Εἰς τὴν σύγκλητον ὡμίλει ἐναντίον τῶν ἀσωτιῶν, τὰς δποίας ἔκαμνον οἱ πλούσιοι, καὶ ἐναντίον τῆς κακῆς των ζωῆς. Δυστυχῶς ὅμως δλίγοι ἐπρόσεχον εἰς τοὺς λόγους τοῦ Κάτωνος. ‘Ολοι ἐθεώρουν αὐτὸν ὡς ὀπισθοδρομικόν.

97. ΟΙ ΓΡΑΚΧΟΙ ΚΑΙ Η ΚΟΡΝΗΛΙΑ

Δύο ἀδελφοὶ περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους φρονίμους πολιτας ἀντελήγθησαν τὸν κίνδυνον, τὸν δποῖον διέτρεχεν ἡ Ρώμη ἀπὸ τὴν ἀθλίαν κατάστασιν, εἰς τὴν δποίαν εύρισκοντο οἱ γεωργοὶ καὶ οἱ ἄλλοι πτωχοὶ πολῖται. Οὗτοι ἦσαν ὁ Τιβέριος καὶ ὁ Γάιος Γράκχος.

Οἱ δύο αὐτοὶ ἀδελφοὶ εἶχον μητέρα τὴν Κορνηλίαν, τὴν θυγατέρα τοῦ Σκιπίωνος ἐκείνου, δὲ δποῖος ἐνίκησε τὸν Ἀννίβαν. Εἰς τὴν μητέρα αὐτὴν ὥφειλον τὴν ἀρίστην ἀνατροφήν, μὲ τὴν δποίαν ἀνεδείχθησαν εἰς τὴν πολιτείαν μεγάλοι ἄνδρες.

‘Η Κορνηλία ἐδίδαξε τοὺς δύο υἱούς της τὰ καλύτερα πράγματα ἀπὸ τὴν παλαιὰν καὶ αὐστηρὰν ἐκείνην ἀνατροφὴν τῶν Ρωμαίων. ’Επίσης ἔδωσεν εἰς αὐτοὺς δὲ, τι ὠφέλιμον ὑπῆρχεν εἰς τὸν νέον πολιτισμόν, δὲ δποῖος εἶχεν ἔλθει ἀπὸ τὴν Ἐλλάδα. ‘Η ίδια ἦτο γυνὴ μὲ εὐγενῆ ψυχὴν καὶ πατριωτικὰς ιδέας. Τὰς ὠραίας της δὲ ίδέας ἐνέπνευσεν εἰς τοὺς υἱούς της καὶ συνήθισεν αὐτοὺς νὰ εἶναι εὐγενεῖς ἄνθρωποι καὶ νὰ ἀγαποῦν τὴν πατρίδα των περισσότερον ἀπὸ τὴν ζωῆν των. Τόση ἦτο ἡ ἀφοσίωσις τῆς μητρὸς Κορνηλίας εἰς τὰ τέκνα

της, ώστε μίαν φοράν, δταν μία φίλη της Ρωμαία πλουσία τὴν παρεκάλεσε νὰ δειχνεί εἰς αὐτὴν τὰ κοσμήματά της, ἡ Κορνηλία ἐκάλεσε τοὺς δύο υἱούς της καὶ εἶπεν εἰς τὴν φίλην της: « Ἰδού οἱ πολύτιμοι θησαυροί μουν ».

98. Ο ΤΙΒΕΡΙΟΣ ΓΡΑΚΧΟΣ

Ο μεγαλύτερος εἰς τὴν ἡλικίαν, δ Τιβέριος, πρῶτος ἔλαβε μέρος εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν τῆς χώρας. Οὗτος εἰς τὴν νεανικήν του ἡλικίαν ἦτο πολὺ ἥσυχος καὶ διστακτικός. Ὕμαπα πολὺ τὰ γράμματα καὶ ἐφαίνετο, δτι θὰ γίνη μᾶλλον ἀνθρώπος τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς σοφίας; « Οταν ὅμως ἡνδρώθη, δ ἥσυχος ἐκεῖνος νεανίας μετεβλήθη εἰς ἄνδρα δραστήριον καὶ ἀποφασιστικόν. Μεγάλην θλῖψιν ἡσθάνετο ἡ πατριωτικὴ ψυχὴ του, δταν ἔβλεπε τοὺς συμπατριώτας του νὰ δυστυχοῦν καὶ τὴν γεωργίαν τῆς πατρίδος του νὰ φθίνῃ δλίγον. Ὅγανάκτει δὲ πολύ, δταν ἔβλεπε νὰ ἐργάζωνται εἰς τὰς ἐκτεταμένας γαίας τῶν Ρωμαίων πλουσίων δομοῖς καὶ ὅχι Ρωμαῖοι γεωργοί, εἰς τοὺς δόποίους πραγματικῶς ἀνῆκεν ἡ γῆ. « Όλα αὐτὰ ἐκαμάν τὸν διστακτικὸν Τιβέριον νὰ ἀναμειχθῇ εἰς τὰ πολιτικὰ πράγματα, διὰ νὰ ὑποστηρίξῃ τοὺς δυστυχοῦντας γεωργούς συμπατριώτας του.

Μὲ μεγάλην εύγλωττίαν ὠμίλει εἰς τὸν λαὸν καὶ ἔλεγε: « Τὰ ἄγρια θηρία τῆς Ἰταλικῆς πατρίδος ἔχουν τὰς φωλεάς των, ὅπου μὲ ἥσυχαν ἀναπαύονται. Οἱ ἄνδρες ὅμως, οἱ δόποιοι διακινδυνεύουν τὴν ζωὴν των εἰς τὴν μάχην χάριν τῆς Ἰταλίας, δὲν ἔχουν τίποτε μέσα εἰς αὐτὴν ἰδικόν των, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἀέρα καὶ τὸ φῶς τοῦ ἥλιου. Χωρὶς κατοικίας καὶ χωρὶς ἴδιαιτεραν πατρίδα περιπλανῶνται μὲ τὰς συζύγους καὶ τὰ τέκνα των ἀπὸ τὸν ἔνα τόπον εἰς τὸν ἄλλον ».

Ο Τιβέριος μὲ τὴν ὑποστήριξιν τοῦ λαοῦ ἐξελέγη δῆμαρχος καὶ κατώρθωσε, παρὰ τὸν σφοδρὸν πόλεμον τῶν εὐγενῶν, νὰ ψηφισθῇ νόμος, δ ὁ δόποιος ἀπηγόρευσεν εἰς τοὺς 133 π.Χ. Ρωμαίους πολίτας νὰ ἔχουν περισσότερον ἀπὸ 1.000 στρέμματα γῆς. Ἐκεῖνος, δ ὁ δόποιος εἶχε περισσότερα, ἔπρεπε τὸ ἐπὶ πλέον νὰ τὸ ἀφήσῃ, διὰ νὰ μοιρασθῇ μεταξὺ τῶν πτω-

χῶν πολιτῶν. Μὲ τὸν νόμον αὐτὸν πολλαὶ χιλιάδες στρέμματα γῆς ἐδόθησαν εἰς τοὺς ἀπόρους πολίτας, οἱ δποῖοι ἔφυγον τότε ἀπὸ τὰς πόλεις καὶ ὕδρυσαν εἰς τὴν ὑπαιθρὸν χώραν νέα χωρία, δπου εἰργάζοντο εἰς τὰ κτήματά των.

“Οταν τὸ ἐπόμενον ἔτος ὁ λαὸς συνῆλθε, διὰ νὰ ἐκλέξῃ καὶ πάλιν τὸν Τιβέριον δῆμαρχον, μία ὁμάδας ἀπὸ συγκλητικούς, οἱ δποῖοι ἥσαν ὡπλισμένοι μὲ ρόπαλα, εἰσώρμησεν αἰφνιδίως εἰς τὸ συγκεντρωμένον πλῆθος καὶ ἔγινε συμπλοκή. Ἀποτέλεσμα αὐτῆς ἦτο νὰ φονευθῇ ὁ Τιβέριος. Τὸ πρῶτον ἀδελφικόν αἶμα εἶχε πλέον χυθῆ κατὰ τὴν πρώτην ἐκείνην σύγκρουσιν.

99. Ο ΓΑΪΟΣ ΓΡΑΚΧΟΣ

Δέκα ἔτη ὑστερον ἀπὸ τὸν φόνον τοῦ Τιβερίου, ὁ ἄγων διὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ νόμου, τὸν δποῖον ἔθεσεν ὁ Τιβέριος,
123 π.Χ. ἐπανελήφθη μὲ μεγάλην δραστηριότητα ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του Γαῖου. Οὗτος, δπως καὶ ὁ ἀδελφός του, ἦτο ἀνὴρ μὲ μεγάλον ἐνθουσιασμὸν καὶ ἡγάπα πολὺ τὴν πατρίδα του. Εἶχε μεγάλην ἴκανότητα καὶ ἦτο πολὺ ἐπιτήδειος διὰ τὰ πολιτικὰ πράγματα.

“Οταν ἔγινε δῆμαρχος, προσεπάθησε νὰ κάμῃ περισσότερα ἀπὸ δσα ἔκαμεν ὁ ἀδελφός του διὰ τὸ καλὸν τῶν γεωργῶν καὶ τοῦ πτωχοῦ λαοῦ. Δηλαδὴ εἰς τὰς ρωμαϊκὰς ἐπαρχίας ἥθελησε νὰ στείλῃ Ρωμαίους πολίτας, οἱ δποῖοι δὲν εἶχον ἐργασίαν, καὶ νὰ ἀνακουφίσῃ τὴν πόλιν ἀπὸ τὴν ἀνεργίαν. Ἐπίσης ἥθελησε νὰ ἔξασφαλίσῃ τὸν λαόν μὲ ἔνα νόμον, συμφώνως πρὸς τὸν δποῖον μεγάλαι ποσότητες σίτου θὰ ἥγοράζοντο ἀπὸ τὴν Σικελίαν, τὴν Ἀφρικὴν καὶ τὴν Αἴγυπτον. Ὁ σίτος οὗτος θὰ ἐπωλεῖτο εἰς εὐθηγήν τιμὴν μεταξὺ τῶν πτωχῶν πολιτῶν. Τὸ σπουδαιότερον δμως, τὸ δποῖον ἐπεχείρησε νὰ κάμῃ καὶ τὸ δποῖον δεικνύει τὸ θάρρος τοῦ Γαῖου, ἦτο δτὶ ἥθελησε νὰ καταρρίψῃ τὴν δύναμιν τῆς συγκλήτου.

“Ἐπὶ ἐν διάστημα δ Γάιος εἶχε τόσην δύναμιν, ὡστε ἐνομίζετο ώς ἡγεμῶν εἰς τὴν Ρώμην. Οἱ ἔχθροί του δμως κατώθωσαν νὰ τὸν διαβάλουν καὶ ἐπέτυχον νὰ μὴ ἐκλεγῆ καὶ πάλιν

δήμαρχος. "Υστερον ἀπό δὲ ὀλίγον χρόνον ἔγινε συμπλοκὴ μεταξὺ τῶν δύο κομμάτων. Κατὰ τὴν συμπλοκὴν αὐτὴν ἐφο- 121 π.Χ.
νεύθη δὲ Γάιος μαζὶ μὲν ἄλλους πολλούς φίλους του.

Μὲ τὸν θάνατον αὐτοῦ οἱ νόμοι τῶν Γράκχων ἔπαινον νὰ
ἔχουν δύναμιν. Ἡ τάξις τῶν πτωχῶν ἔμεινε πλέον ἀπροστά-
τευτος.

Οἱ Γράκχοι μετὰ τὸν θάνατόν των ἐτιμήθησαν ὑπὸ τοῦ λαοῦ ὡς μάρτυρες. Ὁ Πλούταρχος μᾶς λέγει, διὰ οἱ ἀνδριάντες τῶν ἐστήθησαν εἰς δημόσιον μέρος καὶ δὲ τόπος, δῆπον ἔπεσαν, ἐκηρούχθη Ἱερός. Ἐκεῖ τὸ πλῆθος προσέφερε τούς πρώτους καρπούς τῆς κάθε ἐποχῆς καὶ ἔκαμνε θυσίας, δῆπος καὶ εἰς τοὺς ναούς. Ἡ δὲ μήτηρ τῶν Κορνηλία, ἡ δόποια ἔζησεν ἀρκετὰ ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τῶν υἱῶν τῆς, λέγουν, διὰ διηγεῖτο τὰς πράξεις αὐτῶν, δῆπος τὰ κατορθώματα τῶν ἀρχαίων ἡρώων, χωρὶς νὰ κλαίῃ.

Ἡ κυβέρνησις τῶν Γράκχων ἔχει μεγάλην σημασίαν διὰ τὴν Ἰστορίαν τῆς Ρώμης, διότι μὲ τὴν πολιτικήν τῶν χάριν τῶν πτωχῶν, ἔγιναν αἴτιοι νὰ ἀρχίσῃ μία ἐπαναστατική κίνησις τοῦ λαοῦ πρὸς ἀπόκτησιν τῶν δικαιωμάτων του. Ἡ κίνησις αὕτη δὲν ἐτελείωσε, παρὰ μόνον ὅταν ἡ ρωμαϊκὴ δημοκρατία περιῆλθεν εἰς τὰς χεῖρας ἐνὸς ἀνδρὸς μὲ στρατιωτικὴν δύναμιν.

100. ΟΙ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΤΟΥ ΡΩΜΑΪΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Γαῖου Γράκχου διάφοροι ἀνδρες, διὰ νὰ ἔχουν τὸν λαὸν μὲ τὸ μέρος των, ὡργάνων διασκεδάσεις εἰς τὸ πεδίον τοῦ "Ἀρεως, δῆπον ἦτο δυνατόν δὲ καθεὶς νὰ λαμβάνῃ μέρος ἐλευθέρως. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἐθεράπευε τὴν κατάστασιν. Οἱ ἀνεργοὶ ἐξηκολούθουν νὰ μένουν χωρὶς ἐργασίαν. Ἐπειδὴ δὲ δὲν εἶχον καλυτέραν ἐνασχόλησιν, συνηθοίζοντο εἰς τὰς δδούς καὶ τὰ καπηλεῖα, δῆπον ἔπινον, ἔπαιζον διάφορα παιγνίδια καὶ ἐφίλονίκουν. Οἱ νέοι ἐλάμβανον μαζὶ των δμάδας ἀπὸ δύκνηρούς ἀνθρώπους, περιεφέροντο εἰς τὰς δδούς καὶ ἐλήστευον ἢ ἐπετίθεντο ἐναντίον σεβαστῶν

πολιτῶν... Ὄταν αἱ ἀρχαὶ ἐπεχείρουν νὰ ψηφίσουν νόμον, ὁ δόποιος θὰ περιώριζε τὴν ἀπρεπῆ συμπεριφοράν των πρὸς τοὺς πολίτας, οὗτοι εἰσώρμων εἰς τὴν συνέλευσιν μαζὶ μὲ δύμάδας ἀπὸ κακοποιούς καὶ ἔτρομοκράτουν τὸν λαόν. Τοιουτοτρόπως κανεὶς νόμος δὲν ἐψηφίζετο ἐναντίον τῶν.

Ο σεβασμὸς πρὸς τοὺς νόμους, ὁ δόποιος ἥτο παλαιότερον τὸ σπουδαιότερον πρᾶγμα εἰς τὴν κοινωνίαν τῆς Ρώμης, εἶχε τότε ἔξαφανισθῆ. Μία δὲ μόνη ἐλπὶς ὑπῆρχε διὰ τὴν διατήρησιν τῆς τάξεως εἰς τὴν κλυδωνιζομένην κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους Ρώμην. Αὕτη ἥτο ὁ στρατός της, ὁ δόποιος ἐστρατοπέδευσεν ἐκεῖ.

Ἄλλὰ δὲν ἥτο μόνον ἡ Ρώμη, ὅπου ἐκυριάρχει ἡ ἀταξία καὶ ἡ δυσαρέσκεια. Εἰς πολλὰς ἐπαρχίας τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους οἱ ἀνθρώποι ἐπιέζοντο πολὺ ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους διοικητάς, οἱ δόποιοι σκληρῶς ἐφορολόγουν αὐτούς. Εἰς τὴν θάλασσαν δὲν ὑπῆρχεν ἀσφάλεια. Οἱ δὲ ἔμποροι καὶ οἱ ταξιδιώται ὑπέφερον πολὺ ἀπὸ τοὺς πειρατάς. Μέσα εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐπίσης περιεπλανῶντο συμμορίαι ὠπλισμένων ἀνθρώπων, οἱ δόποιοι ἐλήγοντευον τοὺς γεωργούς καὶ ἐφόνευον ἐκείνους, ὅσοι ἀνθίσταντο.

Τὰς συμμορίας αὐτὰς ἀπετέλουν κυρίως διοῦλοι, οἱ δόποιοι, ἐπειδὴ δὲν ἡμέρουν νὰ ύποφέρουν τὴν σκληρότητα τῶν ἐπιστατῶν, ἔφευγον ἀπὸ τὰ κτήματα τῶν εὐγενῶν, ὅπου εἰργάζοντο, καὶ ἐλάμβανον μέρος εἰς τὰς λῃστρικὰς αὐτὰς συμμορίας.

101. ΟΙ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΤΟΥ ΡΩΜΑΪΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς ἐσωτερικούς κινδύνους, οἱ δόποιοι ἐτάρασσον τὴν ἡσυχίαν καὶ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ κράτους, ἄλλοι φοβερώτεροι κείνουντοι ἔξω ἀπὸ τὰ σύνορά του ἡπείλησαν αὐτό:

Εἰς τὴν Νουμιδίαν τῆς Ἀφρικῆς, τὸ σημερινὸν Ἀλγέριον, εἰς πριγκηψὶ διοικούρθας, ἐφόνευσε τὸν ἔξαδελφὸν του, τὸν δόποιον ἐπροστάτευον οἱ Ρωμαῖοι καὶ ἡθέλησε νὰ γίνῃ

αύτός βασιλεύς. Ἐναντίον τοῦ Ἰουγούρθα οἱ Ρωμαῖοι ἔκαμαν πόλεμον, δὸποιος διήρκεσεν δικτῶ περίπου ἔτη (112 - 105 π.Χ.).

Οἱ μεγαλύτερος ὅμως ἀπό δλους τοὺς κινδύνους, τοὺς δόποιους διέτρεξε τὸ Κράτος, ἥτο εἰς νέος φοβερὸς ἔχθρὸς ἀπὸ τὰ βόρεια σύνορα αὐτοῦ. Ἡσαν οἱ Κίμβροι καὶ οἱ Τεύτονες, γερμανικοὶ λαοὶ, οἱ δόποιοι, ἐνῷ ἀκόμη διήρκει δὸ πόλεμος ἐναντίον τοῦ Ἰουγούρθα, εἰσέβαλον εἰς τὴν ἐντὸς τῶν Ἀλπεων Γαλατίαν, ἥ δόποια ἥτο ρωμαϊκὴ ἀποικία.

Πέντε ρωμαϊκαὶ στρατιαί, αἱ δόποιαι ἐστάλησαν ἐναντίον των, ἐνικήθησαν ἥ μία κατόπιν τῆς ἄλλης. Εἰς μίαν μάλιστα μάχην αἱ ρωμαϊκαὶ λεγεώνες ἔπαθον μεγάλην καταστροφήν, ἥ δόποια μόνον μὲ τὴν φοβερὰν ἥτταν εἰς τὰς Κάννας εἶναι δυνατὸν νὰ παραβληθῇ.

Οἱ κινδυνος, δὸ δόποιος ἥπειλει τὸ ρωμαϊκὸν κράτος, ἥτο μέγας. Ποῖος θὰ ἥτο δὸ ἄξιος στρατηγός, δὸ δόποιος θὰ ἥδυνατο τότε νὰ σώσῃ αὐτό;

102. Ο ΓΑΪΟΣ ΜΑΡΙΟΣ

Ἡ Ρώμη δοφείλει τὴν σωτηρίαν τῆς κατὰ τὴν κρίσιμον ἐκείνην ἐποχὴν εἰς ἔνα σπουδαῖον ἄνδρα, τὸν Γάϊον Μάριον. Οὗτος ἥτο υἱὸς ἐνὸς πτωχοῦ γεωργοῦ καὶ ὑπῆρξε γενναῖος στρατιώτης εἰς τοὺς πολέμους. Δὲν εἶχε μεγάλην μόρφωσιν, ἀλλ’ ἥτο τίμιος καὶ κανεὶς δὲν κατώρθωσε νὰ δωριδοκήσῃ αὐτόν, δπως ἄλλους. Εἶχε μεγάλην ίκανότητα καὶ ἥτο πολὺ φιλόδοξος.

Ἀπὸ τὸν Πλούταρχον μανθάνομεν, δτι μίαν φοράν, ἐνῷ ἥτο μικρὸς ἀκόμα, καθὼς ἐκοιμᾶτο κάτω ἀπὸ ἐν δένδρον, ἔπεισεν ἐπάνω του μία φωλεὰ ἀετοῦ, ἥ δόποια περιεῖχεν ἐπτὰ νεοσσούς. Οἱ μάντεις τότε ἐπροφήτευσαν, δτι ἐπτὰ φοράς δ νέος θὰ ἐγίνετο ὄπατος. Πράγματι δ Μάριος μὲ τὴν μεγάλην του στρατιωτικὴν ἰδιοφυῖαν πολὺ ταχέως ἀνεδείχθη σπουδαῖος στρατηγός καὶ ἐξελέγη πολλὰς φοράς ὄπατος.

Οἱ Μάριος κατ’ ἀπαίτησιν τοῦ λαοῦ ἐστάλη ὡς στρατηγὸς τοῦ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ, δὸ δόποιος ἐπολέμει τὸν Ἰουγούρθαν.

Ἐνῷ δὲ ἄλλοι στρατηγοί, οἱ δποῖοι εἶχον σταλῇ προηγουμένως, διεφθείροντο ἀπὸ τὸν Ἰουγούρθαν μὲ χρήματα καὶ ὁ πόλεμος παρετείνετο ἐκεῖ ἐπὶ ἔτη, ὁ Μάριος, μόλις
105 π.Χ. ἀνέλαβε τὴν στρατηγίαν, κατενίκησε τὸν Ἰουγούρθαν, συνέλαβεν αὐτὸν αἰχμάλωτον καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ρώμην, διοπορεψῆς μεγαλοπρεπῆ θρίαμβον.

Ο Μάριος εἶχε διοργανώσει σῶμα μισθοφόρων στρατιωτῶν, οἱ δποῖοι ἦσαν ἀριστα ἐξησκημένοι εἰς τὴν πολεμικὴν τέχνην. Μὲ τὸν στρατὸν αὐτὸν ἐστάλη νὰ ἀποκρούσῃ τοὺς φοβεροὺς ἔχθρούς, τοὺς Κίμβρους καὶ τοὺς Τεύτονας, οἱ δποῖοι ἡπείλουν νὰ εἰσέλθουν εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ο Μάριος μὲ τὸν ἡσκημένον του στρατὸν κατώρθωσε νὰ νικήσῃ εἰς δύο σπουδαίας μάχας τὸν ἔχθρόν, εἰς τὴν μίσαν (102 π.Χ.) τοὺς Τεύτονας καὶ εἰς τὴν ἄλλην (101 π.Χ.) τοὺς Κίμβρους.

Τὰ δύο αὐτὰ βαρβαρικὰ φῦλα, τὰ δποῖα ἄλλοτε τόσον ἡπείλησαν τὸ ρωμαϊκὸν κράτος, κατεστράφησαν. Πολλοὶ αἰχμάλωτοι τοῦ πολέμου ἐπωλήθησαν ώς δοιδοί. Πολλαὶ δὲ γυναῖκες αὐτῶν, διὰ νὰ ἀποφύγουν τὴν δουλείαν, ηύτοκτόνησαν. Ἀπὸ τότε ἐπέρασαν πεντακόσια ἔτη, κατὰ τὰ δποῖα δὲν ἐπάτησαν τὴν Ἰταλίαν ἔχθροι ἐπιδρομεῖς. Ο Μάριος λοιπὸν προσέφερε μεγάλην ὑπηρεσίαν εἰς τὴν πατρίδα του, δσην δλίγοι ἄλλοτε στρατηγοί εἶχον προσφέρει.

103. ΜΑΡΙΟΣ ΚΑΙ ΛΕΥΚΙΟΣ ΣΥΛΛΑΣ

Ο Μάριος ὕστερον ἀπὸ τὰς ἐνδόξους του νίκας ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ρώμην μὲ πρωτοφανῆ θρίαμβον. Οἱ Ρωμαῖοι πολῖται ἔχαιρέτησαν αὐτὸν ώς δεύτερον Κάμιλον. Μὲ τὰς λόγχας τῶν στρατιωτῶν του ἥδυνατο τότε ὁ Μάριος νὰ ἀνακηρύξῃ τὸν ἑαυτόν του βασιλέα· ἀλλ' ἔμεινε πιστὸς εἰς τὸ πολίτευμα τῆς χώρας του. Οἱ πολῖται ἀνεκήρυξαν αὐτὸν δι' ἐκτην τότε φορὰν ὑπατον.

Ο Μάριος κατὰ τοὺς εἰρηνικοὺς χρόνους τῆς Ρώμης εἰσῆλθεν εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν καὶ ἔγινεν ἀρχηγὸς τοῦ δημοκρατικοῦ κόρματος. Ἀπέκτησεν δμως ἔνα σπουδαῖον πολιτι-

κὸν ἀντίπαλον, τὸν Λεύκιον Σύλλαν, δὲ δόποῖος ἦτο ἀρχηγὸς τῶν ἀριστοκρατικῶν.

Ο Σύλλας κατήγετο ἀπὸ παλαιὰν ἀριστοκρατικὴν οἰκογένειαν, ἀλλ᾽ ὅχι καὶ πλουσίαν. Εἶναι γνωστὸν δέ, ὅτι νέος ἦτο πολὺ πτωχὸς καὶ ἐκάθητο εἰς μίαν πολὺ πτωχικὴν οἰκίαν, ἡ δόποια δὲν ἦτο ἰδική του. Εἶχε λάβει δμως μεγάλην μόρφωσιν. Ἡγάπα πολὺ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ τὴν ἑλληνικὴν τέχνην, ἀνήκε δὲ εἰς τοὺς ἐπικουρείους φιλοσόφους. Ἡτο τολμηρὸς καὶ ἀποφασιστικός, ἀλλὰ προσεκτικός καὶ πολὺ συνετός. Εἶχε μεγάλα πολιτικὰ προτερήματα καὶ ἐγνώριζε καλὰ τοὺς ἀνθρώπους. Ἡτο δηλαδὴ πολιτικὸς πολὺ ἵκανός, δσον δὲν ἦτο δ Μάριος. Οἱ δύο αὐτοὶ ἀντίπαλοι ὥμοιαζον μόνον ὡς πρὸς τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν στρατηγικὴν τοῦ πολέμου. Μέσα δμως εἰς τὰς φλέβας τοῦ Σύλλα τέτρεχεν αἷμα ἀγρίας σκληρότητος καὶ δεισιδαιμονίας. Ἡμποροῦσε χάριν ἀστεῖσμοῦ νὰ διατάξῃ τὸν θάνατον ἐνὸς ἀνθρώπου. Ἐχελεύαζε δὲ τοὺς παλαιοὺς θεοὺς τῆς Ρώμης καὶ ὠνόμαζε τὸν ἑαυτόν του φίλον καὶ εύνοούμενον τῆς Ἀφροδίτης. Εἶχε μεγάλην πίστιν εἰς τὴν τύχην του, ἡ δόποια πραγματικῶς δὲν ἄφησεν αὐτὸν ποτέ.

Ο Σύλλας διεκρίθη κατὰ τὸν πόλεμον ἐναντίον τοῦ Ἰουγούρθα, ὅτε ὑπηρέτησεν ὡς ταμίας τοῦ Μαρίου. Ἀνεδείχθη δὲ κατὰ τὸν πόλεμον αὐτόν, διότι κατώρθωσε τότε μὲ δολιότητα νὰ συλλάβῃ αἰχμάλωτον τὸν Ἰδιον τὸν Ἰουγούρθαν. Εἰς τὸν πόλεμον ἐπίσης κατὰ τῶν Κίμβρων δ Σύλλας ἔλαβε μέρος. Τότε δ Μάριος ἀντελήφθη τὴν στρατηγικὴν ἰδιοφυῖαν αὐτοῦ.

104. Ο ΣΥΜΜΑΧΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ. Ο ΣΥΛΛΑΣ ΥΠΑΤΟΣ

Ἐκεῖνο δμως, τὸ δόποιον ἀνέδειξε πολὺ τὸν Σύλλαν, ἦτο δ πόλεμος, δ δόποιος ἐξερράγη τότε εἰς τὴν Ἰταλίαν μεταξὺ τῶν συμμάχων λαῶν τῆς Ρώμης. Ο πόλεμος 91-88 π.Χ. αὐτὸς ἔγινε, διότι ἡ Ρωμαϊκὴ σύγκλητος ἀπέφευγε νὰ δῶσῃ δικαιώματα Ρωμαίου πολίτου εἰς τοὺς ἄλλους λαοὺς τῆς Ἰταλίας. Οὗτοι ἦσαν οἱ πολυπληθέστεροι καὶ οἱ γενναιότεροι στρατιῶται κατὰ τοὺς πολέμους. Ἀφοῦ δὲ ἐλάμβα-

νον μέρος εἰς δλους τοὺς κινδύνους διὰ τὴν ὑπεράσπισιν τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους, διατί καὶ αὐτοὶ νὰ μὴ ἔχουν ἵσα δικαιώματα, δπως καὶ οἱ ἄλλοι; Ἐξήτησαν λοιπὸν ἴσοτητα ἀπέναντι τῶν γόμων, καὶ δικαιωμα περιουσίας. Ἐπίσης ἐξήτησαν νὰ λαμβάνουν καὶ αὐτοὶ μέρος εἰς τὸ ἐμπόριον, δπως καὶ οἱ ἄλλοι Ρωμαῖοι πολίται. Διὰ τὸ δικαιωμα τῆς ψήφου, νὰ ἔρχωνται δηλαδὴ εἰς τὴν Ρώμην καὶ νὰ ψηφίζουν δπως καὶ οἱ ἄλλοι πολίται, δὲν ἐνδιεφέροντο πολύ.

“Οταν εἶδον, δτι οὔτε τὸ δημοκρατικὸν κόμμα οὔτε τὸ ἀριστοκρατικὸν ἥθελε νὰ κάμη τὴν παραχώρησιν αὐτὴν τῶν δικαιωμάτων, ἐπανεστάτησαν καὶ ἐξέλεξαν ἴδικήν των κυβέρνησιν. Ὁ σκοπός των ἦτο νὰ κάμουν ἐν νέον κράτος, τὸ δποῖον νὰ περιλαμβάνῃ δλόκληρον τὴν Ἰταλίαν, καὶ νὰ καταστρέψουν τὴν Ρώμην. Ὡς νέαν των πρωτεύουσαν ἐξέλεξαν μίαν πόλιν εἰς τὸ κέντρον τῶν Ἀπεννίνων, τὴν δποίαν ὠνόμασαν Ἰταλικήν.

‘Ο πόλεμος αὐτὸς ὑπῆρξε πολὺ σκληρός, διότι αἱ ρωμαϊκαὶ λεγεῶνες ἔπρεπε νὰ πολεμήσουν ἐναντίον ρωμαλέων δρεινῶν λαῶν τῶν Ἀπεννίνων, οἱ δποῖοι εἶχον μάθει νὰ πολεμοῦν ἄλλοτε μὲ ἀρχηγοὺς δπως δ Σκιπίων καὶ δ Μάριος. Ὁ πόλεμος ἐτελείωσεν ἀφοῦ ἡ Ρώμη ὑπεσχέθη νὰ δώσῃ ἵσα πολιτικὰ δικαιωματα εἰς δλους τοὺς ἐλευθέρους πολίτας τῆς Ἰταλίας.

Τοῦτο ἔχει πολὺ μεγάλην ἱστορικὴν σημασίαν, διότι οὕτως ἡ Ρώμη ἤναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν παλαιάν της πολιτικήν δηλαδὴ νὰ κάμνῃ, δπως ἐμάθομεν, Ρωμαίους πολίτας τοὺς λαοὺς ἐκείνους, τοὺς δποίους κατέκτα.

Εἰς τὸν συμμαχικὸν ἐκεῖνον πόλεμον πολλοὶ στρατηγοὶ ἔλαβον μέρος καὶ μεταξὺ αὐτῶν δ Ἰδιος ὁ Μάριος. “Ολους ὑπερτέρησε τότε δ Σύλλας, δ δποῖος μάλιστα ἐστεφανώθη ἀπὸ τὸν στρατόν του. Ἡ ἀμοιβὴ του ἐκ μέρους τῆς πολιτείας ἦτο νὰ ἐκλεγῇ ὕπατος (88 π.Χ.).

105. ΤΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ. Ο ΜΙΘΡΑΔΑΤΗΣ

Ἐνῷ ἀκόμη ἐξηκολούθει δ συμμαχικὸς πόλεμος εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἐν νέον κράτος εἰς τὰς ἀκτὰς τοῦ Εύξείνου Πόντου

ἀπέκτα μεγάλην δύναμιν καὶ ἡπείλει τὰς ρωμαϊκὰς ἐπαρχίας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Βασιλεὺς τοῦ κράτους αὐτοῦ τοῦ Πόντου ἦτο τότε δ. Μιθραδάτης σπουδαῖος καὶ ἴκανὸς ἡγεμών. "Ελεγεν, δτι κατήγετο ἀπὸ τὸν Κῦρον καὶ τὸν Δαρεῖον. Ἐγνώριζεν εἴκοσι δύο γλώσσας, ἥτο δὲ πολὺ φιλόδοξος. "Ηθελε νὰ γίνῃ βασιλεὺς δλοκλήρου τῆς Ἀσίας καὶ νὰ ἰδρύσῃ κράτος Ἰσχυρόν, τὸ δποῖον θὰ ἀνθίστατο κατὰ τῆς Ρώμης.

"Ο Μιθραδάτης μὲ Ἰσχυρόν στρατὸν ἀπὸ τὰ ἄγρια δρεινὰ μέρη τοῦ Πόντου καὶ μὲ τοὺς καλυτέρους Ἑλληνας μισθοφόρους ἀρχηγούς του εἰσέβαλεν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Οἱ 84 π.Χ. κάτοικοι, ἔξηντλημένοι ἀπὸ τὴν σκληρὰν διοίκησιν τῶν Ρωμαίων, ἐδέχθησαν αὐτὸν μὲ χαράν. Ἐκεῖ κατὰ διαταγὴν του εἰς μίαν μόνην ἡμέραν ἐφονεύθησαν 80.000 Ρωμαῖοι. Κατόπιν ἐπέρασε τὸν Ἑλλήσποντον, διέτρεξε τὴν Θράκην καὶ τὴν Μακεδονίαν καὶ ἔφθασε θριαμβευτικῶς εἰς τὴν Ἑλλάδα.

"Η Ρώμη τότε ἐκινδύνευσε νὰ χάσῃ δλας τὰς ἀνατολικὰς τῆς ἐπαρχίας. Τὴν κατάστασιν δμως ἔσωσεν δ. Σύλλας, εἰς τὸν δποῖον ἡ σύγκλητος ἀνέθεσεν τὴν ἀρχὴν τοῦ στρατοῦ κατὰ τοῦ Μιθραδάτου.

106. Ο ΕΜΦΥΛΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΡΩΜΗΝ. ΑΙ ΠΡΟΓΡΑΦΑΙ

"Η ἐκλογὴ τοῦ Σύλλας ὡς στρατηγοῦ δυστηρέστησε τοὺς δημοκρατικούς, οἱ δποῖοι ἐζήτησαν νὰ διορισθῇ ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ δ. Μάριος ἀντὶ τοῦ Σύλλα. Ὁ Σύλλας τότε ἡθέλησε μὲ τρόπον δραστήριον καὶ μὲ βίαν νὰ καταπνίξῃ τὴν ἀξιωσιν αὐτὴν τοῦ δημοκρατικοῦ κόρματος.

"Ἐπορεύθη λοιπὸν μὲ τὰς λεγεῶνας του ἐναντίον τῆς Ρώμης καὶ ἔγινε κύριος τῆς καταστάσεως μὲ τὴν δύναμιν τῶν δπλων του. Κατόπιν ἔκαμε προγραφὰς τοῦ Μαρίου καὶ τῶν φίλων του. Δηλαδὴ διέταξε νὰ φονεύεται ἐκεῖνος, τοῦ δποῖου τὸ δνομα εἶχεν ἀναγραφῆ εἰς τοὺς καταλόγους, οἱ δποῖοι ἐλέγοντο προγραφικοὶ κατάλογοι. Οὗτοι εἶχον τὰ δνόματα δλων τῶν σπουδαιοτέρων ἀντιπάλων του. Διὰ νὰ

μὴ διαφύγῃ δὲ κανεὶς τὸν θάνατον, ὥρίζετο ἀμοιβὴ δι' ἐκεῖνον, δ ὁποῖος ἐφόνευε προγεγραμμένον πολίτην.

Ο Μάριος ἐπεχείρησε νὰ κρυψῇ καὶ νὰ σωθῇ εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ἀλλ’ ἀνεκαλύφθη ἀπὸ ἵππεῖς εἰς ἓν παράλιον μέρος τῆς Ἰταλίας καὶ ὠδηγήθη εἰς πλησίον χωρίου. Οἱ προύχοντες τοῦ χωρίου ἀπεφάσισαν νὰ θανατώσουν αὐτὸν καὶ τὸν παρέδωσαν εἰς ἔνα Κιμβρὸν δοῦλον, διὰ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἀπόφασίν των. Ἀλλ’ ὁ δοῦλος ἐτρόμαξεν ἀπὸ τὴν λάμψιν τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ Μαρίου, δ ὁποῖος τὸν ἡρώτησε μὲ ἵσχυρὸν τόνον φωνῆς: «Ἀνθρωπε, τὸν Μάριον θέλεις νὰ φονεύσῃς;» Ο Μάριος ἀφέθη ἐλεύθερος, οἱ δὲ προύχοντες ἤλλαξαν γνώμην καὶ μὲ τιμάς συνώδευσαν τὸν Μάριον μέχρι τῆς παραλίας. Μὲ ἓν δὲ πλοῖον ἀπεβίβασθη εἰς τὴν Ἀφρικήν καὶ ἐστάθμευσεν εἰς τὴν παλαιὰν Καρχηδόνα. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ δὲν ἔμεινεν ἥσυχος. Ἀπεσταλμένος τοῦ διοικητοῦ ἀνεκοίνωσεν εἰς αὐτὸν, διὰ τοῦ ἀπεσταλμένου: «Ἐίπε εἰς τὸν κύριόν σου, διὰ εἰδες τὸν Μάριον νὰ κάθηται εἰς τὰ ἐρείπια τῆς Καρχηδόνος». Τῆς πόλεως δηλαδὴ ἐκείνης, τὴν ὁποίαν οἱ Ρωμαῖοι εἶχον καταστρέψει μὲ τὴν δύναμιν των.

Η πρᾶξις τοῦ Σύλλα, νὰ μὴ ἀναγνωρίσῃ τὴν ἀξίωσιν τοῦ δημοκρατικοῦ κόμματος καὶ νὰ γίνῃ διὰ τῆς βίας κύριος τῆς καταστάσεως, ἦτο πραγματικῶς τὸ πρῶτον θανατηφόρον πλῆγμα κατὰ τῆς ρωμαϊκῆς δημοκρατίας.

107. Ο ΣΥΛΛΑΣ ΕΚΣΤΡΑΤΕΥΕΙ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΟΥ ΜΙΘΡΑΔΑΤΟΥ

Ο Σύλλας, ἀφοῦ ἐτακτοποίησεν, δπως αὐτὸς ἥθελε, τὰ πράγματα εἰς τὴν Ρώμην, ἔξεστράτευσεν ἐναντίον τοῦ ἔχθροῦ τῆς Ρώμης Μιθραδάτου. «Αν καὶ δὲν εἶχε πολὺν στρατόν, δπως ἐκείνος, ἐν τούτοις ἐνίκησεν αὐτὸν εἰς πολλὰς μάχας.

Εἰς μίαν μάλιστα μάχην, εἰς τὴν ἴστορικὴν πεδιάδα τῆς Χαιρωνείας, δ στρατὸς τοῦ Σύλλα αἐνίκησε τὸν μιθραδατικὸν στρατόν, δ ὁποῖος ἦτο κατὰ πέντε φοράς πολυπληθέστερος. Ο Σύλλας κατόπιν ἔγινε κύριος τῶν Ἀθηνῶν. Ἀφοῦ δὲ ἔμει-

νεν δλίγον εἰς τὴν Ἑλλάδα, διὰ νὰ θεραπευθῇ εἰς τὰ θερμά λουτρά τῆς Αἰδηψοῦ, μετέφερε τὸν πόλεμον εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Ἐκεῖ ἐξηγάκασε τὸν Μιθραδάτην νὰ ἀφήσῃ ὅλας τὰς χώρας, τὰς δποίας εἶχε καταλάβει, νὰ παραδώσῃ τὰ πλοῖα του καὶ νὰ πληρώσῃ μεγάλην πολεμικήν ἀποζημίωσιν.

Αἱ νῖκαι τοῦ Σύλλα έναντίον τοῦ Μιθραδάτου ἔχουν μεγάλην σπουδαιότητα, διότι ἐξησφάλισαν τὴν κυριαρχίαν τῆς Ρώμης εἰς τὰς ἀνατολικάς της κτήσεις διὰ πολλὰ ἔτη. Ὁπως δὲ ἄλλοτε δ Μάριος ἀπέκρουσε τὸν τρομερὸν κίνδυνον, δ δποίος ἥρχετο ἀπό βορρᾶ, τοιουτοτρόπως καὶ δ Σύλλας ἐξησφάλισε τότε τὴν ρωμαϊκὴν κυριαρχίαν εἰς τὴν Ἀνατολήν.

108. ΝΕΟΣ ΕΜΦΥΛΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ. Ο ΣΥΛΛΑΣ ΓΙΝΕΤΑΙ ΔΙΚΤΑΤΩΡ

Καθ' ὃν χρόνον δ Σύλλας ἀπουσίαζεν ἀπό τὴν Ρώμην, τὸ κόμμα τοῦ Μαρίου ἀπέκτησε καὶ πάλιν δύναμιν. Ὁ Μάριος μαζὶ μὲ ἄλλους δημοκρατικούς ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ρώμην, δπου σκληρῶς ἔξεδικήθη τοὺς ἀντιπάλους του συγκλητικούς. Αἱ προγραφαί, τὰς δποίας ἔκαμεν, ἐστοίχισαν τὴν ζωὴν πολλῶν χιλιάδων ἀριστοκρατικῶν. Δι' ἐβδόμην φορὰν δ Μάριος ἔξελέγη ὑπατος, ἀλλὰ δὲν ἔζησε πολύ. Ὁλίγον χρόνον μετὰ τὴν ἐκλογήν του ἀπέθανε (82 π. Χ.).

‘Ο Σύλλας, δταν ἔμαθεν αὐτά, τὰ δποῖα εἶχον συμβῇ εἰς τὴν Ρώμην, ἔσπευσε νὰ ἐπιστρέψῃ μετὰ τοῦ νικηφόρου στρατοῦ του εἰς τὴν Ἰταλίαν. “Υστερον ἀπό δύο ἔτη σκληροῦ ἐμφυλίου πολέμου, δ Σύλλας εἰσῆλθε νικητής εἰς τὴν Ρώμην, δπου ἐτιμώρησεν σκληρότατα τοὺς ἀντιπάλους του. Περισσότεροι ἀπό τέσσαρας χιλιάδας κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον καὶ αἱ περιουσίαι των ἐδημεύθησαν. Αἱ πόλεις καὶ τὰ χωρία 81 π.Χ. ἔκεινων, οἱ δποῖοι ἐλαβον μέρος εἰς τὸν πόλεμον ἔναντίον του, μαζὶ μὲ τὰ κτήματά των κατεστράφησαν ἢ ἐκάησαν κατὰ διαταγὴν του. ‘Ο ἴδιος δὲ ἀνεκήρυξε τὸν ἑαυτόν του δικτάτωρα.

‘Ο Σύλλας ἐτακτοποίησε τὰ πράγματα τῆς πολιτείας κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὡστε νὰ λάβῃ μεγάλην δύναμιν ἢ σύγκλητος.

Μετὰ τρία ἔτη κατέθεσε τὴν ἔξουσίαν καὶ ἐπῆγε νὰ ζήσῃ
ώς ἀπλοῦς Ἰδιώτης εἰς τὴν ἔπαυλίν του, παρὰ τὸν κόλπον τῆς
78 π.Χ. Νεαπόλεως. "Υστερὸν ἀπὸ δλίγους μῆνας ἀπέθανε,
δὲ νεκρὸς δὲ τοῦ σπουδαίου ἐκείνου ἀνδρὸς ἐκομίσθη
εἰς τὴν Ρώμην, δπου ἐτάφη μεγαλοπρεπῶς.

'Ἐπάνω εἰς τὸ μνῆμα του ἔχαράχθη τὸ ἔνῆς ἐπίγραμμα, τὸ
δποῖον, δπως μᾶς λέγει δὲ Πλούταρχος, συνέθεσεν δὲ ὕδιος :
« Δὲν ὑπάρχει κανεὶς φίλος μου, δὲ δποῖος μοῦ ἔκαμε χάρων, η
ἔχθρός μου, δὲ δποῖος μοῦ ἔκαμε κακόν, εἰς τὸν δποῖον νὰ μὴ ἀντα-
πέδωσα τοῦτο μὲ τὸν καλύτερον τρόπον ».

'Ο Σύλλας δὲν εἶχε καμμίαν φιλοδοξίαν. 'Ο κύριος
σκοπός του ήτο νὰ ἀνυψώσῃ τὴν δύναμιν τῆς συγκλήτου.
Διότι πάντοτε μὲ τὴν διοίκησιν τῆς συγκλήτου ή Ρώμη εἶχε
γίνει ισχυρὰ καὶ εύτυχής. Τοῦτο ἀπετέλει ἀντίθεσιν πρὸς τὴν
προσπάθειαν τῶν Γράκχων, νὰ θέσουν τὴν συνέλευσιν εἰς ἀνω-
τέραν μοῖραν ἀπὸ τὴν σύγκλητον. 'Η προσπάθεια ἐκείνη δὲν
εἶχε καλὰ ἀποτελέσματα διὰ τὸ κράτος.

109. ΓΝΑΙΟΣ ΠΟΜΠΗΙΟΣ. ΜΑΡΚΟΣ ΚΡΑΣΣΟΣ

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σύλλα θάνατον τοῦ Σύλλα δύο νέοι ἄνδρες παρου-
σιάσθησαν εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν τῆς
Ρώμης. Οὗτοι ήσαν δὲ Γναῖος Πομπήιος
καὶ δὲ Μάρκος Κράσσος.

'Ο πρῶτος ήτο ίκανὸς στρατιώτης
καὶ εἶχεν ἀναδειχθῆ κατὰ τὸν ἐμφύλιον
πόλεμον, δτε ύπηρέτησεν ύπὸ τὰς διατα-
γὰς τοῦ Σύλλα. Οὗτος ἐξετίμησε τότε
τὴν ίκανότητα τοῦ νέου, δὲ δποῖος ήτο
μόλις εἴκοσι πέντε ἔτῶν, καὶ ὠνόμαζεν
αὐτὸν μέγαν.

'Ο σύντροφος τοῦ Πομπήιου Κράσ-
σος δὲν εἶχε τόσην στρατιωτικὴν ίκανό-
τητα, ήτο δημος πολὺ πλούσιος καὶ ἐπι-
τήδειος εἰς τὰ πολιτικά. Τοιούτοι ήσαν οἱ

Γναῖος Πομπήιος.

δύο νέοι ἄνδρες, οἱ ὁποῖοι ἐφόρεσαν τὴν δικτατωρικὴν τήβεννον. Ὁ εἰς ἵκανὸς στρατιωτικός, δὲ ἀλλοὶ ἐπιδέξιοι πολιτικός.

‘Ο Πομπήιος ἐστάλη εἰς τὴν Ἰσπανίαν, διὰ νὰ καταβάῃ τὸν ἀρχηγὸν Σερτώριον, ὁ ὁποῖος εἶχε καταφύγει 77 π.Χ. ἐκεῖ μὲ τὰ λεψανα τῶν ὀπαδῶν τοῦ κόμματος τοῦ Μαρίου. Ὁ πόλεμος διήρκεσε μερικὰ ἔτη καὶ μόνον ὅταν ὁ Σερτώριος ἐφονεύθη ἀπὸ ἔνα ἀξιωματικὸν τοῦ Πομπηίου, ὁ ἀγῶνας ἐτελείωσεν ὑπὲρ αὐτοῦ.

110. Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΩΝ ΔΟΥΛΩΝ.

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΠΕΙΡΑΤΩΝ

Ἐνῷ ἀκόμη ὁ Πομπήιος εύρισκετο εἰς τὴν Ἰσπανίαν καὶ ἐπολέμει ἐναντίον τοῦ Σερτώριου, νέος κίνδυνος ἡπείρησε τὴν Ἰταλίαν.

Κατ’ ἐκεῖνον τὸν καιρὸν εἰς τὴν Ρώμην ἐγίνυντο δημόσιοι ἀγῶνες μονομάχων. Οὗτοι ἦσαν διοδοι, οἱ ὁποῖοι ἀνὰ δύο παρουσιάζοντο εἰς τὸ ἀμφιθέατρον καὶ ἐμάχοντο σῶμα πρὸς σῶμα. Ἐπίσης ἐμάχοντο πρὸς θηρία. Εἰς τὴν πόλιν δὲ Καπύην ὑπῆρχε καὶ σχολεῖον, δπου ἥσκοῦντο εἰδικοὶ μονομάχοι, οἱ δοποῖοι ἐμισθοῦντο διὰ τοιαῦτα θεάματα. Εἰς τὸ σχολεῖον αὐτὸν ἐφοίτα καὶ εἰς δοῦλος ἀπὸ τὴν Θράκην, ὁ Σπάρτακος.

Οὗτος, καθὼς καὶ ἄλλοι μονομάχοι, ἐδραπέτευσεν ἀπὸ τὸ σχολεῖον καὶ κατέφυγε μὲ αὐτοὺς εἰς τὸν Βεζούβιον. Ἐκεῖ ἦνώθησαν μὲ πολλοὺς δούλους καὶ ἄλλους δυσηρεστημένους ἀπὸ διάφορα μέρη. Ὁ ἀριθμός των ἔφθασε πολλάς χιλιάδας ἄνδρας. Ὁ ἀρχηγός των Σπάρτακος τρεῖς φοράς ἐνίκησε τὸν στρατὸν τῶν Ρωμαίων, δ ὁποῖος ἐστάλη ἐναντίον του! Ἐπὶ τρία ἔτη ὁ Σπάρτακος ἦτο κύριος τῆς νοτίου Ἰταλίας, τὴν δοποῖαν ἐλεηλάτει, ἡπείλει δὲ καὶ αὐτὴν τὴν Ρώμην.

Ἐπὶ τέλους ἐστάλη ὁ Κράσσος μὲ ἔξ λεγεωνας ἐναντίον του καὶ κατενίκησεν αὐτόν. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Πομπήιος, καθὼς ἐπέστρεφεν ἀπὸ τὴν Ἰσπανίαν, προσέβαλε τὰς τελευταίας συμμορίας τῶν φυγάδων δούλων. Τοιουτοτρόπως συνετέλεσε καὶ αὐτὸς εἰς τὴν ἐξόντωσιν τοῦ ἐπικινδύνου αὐτοῦ ἔχθροῦ τῆς Ρώμης.

Μεγαλυτέραν δύμας δόξαν ἐκέρδισεν δὲ Πομπήιος ἀπὸ τὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν πειρατῶν. Οὗτοι ἐλυμαίνοντο τὴν Μεσόγειον θάλασσαν, ἐπειδὴ τότε οἱ Ρωμαῖοι εἶχον παραμελήσει πολὺ τὰ ναυτικά. Οἱ πειραταὶ εἶχον τὰ καταφύγιά των εἰς βραχώδεις παραλίας καὶ εἰς φρούρια, ἀπὸ δπου ἐξεκίνουν καὶ συνελάμβανον τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα, τὰ δποῖα καὶ ἐλήστευον. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον εἰς τὴν Ρώμην ὑπῆρχεν ἔλλειψις σίτου καὶ μεγάλη ἀκρίβεια. Πολλοὶ πλούσιοι συνελαμβάνοντο καὶ μόνον δταν ἐπλήρωναν μεγάλα λύτρα ἀφήνοντο ἐλεύθεροι. Αἱ παράλιοι πόλεις ὑπέφερον ἐπίσης ἀπὸ τὴν λεηλασίαν τῶν φοβερῶν αὐτῶν πειρατῶν.

Ο λαὸς ἔστρεψε τὰ βλέμματά του τότε πρὸς τὸν Πομπίον, ὡς εἰς τὴν μόνην σωτηρίαν. Τότε ἡ σύγκλητος ἐψήφισε νόμον, δ δποῖος ἔδιδεν εἰς αὐτὸν τὸ ἀπόλυτον δικαιώματα νὰ συλλέξῃ χρήματα, νὰ κατασκευάσῃ πλοῖα καὶ νὰ στρατολογήσῃ τοὺς καταλλήλους στρατιώτας. Οὐδέποτε ἄλλοτε ἡ Ρώμη ἐνεπιστεύθη τόσην δύναμιν εἰς ἐνα ἄνδρα.

Ο Πομπήιος μὲν μεγάλην δραστηριότητα καὶ καταπληκτικὴν ταχύτητα ἥτοι μασεν ἵσχυρὸν στρατὸν καὶ στόλον. Εἰς μίαν δὲ μεγάλην ναυμαχίαν εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας δ πειρατικὸς στόλος ἔπαθεν ἀληθῆ πανωλεθρίαν. Ἀπὸ τότε τοὺς ταξιδεύοντας ἐμπόρους δὲν ἦνόχλουν πλέον πειραταὶ. Ο σῖτος ἀπὸ τὴν Σικελίαν καὶ τὴν Αἴγυπτον εἰσήρχετο ἀφθονοῦς εἰς τὴν Ρώμην. Ο Πομπήιος ἐπανέφερε τὴν ἀσφάλειαν ἐκείνων, οἱ δποῖοι ἔπλεον τὴν θάλασσαν καὶ τὴν κυριαρχίαν τῆς Ρώμης εἰς τὴν Μεσόγειον.

111. ΑΙ ΝΙΚΑΙ ΤΟΥ ΠΟΜΠΗΙΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΙΚΡΑΝ ΑΣΙΑΝ

Η λαμπρὰ ἐκείνη νίκη τοῦ Πομπήιου ἔκαμεν αὐτὸν ἔνδοξον. Ἐθεωρήθη δὲ τότε ὡς δ μόνος ἱκανὸς στρατηγός, δ δποῖος ἡδύνατο νὰ θέσῃ τέλος εἰς τὸν νέον πόλεμον ἐναντίον 74-63 π.Χ. τοῦ Μιθραδάτου. Ο βασιλεὺς ἐκείνος τοῦ Πόντου καὶ πάλιν ἐκίνησε τὰ δπλα ἐναντίον τῆς Ρώμης. Ἐπὶ ἀρκετὰ δὲ ἔτη δ περίφημος ρωμαῖος στρατηγὸς Λού-

κουλλος εις μάτην προσεπάθει νὰ καταβάῃ αὐτόν. 'Ο Πομπήιος ἐντὸς ἐνὸς ἔτους ἐνίκησε τὸν Μιθραδάτην καὶ τὸν κατεδιωξεῖ μέχρι τῶν Καυκασίων ὀρέων. 'Ο ὑπερήφανος ἐκεῖνος μονάρχης ἡύτοκτόνησε, διὰ νὰ μὴ πέσῃ εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν.

Οἱ Ρωμαῖοι μετὰ τὸν 'Αννιβαν δὲν εἶχον γνωρίσει ἄλλον τόσον ἐπικίγυδυνον ἐχθρόν, ὡσὰν τὸν Μιθραδάτην.

'Ο Πομπήιος ἐβάδισε κατόπιν εἰς τὴν Συρίαν καὶ προσήρτησεν αὐτὴν εἰς τὸ ρωμαϊκὸν κράτος. Τὸ περίφημον **64-63 π.Χ.** κράτος τῶν Σελευκιδῶν ἔγινε τότε ρωμαϊκὴ ἐπαρχία. 'Ο δὲ Πομπήιος, ἀφοῦ διώκησε τὰς ἐπαρχίας ἐκείνας ὡς βασιλεὺς, ἐπέστρεψεν εἰς Ρώμην, δπου ἐτέλεσε πρωτοφανῆ θρίαμβον. 'Επάνω εἰς μίαν ἄμαξαν, τὴν ὅποιαν ἔσυρον λευκοὶ ὕποι, ἐκάθητο δ ἔνδοξος στρατηγὸς φορῶν τίβεννον πορφυρᾶν. "Οπισθέν του ὕστατο δοῦλος, δ ὅποιος ἐκράτει ύπερανω τῆς κεφαλῆς του χρυσοῦν στέμμα. 'Ο Πομπήιος ἐβάδιζε πρὸς τὸ Καπιτώλιον, διὰ νὰ προσφέρῃ θυσίας εἰς τὸν Δία. Τὴν ἄμαξάν του ἡκολούθουν αἱ νικηφόροι λεγεῶνες του καὶ ἀναρίθμητοι αἰχμάλωτοι τοῦ πολέμου. Εἰδικαὶ ἄμαξαι ἔφερον τὰ πολύτιμα λάφυρα, τὰ ἀγάλματα καὶ τὰς εἰκόνας, αἱ ὅποιαι παρουσίαζον διαφόρους μάχας. Ποιος ἄλλος εἶχε τόσην δύναμιν ὡσὰν αὐτόν;

112. Η ΠΡΩΤΗ ΤΡΙΑΝΔΡΙΑ

'Η σύγκλητος ἐφοβήθη τὴν μεγάλην δόξαν τοῦ Πομπηίου καὶ ἡθέλησε νὰ μειώσῃ τὴν δύναμιν του. Εὗρε δὲ τὴν εὔκαιρίαν νὰ πράξῃ τοῦτο, δταν δ Πομπήιος ἀπέλυσε τὰς λεγεῶνας του καὶ παρουσιάσθη ὡς ἀπλούς πολίτης εἰς τὴν πολιτείαν Τότε ή σύγκλητος, κατὰ συμβουλὴν τοῦ Κάτωνος τοῦ Νεωτέρου, δὲν ἐνέκρινε τὰς πράξεις τοῦ Πομπηίου εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. 'Ἐπίσης ἀπέρριψε τὴν πρότασιν τοῦ Πομπηίου νὰ δοθῇ ὡς δῶρον εἰς τοὺς στρατιώτας του τεμάχιον γῆς ὡς μισθός.

Διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ ἡ σύγκλητος ἔχασε τὴν φιλίαν ἐνὸς ἀνδρὸς σπουδαίου. 'Ο Πομπήιος ἤναγκάσθη τότε νὰ στραφῇ πρὸς τοὺς ἐχθροὺς τῆς συγκλήτου, τὸν Κράσσον καὶ ἔνα νέον,

πολὺ σπουδαῖον ἄνδρα, τὸν Ἰούλιον Καίσαρα. Καὶ οἱ τρεῖς οὗτοι ἄνδρες ἔκαμαν ἔνα σύνδεσμον, δόποιος ὀνομάσθη τριανδρία. Εἰς τὸν σύνδεσμον αὐτὸν, τοῦ δποίου σκοπὸς ἦτο νὰ ἀναλάβῃ τὴν διοίκησιν τῆς Ρώμης, δόποιος θὰ προσέφερε τὴν στρατηγικὴν του ἴκανότητα, δόποιος τὸν τεράστιον πλοῦτον του καὶ δόποιος τὴν μεγάλην ἐπιρροήν, τὴν δποίαν εἶχεν εἰς τὸν ὅχλον. Ἀλλὰ ποῖος ἦτο δόποιος αὐτὸς πολιτικὸς ἀνήρ, δόποιος ἤγαπάτο τόσον ἀπὸ τὸν λαόν;

113. Ο ΙΟΥΛΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ

‘Ο Γάιος Ἰούλιος Καίσαρ κατήγετο ἀπὸ παλαιὰν εὔγενη οἰκογένειαν, ἀλλὰ πολὺ ἐνωρίς ἔγινεν δόπαδὸς τοῦ δημοκρατικοῦ κόμματος. Ἡτο ἀνεψιός του Μαρίου. ‘Ο Σύλλας εἶχε προγράψει καὶ τὸν Καίσαρα, μικρὸν τότε, ὅτε κατεδίωξε τοὺς φίλους του Μαρίου. Ἐσώθη δὲ δόποιος τὸν θάνατον, διότι ἐμεσολάβησαν φίλοι τοῦ Σύλλα αὐτὸν τὴν ζωὴν του. ‘Ο Σύλλας εἶπε τότε εἰς τοὺς φίλους του: «Προσέξατε! Εἰς τὸ παιδίον αὐτὸν βλέπω πολλοὺς Μαρίους».

‘Ιούλιος Καίσαρ.

‘Ο Καίσαρ ἔξωθεν πολλὰ χρήματα διὰ δημοσίους ἀγῶνας καὶ ἐφιλοιξένει πολίτας πάσης τάξεως εἰς τὴν οἰκίαν του. Ἡτο πάντοτε πρόθυμος νὰ ἀκούῃ κάθε παράπονον πολίτου καὶ ὑπέσχετο εἰς αὐτὸν ὑποστήριξιν καὶ βοήθειαν. Εἰς ήλικίαν εἴκοσι τεσάρων ἐτῶν εἶχεν ἔξοδεύσει ὅλην του τὴν περιουσίαν χάριν τῶν πολιτῶν. Ἀπὸ τότε ἐζήτησε τὴν οἰκονομικὴν ὑποστήριξιν τοῦ συντρόφου του Κράσσου.

Μὲ τὴν ὑποστήριξιν τῶν δύο συντρόφων του δόποιος Καίσαρ ἔγινε ὑπατος (59 π.Χ.) καὶ ἐπέδειξεν ἔξαιρετα διοικητικὰ προσόντα. Μετὰ τὸ τέλος τῆς ἔξουσίας του διωρίσθη διοικητὴς τῆς Γαλατίας, ἡ δόποια ἐξετείνετο πέραν ἀπὸ τὰς Ἀλπεις. Ἐκεῖ ὠργάνωσε στρατόν, μὲ τὸν δόποιον ἥδυνατο νὰ ἐπιβάλῃ τὴν θέλησιν του.

Οι Ρωμαῖοι ποτὲ δὲν ἀπέκτησαν στρατηγὸν ὅμοιον τοῦ Καίσαρος. Οἱ στρατιῶται του ἐλάτρευον αὐτὸν καὶ τὸν ἡκολούθουν παντοῦ μὲν μεγάλην πεποίθησιν. "Ἄν καὶ ἡτο ἀσθενικός, ἐν τούτοις πάντοτε συνεμερίζετο τὰς κακουχίας καὶ τὰς ταλαιπωρίας τῶν στρατιωτῶν του. Πάντοτε ἡτο παρὼν κατὰ τὴν μάχην καὶ ἐνεθάρρυνεν αὐτούς. Ἡτο πολὺ φιλόπονος. Ἀκόμη καὶ κατὰ τὰς ἐκστρατείας, ἐκάθητο εἰς τὴν σκηνήν του καὶ ὑπηγόρευεν εἰς τοὺς δύο γραμματεῖς του κεφάλαια ἀπὸ τὸ ἔργον του «Ἀπομνημονεύματα τοῦ Γαλατικοῦ πολέμου». Τὸ ὡραῖον αὐτὸν βιβλίον οἱ μαθηταί, οἱ δποῖοι μανθάνουν λατινικά, ἀναγινώσκουν μὲν πολλὴν εὐχαρίστησιν σήμερον.

114. ΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ ΤΟΥ ΚΑΙΣΑΡΟΣ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΩΝ ΓΑΛΑΤΩΝ

Ο Καίσαρ ἔμεινεν ἐννέα ἔτη διοικητής τῆς Γαλατίας. Κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸν ἔκαμε πολλοὺς πολέμους ἐναντίον βαρβάρων γερμανικῶν λαῶν, οἱ δποῖοι κατώκουν πέραν ἀπὸ τὰ σύνορα τῆς ἐπαρχίας του. Οἱ ἀγώνες ἐκεῖνοι ἦσαν πολὺ σκληροί, διότι οἱ ἔχθροι ἦσαν γενναῖοι στρατιῶται καὶ εἶχον καλοὺς στρατηγούς.

Δύο φοράς δὲ Καίσαρ διέβη τὸν Ρήγον ποταμὸν καὶ ἐλεγάτησε τὴν Γερμανίαν. Ἐπίσης ἔκαμε δύο ἐκστρατείας ἐναντίον τῆς Βρεττανίας. "Ολη ἡ χώρα μεταξὺ τῶν Πυρηναίων δρέων καὶ τῶν Ἀλπεων, καθώς ἐπίσης ἀπὸ τοῦ Ρήγου ποταμοῦ μέχρι τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὡκεανοῦ, προσετέθη ὑπὸ τοῦ Καίσαρος εἰς τὸ κράτος τῶν Ρωμαίων.

"Ολην αὐτὴν τὴν χώραν δὲ Καίσαρ ὠργάνωσε πολὺ καλὰ ὡς μίαν ρωμαϊκὴν ἐπαρχίαν. Ἐπέτρεψε δὲ εἰς τοὺς διαφόρους λαούς, οἱ δποῖοι κατώκουν ἐκεῖ, νὰ ζοῦν συμφώνως μὲ τὰς συνηθείας των. Ἀπήτησε μόνον νὰ πληρώνουν μικρὸν φόρον. Πολλοὶ ἀρχηγοί των ἔγιναν Ρωμαῖοι πολῖται. Ἡ διοίκησις τοῦ Καίσαρος εἰς τὴν ἐπαρχίαν αὐτὴν ἦτο λαμπρά, διότι οὗτος ἐτακτοποίησεν δλα μὲ τρόπον δίκαιον καὶ συνετόν. Οἱ ἄνθρωποι ἦσαν πολὺ εὐχαριστημένοι καὶ ὑπῆρξαν οἱ περισσότερον πειθαρχικοὶ εἰς τὸ ρωμαϊκὸν κράτος ἀπὸ τοὺς ὑπηκόους τῶν ἄλλων ἐπαρχιῶν.

115. "Ο ΚΥΒΟΣ ΕΡΡΙΦΘΗ!,,

Αἱ νῖκαι τοῦ Καίσαρος εἶχον ἐπισκιάσει τὴν προτέραν δόξαν τοῦ Πομπήιου, ἡ δὲ δύναμις του ἦτο πολὺ μεγάλη. Εἶχεν ὑπὸ τὴν ἔξουσίαν του στρατὸν ἀφωσιωμένον εἰς αὐτὸν καὶ ἄφθονα χρήματα.

Τὴν μεγάλην του αὐτὴν δόξαν καὶ δύναμιν ἐφθόνησαν πολὺ οἱ συγκλητικοὶ καὶ δι Πομπήιος. Ὁ Κράσσος, δὲ ἄλλος σύντροφός του, ἐφονεύθη εἰς μίαν μάχην, ὅτε ἐπολέμει ἐναντίον τῶν Πάρθων, μεταξὺ Περσίας καὶ Μεσοποταμίας.

‘Ο Πομπήιος, τοῦ δποίου ἡ σύζυγος Ἰουλία, θυγάτηρ τοῦ Καίσαρος, εἶχεν ἐν τῷ μεταξὺ ἀποθάνει, μὲ πολλὴν ζηλοτυπίαν παρηκολούθει τὴν ὄλονέν αὐξάνουσαν δύναμιν τοῦ Καίσαρος. Διὰ τοῦτο ἡνώθη μὲ τοὺς συγκλητικούς, οἱ δποῖοι ἔβλεπον εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Καίσαρος τὸν πλέον ἐπικίνδυνον ἔχθρὸν τῆς δημοκρατίας. ‘Ο νέος ἐμφύλιος σπαραγμός δὲν ἦτο μακρὰν ἀπὸ τὴν Ρώμην.

‘Ο Καῖσαρ ἔφυγε μετά τοῦ στρατοῦ του ἀπὸ τὴν Γαλατίαν καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ρώμην. Πρὶν διαβῆ τὸν Ρουβί-
49 π.Χ. κωνα ποταμόν, ἔλαβε διαταγὴν ἀπὸ τὴν σύγκλητον νὰ ἀπολύσῃ τὰς λεγεώνας του. Χωρὶς τὴν ὅδειαν τῆς συγκλήτου δὲν ἐπετρέπετο νὰ περάσῃ Ρωμαῖος στρατηγὸς τὸν ποταμὸν αὐτὸν καὶ νὰ εἰσέλθῃ μὲ τὸν στρατὸν του εἰς τὴν Ρώμην.

Εἰς τὰς ὅχθας τοῦ ποταμοῦ δὲ Καῖσαρ ἐπὶ πολὺν καιρὸν ἐστάθη καὶ ἐσυλλογίζετο. Ἐπὶ τέλους ἐστράφη πρὸς τοὺς στρατιώτας του καὶ εἶπε μὲ ἀποφασιστικότητα: “‘Ο κύβος ἐρρίφθη!» Καὶ ἐπέρασε τὸν Ρουβίκωνα. ‘Ο πόλεμος ἐναντίον τῆς δημοκρατίας εἶχεν ἀρχίσει πλέον μὲ τὰς λέξεις αὐτὰς τοῦ Καίσαρος.

116. Η ΜΑΧΗ ΠΑΡΑ ΤΑ ΦΑΡΣΑΛΑ. ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΠΟΜΠΗΙΟΥ

‘Ο Πομπήιος, ἐπειδὴ δὲν εἶχεν ἀρκετὸν στρατὸν νὰ ἀντεπεξέλθῃ πρὸς τὸν ἄριστα ἐξησκημένον στρατὸν τοῦ Καίσαρος,

έφυγε μὲς ἄλλους συγκλητικούς ἀπὸ τὴν Ρώμην. Ἐπορεύθη δὲ εἰς τὴν Ἑλλάδα, διὰ νὰ παρασκευάσῃ τὴν κατάλληλον στρατιάν, μὲ τὴν δόποιαν θὰ ἐπολέμει τὸν Ἰσχυρόν του ἀντίπαλον.

‘Ο Καῖσαρ κατ’ ἀρχὰς ἔξεστράτευσεν εἰς τὴν Ἰσπανίαν, δπου κατέπνιξεν εἰς διάστημα ἔξι ἑβδομάδων τὴν ἀντίστασιν τῶν δημοκρατικῶν καὶ ἐτακτοποίησεν ἐκεῖ τὰ πράγματα. Κατόπιν ἐπορεύθη ἐναντίον τοῦ Πομπηίου εἰς τὴν Ἑλλάδα. Οἱ δύο στρατοὶ συνηντήθησαν εἰς τὰ Φάρσαλα τῆς 48 π.Χ. Θεσσαλίας. Ἐκεῖ ἔγινε μάχη κρατερά, κατὰ τὴν δόποιαν δ στρατὸς τοῦ Πομπηίου, ἀν καὶ ἥτο δύο φοράς μεγαλύτερος ἀπὸ τὸν στρατὸν τοῦ Καίσαρος, ἐνικήθη.

‘Ο Καῖσαρ, πρὸς τοὺς “Ἐλληνας, οἱ δόποιοι εἶχον βοηθήσει τὸν Πομπήιον, δὲν ἔδειξε καμμίαν μνησικακίαν. Τοὺς δὲ Ἀθηναίους, οἱ δόποιοι παρεδόθησαν ἀμέσως μετὰ τὴν ἥτταν τοῦ προστάτου τῶν, ἐσυγχώρησεν. Ἡρκέσθη μόνον νὰ εἴπῃ εἰς αὐτούς: « Ποσάκις ὑμᾶς ὑπὸ σφῶν αὐτῶν ἀπολλύμενονς ἡ δόξα τῶν προγόνων περισσώσει; » Ο Πομπήιος ἔσπευσε νὰ σωθῇ εἰς τὴν Αἴγυπτον, δπου κατὰ διαταγὴν τῶν ἀρχόντων τῆς Αἰγύπτου ἐφονεύθη ἐκ τῶν δρισθενῶν, τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν δόποιαν ἀπεβιβάζετο ἀπὸ τὸ πλοῖον.

Τόσον ἀδοξον ύπηρξε τὸ τέλος τοῦ ἐνδόξου ἐκείνου ἀνδρός. Ἐὰν δ Πομπήιος ἔζη διακόσια ἔτη ἐνωρίτερον, θὰ ἐτιμάτο μέχρι τέλους τῆς ζωῆς του, δπως τόσοι ἄλλοι ἄξιοι ἄνδρες Ρωμαῖοι ἐτιμήθησαν ἀπὸ τὴν πολιτείαν εἰς τοὺς καλούς ἐκείνους χρόνους.

“Οταν ὀλίγας ἡμέρας κατόπιν δ Καῖσαρ ἔφθασεν εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἔδειξαν εἰς αὐτὸν τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀντιπάλου του καὶ τὸν δακτύλιον του. Οὗτος μὲ ἀποτροπιασμὸν εἶδε τὸ φρικτὸν αὐτὸν θέαμα καὶ ἐκλαυσε πικρῶς διὰ τὴν οἰκτρὰν τύχην τοῦ Πομπηίου.

117. Ο ΚΑΙΣΑΡ ΑΠΟΛΥΤΟΣ ΜΟΝΑΡΧΗΣ

‘Ο Καῖσαρ ἔκαμε τὴν Αἴγυπτον ἐπαρχίαν ρωμαϊκὴν καὶ ἐπανέφερεν εἰς τὸν βασιλικὸν θρόνον τὴν περίφημον βασίλισσαν

Κλεοπάτραν. Αὕτη ύπηρξεν ἡ τελευταία βασίλισσα τῆς Αἰγύπτου ἀπό τὴν οἰκογένειαν τῶν Λαγιδῶν. Ὁ Πλούταρχος μᾶς λέγει περὶ αὐτῆς, ὅτι δὲν ύπηρξε περίφημος τόσον διὰ τὴν ὥραιότητά της. δσον διὰ τὴν εύφυΐαν της, τὴν χάριν τῶν τρόπων της, τὴν δραστηριότητά της καὶ τὸν ὥρατον τόνον τῆς φωνῆς της. Ἡ Ἑλληνὶς αὐτὴ βασίλισσα, ἡ δποῖα ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον δέκα ἐπτὰ ἑτῶν, εἶχε λάβει μεγάλην μόρφωσιν. Εἶχε καταπληκτικὴν εὐχέρειαν νὰ δμιλῇ πολλὰς γλώσσας καὶ ἡδύνατο χωρὶς διερμηνέα νὰ συνεννοήται μὲ Αἰθίοπας, Συρίους, Μήδους, Πάρθους, Ἐβραίους καὶ Ἀραβαῖς.

Τὸν ἴσχυρὸν στόλον τῆς Αἰγύπτου δι Καῖσαρ κατέκαυσεν, αἱ δὲ φλόγες τοῦ κατέστρεψαν τότε καὶ μέγα μέρος τῆς πλουσίας βιβλιοθήκης τῆς Ἀλεξανδρείας. Ἡ καταστροφὴ αὐτὴ ᾧτο διὰ τὸν κόσμον δλον ἀνεπανόρθωτος, διότι ἔχαθησαν σπουδαῖα χειρόγραφα, ἀπὸ τὰ δποῖα θὰ ὠφελεῖτο πολὺ σήμερον ἡ ἀνθρωπότης.

Πρὶν δι Καῖσαρ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ρώμην, ἐπορεύθη εἰς τὴν Ἀσίαν, δπου συνέτριψε τὴν δύναμιν τοῦ Φαρνάκου, ἐνδὸς φιλοδόξου υἱοῦ καὶ διαδόχου τοῦ Μιθραδάτου, δ δποῖος ἐπεχειρησε νὰ ἐπαναστατήσῃ. Μὲ τόσην ταχύτητα δι Καῖσαρ κατέβαλε τὴν ἀνταρσίαν ἐκείνην, ώστε μὲ τρεῖς λέξεις ἀνήγγειλε τὴν νίκην του εἰς τὴν Ρώμην: « Ἡλθον, εἰδον, ἐνίκησα ».

Κατόπιν ἐβάδισεν ἐναντίον τῆς ὀφρικανικῆς ἐπαρχίας,
46 π.Χ. δπου εἰς μίαν μάχην παρὰ τὴν Θάψον κατέβαλε καὶ τὴν τελευταίαν ἀντίστασιν τῶν φίλων τοῦ δημοκρατικοῦ κόμματος.

Ὥοτε Ὁ Καῖσαρ εἶχε φθάσει πλέον εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμὸν τῆς δυνάμεως του. Νικητὴς ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ρώμην, δπου ἐτέλεσε σειρὰν μεγαλοπρεπῶν θριάμβων. Εἰς τὸ ἀχανὲς κράτος τῶν Ρωμαίων, τὸ δποῖον ἔφθανε τότε ἀπὸ τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὁκεανοῦ μέχρι τοῦ Εύφρατου ποταμοῦ, εἰς ἀπόλυτος ἄρχων ἡγεμόνευεν. Οὗτος ᾧτο δι Ιούλιος Καῖσαρ.

118. Η ΛΑΜΠΡΑ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΤΟΥ ΚΑΙΣΑΡΟΣ. ΘΑΝΑΤΟΣ ΑΥΤΟΥ

Ἡ ἡγεμονία τοῦ Καίσαρος ύπηρξε πραγματικὴ εὐλογία διὰ

τὸ ρωμαϊκὸν κράτος. Οὗτος ἐχρησιμοποίησε τὴν ἀπεριόριστον δύναμίν του, διὰ νὰ ὠφελήσῃ κατὰ τὸν καλύτερον τρόπον τὸ κράτος του. Εἰς δλους τοὺς ἀντιπάλους του ἐφάνη πολὺ ἐπιεικῆς καὶ ἔδωσεν ἵσα δικαιώματα Ρωμαίου πολίτου εἰς κάθε ἐλεύθερον κάτοικον τῆς Ἰταλίας, καθὼς καὶ εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Γαλατίας. Τὸ δηνειρόν του ἦτο νὰ καταστήσῃ δλους ἀνεξαιρέτως πολίτας εὐτυχεῖς.

“Ιδρυσεν ἀποικίας εἰς πολλὰ μέρη τοῦ κράτους καὶ ἔστειλεν εἰς αὐτὰς ἀνθρώπους χωρὶς ἐργασίαν ἢ στρατιώτας, οἱ δποῖοι ἔπαισαν νὰ ὑπηρετοῦν εἰς τὸν στρατόν. Τοὺς κατοίκους τῶν ὑποτεταγμένων εἰς τὴν Ρώμην λαῶν ἐπροστάτευσεν ἀπὸ τὰς βιαιότητας τῶν διοικητῶν των καὶ ἀπὸ τοὺς ἐπαχθεῖς φόρους τοὺς δποίους ἄλλοτε ἐπλήρων.

Μία ἀπὸ τὰς σπουδαίας μεταρρυθμίσεις τοῦ Καίσαρος ἦτο, δτι ἐφήρμοσεν ἐν νέον ἡμερολόγιον, τὸ δποῖον κατήρτισε μὲ τὴν βοήθειαν ἐνὸς ἀστρονόμου ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Τοῦτο φέρει τὸ ὄνομά του καὶ λέγεται Ἰουλιανὸν ἡ μερολόγιον.

Τὸν 13ον αἰῶνα ὁ Πάπας Γρηγόριος ἐτελειοποίησε τὸ ἡμερολόγιον τοῦ Καίσαρος καὶ ὁ περισσότερος κόσμος παρεδέχθη αὐτό. Ἡμεῖς οἱ “Ελληνες μεταχειρίζομεθα τοῦτο ἀπὸ τὸ ἔτος 1923.

‘Ο Καίσαρ εἶχε μεγάλα σχέδια διὰ τὴν Ρώμην. Ἡθέλησε νὰ κάμῃ αὐτὴν κέντρον τῆς σοφίας. Ἐσκέφθη νὰ ἀποικηράνῃ τὰ ἔλη τῆς Ἰταλίας καὶ νὰ κατασκευάσῃ μεγάλας δόδους καὶ διώρυγας εἰς τὰς ἐπαρχίας τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους. “Ἐν ἀπὸ τὰ μεγάλα του σχέδια ἦτο νὰ ἐκστρατεύσῃ ἐναντίον τῶν Πάρθων καὶ νὰ ὑποτάξῃ, δπως ἄλλοτε ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, τὴν ἄπω Ανατολήν.

Δυστυχῶς ὅμως, δπως ἐκεῖνος, δὲν ἔζησεν ἐπὶ πολὺ, διὰ νὰ ἐκτελέσῃ τὰ μεγάλα του σχέδια. Οἱ ἔχθροί του, οἱ δποῖοι ἐνόμιζον, δτι ὁ Καίσαρ θὰ ἀνακηρύξῃ τὸν ἑαυτόν του βασιλέα, συνώμοσαν ἐναντίον του. Μεταξὺ τῶν συνωμοτῶν ἦτο καὶ δ Βροῦτος, τὸν δποῖον ὁ Καίσαρ πολὺ ἥγάπα.

Μίαν ἡμέραν ὁ Καίσαρ ἐξεκίνησε, διὰ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν σύγκλητον. Ἡ σύζυγός του τὸν ἀπέτρεψε νὰ ἐξέλθῃ ἐκείνην

τὴν ἡμέραν ἀπὸ τὴν οἰκίαν του. Κακὰ δνειρά εἶχεν ἵδει αὕτη τὴν προηγουμένην νύκτα. Οἱ φίλοι του ἐπίσης τὸν συνεβούλευσαν καθ' ὅδὸν νὰ ἐπιστρέψῃ. Ἐκεῖνος ὅμως ἥσυχος μετέβη εἰς
44 π.Χ. τὸν τόπον, δπου συνεδρίαζον οἱ συγκλητικοί. Οἱ δο-
 λοφόνοι, καθ' ὅν χρόνον δι Καῖσαρ ἐκάθητο ἥσυχος,
 ἐπετέθησαν ἐναντίον του καὶ ἐπλήγωσαν αὐτὸν πολλὰς φοράς
 μὲ μαχαιράς. "Οταν δὲ δι Καῖσαρ εἶδε καὶ τὸν Βροῦτον νὰ
 καταφέρῃ μὲ τὴν μάχαιράν του πλήγμα ἐναντίον του εἶπε: « *Kai
 σύ, Βροῦτε;* »

'Ο Σουητώνιος, Ρωμαῖος συγγραφεύς, διόποιος ἔγραψε
 διὰ τὸν βίον τοῦ Καίσαρος, μᾶς λέγει, δτι μίαν νύκτα πρὶν
 γίνη ἡ δολοφονία, δι Καῖσαρ συνέτρωγε μὲ τοὺς φίλους του.
 "Οταν δὲ ἔγινε λόγος περὶ θανάτου καὶ συνεζήτουν μεταξύ των
 ποιος θάνατος εἶναι δι καλύτερος, δι Καῖσαρ ἀπήντησεν: « *'Εκεῖ-
 νος, δι δοποῖος ἔχεται χωρὶς κανεὶς νὰ τὸν περιμένῃ* ».

Τὸ πτῶμα τοῦ Καίσαρος ἐκάη ἐπάνω εἰς πυρὰν, εἰς τὴν
 ἀγοράν, δὲ φίλος του Ἀντώνιος ἔξεφώνησε λαμπρὸν λόγον.

119. Η ΕΚΔΙΚΗΣΙΣ ΔΙΑ ΤΟΝ ΦΟΝΟΝ ΤΟΥ ΚΑΙΣΑΡΟΣ.

Η ΔΕΥΤΕΡΑ ΤΡΙΑΝΔΡΙΑ. Η ΜΑΧΗ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΦΙΛΙΠΠΟΥΣ

Οἱ δολοφόνοι τοῦ Καίσαρος ματαίως ἥλπισαν, δτι θὰ εἶ-
 χον τὸν λαὸν μὲ τὸ μέρος των καὶ θὰ ἔγινοντο κύριοι τῆς ἀρ-
 χῆς εἰς τὴν Ρώμην. Τὸ ἐναντίον δι λαός, διόποιος τόσα καλὰ
 εἶχε δοκιμάσει ἀπὸ τὴν λαμπρὰν διοίκησιν τοῦ Καίσαρος, ἥτο
 πολὺ εὔγνωμων εἰς αὐτόν. Διὰ τοῦτο δέ, δταν δι Αντώνιος
 ἔξεφώνησε τὸν ἐπικήδειον λόγον του πρὸς τιμὴν τοῦ μεγάλου
 νεκροῦ, τὰ πνεύματα τοῦ λαοῦ ἡρεθίσθησαν ἐναντίον τῶν φο-
 νέων τοῦ ἀρχηγοῦ του. Οἱ συνωμόται ἐντὸς ὀλίγου χρόνου
 εὑρέθησαν εἰς μέγαν κίνδυνον. 'Ο φίλος τοῦ Καίσαρος, δι
 Μᾶρκος Ἀντώνιος, ἀνήρ μὲ μεγάλα προτερήματα, ἀλλὰ φί-
 λος τῶν διασκεδάσεων καὶ ἄσωτος, ἔγινεν ἀμέσως κύριος τῆς
 καταστάσεως. Οἱ δὲ σπουδαιότεροι παράγοντες τοῦ φόνου τοῦ
 Καίσαρος, δι Βροῦτος καὶ δι Κάσσιος, ἔφυγον ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν.

'Αλλὰ τότε παρουσιάσθη εἰς τὴν Ρώμην νέος ἀνήρ, δ

δποῖος ἥγειρεν ἀξιώσεις διὰ τὴν κληρονομίαν τοῦ Καίσαρος. Οὗτος ἦτο δ θετὸς υἱὸς τοῦ Καίσαρος, δ ὁ ποῖος ἔφερε τὸ ὄνομα Γάιος Ἰούλιος Καῖσαρ Ὀκταβιανός. Τοῦτον δ Καῖσαρ διὰ διαθήκης εἶχε κάμει κληρονόμον του.

Εἰς τὸν ἀσθενικὸν ἐκεῖνον νέον οἱ ἀνθρωποι τότε δὲν ἡμπόρεσαν νὰ διακρίνουν τὸν ἄνδρα, δ ὁ ποῖος ἐπρόκειτο ἐντὸς δόλιγου νὰ ἀναδειχθῇ μέγας. Ο Ὀκταβιανὸς πολὺ ταχέως ἐκέρδισε τὸν ὅχλον μὲ τὸ μέρος του καὶ ἔγινε σοβαρὸς ἀντίπαλος τοῦ Ἀντωνίου. Οἱ δύο ὅμως οὗτοι ἄνδρες ἔθεσαν κατὰ μέρος τὰς διαφοράς των καὶ μαζὶ μὲ ἔνα ἄλλον ἀξιωματικὸν τοῦ Καίσαρος, τὸν Λέπιδον, συνέστησαν τὴν δευτέραν τριάνδριαν.

Οἱ τρεῖς αὐτοὶ ἄνδρες ἔκαμαν τότε προγραφὰς τῶν ἔχθρων τοῦ Καίσαρος. Περισσότεροι τῶν δύο χιλιάδων σπουδαίων ἀνδρῶν ἐφονεύθησαν τότε. Κατόπιν μὲ ἴσχυρὸν στρατὸν 42 π.Χ. ἐπορεύθησαν ἐναντίον τοῦ Βρούτου καὶ τοῦ Κασσίου, οἱ δποῖοι εἶχον συγκεντρώσει ἴσχυρὰς δυνάμεις εἰς τὴν Μακεδονίαν. Εἰς μίαν πόλιν αὐτῆς, τοὺς Φιλίππους, ἔγινε πολὺ σκληρὰ μάχη. Τὰ στρατεύματα τοῦ Βρούτου καὶ τοῦ Κασσίου ἐνικήθησαν, οἱ δὲ δύο ἀρχηγοί των ηύτοκτόνησαν. Ἡ τελευταία προσπάθεια τοῦ δημοκρατικοῦ στρατοῦ εἶχεν οἰκτρῶς ναυαγήσει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'

ΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΤΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΡΩΜΗΝ

120. Ο ΟΚΤΑΒΙΑΝΟΣ ΚΑΤΑΒΑΛΛΕΙ ΤΟΝ ΑΝΤΩΝΙΟΝ.
Η ΝΑΥΜΑΧΙΑ ΠΑΡΑ ΤΟ ΑΚΤΙΟΝ

“Υστερον ἀπό τὴν μάχην εἰς τὸν Φιλίππους, δὲ Ὁκταβιανὸς καὶ δὲ Ἀντώνιος διήρεσαν τὸ κράτος εἰς δύο τμῆματα. Ὁ πρῶτος ἀνέλαβε τὴν κυβέρνησιν τοῦ δυτικοῦ κράτους, ἐνῷ δὲ δεύτερος τοῦ ἀνατολικοῦ. Ὁ Λέπιδος ἔλαβε τὴν διοίκησιν τῆς Αἰγύπτου, ἀλλ’ ἀργότερα ἔφυγεν ἀπό τὴν τριανδρίαν καὶ ἔμειναν μόνοι εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους δὲ Ὁκταβιανὸς καὶ δὲ Ἀντώνιος.

‘Ο Ὁκταβιανὸς ἐκυβέρνα τὸ κράτος του μὲν μεγάλην ἴκανότητα καὶ ἐπιτυχίαν. Οἱ ἄνθρωποι ἥσαν εὐχαριστημένοι πολὺ διὰ τὴν ἡσυχίαν, τὴν τάξιν καὶ τὴν πρόοδον, τὰς ὅποιας εἶχεν εἰς αὐτοὺς χαρίσει δὲ νέος ἡγεμών. Εἰς αὐτὸν δλοι ἔβλεπον ὡσάν εἰς ἔνα ἄλλον Καίσαρα.

‘Η Κλεοπάτρα
(Ἀπὸ ἀρχαῖον νόμισμα).

‘Η σύγκλητος ἐκήρυξε τὸν πόλεμον ἐναντίον του. Εἰς μίαν δὲ ναυμαχίαν, ἡ ὅποια ἔγινε παρὰ τὸ ἀκρωτήριον Ἀκτιον, εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου, δὲ αἰγυ-

πάτραν. Εἰς αὐτὴν δὲ καὶ εἰς τὰ τέκνα της ἐδώρησε πλουσίας ἐπαρχίας τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους εἰς τὴν Ἀνατολήν.

πτιακός στόλος ἐνικήθη ὑπὸ τοῦ Ὀκταβιανοῦ. Οὗτος κατεδίωξε τὸν Ἀντώνιον καὶ τὴν Κλεοπάτραν μέχρι τῆς Ἀλεξανδρείας. Καὶ ὁ μὲν Ἀντώνιος ἐφονεύθη μόνος διὰ τοῦ ξέφους του, ἡ δὲ ὑπερήφανος Κλεοπάτρα ἀργότερον, δταν ἐνόησεν, δτι θὰ ἐκόσμει τὸν θρίαμβον τοῦ Ὀκταβιανοῦ εἰς τὴν Ρώμην, ἔπιε δηλητήριον καὶ ηὐτοκτόνησε.

31 π.Χ.

Ἡ Αἴγυπτος ἔγινε τότε ἐπαρχία τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους, δὲ ὑπέστρεψεν εἰς τὴν Ρώμην ἀπόλυτος σχεδὸν κυρίαρχος τοῦ τεραστίου κράτους τῶν Ρωμαίων. Αἱ πύλαι τοῦ ναοῦ τοῦ Ἰανοῦ, αἱ δόποιαι ἥσαν πάντοτε ἀνοικταὶ ἐν καιρῷ πολέμου, τότε ἐκλείσθησαν. Ἡ κυβέρνησις τοῦ Ὀκταβιανοῦ ὑπέσχετο εἰς τὸ κράτος εἰρήνην καὶ πρόοδον.

121. Ο ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΟΚΤΑΒΙΑΝΟΣ ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ

Ο Ὀκταβιανὸς Αὔγουστος, ὅπως ἐπωνομάσθη, ἐκύβρεψεν ἐπὶ τεσσαράκοντα τρία ἔτη (29 π.Χ. - 14 μ.Χ.). Καθόλον αὐτὸν τὸ διάστημα ἐπεκράτησεν εἰς τὸ κράτος εἰρήνη.

Οὐδέποτε δὲ ἄλλοτε οἱ κάτοικοι αὐτοῦ ἐγνώρισαν λαμπροτέραν διοίκησιν. Ο Ὀκταβιανὸς ἐθεώρει τὸν ἑαυτόν του ὑπηρέτην τῆς πολιτείας. Εἰς τὴν πραγματικότητα δύμας ἦτο κύριος αὐτῆς. "Ελαβε δὲ τόσα ἀξιώματα, δσα κανεὶς ἄλλος Ρωμαῖος ἡγεμὼν δὲν εἶχε λάβει ἔως τότε. Ἡτο ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ καὶ συγχρόνως δήμαρχος. Ἡ σύγκλητος ἔδωσεν εἰς αὐτὸν τὸν τίτλον Αὔγουστος, δηλαδὴ σεβαστός. Οὐδέποτε ὀνόμασε τὸν ἑαυτόν του βασιλέα, ἀλλὰ πρῶτον δηλαδὴ πρῶτον ἀπὸ τοὺς πολίτας. Ὡς ἀρχηγὸς δὲ τοῦ στρατοῦ ὁ Αὔγουστος ἐπωνομάσθη στρατηγὸς αὐτοκράτωρ. Τὰ σύνορα, μέχρι τῶν δποίων ἔφθανεν ἡ ἔξουσία τοῦ Αὔγουστου, ἥσαν ἡ Σαχάρα πρὸς νότον, δ Ἀ-

Ο Ὀκταβιανὸς Αὔγουστος.

τλαντικός Ὡκεανὸς πρὸς δυσμάς, δὲ Εὐφράτης ποταμὸς πρὸς ἀνατολὰς καὶ οἱ ποταμοὶ Δούναβις καὶ Ρήνος πρὸς βορρᾶν.

Διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῶν συνόρων τοῦ κράτους του εἶχε διοργανώσει στρατόν, δὲ διποῖος ἀπετελεῖτο ἀπὸ 225.000 ἄνδρας. Οἱ περισσότεροι ἀπὸ αὐτοὺς εἶχον στρατολογηθῆ ἀπὸ τὰς ἐπαρχίας. Κάθε στρατιώτης ἔγίνετο καὶ Ρωμαῖος πολίτης. Ὁ στρατὸς ἔμενε πάντοτε φύλαξ τῶν συνόρων τοῦ κράτους καὶ προήσπιζεν αὐτὸν ἀπὸ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν ἐξωτερικῶν του ἔχθρῶν.

122. Η ΛΑΜΠΡΑ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ

Ο Αὔγουστος ἐφρόντισε νὰ φέρῃ τὴν τάξιν καὶ τὴν καλὴν διοίκησιν ὅχι μόνον εἰς τὴν Ρώμην, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας της. Ἐτοποθέτησεν εἰς αὐτὰς μονίμους διοικητάς, οἱ διποῖοι δὲν κατεπίεζον, διποῖς προηγουμένως, τοὺς ὑπηκόους τοῦ κράτους, ἀλλὰ διώκουν αὐτοὺς μὲ σωφροσύνην καὶ τιμιότητα. Διέταξε δὲ νὰ συνταχθοῦν κατάλογοι, εἰς τοὺς διποίους κατεγράφετο ἡ περιουσία τοῦ κάθε πολίτου. Τοιουτοτρόπως ἦτο εὔκολον νὰ καθορισθῇ μὲ δίκαιον τρόπον καὶ δοφόρος, τὸν διποῖον θὰ ἐπλήρωνε κάθε ἐπαρχία. Ο Αὔγουστος ἐχρησιμοποίει τὰ εἰσπραττόμενα χρήματα καταλλήλως. Εἰς τὰς ἐπαρχίας κατεσκευάζοντο μὲ αὐτὰ δόδοι, γέφυραι, ύδραγωγεῖα καὶ δημόσια κτίρια.

Οἱ λιμένες τῆς Ἰταλίας ἦσαν γεμάτοι τότε ἀπὸ πλοῖα, τὰ διποῖα ἐπλεον εἰς τὴν θάλασσαν χωρὶς τὸν φόβον τῶν ληστῶν. Ταῦτα ἔφερον εἰς τὴν Ἰταλίαν κυρίως σῖτον. Ἀλλὰ καὶ ἀλλὰ ἐμπορεύματα, διποῖς λινά, μάλλινα ὑφάσματα καὶ μέταξα ἔφθανον ἐκεῖ ἀπὸ τὴν Ἀνατολήν. Ἐπίσης σίδηρος, χαλκός, κασσίτερος καὶ δρείχαλκος ἥρχοντο ἀπὸ διάφορα μέρη εἰς τὴν Ρώμην. Πολλὰ δὲ εἰδῆ μαρμάρων ἔξεφορτώνοντο εἰς διαφόρους πόλεις, διὰ νὰ κοσμήσουν τὰ ὡραῖα κτίρια, τὰ διποῖα ἐκτίζοντο εἰς αὐτάς. Οἱ ἐμποροὶ καὶ οἱ τεχνῖται ἐπλούτιζον καὶ πολλοὶ ἐργάται εὗρισκον ἐργασίαν.

Οἱ ἄνθρωποι τῶν ἐπαρχιῶν ἦσαν πολὺ εὐγνώμονες διὰ

τὴν λαμπράν διοίκησιν τοῦ Αὐγούστου κατὰ τὰ εἰρηνικὰ αὐτὰ ἔτη τῆς αὐτοκρατορίας του. Ἡ δὲ σύγκλητος ἦτο τόσον εὐχαριστημένη ἀπὸ τὰ θαυμάσια ἔργα τοῦ Αὐγούστου, ὃστε ὅταν οὗτος ἀπέθανεν, ἴδρυσε πρὸς τιμήν του μεγαλοπρεπή μαρμάρινον βωμόν, τὸν βωμὸν τῆς Αὐγούστειας εἰρήνης.

123. Η ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ

Ο Πλούταρχος ἔγραψε διὰ τὸν βίον τοῦ Αὐγούστου, ἀλλ᾽ ἡ βιογραφία αὐτὴ ἔχαθη. Ἀπὸ τὸν Σουητώνιον δόμως, ὁ δποῖος ἔζησε τὸν 2ον μ.Χ. αἰῶνα, μανθάνομεν, ὅτι δὲ Αὐγούστος εἶχε αὐστηρὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου, διαπεραστικοὺς ὄφθαλμούς καὶ ὥρατον παράστημα. Ἐνεδύετο ἀπλὰ φορέματα καὶ ἦτο λιτός εἰς τὴν τροφήν του. Ο ἴδιος ἦτο παράδειγμα ἀπλῆς ζωῆς καὶ μεγάλης ἐργατικότητος. Ἡτο δὲ θεοσεβῆς καὶ ἐπήγαινεν εἰς τοὺς ναούς, ὅπου προσήγετο καὶ προσέφερε θυσίας εἰς τοὺς θεοὺς θεούς τῶν Ρωμαίων.

Εἰς τὸ ἀνάκτορόν του, τὸ δποῖον εύρισκετο ἐπάνω εἰς τὸν Παλατῖνον λόφον, ἐδέχετο δλους τοὺς πεπαιδευμένους ἄνδρας, οἱ δποῖοι ἔζων, δπως καὶ αὐτός, ἡσύχως καὶ μὲ ἀπλούς τρόπους. Οὗτοι ἦσαν ποιηταί, δπως δὲ Ὁράτιος καὶ δ Βεργίλιος, καθὼς καὶ ἄλλοι, πλούσιοι ἄνδρες, δπως δὲ Ἀγρίππας καὶ δ Μαικήνας.

Τούτους δὲ Αὐγούστος παρώτρυνε νὰ χρησιμοποιοιδν τὸν πλοῦτον των δι' ἔργα κοινωφελῆ. Ἡ οἰκία του ἦτο ἐπίσης ἀνοικτὴ διὰ κάθε πολίτην. Ο Αὐγούστος ἤκουεν εὐχαρίστως καὶ τὸν πλέον ἀσημὸν ἀπὸ τοὺς ὑπηκόους του.

Εἰς κάποιον δὲ πολίτην, δὲ δποῖος μὲ τρέμουσαν χεῖρα ἔδωσε κάποτε μίαν αἴτησιν εἰς αὐτόν, εἶπε: « Κάμνεις, διὸς ἐάν προσέφερες νόμισμα εἰς ἔνα ἐλέφαντα ».

Η Ρώμη κατὰ τοὺς λαμπροὺς ἐκείνους χρόνους τῆς διοικήσεως τοῦ Αὐγούστου εἶχε γίνει πολὺ εύτυχεστέρα, παρὰ εἰς τοὺς παλαιοτέρους χρόνους.

124. ΕΝ ΒΛΕΜΜΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ABENTINON ΛΟΦΟΝ

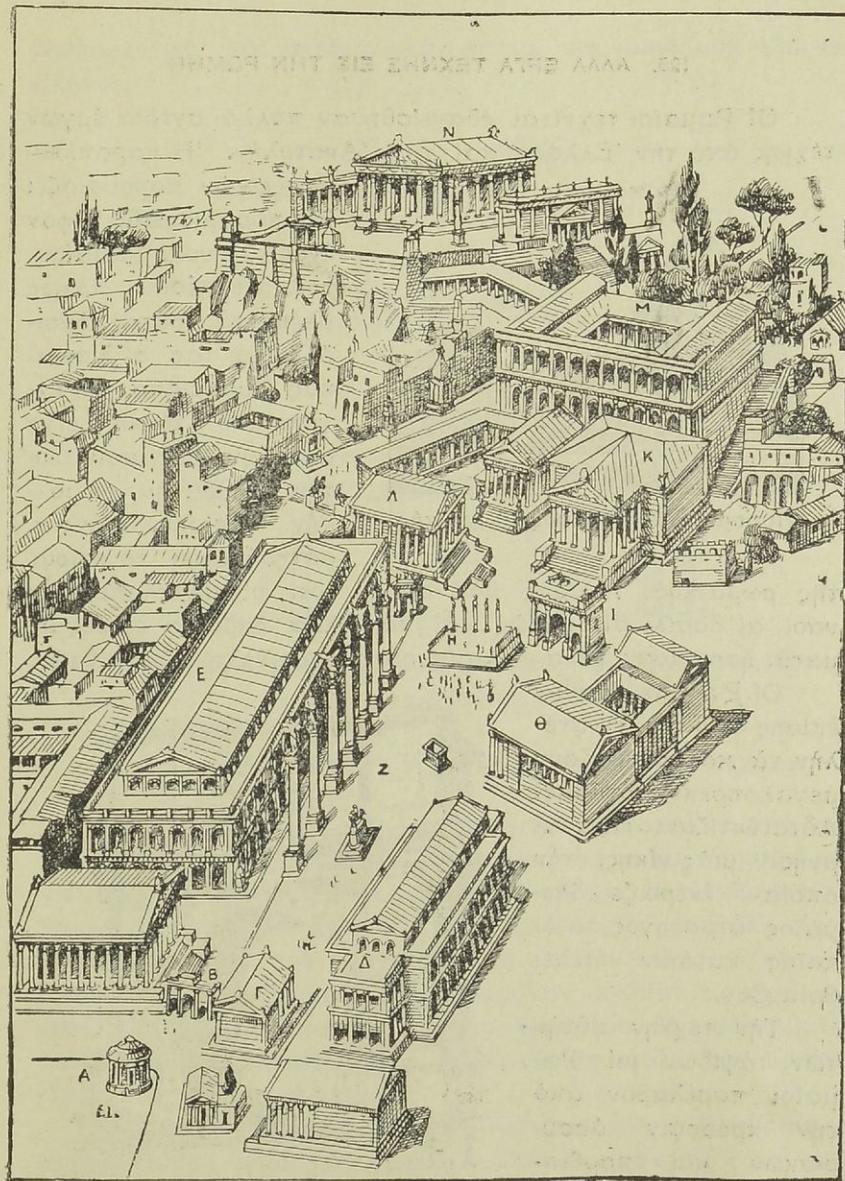
Ἐὰν ἔκεινος, δὸποῖος ἐπεοκέπτετο τὴν Ρώμην εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Αὔγούστου, ἀνέβαινεν εἰς τὸν Ἀβεντίνον λόφον καὶ ἔρριπτεν ἐν βλέμμα εἰς τὴν πόλιν, θὰ ἐξεπλήσσετο ἀπὸ τὸ ὠραῖον θέαμα τῶν λαμπρῶν κτιρίων. Ταῦτα ἥσαν ἐκτισμένα ἀπὸ θαυμάσιον μάρμαρον καὶ ὑψώνοντο μεγαλοπρεπῆ γύρω ἀπὸ τὴν ἀρχαῖαν Ἀγοράν.

Ἡ ἀπέναντι εἰκὼν μᾶς παρουσιάζει αὐτά, ὅπως ἥσαν εἰς τὴν λαμπρὰν ἔκεινην ἐποχήν.

Τὸ μέγα κτίριον, τὸ δόποιον σημειώνεται μὲ τὸ γράμμα Ε, εἶναι μία βασιλική, δηλαδὴ αἴθουσα ἀγορᾶς καὶ συναλλαγῶν, ἡ δόποια ἐκτίσθη ἐπὶ Ἰουλίου Καίσαρος, ἀλλ' ἔμεινεν ἀτελείωτος καὶ κατόπιν κατεστράφη ἀπὸ πυρκαϊάν. Ὁ Αὔγουστος ἀνοικοδόμησεν αὐτὴν καὶ πάλιν καὶ τὴν συνεπλήρωσεν. Ἀπέναντι ἀκριβῶς τῆς βασιλικῆς αὐτῆς, ἐκεῖ ὅπου σημειώνεται τὸ γράμμα Θ, ὁ Αὔγουστος ἐκτίσεν ἐν νέον κτίριον, ὅπου συνεδρίαζεν ἡ σύγκλητος. Ἄλλο κτίριον ὠραῖον τοῦ Αὔγούστου εἶναι αὐτὸ τὸ δόποιον σημειώνεται μὲ τὸ γράμμα Γ. Εύρισκεται εἰς τὸ ἐν ἄκρον τῆς Ἀγορᾶς, ἡ δόποια σημειώνεται μὲ τὸ γράμμα Ζ. Εἶναι δὲ ναὸς τοῦ θεοῦ Καίσαρος. Τοῦτον ἀνήγειρεν δὲ Αὔγουστος πρὸς τιμὴν τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος. Εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον τῆς ἀγορᾶς, ἀπέναντι ἀκριβῶς τοῦ ναοῦ τοῦ Καίσαρος (γράμμα Η), δὲ Αὔγουστος ἐκτίσε μαρμάρινον βῆμα, ἀπὸ ὅπου ώμίλουν οἱ ρήτορες. Ὁ Αὔγουστος ἐκάμε καὶ ἄλλην ἀκόμη πλατατέραν ἀγοράν.

Τὰ ἄλλα ὠραῖα κτίρια, τὰ δόποια παρουσιάζει ἡ εἰκὼν, εἶναι τὰ ἔξῆς: Μικρὸς κυκλοτερής ναὸς τῆς Ἐστίας (Α), θριαμβευτικὴ ἀψίς τοῦ Αὔγούστου (Β), παλαιὰ βασιλικὴ (Δ), ἀψίς τοῦ Σεβήρου (Ι), ναὸς τοῦ Κρόνου (Λ), ναὸς τῆς Ὦμονοιας (Κ), δημόσιον ἀρχεῖον (Μ) καὶ ναὸς τοῦ Διός (Ν).

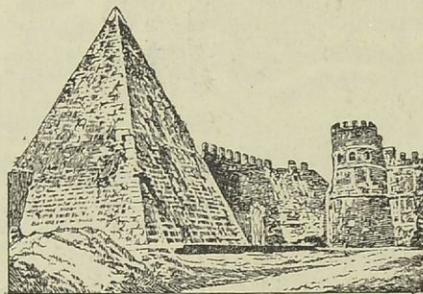
Πόσον πραγματικῶς μεγαλοπρεπῆ ἥσαν τὰ καλλιμάρμαρα αὐτὰ οἰκοδομήματα εἰς τὴν λαμπρὰν ἔκεινην ἐποχήν! Ὁ Σουητώνιος μᾶς λέγει, ὅτι δὲ Αὔγουστος εὗρε τὴν Ρώμην πλινθόκτιστον καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν μαρμαρόκτιστον.

*Αναπαράστασις τῆς ρωμαϊκῆς Ἀγορᾶς μετὰ τῶν δημοσίων κτιρίων.

125. ΑΛΛΑ ΕΡΓΑ ΤΕΧΝΗΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΡΩΜΗΝ

Οἱ Ρωμαῖοι τεχνῖται ἐδανείσθησαν πολλὰ σχέδια ἔργων τέχνης ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἀνατολήν. Ἡ παραπλεύ-

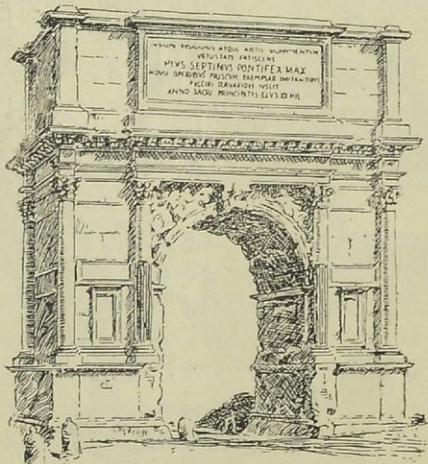
Πυραμιδοειδῆς τάφος ρωμαϊκός.

ρως εἰκὼν παρουσιάζει ἔνα πυραμιδοειδῆ τάφον ἐνδός εὐγενοῦς Ρωμαίου, τοῦ Κεστίου. Ὅπως βλέπομεν, οὗτος ὁ μοιάζει μὲ τὰς αἰγυπτιακὰς Πυραμίδας. Ἡ αἰγυπτιακὴ τέχνη εἶχε μεγάλην ἐπίδρασιν εἰς τὴν τέχνην τὴν ρωμαϊκήν. Ἐπίσης, ἐὰν παρατηρήσωμεν τὰ κτίρια

τῆς ρωμαϊκῆς Ἀγορᾶς θὰ ἴδωμεν, δτὶ οἱ μεγαλοπρεπεῖς ναοί, αἱ βασιλικαὶ, καθώς καὶ τὰ ἄλλα δημόσια οἰκοδομήματα, ἥσαν κοσμημένα μὲ λαμπροὺς κίονας ἐλληνικῶν ρυθμῶν.

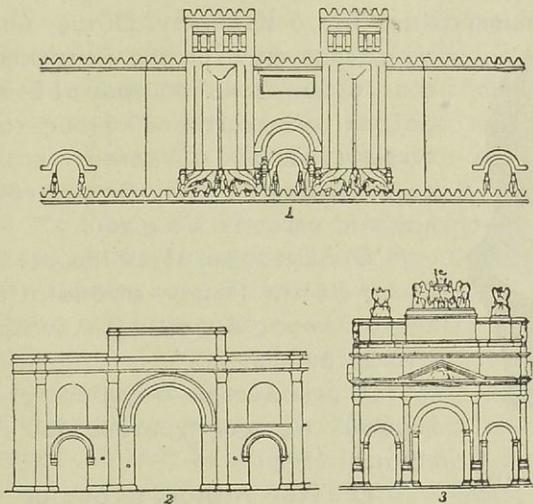
Οἱ Ρωμαῖοι ἔμαθον ἐπίσης ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴν νὰ κατασκευάζουν μεγαλοπρεπεῖς ἀψίδας. Αὗται ἐκτίζοντο εἰς ἀνάμνησιν μιᾶς νίκης, τὴν δποὶαν ἐκέρδιζε Ρωμαῖος στρατηγός, ὁ ὁποῖος κατόπιν ἐτέλει θρίαμβον.

Τὴν τέχνην αὐτὴν τῶν ἀψίδων οἱ Ρωμαῖοι παρέλαβον ἀπὸ τὴν πρόσοψιν ἀσυριακῶν καὶ παρθιακῶν ἀνακτόρων, ὅπως

Θριαμβευτικὴ ἀψίς τοῦ Τίτου.

βλέπομεν εἰς τὰ σχέδια, τὰ δποῖα παρουσιάζουν ἐδῶ αἱ εἰκόνες.

1, 2: Σχέδια προσόψεων ἀσυριακῶν καὶ παρθιακῶν ἀνακτόρων.

3: Σχέδιον ρωμαϊκῆς ἀψίδος.

126. ΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΧΡΟΝΟΥΣ ΤΟΥ ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ

"Οπως οἱ Ρωμαῖοι τεχνῖται ἐδανείσθησαν πολλὰ ἀπὸ τὴν ἀθάνατον ἐλληνικὴν τέχνην, τοιουτοτρόπως καὶ οἱ Ρωμαῖοι λόγιοι, οἱ δποῖοι ἀνέπτυξαν τὰ ρωμαϊκὰ γράμματα, ἐδιδάχθησαν πολλὰ ἀπὸ τὰ ἔργα τῶν Ἑλλήνων σοφῶν. Ἡ Ρώμη δὲν εἶχεν ἐπιστήμονας, δπως δ Ἀρχιμήδης καὶ δ Εὐκλείδης. Ὑπῆρχον δμως ἄνθρωποι, οἱ δποῖοι εἶχον μεγάλην ἀγάπην εἰς τὰ ἐλληνικὰ γράμματα. Οἱ περισσότερον πολιτισμένοι Ρωμαῖοι ἐμελέτων πολὺ τὰ ἐλληνικὰ βιβλία καὶ ἐγνώριζον καλὰ τὰς ὠραίας ἴδεας, τὰς δποίας περιεῖχον.

"Ανδρες σπουδαῖοι, δπως δ **Καῖσαρ** καὶ δ **Κικέρων**, δ μεγαλύτερος ρήτωρ τῶν Ρωμαίων, ἐσπούδασσαν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ εἰς τὴν Ρόδον. Εἶχον μελετήσει πολὺ καλὰ τοὺς ἀρ-

χαίους μας συγγραφεῖς καὶ ώμίλουν μεταξύ των περισσότερον ἐλληνιστὶ παρὰ λατινιστὶ. Οἱ μεγαλύτερος ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους συγγραφεῖς, δὲ ὅποιος ἔζησεν εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς δημοκρατίας, ἦτορ δὲ Κικέρων. Οὗτος ὑπῆρξεν δὲ με-

Κικέρων
(*Μονσεῖον Μαδρίτης*)

γαλύτερος τεχνίτης τῆς λατινικῆς πεζογραφίας, ἀκόμη δὲ καὶ σήμερον οἱ ἄνθρωποι θαυμάζουν τοὺς λαμπροὺς λόγους, τοὺς ὅποιους ἔξεφωνεν εἰς τὴν σύγκλητον, καὶ τὰς ἄλλας φιλοσοφικὰς του διατριβὰς καθὼς καὶ τὰς ἐπιστολὰς του.

Οἱ Αὔγουστος εἶχεν ἴδρυσει δύο βιβλιοθήκας εἰς τὴν Ρώμην, αἱ δόποιαι εἶχον πολλὰς συλλογὰς ἀρχαίων ἐλληνικῶν καὶ λατινικῶν βιβλίων.

Οἱ μεγαλύτεροι συγγραφεῖς, οἱ δόποιαι ἥκμασαν εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Αὐγούστου, εἶναι οἱ Ἐξῆς:

Οἱ Τίτος Λίβιος, δὲ ὅποιος ἔγραψε μεγάλην Ἰστορίαν τῆς Ρώμης. Αὕτη ἥρχιζεν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρονῶν καὶ ἔφθανε μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Αὐγούστου. Διὰ νὰ συγγράψῃ τὸ ἔργον αὐτὸς δὲ Λίβιος ἔχρειάσθη τεσσαράκοντα ἔτη.

Ἄλλος σπουδαῖος ἀπὸ τὴν πλειάδα τοῦ Αὐγούστου ἦτορ δὲ ποιητὴς Ὁράτιος. Οὗτος ἐγγάριζε καὶ ἡγάπα πολὺ τὰ παλαιὰ ἐλληνικὰ ποιήματα. Ἐγράψε δὲ ἐμμέτρως διὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὴν ζωὴν τῶν χρόνων του. Τὰ ποιήματά του μᾶς δίδουν μίαν ἀθάνατον εἰκόνα τῆς ἐποχῆς, κατὰ τὴν δόποιαν ἔζησεν δὲ Αὔγουστος.

Οἱ μεγαλύτερος ὅπως ποιητὴς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἶναι δὲ Βεργίλιος. Τὸ σπουδαιότερον ἔργον του εἶναι ἡ Αἰνείας. Τὸ ὠραῖον αὐτὸν ἔργον, τὸ δόποιον σπουδάζομεν εἰς τὰ Γυμνάσια μὲ εὐχαρίστησιν, ὡσάν ἄλλῃ Ὁδύσσεια τοῦ Ὁμήρου, διμιεῖ περὶ τοῦ ἔθνικοῦ ἥρωος τῶν Ρωμαίων Αἰνείου. Πῶς δηλαδὴ οὗτος μετὰ τὸν Τρωικὸν πόλεμον περιεπλανήθη, ἔως διου φθάσῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν, εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Τιβέρεως ποταμοῦ.

127. Η ΛΑΤΙΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΕΞΑΠΛΟΥΤΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΥΣΙΝ

Μὲ τὴν αὔξησιν τῆς δυνάμεως τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους ἐβάδιζε παραλλήλως καὶ ἡ ἔξαπλωσις τῆς γλώσσης τῶν Ρωμαίων καὶ τῶν συνηθειῶν αὐτῶν. Ρωμαῖοι στρατιώται, ὑπάλληλοι, πολλοὶ πτωχοὶ πολῖται χωρὶς κτήματα καὶ παλαιοὶ στρατιώται, εἰς τοὺς δόποιους εἶχον δοθῆ γαῖαι εἰς τὰς διαφόρους ρωμαϊκὰς κτήσεις, ὅλοι αὐτοὶ εἶχον γίνει ἀπόστολοι τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Ρώμης εἰς τὰ πέρατα τῶν κτήσεων της.

"Οπως ἄλλοτε μὲ τὰς κατακτήσεις τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἡ ἐλληνικὴ γλώσσα καὶ ὁ ἐλληνικὸς πολιτισμὸς εἶχον διαδοθῆ εἰς τὰ πέρατα τῆς Ἀνατολῆς, τοιουτοτρόπως εἰς τὴν Δύσιν ἡ λατινικὴ ἥτο ἡ κυριωτέρα γλώσσα.

Κατὰ μῆκος ἐπίσης τοῦ Δουνάβεως ποταμοῦ καὶ τοῦ Ρήνου ἡ ρωμαϊκὴ γλώσσα καὶ αἱ ρωμαϊκαὶ συνήθειαι εἶχον πολὺ μεγάλην ἐπίδρασιν. Πόλεις δὲ σπουδαῖαι, ὅπως ἡ Κολωνία καὶ ἄλλαι, ἔγιναν καθαρῶς ρωμαϊκαὶ πόλεις. Ἀκόμη καὶ σήμερον εἰς τὰς πόλεις αὐτάς εὑρίσκονται λείψανα ἔργων ρωμαϊκῶν, ὅπως εἶναι γέφυραι, λουτρά καὶ ἄλλα ρωμαϊκά μνημεῖα.

128. ΤΟ ΦΩΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΦΩΤΙΖΕΙ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟΝ

Εἰς τοὺς χρόνους ἐκείνους ὑπῆρχον πολλαὶ θρησκεῖαι εἰς τὸ ἀπέραντον ρωμαϊκὸν κράτος. 'Ο Αἴγυουστος ἐπεθύμει ὅλοι οἱ ὑπήκοοι του νὰ ἀκολουθοῦν τὸ παράδειγμά του καὶ νὰ λατρεύουν τοὺς θεοὺς τῶν Ρωμαίων, διὰ τοὺς δόποιους ὑπῆρχον πολλοὶ ναοὶ καὶ βωμοὶ εἰς δλας τὰς πόλεις τοῦ κράτους. Ἐπιστευε δέ, ὅτι ἡ θρησκεία εἶναι ἐν μέσον, διὰ τοῦ δόποιου ὅλοι οἱ ὑπήκοοι τοῦ κράτους, κάθε φυλῆς, ἥτο δυνατὸν νὰ ἐνωθοῦν καλύτερον ὑπὸ τὴν κυβέρνησιν τῆς Ρώμης καὶ τοῦ αὐτοκράτορος. 'Αλλ' ἡ παλαιὰ θρησκεία δὲν ἱκανοποίει τότε τοὺς ἀνθρώπους. "Αν καὶ ἐδίσασκεν αὐτοὺς νὰ εἶναι τίμιοι, καθαροὶ καὶ νὰ ἔκτελοῦν τὸ καθῆκον των, ἐν τούτοις δὲν τοὺς ἐνεθάρρυνεν εἰς τὴν δυστυχίαν των. Οὕτε καὶ ἔδιδεν εἰς αὐτοὺς τὴν

ἀπάντησιν, δταν ἡρώτων, ἐὰν ύπάρχῃ ἄλλος κόσμος πέραν ἀπὸ αὐτόν, εἰς τὸν δποῖον ἔζων.

Πολλοὶ ἄνθρωποι ἐπίστευον τότε εἰς ἄλλας θεότητας, δπως εἰς τὴν Κυβέλην, τὴν μητέραν θεὰν τῆς Ἀσίας. "Αλλοι πάλιν εἰς τὴν Ἱσιν, τὴν Αἴγυπτίαν θεάν. Οἱ στρατιώται ἐλάτρευον ἐπίσης τὸν Μίθραν, περσικὸν θεὸν τοῦ φωτός.

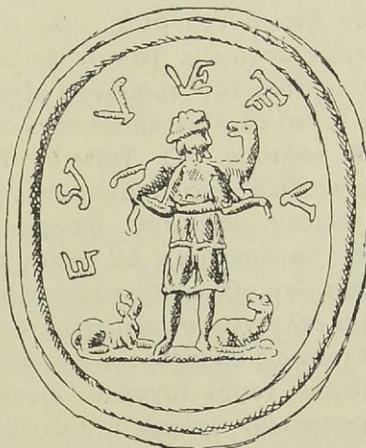
Οἱ "Ελλήνες ἔξ ὅλου ἐλάτρευον τοὺς παλαιούς των θεούς τοῦ 'Ολύμπου καὶ οἱ Ἰουδαῖοι συνηθροίζοντο εἰς τὰς συναγωγάς των καὶ ἐπήγαινον εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἱερουσαλήμ.

"Αλλοι ἄνθρωποι, διὰ νὰ ίκανοποιήσουν τὰς ψυχικάς των ἀνάγκας, κατέφευγον εἰς τὴν ἐλληνικὴν σοφίαν. Ἐμελέτων τὸν φιλόσοφον Ζήνωνα, δ ὁποῖος ἤκμασε τὸν 3ον π.Χ. αἰῶνα. Οὗτος ἐδίδασκεν εἰς τὴν Ποικίλην Στοάν, εἰς τὴν Ἀγορὰν τῶν Ἀθηνῶν, καὶ διὰ τοῦτο οἱ ὀπαδοὶ του ὀνομάσθησαν στωικοὶ. Πολλοὶ στωικοὶ ὑπῆρχον τότε εἰς τὴν Ρώμην· δ σπουδαιότερος δὲ ἔξ αὐτῶν ὑπῆρξεν δ Ἐπίκτητος, δ ὁποῖος ἐγεννήθη δοῦλος. Οἱ στωικοὶ ἐπίστευον, δτι δ ἄνθρωπος, εἴτε δοῦλος εἶναι εἴτε αὐτοκράτωρ, πρέπει εἰς δλην του τὴν ζωὴν νὰ ἔκτελῇ τὸ καθῆκον του. «Μὴ λησμονῆς, ἔλεγεν δ Ἐπίκτητος, δτι εἰσαι εἰς τὸν κόσμον εἰς ἥμορποιὸς καὶ λαμβάνεις μέρος εἰς ἐν δρᾶμα, τὸ δποῖον παιίζεται. Ὁφείλεις νὰ παιίζῃς τὸ μέρος σου μὲ τὴν ἔργασίαν, τὴν δποίαν κάμνεις, δσον ἥμπορεῖς καλύτερον». Μὲ αὐτὰς δμως τὰς ἰδέας οἱ ἄνθρωποι δὲν ἦσθανοντο συμπάθειαν καὶ ἀγάπην δ εἰς πρὸς τὸν ἄλλον.

"Αλλος φιλόσοφος, δ Ἐπίκουρος, ἐδίδασκεν, δτι δ ἄνθρωπος πρέπει νὰ ζητῇ τὴν εὐτυχίαν του εἰς τὴν καλὴν ζωὴν, τὴν δποίαν πρέπει νὰ κάμνῃ. Μὲ τοῦτο ἥθελε νὰ κάμῃ τοὺς ἀνθρώπους καλοὺς καὶ μὲ σεβασμὸν πρὸς τοὺς ἄλλους. "Αλλ' οἱ ὀπαδοὶ του παρεξήγησαν τὴν διδασκαλίαν αὐτὴν καὶ ἐνόμιζον, δτι δ καθεὶς πρέπει νὰ ζητῇ ἐκεῖνο, τὸ δποῖον τὸν εὔχαριστεῖ, χωρὶς νὰ σκέπτεται τοὺς ἄλλους.

Τοιουτορόπως οὕτε οἱ στωικοὶ οὕτε οἱ ἐπικούρειοι ἐπέτυχον νὰ κάμουν τοὺς ἀνθρώπους, νὰ ἀγαπᾶ ὁ εἰς τὸν ἄλλον. Οὕτε δὲ κατώρθωσαν νὰ διδάξουν εἰς αὐτοὺς ἐνα Θεὸν ἀγάπης καὶ δικαιοσύνης.

Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, ἀπὸ μίαν μικράν πόλιν τῆς Ἰουδαίας, τὴν Βηθλεέμ, ἐξήστραψε τὸ θεῖον φῶς! Οἱ ἄγγελοι ἔχαιρέτησαν τὴν νέαν χαραυγὴν εἰς τὸν κόσμον μὲ τὸν οὐράνιον ὅμνον: «Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη ἐν ἀνθρώποις εὐδοκίᾳ». Ὁ Σωτὴρ τοῦ κόσμου, δοκίμων ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ἐγεννᾶτο τότε, ὅταν ἀκόμη ἡγεμόνευεν εἰς τὴν Ρώμην δοκίμων οὐρανού. Ἡ νέα θρησκεία τοῦ Χριστοῦ μὲ τὴν θείκην της δύναμιν ταχέως εὗρε θερμούς διπαδούς. Διὰ δὲ τοῦ κορυφαίου ἀποστόλου αὐτῆς, τοῦ Παύλου, ἐξηπλώθη εἰς ὅλον τὸ ρωμαϊκὸν κράτος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'

ΟΙ ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΑΥΓΟΥΣΤΟΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΕΣ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ Μ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

129. ΟΙ ΑΠΟ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥ ΤΟΥ ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΕΣ.
Ο ΤΙΒΕΡΙΟΣ

Μετά τὸν θάνατον τοῦ Αὐγούστου τέσσαρες αὐτοκράτορες συγγενεῖς αὐτοῦ ἐκυβέρνησαν τὴν Ρώμην. Πρῶτος ἐξ αὐτῶν ἦτο ὁ Τιβέριος, υἱός τοῦ Αὐγούστου ἐκ 14·37 μ.Χ. δευτέρας συζύγου. Τὰς στρατιωτικὰς ἀρετὰς τοῦ Τιβερίου καὶ τὰ διοικητικά του προσόντα εἶχεν ἐκτιμήσει πολὺ δ' Αὐγουστος. Διὰ τοῦτο δὲ εἶχε προσλάβει αὐτόν, δτε ἔζη, εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους. 'Ο Τιβέριος ἦτο ὑπερήφανος, ἀλλ' ὀλίγον μελαγχολικὸς καὶ καχύποπτος. 'Ο ὄχλος τὸν ἐμίσει, διότι δὲν ἔδιδεν εἰς αὐτόν, δπως οἱ ὄλλοι αὐτοκράτορες, σῖτον, οὕτε παρεσκεύαζε δι' αὐτὸν θεάματα μονομαχιῶν. Διὰ νὰ ἔξασφαλίσῃ οὗτος τὴν τάξιν μέσα εἰς τὴν Ρώμην, κατήρτισεν ἐν σῶμα ἐκλεκτῶν στρατιωτῶν, τῶν πραιτωριανῶν. Οὗτοι ὑπηρέτουν ὡς φρουροὶ τοῦ αὐτοκράτορος. Τὸ σῶμα αὐτὸν ἀργότερον ἔγινε τόσον ἴσχυρόν, ὥστε συχνὰ ἀνεβίβαζεν εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν θρόνον ἢ κατεβίβαζεν ἀπὸ αὐτὸν ἐκεῖνον, τὸν δποῖον ἥθελε. 'Ο Τιβέριος ἦτο ἐπίσης μισητὸς εἰς τὴν τάξιν τῶν εὐγενῶν, οἱ δποῖοι προσεπάθουν γὰ ἀνακτῆσουν τὴν δύναμίν των. 'Υπῆρξε δὲ πραγματικὸς τύραννος εἰς δλας τὰς τάξεις τῶν ἀνθρώπων. Πρὸς τὴν 'Ἐλλάδα δμως ἐποιτεύθη μὲ σωφροσύνην. Τὸ Αἴγιον δέ, τὸ δποῖον εἶχε πάθει τότε ὑπὸ σεισμοῦ, ἀπηλλάγη κατὰ πρότασίν του ἐπὶ τρία ἔτη ἀπὸ κάθε φορολογίαν. Παρ' ὅλα δμως αὐτὰ δ Τιβέριος ὑπῆρξεν ἴσχυρὸς

καὶ ίκανὸς ἡγεμών. « "Ἄς μὲ μισοῦν, ἔλεγεν, οἱ ὑπήκοοί μου.
Ἄρκεῖ, δτι ἐκτελοῦν ἔκεινο, τὸ δποῖον ἔγὼ θέλω ».

130. Ο ΓΑΪ'ΟΣ ΚΑΛΙΓΟΥΛΑΣ

Μετὰ τὸν Τιβέριον αὐτοκράτωρ ἔγινεν δὲ νεαρὸς Γάιος τὸν δποῖον οἱ στρατιῶται του ἐπωνόμασαν Καλιγούλαν. Ὁ νέος ἔκεινος εἶχε νοσηρὰν διάνοιαν. Ἐπειδὴ δὲ 37-41 μ.Χ. αἰφνιδίως ἀνῆλθεν εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν θρόνον, τόσον πολὺ διεστράφη δὲ χαρακτήρ του, ώστε ἔγινεν εἰς ἀπὸ τοὺς πολὺ κακούς αὐτοκράτορας.

Αφοῦ ἐσπατάλησεν δλας τὰς οἰκονομίας, τὰς δποίας εἶχε κάμει δὲ Τιβέριος, εἰς ἀσωτίας, ἥρχισε νὰ καταδικάζῃ πλουσίους Ρωμαίους εἰς θάνατον καὶ νὰ ἀρπάζῃ τὰς περιουσίας των. Ὁ Σουητώνιος μᾶς λέγει, δτι « δ Καλιγούλας ἐλυπεῖτο, διότι οἱ Ρωμαῖοι δλοι δὲν είχον μίαν κεφαλήν, ἵνα μὲ ἐν κτύπημα ἄφαιρέσῃ αὐτήν ». "Υστερὸν ἀπὸ τεσσάρων ἐτῶν ἀθλίαν διοίκησιν, δ Καλιγούλας ἐφονεύθη ἀπὸ τὸν ἔδιον τὸν φρουρόν του.

131. Ο ΚΛΑΥΔΙΟΣ

Οἱ πραιτωριανοί, ἐνῷ ἐλεηλάτουν τὰ ἀνάκτορα τοῦ Καλιγούλα ὕστερον ἀπὸ τὸν φόνον του, ἀνεκάλυψαν δποίω ἀπὸ ἐν παραπέτασμα κρυμμένον τὸν θεῖον τοῦ Καλιγούλα, τὸν Κλαύδιον. Τοῦτον ἀνέσυρον ἀπὸ ἔκει, δχι διὰ νὰ τὸν φονεύσουν, ἀλλὰ διὰ νὰ τὸν ἀνακηρύξουν αὐτοκράτορα.

Ὁ νέος αὐτοκράτωρ, ἀν καὶ ᾧτο δειλὸς καὶ ἀσθενής, ἐν τούτοις ἔδειξεν, δτι εἶχεν ίκανότητα ἀρκετήν, διὰ νὰ διοικήσῃ. Τὸ κλαυδίαν δὲν ὑδραγωγεῖον, τὸ δποῖον ἀκόμη σώζεται καὶ διὰ τοῦ δποίου ἔφερεν ὕδωρ εἰς τὴν Ρώμην ἀπὸ πολὺ μεγάλην ἀπόστασιν, μαρτυρεῖ πόσον συνετὸς ᾧτο δ Κλαύδιος εἰς τὴν διοίκησίν του.

Ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος αὐτοῦ ἀρχίζει καὶ μία προσπάθεια τῶν Ρωμαίων νὰ ἐπεκτείνουν τὸ κράτος των πρὸς τὴν Βρεττα-

νίαν. Ἡ χώρα αὕτη, ἐπειδὴ εύρισκετο πλησίον τῆς Γαλατίας.
43 μ.Χ. εἶχε δεχθῇ τὸν ρωμαϊκὸν πολιτισμόν. Ὁ Κλαύδιος
 μὲν τὰς ρωμαϊκάς του λεγεώνας ἔγινε κύριος τῆς
 νοτίου Βρεττανίας, τὴν δποίαν ἔκαμεν ἐπαρχίαν ρωμαϊκήν.

Ἄλλὰ καὶ δ καλὸς αὐτὸς αὐτοκράτωρ δὲν ἀπέθανεν ἀπὸ
 φυσικὸν θάνατον. Ἡ σύζυγός του Ἀγριππίνα ἐδηλητηρίασεν
 αὐτόν, διὰ νὰ κάμη αὐτοκράτορα τὸν υἱὸν ἀπὸ τὸν πρῶτον
 γάμον της, τὸν Νέρωνα.

132. Ο ΝΕΡΩΝ

**‘Ο Νέρων ἦτο μαθητὴς τοῦ φιλοσόφου Σενέκα καὶ ἦτο
 δέκα ἑπτά ἔτῶν, δταν ἀνήλθεν εἰς τὸν θρόνον. Εἰς τὴν ἀρχὴν
 54 - 68 μ.Χ. ἐφάνη, δτι δ νέος αὐτοκράτωρ θὰ διώκει καλῶς τὸ
 κράτος. Ἡ ἀγάπη του πρὸς τὴν τέχνην καὶ τὴν φι-
 λολογίαν καὶ ἡ καθοδήγησίς του ἀπὸ καλούς συμβούλους ύπε-
 σχοντο πολλὰ διὰ μίαν χρηστὴν διοίκησιν. Ἄλλὰ δὲν ἐπέρασε
 πολὺς καιρός, δτε ἐφάνη ἡ κακὴ φύσις τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου.
 Τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς βασιλείας του συνδέονται μὲ σειρὰν
 ἀγρίων καὶ ἐπαχθῶν πράξεων. Μία ἀπὸ αὐτὰς ἦτο καὶ ἡ κατα-
 δίωξις τῶν Χριστιανῶν.**

Κάποτε μεγάλη πυρκαϊά, ἡ δποία διήρκεσεν ἐπὶ μίαν ἑβδο-
 μάδα, κατέστρεψε μέγα τμῆμα τῆς Ρώμης, σχεδὸν τὸ ἥμισυ.
 Ὁ κόσμος δὲ τότε ἐπίστευσεν, δτι δ Νέρων διέταξε νὰ καῇ τὸ
 τμῆμα αὐτὸ τῆς πόλεως. Διὰ νὰ ἀποφύγῃ οὗτος τὴν κατηγο-
 ρίαν, διέδωσεν, δτι οἱ Χριστιανοὶ ἦσαν οἱ αἴτιοι τῆς φοβερᾶς
 ἐκείνης πυρκαϊᾶς. Πρὸς τούτους ἐστράφη τότε ἡ ὀργὴ τοῦ
 λαοῦ καὶ οἱ ἀθῷοι ἐκεῖνοι ἀνθρώποι ἐπαθον πολλά.

‘Ο Νέρων εἶχε παραμελήσει ἐντελῶς τὴν κυβέρνησιν τοῦ
 κράτους καὶ ἤρεσκετο νὰ παρουσιάζεται ἄλλοτε ὡς κιθαρῳδός,
 ἄλλοτε ὡς ἡθοποιὸς ἐπάνω εἰς τὴν σκηνὴν καὶ ἄλλοτε ὡς
 ἀρματηλάτης.

Αἱ ἔλληνικαὶ πόλεις διὰ νὰ κολακεύσουν αὐτόν, τοῦ
 ἐστελλαν δλους τοὺς στεφάνους τῶν ἀγώνων. Μὲ χαράν του
 δὲ ἐδέχθη τὴν πρόσκλησιν ἐνδὸς πρέσβεως καὶ ἥλθεν εἰς τὴν

Ἐλλάδα, δπου ἔλαβε μέρος εἰς δλους τοὺς ἀγῶνας, οἱ δποῖοι ἐτελοῦντο ἐκεῖ. Οἱ ἑλλανοδίκαι, μολονότι δὲν ἦτο ἄξιος ἀθλητῆς, ἀφοῦ μάλιστα εἰς τὴν Ὀλυμπίαν ἔπεσεν ἀπὸ τὸ ἄρμα καὶ παρ' δλίγον νὰ συντριβῇ, ἐν τούτοις παντοῦ ἐστεφάνων αὐτόν. 'Ο Νέρων συνέλεξε τότε ἐβδομήκοντα πέντε στεφάνους.

'Ο Νέρων τόσον ηχαριστήθη ἀπὸ τὰς τιμάς, τὰς δποίας ἔκαμαν εἰς αὐτὸν οἱ Ἐλληνες, ὥστε εἰς τὴν ἑορτὴν τῶν Ἰσθμίων ώμιλησε πρὸς δλους τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν ἑλληνικῶν πόλεων. Εἰς τὸν λόγον του ἐκεῖνον ἀνεκήρυξεν δλους τοὺς "Ἐλληνας ἐλευθέρους καὶ αὐτονόμους. 'Ο λόγος αὐτὸς διετηρήθη χαραγμένος εἰς μίαν πλάκα, ἐπάνω εἰς τὴν δποίαν ἀναγινώσκομεν μεταξὺ ἄλλων καὶ τὰ ἔξης, τὰ δποῖα εἶπεν δΝέρων: « *Εἴθε νὰ παρεῖχον τὴν δωρεάν αὐτὴν, καθ' ὅν* »

Ο Νέρων.

χρόνον ἤκμαζεν ἡ Ἐλλάς, διὰ νὰ ἀπολαύσουν τὴν χάριν αὐτὴν περισσότεροι Ἐλληνες. Διὰ τοῦτο μέμφομαι τὸν αἰδηνα, δ δποῖος προεδαπάνησε τὴν μεγάλην αὐτὴν χάριν. Καὶ τώρα δὲν σᾶς εὑρεγετῶ ἀπὸ εὐσπλαγχνίαν, ἀλλὰ ἀπὸ φιλίαν. Τιμῶ δὲ καὶ τὸν θεούς σας, οἱ δποῖοι προγονοῦν δι' ἐμὲ καὶ εἰς τὴν ἔηράν καὶ εἰς τὴν θάλασσαν.»

Τέλος αἱ λεγεῶνες ἐπανεστάησαν καὶ ἡ σύγκλητος ἔλαβε θάρρος καὶ ἐκήρυξε τὸν Νέρωνα ἐχθρὸν τῆς πατρίδος. Διὰ νὰ ἀποφύγῃ δὲ οὕτος τὴν σύλληψιν, ητοκτόνησεν. Αἱ τελευταῖς του λέξεις ἦσαν: « *Όποῖος καλλιτέχνης χάνεται μαζὶ μὲ τὸ σῶμα μου!* »

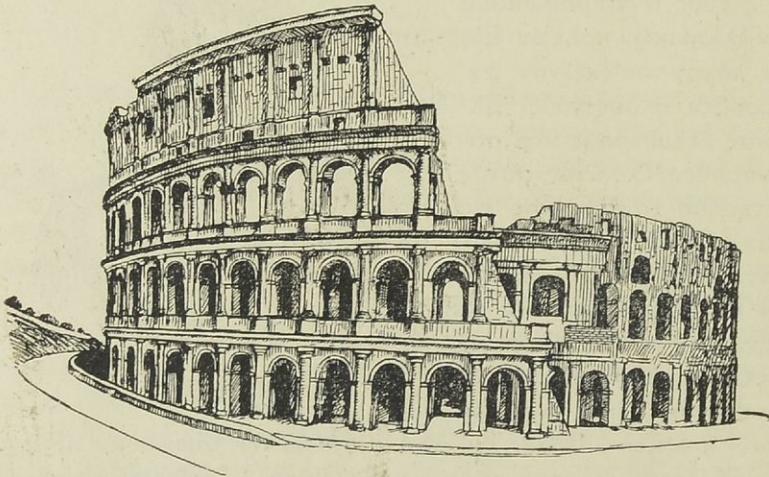
133. ΟΙ ΦΛΑΒΙΟΙ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΕΣ. Ο ΟΥΕΣΠΑΣΙΑΝΟΣ

"Υστερον ἀπὸ τὸν θάνατον τοῦ Νέρωνος ἐπηκολούθησεν ἐμφύλιος πόλεμος καὶ φιλονικία, ποιοῖς θὰ γίνῃ αὐτοκράτωρ

τῆς Ρώμης. Ἐπὶ τέλους ἡ αὐτοκρατορικὴ ἔξουσία περιῆλθεν
εἰς τὰς χεῖρας τοῦ **Φλαβίου Οὐεσπασιανοῦ**.

69 - 79 μ.Χ. Τοῦτον καὶ τοὺς δύο του υἱούς, οἱ δποῖοι διεδέχθησαν αὐτόν, δονομάζομεν **Φλαβίους αὐτοκράτορας**.

‘Ο Οὐεσπασιανὸς ἦτο **Σαβίνος**, ἀπλοῦς καὶ ρωμαλέος στρατιώτης. Εἶχεν ἀρκετὴν πεῖραν διὰ τὴν διοίκησιν καὶ ἐθεωρήθη τότε ὁ κατάλληλος ἀνθρωπος, ὁ δποῖος ἦτο δυνατὸν νὰ

Τὸ Κολοσσαῖον ("Οπως εἴναι σήμερον").

φέρῃ τὴν τάξιν μέσα εἰς τὴν Ρώμην καὶ εἰς τὰς ἐπαρχίας. Οὗτος ἔκαμε καὶ πάλιν τὴν Ἑλλάδα, εἰς τὴν ὃποιαν εἶχε δώσει ὁ Νέρων αὐτονομίαν καὶ ἐλευθερίαν, ρωμαϊκὴν ἐπαρχίαν. Εἶπε δέ: « Ἀπομεμαθηκέναι τὴν ἐλευθερίαν τὸ Ἑλληνικόν ».

Καθ' ὃν χρόνον ὁ Οὐεσπασιανὸς ἦτο αὐτοκράτωρ, ἔγινε μία ἐπανάστασις εἰς τὴν Παλαιστίνην. Οἱ Ἰουδαῖοι, διότι κυρίως δὲν ἤδυναντο νὰ τελοῦν ἐλευθέρως τὰ τῆς θρησκείας των, βαρέως ἔφερον τὸν ζυγὸν τῶν ρωμαίων καὶ ἐπανεστάτησαν.

Ἐναντίον τῆς Παλαιστίνης ἔξεστράτευσε τότε ὁ υἱὸς τοῦ

Ούεσπασιανοῦ **Τίτος**, διὰ νὰ καταπνίξῃ τὴν ἐπανάστασιν.

70 μ.Χ. Οὗτος, ὕστερον ἀπὸ πέντε μηνῶν πολιορκίαν, ἔγινε κύριος τῆς Ἱερουσαλήμ. Λέγουν, δτὶ ἐν ἑκατομμύριον Ἰουδαῖοι ἐφονεύθησαν τότε. Ἡ ἀγία πόλις καὶ δ περιφήμος ναός της κατεστράφησαν. Τὰ ἀφιερώματα δὲ τοῦ ναοῦ ἐκομίσθησαν εἰς τὴν Ρώμην. Εἰς ἀνάμνησιν τῆς νίκης αὐτῆς ἐκτίσθη εἰς τὴν ρωμαϊκὴν Ἀγοράν, δπως ἐμάθομεν, μεγαλοπρεπῆς ἀψίς, ἡ δποία δνομάζεται ἀψίς τοῦ **Τίτου**.

‘Ο Ούεσπασιανὸς δὲν ἔξηκολούθησε τὴν πολυτέλειαν τοῦ Νέρωνος καὶ τὴν ἐπίδειξιν ἐκείνου. Ἡτο πολὺ συνετός εἰς τὴν διαχείρισιν τῶν οἰκονομικῶν τοῦ κράτους.

Ἐκρήμνισε τὸν χρυσοῦν οἶκον, τὸν δποῖον εἶχε κατασκευάσει δ Νέρων καὶ εἰς τὴν θέσιν του ἔστησεν ἐν τεράστιον ἀμφιθέατρον τὸ Κολοσσαῖον. Τοῦτο εἶναι μία ῥοειδῆς παλαίστρα, ἡ δποία περιεβάλλετο ἀπὸ σειράς καθισμάτων, τὴν μίαν ἐπάνω ἀπὸ τὴν ἄλλην. Ἡδύνατο δὲ νὰ χωρέσῃ περίπου 50.000 ἀνθρώπους. Μολονότι σήμερον εἶναι κατεστραμμένον, ἐν τούτοις ἐκεῖνος, δ δποῖος βλέπει αὐτό, ἐκπλήσσεται ἀπὸ τὸ μέγεθός του. Μέσα εἰς τὸ τεράστιον τοῦτο κτίριον δ **Τίτος** ἐτέλεσε μονομαχίας, αἱ δποῖαι διήρκεσαν ἐκατὸν ἡμέρας.

134. ΟΙ ΔΙΑΔΟΧΟΙ ΤΟΥ ΟΥΕΣΠΑΣΙΑΝΟΥ ΑΔΕΛΦΟΙ

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ούεσπασιανοῦ ἔγινεν αὐτοκράτωρ τῆς Ρώμης δι’ ὀλίγα ἔτη διός του **Τίτος**, δ «πολυαγαπημένος καὶ γλυκὺς ἄνθρωπος», δπως μᾶς λέγει δ βιογράφος **79-81 μ.Χ.** του Σουητώνιος. Διὰ τὸν ἀγαθὸν αὐτὸν αὐτοκράτορα, δπως μανθάνομεν, κάθε ἡμέρα, ἡ δποία παρήρχετο, χωρὶς οὕτος νὰ κάμη καλόν τι, ἐθεωρεῖτο χαμένη. Ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος αὐτοῦ συνέβη καὶ τὸ ἔξῆς σπουδαῖον γεγονός: ‘Ο **Βεζούβιος**, ἡφαίστειον τῆς Ἰταλίας, πλησίον τοῦ κόλπου τῆς Νεαπόλεως, ἐξερράγη. Ἡ λάβα του κατεπλάκωσε καὶ ἔθαψε δύο πόλεις, τὴν **Πομπήιαν** καὶ τὸ **Ηράκλειον**. Τὰς πόλεις αὐτὰς ὕστερον ἀπὸ πολλὰς ἑκατονταετηρίδας ἔφερεν εἰς φῶς ἡ ἀρχαιολογικὴ σκαπάνη. Τὰ ἐρείπια κυρίως τῆς Πομπήιας, τῆς

δποίας μέγα μέρος ἔξεσκεπάσθη, μᾶς δίδουν νὰ ἐννοήσωμεν, ὅπως καὶ εἰς ἄλλο κεφάλαιον εἴδομεν, πῶς ἔζων οἱ ἀνθρωποι τῶν χρόνων ἐκείνων. Ἐπίσης καταλαμβάνομεν πόσον οἱ αὐτοκράτορες τῆς Ρώμης ἐφρόντιζον διὰ τὰς πόλεις τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ κράτους των.

‘Ο ἀδελφὸς τοῦ Τίτου Δομιτιανὸς ὑπῆρξεν ἀνθρωπὸς ἀντιθέτου χαρακτῆρος ἀπὸ αὐτόν. Καθ’ ὅλον τὸ διάστημα
81 - 96 μ.Χ. τῆς βασιλείας του ὑπῆρξε τυραννικός. Ἡμποροῦ-
 μεν δὲ νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἦτο δεύτερος Τιβέριος. Σκληρὸς ἐφάνη κυρίως εἰς τοὺς εὐγενεῖς καὶ τοὺς Χριστια-
 νούς, οἱ δποῖοι πραγματικῶς ἀνέπνευσαν μὲ τὸν θάνατόν του.

“Οταν ἦτο αὐτοκράτωρ ὁ Δομιτιανός, ὁ περίφημος Ρω-
 μαῖος στρατηγὸς Ἀγρικόλας ἐπεξέτεινε τὸ ὅρια τοῦ ρωμαϊ-
 κοῦ κράτους εἰς τὴν Βρεττανίαν μέχρι τῆς Σκωτίας. Ἡ διοίκη-
 σίς του δὲ ἐκεῖ ἦτο τοιαύτη, ὥστε ὁ ρωμαϊκὸς πολιτισμὸς
 ἐξηπλώθη εἰς δλην τὴν σημερινὴν Ἀγγλίαν. ‘Ο Δομιτιανὸς
 ὑπῆρξε θῦμα συνωμοσίας· μὲ αὐτὸν δὲ τελειώνει καὶ ἡ δυνα-
 στεία τῶν Φλαβίων.

135. ΟΙ ΚΑΛΟΙ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΕΣ

Οἱ πέντε αὐτοκράτορες, οἱ δποῖοι ἐκυβέρνησαν τὴν Ρώμην
 μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Δομιτιανοῦ, καλύπτουν τὸ μεγαλύτερον
26 - 180 μ.Χ. μέρος τῆς δευτέρας μετὰ Χριστὸν ἐκατονταετη-
 ρίδος. Οὗτοι ὑπῆρξαν πολὺ καλοὶ αὐτοκράτορες.
 Κατὰ τὸ διάστημα τῆς κυβερνήσεώς των οὐδεμίᾳ ἔγινε συν-
 ωμοσία, τὸ κράτος δὲ ἐγνώρισε μακράν περίοδον εύτυχίας.
 Πολὺ δὲ δικαίως οἱ αὐτοκράτορες οὗτοι ὠνομάσθησαν καὶ οἱ
 αὐτοκράτορες. Ἐπειδὴ δὲ δύο ἐξ αὐτῶν εἶχον τὸ ὄνομα
 Ἀντωνῖνος, διὰ τοῦτο λέγονται καὶ Ἀντωνῖνοι. Οἱ σπου-
 δαιότεροι ἐξ αὐτῶν ἦσαν οἱ ἔξης:

136. Ο ΤΡΑΪΑΝΟΣ

Οὗτος ἦτο θετὸς υἱὸς τοῦ Νερούα, δ ὁ δποῖος ἦτο πρὶν ἀπὸ
 αὐτὸν αὐτοκράτωρ. Ἡτο χρηστὸς ἡγεμῶν καὶ ἐπεξέτεινε τὰ

Σφρια τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους. Ἐπειδὴ δὲ εἶδεν, ὅτι τὸ κράτος δὲν ἦτο ἀσφαλές ἀπὸ βορρᾶ, ἀλλ’ ἡπειλεῖτο 98 - 117 μ.Χ. ἀπὸ βάρβαρον λαόν, τοὺς Δακούς, διὰ τοῦτο διέβη μὲν λέμβους τὸν Δούναβιν ποταμὸν καὶ ἐπορεύθη ἐναντίον των.

Οἱ Δακοὶ ἀπετέλουν βασίλειον, τὸ δποῖον ἔξετείνετο εἰς τὴν σημερινὴν Ρουμανίαν. Ὁ Τραϊανὸς ὠδήγησε νικηφόρως τὸν στρατόν του ἐναντίον τοῦ βαρβάρου αὐτοῦ λαοῦ. "Ἐγινε

"Ο Τραϊανὸς προσφέρων θυσίας εἰς τὴν γέφυραν ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως.

δὲ κύριος τῆς Δακίας καὶ προσήρτισεν αὐτὴν ὡς ἐπαρχίαν εἰς τὸ ρωμαϊκὸν κράτος. Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ἐκείνην ὁ Τραϊανὸς συνήντησε τόσα ἐμπόδια, ὅσα ποτὲ ἄλλοτε δὲν εἶχε συναντήσει ρωμαϊκὸς στρατός.

"Ἐπάνω εἰς τὸν Δούναβιν ποταμὸν ἔκτισε τότε μεγάλην λιθίνην γέφυραν, ἡ δποία συνέδεσε τὴν νέαν ἐπαρχίαν μὲ τὸ κράτος. Πολλαὶ χιλιάδες ἄποικοι Ρωμαῖοι ἐστάλησαν εἰς τὴν Δακίαν, ὅπου διέδωσαν τὸν ρωμαϊκὸν πολιτισμόν. Ἡ δὲ ὀνομασία της Ρουμανία ἔχει ρωμαϊκὴν καταγωγήν.

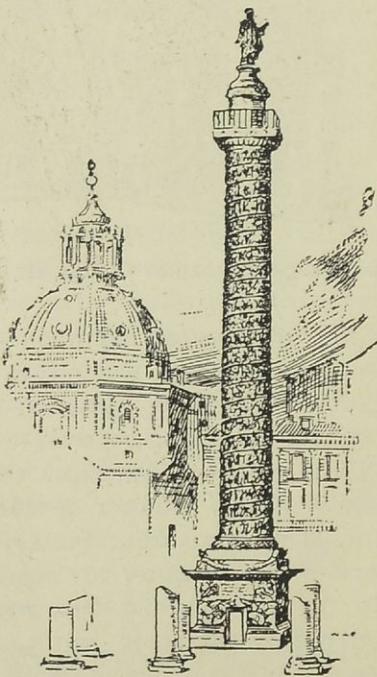
Μνημεῖον τῆς νίκης αὐτῆς τοῦ Τραϊανοῦ ἐναντίον τῶν Δακῶν εἶναι μία στήλη, ἡ δποία σώζεται ἀκόμη καὶ σήμερον.

Τραϊανός.

πόλεις ἐλευθέρας, ἀνδρας ἐ-
λευθέρους, τῶν δποίων αἱ
ἀρεταὶ, αἱ πρᾶξεις, αἱ συμ-
μαχίαι, αἱ συνθῆκαι, τὸ θρή-
σκευμα, σκοπὸν κύριον εἶχον
τὴν διατήρησιν καὶ τὴν ὑπερά-
σπισιν τῆς ἐλευθερίας, τοῦ
κατέλιστον τούτον τῶν δικαιω-
μάτων τῆς φύσεως. Κατανόη-
σσον τὸ μέγεθος τῆς ἐντολῆς, ἡ
δποία σοῦ ἀνετέθη... Μὴ λη-
σμονήσῃς ποτέ, ὅτι οἱ Ρω-
μαῖοι ἡμεῖς παρελάβομεν ἀπὸ
τὴν Ἀττικὴν τὸ δημόσιον δί-
καιον μας καὶ δι, ἐνῷ ἐπι-
βάλλομεν εἰς τὰ νικηθέντα
ἐθνη τὸν νόμους μας, ζη-
τοῦμεν ἀπὸ τὸν νόμους Ἑλληνας
τὸν νόμους, τὸν δποίους αὐ-
τοὶ ἔκαμαν διὰ τὸν ἕαντούς
των. Ἐχε εἰς τὸν νοῦν σου,
ὅτι ἀρχεις τῶν Ἀθηνῶν καὶ

‘Ο Τραϊανὸς ύπηρξεν ἐπίσης ἀπὸ τοὺς ἐ-
ξαιρετικοὺς εὐεργέτας τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους.
Ἐπὶ τῆς κυβερνήσεώς του ἐστάλη εἰς τὴν Ἑλ-
λάδα ὁ Μάξιμος, διὰ νὰ τακτοποιήσῃ τὰ ἔω-
τερικὰ καὶ τὰ ἔσωτερικὰ πράγματα τῶν ἑλλη-
νικῶν πόλεων. Ο ύπουργός καὶ πιστός φίλος
τοῦ αὐτοκράτορος, ὁ Πλίνιος ὁ Νεώτερος,
μανθάνομεν, ὅτι ἔδωσεν εἰς τὸν Μάξιμον, τὰς
ἔξης γραπτὰς δδηγίας: « Ἐντυχῇ Μάξιμε, ἔλε-
γεν· ὁ αὐτοκράτωρ σὲ στέλλει εἰς τὴν Ἀχαΐαν,
εἰς τὴν Ἑλλάδα, εἰς τὴν πατρίδα τῆς κομφότητος,
τῶν γραμμάτων καὶ τῆς γεωργίας. Εἰς τὴν μακα-
ρίαν ἐκείνην γῆν ὁ αὐτοκράτωρ ἀγαθέτει εἰς σὲ

Στήλη τοῦ Τραϊανοῦ.

τῆς Λακεδαίμονος καὶ ὅτι εἶναι σκληρὸν καὶ βάροβαρον νὰ ἔξυβροίσης τὴν σκιὰν τῆς ἐλευθερίας, ἡ δοιοίᾳ ἔχαθη δι' αὐτούς. Νὰ ἐνθυμῆσαι μᾶλλον, ὅποιαι ὑπῆρξαν αἱ πόλεις αὗται, παρὰ δποῖαι εἶναι σήμερον».

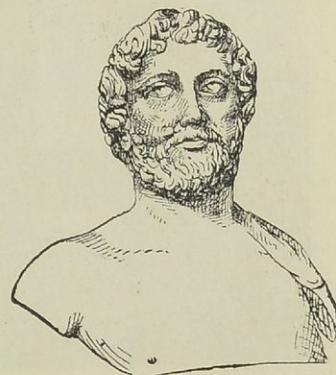
Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Τραϊανοῦ ἰδρύθη καὶ τὸ μνημεῖον τοῦ Φιλοπάππου, ἀπέναντι τῆς Ἀκροπόλεως, ἐπάνω εἰς τὸν λόφον τοῦ Μουσείου. Ὁ Φιλόπαππος ἦτο ἀπόγονος τῶν Σελευκιδῶν καὶ πλούσιος. Εὔηργέτησε δὲ μὲ τὸν πλοῦτον του τὰς Ἀθήνας καὶ ἀπέθανεν ἐκεῖ.

137. Ο ΑΔΡΙΑΝΟΣ

Ο Ἀδριανὸς ὑπῆρξε πολὺ σπουδαῖος αὐτοκράτωρ διὰ τὴν διοίκησιν τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους. Ἡτο περισσότερον πολιτικός καὶ οἰκονομολόγος παρὰ στρατηγός. Ἐδείκνυε δὲ περισσότερον διαφέρον νὰ κατασκευάζῃ οἰκοδομήματα εἰς τὸ κράτος του, παρὰ νὰ κάμνῃ ἐκστρατείας. Η βασιλεία του ἡμπορεῖ νὰ παραβληθῇ μὲ τὴν βασιλείαν τοῦ Αὐγούστου.

Ο Ἀδριανὸς ἔκαμε δύο μεγάλα ταξίδια καὶ ἐπεσκέφθη τὰς ἐπαρχίας τοῦ τεραστίου κράτους του. Εἰς τὰ σύνορα κατεσκεύασε φρούρια καὶ τείχη. Εἰς τὰς ἐπαρχίας ἴδρυσε λουτρά, ὑδραγωγεῖα, θέατρα καὶ ναούς. Δὲν ὑπῆρχε σχεδὸν οὐδεμία ἐπαρχία, εἰς τὴν δποίαν νὰ μὴ εἶχε κτισθῆ ἀπὸ τὸν Ἀδριανὸν ἐν οἰκοδόμημα.

Τὰς Ἀθήνας ἐπεσκέφθη πέντε φοράς· τρεῖς δὲ φοράς ἔμεινεν ἐπὶ πολὺν χρόνον ὅχι ώς ξένος βασιλεύς, ἀλλ' ώς πολίτης Ἀθηναῖος. Προσεπάθησε νὰ ἀνακουφίσῃ τὰς ἀνάγκας τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων καὶ ἔκαμεν εἰς αὐτὸν πολλὰς δωρεάς. Ἐμοίραζε δὲ εἰς τὰς Ἀθήνας κατ' ἔτος σῖτον.

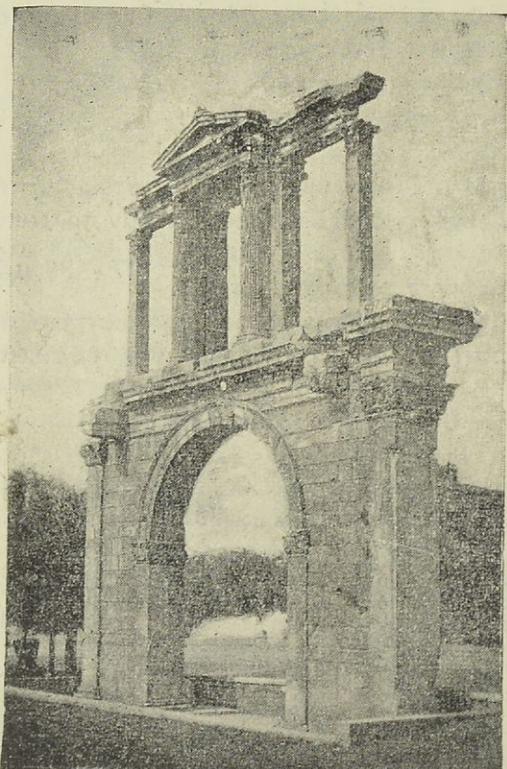
Ἀδριανός.

138. ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΑΔΡΙΑΝΟΥ ΕΙΣ ΤΑΣ ΑΘΗΝΑΣ

‘Η σπουδαιοτέρα δύμως δωρεά τοῦ Ἀδριανοῦ πρὸς τὰς Ἀθήνας ύπηρξαν τὰ λαμπρὰ οἰκοδομήματα, τὰ δποῖα ἀνήγειρεν εἰς τὴν κάτω ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολιν πόλιν. Ἰδρυσε ναὸν τῆς Ἡρας καὶ τοῦ Πανελλήνιου Διός, πρὸς τιμὴν τοῦ δποίου ἐγίνοντο πανελλήνιοι ἀγῶνες. Ἐπίσης ἀνήγειρε μεγαλοπρεπῆ στοάν, ἡ δποία εἶχεν ἑκατόν εἴκοσι κίονας ἀπὸ φρυγικὸν λίθον.

Αὕτη περιελάμβανε βιβλιοθήκην, τῆς δποίας οἱ κιονες διατηροῦνται ἀκόμη πλησίον τῆς ἀρχαίας Ἀγορᾶς.

Πρὸς τὸ νοτιοανατολικὸν μέρος τῆς Ἀκροπόλεως πλησίον εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Ἰλισσοῦ κατεσκεύασε νέαν πόλιν, ἡ δποία ἔφερε τὸ ὄνομά του. Ἡ θριαμβευτικὴ ἀψίς, ἡ δποία σώ-

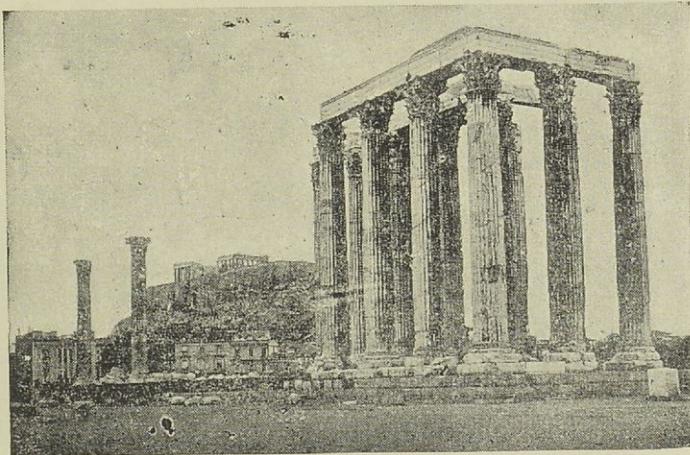

Πύλη Ἀδριανοῦ (‘Οπως εἶναι σήμερον).

ζεταὶ πολὺ καλὰ μέχρι ρήμερον καὶ ὀνομάζεται Πύλη τοῦ Ἀδριανοῦ, εύρίσκετο εἰς τὴν εἰσοδον τῆς νέας πόλεως. Φέρει δὲ δύο ἐπιγραφάς, τὰς δποίας ἡμποροῦμεν νὰ ἀναγνώσωμεν. Πρὸς τὸ μέρος, τὸ δποίον εἶναι ἀπέναντι τῆς Ἀκρο-

πόλεως ἀναγιγνώσκομεν: «*Αἰδ’ εἰσ’ Ἀθῆναι, Θησέως ἡ πρὸν πόλις*». Εἰς δὲ τὴν ἄλλην πλευράν, ἡ δποία εἶναι ἐστραμμένη πρὸς τὸν Ἰλισσόν, εἶναι χαραγμέναι αἱ λέξεις: «*Αἰδ’ εἰσ’ Ἀδριανοῦ, οὐχὶ Θησέως πόλις*».

Οπίσω ἀπὸ τὴν πύλην ύψοῦνται μέχρι σήμερον μεγαλοπρεπεῖς μαρμάρινοι κίονες κορινθιακοῦ ρυθμοῦ. Οὗτοι εἶναι λείψανα ἐνός ναοῦ του Ὁλυμπίου Διός. Τούτου πρὸ ἔξακοσίων πεντήκοντα περίπου ἔτῶν δὲ **Πεισίστρατος** εἶχε θέσει

Στῆλαι τοῦ Ὁλυμπίου Διός («Οπως εἶναι σήμερον»).

τὰ θεμέλια. Ο δὲ Ἀδριανὸς ἀπετελείωσεν αὐτὸν καὶ τὸν ἀφιέρωσεν εἰς τὸν Δία.

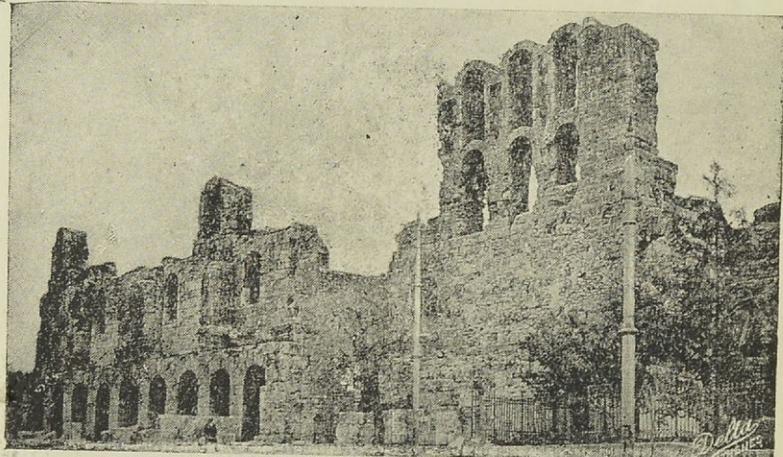
Μέσα εἰς τὸν ναὸν ἥσαν τοποθετημένα ἀγάλματα θεῶν. Τὸ σπουδαιότερον δμως ἦτο τὸ ἀγαλμα τοῦ Διός, κατεσκευασμένον ἀπὸ χρυσὸν καὶ ἐλεφαντοστοῦν. Υπῆρχον δὲ καὶ τοῦ αὐτοκράτορος ἀνδριάντες πολλοὶ ἀφιερωμένοι ἀπὸ διαφόρους πόλεις. Σπουδαῖον εἶναι ἐπίσης εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ ὑδραγωγεῖον, τὸ δποῖον κατεσκεύασεν δὲ Ἀδριανός. Ακόμη καὶ σήμερον φέρει τὸ ὄνομα Ἀδριάνειδον ὁ δραγωγεῖον.

Οἱ Ἀθηναῖοι, μὲ κάθε τρόπον ἔδειξαν τὴν εὐγνωμοσύνην των πρὸς τὸν εὐεργέτην αὐτοκράτορα. «Οπως δὲ ἄλλοτε πρὸς

τιμὴν τοῦ Ἀντιγόνου καὶ τοῦ Δημητρίου ὡνόμασαν δύο ἀττικὰς φυλὰς Ἀντιγονίδας καὶ Δημητριάδας, τοιουτοπρόπως καὶ τότε πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀδριανοῦ μία φυλὴ ὡνομάσθη Ἀδριανῖς. Τοῦτο ἦτο ἡ μεγαλυτέρα τιμὴ, τὴν δποίαν ἔκαμνον οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τοὺς εὔεργέτας τῶν.

Οὐδὲν δὲ τὰς ἄλλας Ἑλληνικὰς πόλεις ἀνήγειρε σπουδαῖα οἰκοδομήματα.

Τότε εὶς τὰς Ἀθήνας ἔζησεν εἰς πλούσιος σοφιστής καὶ

Ωδεῖον Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ (Ὀπως εἶναι σήμερον).

ρήτωρ, δὲ Ἡρώδης δὲ Ἀττικός. Τοῦτον δὲ Ἀδριανὸς εἶχε τιμήσει πολύ. Μὲ τὸ ὄνομα τοῦ σπουδαίου αὐτοῦ ἀνθρώπου συνδέονται διάφορα κτίρια, μὲ τὰ δποῖα οὗτος ἐκόσμησε τὰς Ἀθήνας καὶ δλην τὴν Ἑλλάδα. "Ἐν ἀπὸ τὰ ὠραῖα κτίσματά του εὶς τὰς Ἀθήνας ἦτο τὸ Στάδιον, κατεσκευασμένον ἀπὸ πεντελικὸν μάρμαρον. Τούτου ἵχνη σάζονται ἀκόμη μέχρι σήμερον. "Ἀλλο κτίσμα ἦτο ἐπίσης τὸ Ωδεῖον εὶς τὰς νοτιοδυτικὰς ὑπωρείας τῆς Ἀκροπόλεως. Τοῦτο, δπως γνωρίζομεν, λέγεται καὶ θέατρον Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ, διατηρεῖται δὲ τόσον καλά μέχρι σήμερον, ὅστε τὸ χρησιμοποιοῦμεν διὰ συναυλίας καὶ παραστάσεις ἀρχαίων δραμάτων.

139. ΑΝΤΩΝΙΝΟΣ Ο ΕΥΣΕΒΗΣ

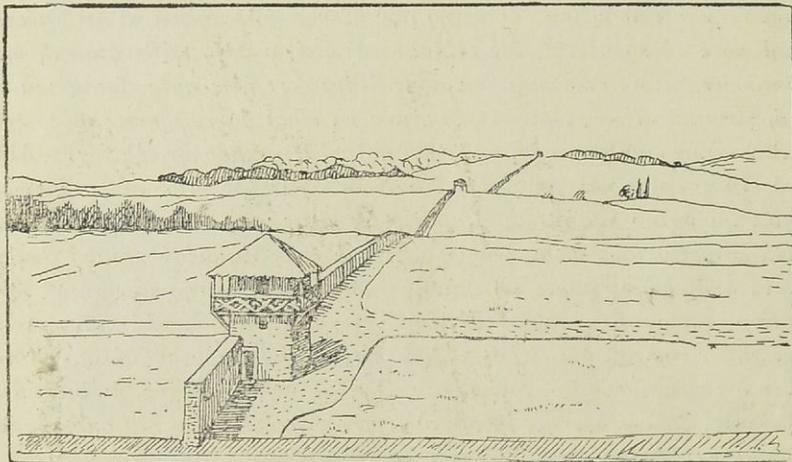
Τὸν Ἀδριανὸν διεδέχθη ὁ Ἀντωνῖνος, ὁ ὄποιος κατήγετο ἀπὸ τὴν νότιον Γαλατίαν. Ἐπωνυμάσθη δὲ διὰ τὴν εὔσεβειαν καὶ τὴν καλωσύνην του Εὐσεβῆς. Ἀπὸ τὸν ἵδιον 138 - 161 μ.Χ. τὸν θετὸν υἱόν του, τὸν Μᾶρκον Αὐρήλιον, δόποιος τὸν διεδέχθη, μανθάνομεν τὰ ἔδης περὶ τοῦ Ἀντωνίνου: «*Ἐλέ τὸν πατέρα μου, γράφει ἐκεῖνος, ἐγνώρισα τὴν προφήτη τῶν τρόπων, τὴν σταθερότητα εἰς τὴν ἀπόφασιν καὶ τὴν περιφρόνησιν πρὸς τὴν ματαιοδοξίαν.*» Ο πατήρ μου ἦξενδε πότε πρέπει νὰ ἀναπαύεται καὶ πότε νὰ ἐργάζεται. Μὲ ἐδίδαξε νὰ ἀπέχω ἀπὸ κάθε ἀπρεπῆ διασκέδασιν, νὰ συμπεριφέρωμαι πρὸς ὅλους ὡς ἵσος πρὸς ἵσους καὶ νὰ μὴ γίνωμαι αἴτιος, ὥστε οἱ φίλοι μου νὰ εἰναι δουλόφρονες πρὸς ἐμέ. Ἀπὸ αὐτὸν ἔμαθον νὰ μὴ γογγύζω διὰ κάθε μεταβολὴν τῆς τύχης, ἀλλὰ νὰ εἶμαι πρᾶξος καὶ γαλήνιος. Νὰ εἶμαι ἀνώτερος ἀπὸ κάθε ἐπενθημάτων τοῦ ὅχλου καὶ νὰ μὴ λαμβάνω ὑπὸ ὅψιν μου τὰς κατηγορίας του. Νὰ λατρεύω τοὺς θεοὺς χωρὶς οὐδεμίαν δεισιδαιμονίαν καὶ νὰ βοηθῶ τοὺς ἀνθρώπους χωρὶς οὐδεμίαν φιλοδοξίαν. Ο πατήρ μου ἦτο πάντοτε συνετὸς καὶ μετριόφρων ἐπρόσεχε μόνον νὰ ἐκτελῇ πάντοτε τὸ καθῆκον του καὶ ὅχι εἰς τὸ τί θὰ ἔλεγον δι᾽ αὐτὸν οἱ ἄλλοι. Αὐτὸς ἦτο ὁ χαρακτήρας καὶ οἱ τρόποι του. Δὲν ἦτο διόλου τραχύς, διόλου ὑπερβολικός, διόλου ἀγενής, τὰ πάντα ἐφανέρωνον, διτὶ δὲν ἦτο σκληρὸς καὶ βίαιος». Ἀπὸ τοὺς λόγους αὐτούς, τοὺς δόποιους ἀφῆκεν διοίσ του, καταλαμβάνομεν πόσον χρηστὸς καὶ πολύτιμος αὐτοκράτωρ ἦτο ὁ Ἀντωνῖνος. Πράγματι, κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἡσυχίου βασιλείας του, ἡ δόποια ἐπέρασε χωρὶς πολέμους καὶ ἐπαναστάσεις, τὸ ρωμαϊκὸν κράτος ἐγνώρισε τὴν μεγαλυτέραν του εύτυχίαν.

140. Ο ΜΑΡΚΟΣ ΑΥΡΗΛΙΟΣ

Οὗτος, ἀν καὶ δὲν ἦτο τόσον ἴκανὸς εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ κράτους, δπως οἱ ἄλλοι καλοὶ αὐτοκράτορες, ἐν τούτοις ὑπῆρξεν διαγνότερος ἄνθρωπος ἀπὸ οἱ δοι τοῦ θρόνου. 161 - 180 μ.Χ. ποιος ἀπὸ ὅλους δοι εἰκάθισαν εἰς τὸν βασιλικὸν θρόνον.

’Από μικρᾶς ἡλικίας ἡσχολήθη μὲ τὴν στωικὴν φιλοσοφίαν. Ή μήτηρ του μανθάνομεν, δτι ματαίως προσεπάθει νὰ πείσῃ αὐτὸν νὰ κοιμᾶται εἰς μαλακὰ στρώματα. Ἐκεῖνος ἐπροτίμα νὰ κοιμᾶται πάντοτε εἰς τὸ σκληρὸν δάπεδον. Τόσον λιτὴ ἦτο-
ή ζωή του.

’Ο Μᾶρκος Αύρηλιος, δ φιλόσοφος αὐτοκράτωρ,
ὅπως ἐπωνομάσθη, ἔγραψεν ἐν βιβλίον διὰ τὰς ἰδέας τῶν
στωικῶν. Τὸ βιβλίον τοῦτο εἶναι γραμμένον εἰς ἑλληνικὴν

’Αναπαράστασις δχυρωματικοῦ τείχους εἰς τὰ γερμανικὰ σύνορα-

γλωσσαν, τὴν ὅποιαν ἥγάπα καὶ ἐγνώριζε πολὺ καλά. Δυστυ-
χῶς δμως τὸν ἱσυχὸν βίον τοῦ φιλοσόφου ἐκείνου αὐτοκράτο-
ρος ἐτάραξαν ἐκστρατεῖαι, τὰς ὅποιας ἥναγκάσθη νὰ κάμη,
τὴν μίαν ἐναντίον τῶν Πάρθων εἰς τὸν Εὐφράτην καὶ τὴν ἄλ-
λην ἐναντίον τῶν Γερμανῶν εἰς τὰ βόρεια σύνορα τοῦ Κράτους.

’Απὸ τότε οἱ ἔχθροὶ τῶν συνόρων ἥρχισαν δλίγον κατ’
δλίγον νὰ γίνωνται πολὺ ἴσχυροὶ καὶ νὰ ἀπειλοῦν τὸ ρωμαϊ-
κὸν κράτος. ’Ο Μᾶρκος Αύρηλιος, δταν ἔκλειε διὰ παντὸς
τοὺς δόθαλμοὺς εἰς τὴν ρωμαϊκὴν Βιντομπόναν, τὴν ση-
μερινὴν Βιέννην, ἥσθάνθη, δτι ἡ ἐποχὴ τῆς εἰρήνης καὶ τῆς

εύτυχίας τοῦ κράτους ἐτελείωνε πλέον. Πράγματι, νέαι κακαὶ ἡμέραι ἥρχοντο, αἱ δποῖαι ἐπρόκειτο νὰ ἐπισωρεύσουν πολλὰς συμφορὰς εἰς αὐτό.

141. Η ΠΑΡΑΚΜΗ ΤΟΥ ΡΩΜΑΪΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ. Η ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΑΝΑΡΧΙΑ

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου ἐπηκολούθησεν ἐποχὴ ἀναρχίας μέσα εἰς τὸ κράτος. Ἡ πειθαρχία τοῦ στρατοῦ, δὲ ὁποῖος εὑρίσκετο εἰς τὰ σύνορα, δλίγον κατ' δλίγον ἔχαλαρώνετο. Τὸ σπουδαιότερον δμως ἦτο, δτι οἱ στρατιῶται ἐπενέβαινον εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους. Οἱ πραιτωριανοὶ εἰς τὴν Ρώμην, τὰ στρατεύματα εἰς τὴν Βρεττανίαν, εἰς τὴν Συρίαν καὶ εἰς τὸν Δούναβιν, εἶχον ἴδιούς των ὑποψήφιους διὰ τὸν αὐτοκρατορικὸν θρόνον καὶ ἥθελον νὰ ἐπιβάλουν αὐτούς. Αἱ ἐπαρχίαι ἐπίσης, ἀφοῦ οἱ κάτοικοι αὐτῶν ἦσαν Ρωμαῖοι πολῖται μὲ πλήρη δικαιώματα, ὅπως καὶ τῆς Ἰταλίας, ἐνόμιζον, δτι εἶχον καὶ ἐκεῖναι τὰ ἴδια δικαιώματα μὲ αὐτούς, νὰ ἀποφασίζουν δηλαδὴ ποῖος θὰ ἦτο δ κυβερνήτης των.

Εἰς μίαν περίοδον ἐνενήκοντα ἐτῶν ἐξελέγησαν ὁγδοήκοντα αὐτοκράτορες ἀπὸ τοὺς στρατιωτικούς! Τοιουτοτρόπως ἀπὸ τὸν θανάτου τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου ἐπέρασαν ἑκατὸν ἔτη, κατὰ τὰ δποῖα ἐπηκολούθησαν ἐπαναστάσεις εἰς τὸ κράτος καὶ δ πολιτισμὸς παρήκμαζεν εἰς αὐτό. Ἐπὶ πεντήκοντα ἔτη δὲν ὑπῆρχεν οὐδεμία δημοσία τάξις εἰς τὴν Ρώμην, ἐπειδὴ τὰ ἀπειθάρχητα στρατεύματα ἀνεκήρυττον καὶ ἐδολοφόνουν αὐτοκράτορας τὸν ἔνα κατόπιν τοῦ ἄλλου. Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ὀνομάζομεν ἐποχὴν τῶν στρατιωτῶν αὐτοκρατόρων. Οὐδεμία ἀσφάλεια περιουσίας ὑπῆρχε τότε· ληστεῖαι δὲ καὶ δολοφονίαι ἐγίνοντο εἰς δλα τὰ μέρη τοῦ κράτους.

142. ΟΙ ΒΑΡΒΑΡΟΙ ΕΧΘΡΟΙ ΕΙΣ ΤΑ ΣΥΝΟΡΑ

Ἐνῷ εἰς τὴν Ρώμην οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ στρατοῦ ἤγωνίζοντο, ποῖος θὰ καταλάβῃ τὸν αὐτοκρατορικὸν θρόνον, εἰς τὰ σύνορα τοῦ κράτους ἀνεφαίνοντο φοβεροὶ ἔχθροὶ αὐτοῦ. Οὗτοι

ἥσαν φῦλα γερμανικά, μεταξύ τῶν δποίων καὶ οἱ Γότθοι, οἱ δποῖοι διέβησαν τὸν Δούναβιν καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν Μοισίαν, τὴν Θράκην καὶ τὴν Μακεδονίαν. Ταύτας ἔκαιον καὶ ἐλεηλάτουν. Οἱ Γότθοι ἐνίκησαν καὶ ἐφόνευσαν τὸν αὐτοκράτορα Δέκιον (249 - 251 μ.Χ.). Ὡτὸ δὲ αὕτη ἡ πρώτη φορά, κατὰ τὴν δποίαν ἐφονεύθη Ρωμαῖος αὐτοκράτωρ εἰς μάχην μετὰ τῶν βαρβάρων.

Ολίγα ἔτη ἀργότερον ἡ Δακία, τὴν δποίαν ἐκυρίευσεν ὁ Τραϊανὸς, περιήλθεν εἰς τοὺς Γότθους. Σπουδαῖος κίνδυνος ἐπίσης παρουσιάσθη εἰς τὴν Ἀνατολήν, οἱ Πάρθοι, οἱ δποῖοι ὑπὸ νέαν περσικὴν δυναστείαν, τὴν δυναστείαν τῶν Σασσανιδῶν, ἔγιναν πολὺ ἴσχυροί. Οὗτοι ἐζήτησαν νὰ ἀνακτήσουν τὰς ἐπαρχίας, αἱ δποῖαι ἀνῆκον ἄλλοτε εἰς τὸ περσικὸν κράτος. Περσικὰ δὲ στρατεύματα διέβησαν τὸν Εὐφράτην, διέτρεξαν τὴν Μεσοποταμίαν καὶ τὴν Συρίαν καὶ ἤχμαλώτισαν τὸν αὐτοκράτορα Οὐαλέριον (253 - 260 μ.Χ.).

Αλλὰ καὶ αἱ ἐπαρχίαι τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους δὲν ἐπειθάρχουν εἰς τὸ κράτος τῆς Ρώμης. Οἱ διοικηταὶ τῶν ἐζήτουν νὰ εἶναι ἀνεξάρτητοι ἀπὸ αὐτό, ἀφοῦ δὲν εἶχον νὰ φοβηθοῦν τὴν δύναμιν ἴσχυροῦ αὐτοκράτορος, ὅπως εἰς ἄλλους χρόνους. "Ολα ἐφανέρωνον, δτι τὸ κράτος ἔβαινε πρὸς διάλυσιν. Ἀπὸ τὸν κατηφορικὸν δμως δρόμον, εἰς τὸν δποῖον ἔβαδιζεν, ἐσταμάτησαν αὐτὸ δύο ίκανοὶ αὐτοκράτορες. Οὗτοι ἦσαν ὁ Διοκλητιανὸς (περίπου 300 μ.Χ.) καὶ ὁ Κωνσταντῖνος, ὁ δποῖος ἐπωνομάσθη Μέγας.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ
ΤΩΝ ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΕΡΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ

Α'. ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Δ' ΑΙΩΝ

- 323 - 321 π.Χ. Λασιτικός πόλεμος.
322 π.Χ. 'Η μάχη τῆς Κραννῶνος.
315 π.Χ. 'Ιδρυσις Θεσσαλονίκης.
301 π.Χ. 'Η ἐν Ἰψῷ μάχη.

Γ' ΑΙΩΝ

- 279 π.Χ. Εἰσβολὴ τῶν Γαλατῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα.
275 π.Χ. Ὁ ήττα τοῦ Πύρρου εἰς τὴν κάτω Ἰταλίαν.
272 π.Χ. Θάνατος τοῦ Πύρρου.
266 - 262 π.Χ. Χρεμωνίδειος πόλεμος.
222 π.Χ. 'Η μάχη τῆς Σελλασίας.
220 - 217 π.Χ. Συμμαχικός πόλεμος.

Β'. ΤΗΣ ΡΩΜΑΪΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Η' ΑΙΩΝ

- 753 π.Χ.** Κτίσις τῆς Ρώμης.
750 π.Χ. Οἱ Ἐτρούσκοι γίνονται κύριοι τῆς Ρώμης.

Γ' ΑΙΩΝ

- 509 π.Χ. Ἐπανάστασις ἐν Ρώμῃ. Κατάλυσις τῆς βασιλείας.

Δ' ΑΙΩΝ

- 390 π.Χ. Καταστροφὴ τῆς Ρώμης ὑπὸ τῶν Γαλατῶν.
343 - 290 π.Χ. Σαμνιτικοὶ πόλεμοι.

Γ' ΑΙΩΝ

- 264 - 241 π.Χ. Πρῶτος Καρχηδονιακὸς πόλεμος.

- 218 - 202 π.Χ. Δεύτερος Καρχηδονιακός πόλεμος.
 218 π.Χ. Ἐκστράτεία τοῦ Ἀννίβα.
 216 π.Χ. Ἡ ἐν Κάνναις μάχη.
 202 π.Χ. Ἡ μάχη παρὰ τὴν Ζάμαν.

Β' ΑΙΩΝ

- 197 π.Χ. Ἡ παρὰ τὰς Κυνδὸς κεφαλὰς μάχη.
 196 π.Χ. Ὁ Φλαμινῖνος κηρύσσει τὴν ἐλευθερίαν τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων.
 190 π.Χ. Συριακός πόλεμος.
 168 π.Χ. Ἡ παρὰ τὴν Πύδναν μάχη.
 149 - 146 π.Χ. Τρίτος Καρχηδονιακός πόλεμος.
 146 π.Χ. Ἡ καταστροφὴ τῆς Κορίνθου. Ἡ Ἑλλὰς γίνεται ρωμαϊκὴ ἐπαρχία.
 112 - 105 π.Χ. Πόλεμος κατὰ τοῦ Ιουγούρθα.

Α' ΑΙΩΝ

- 91 - 88 π.Χ. Συμμαχικός πόλεμος.
 84 π.Χ. Μιθραδατικός πόλεμος.
 74 - 63 π.Χ. Νέος Μιθραδατικός πόλεμος.
 64 - 63 π.Χ. Τὸ κράτος τῶν Σελευκιδῶν γίνεται ρωμαϊκὴ ἐπαρχία.
 48 π.Χ. Ἡ μάχη παρὰ τὰ Φάρσαλα.
 46 π.Χ. Ἡ μάχη παρὰ τὴν Θάψον.
 42 π.Χ. Ἡ μάχη παρὰ τοὺς Φιλίππους.
 31 π.Χ. Ἡ παρὰ τὸ "Ἀκτιον ναυμαχία.
-

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΧΑΡΤΩΝ

	Σελ.
1. Ροζέττη στήλη	8
2. Οἰκία ἐν Πριήνῃ ('Αναπαράστασις)	» 9
3. Ἡ ἀρχαία Πριήνη ('Αναπαράστασις)	» 10
4. Ἡ Ἀντιόχεια ἐπὶ τοῦ Ὁρόντου ('Απὸ ἀρχαῖον νόμισμα)	» 12
5. Χάρτης τῶν βασιλείων τῶν Διαδόχων	» 13
6. Σέλευκος δ Νικάτωρ ('Απὸ ἀρχαῖον τετράδραχμον νόμισμα)	» 16
7. Σχέδιον πόλεως Ἀλεξανδρείας (Κατὰ τοὺς χριστιανικούς χρόνους)	» 19
8. Ὁ Ἀλεξανδρινός Φάρος	» 20
9. Πτολεμαῖος δ Σωτὴρ ('Απὸ τετράδραχμον νόμισμα)	» 21
10. Ὁ βασιλεὺς τῆς Περγάμου Φιλέταιρος ('Απὸ τετράδραχμον νόμισμα)	» 22
11. Ἀκρόπολις τῆς Περγάμου ('Αναπαράστασις)	» 24
12. Ὑποδοχὴ νύμφης ύπὸ τῶν γονέων τοῦ γαμβροῦ	» 29
13. Ἡ σαρκοφάγος τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου	» 33
14. Χάρτης τῆς Γῆς κατὰ τὸν Ἐρατοσθένην	» 38
15. Ὁ ἀποθνήσκων Γαλάτης	» 42
16. Ὁ Λαοκόδων καὶ τὰ τέκνα του	» 43
17. Ἡ Νίκη τῆς Σαμοθράκης	» 45
18. Δημήτριος δ Πολιορκητής	» 49
19. Πύρρος ('Επὶ ἀρχαίου νομίσματος)	» 52
20. Νόμισμα παριστῶν τὴν Νίκην τῆς Σαμοθράκης	» 63
21. Χάρτης τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους	» 65
22. Χάρτης τῶν ἀρχαίων λαῶν τῆς Ἰταλίας	» 67
23. Ἡ λύκαινα ἐν τῷ Καπιτωλίῳ	» 70
24. Ἐτρουσκικὴ ἄμαξα ἐξ ὀρειχάλκου (Τοῦ 6ου π.Χ. αἰώνος)	» 71
25. Ἐτρουσκικὴ ζωγραφικὴ	» 72
26. Ἀρχαῖα ρωμαϊκὰ νομίσματα	» 73
27. Ραβδοῦχοι Ρωμαῖοι	» 74

28. Ἐτροῦσκος πολεμιστὴς	Σελ.	82
29. Ρωμαϊκὸν ἔργαλεῖον διὰ τὴν Ἰσοπέδωσιν. δδῶν.	»	86
30. Ναὸς ἐν Ποσειδωνίᾳ τῆς κάτω Ἰταλίας	«	87
31. Σαρκοφάγος ἑλληνικὴ ἐν Ἰταλίᾳ	»	88
32. Ἀρχαῖον ρωμαϊκὸν νόμισμα	»	88
33. Καρχηδονιακὸν πλοῖον	»	90
34. Ρωμαϊκὸν πλοῖον	»	91
35. Ὁ Ἀννίβας	»	94
36. Ρωμαῖος λεγεωνάριος	»	95
37. Χάρτης τῆς πορείας τοῦ Ἀννίβα	»	96
38. Σχέδιον τῆς ἐν Κάνναις μάχης	»	98
39. Σκιπίων δ Ἀφρικανὸς	»	101
40. Φίλιππος δ Ε' (Ἀπὸ ἀρχαῖον νόμισμα)	»	105
41. Περσεύς (Ἀπὸ ἀρχαῖον νόμισμα)	»	108
42. Παῖς παλαίων μὲν χῆνα ("Ἐργον τοῦ Χαλκηδονίου Βοήθου)	»	110
43. Παλαιὰ ρωμαϊκὴ οἰκία (Ἀναπαράστασις)	»	111
44. Σχέδιον οἰκίας	»	112
45. Περίστυλος αὐλὴ οἰκίας ἐν Πομπηΐᾳ	»	113
46. Ἐσωτερικὸν ρωμαϊκῆς ἐπαύλεως	»	114
47. Ρωμαία Δέσποινα μὲν πλήρῃ ἐνδυμασίαν	»	116
48. Μαθητικὰ σκεύη ("Ασκησις εἰς ἑλληνικὴν γραφὴν)	»	118
49. Μέρος ρωμαϊκῆς βιβλιοθήκης	»	120
50. Ὁ ναὸς τῆς Ἐστίας	»	121
51. Λυχνία ἀπὸ τὰς ἀνασκαφὰς τῆς Πομπηΐας	»	123
52. Γναῖος Πομπίος	»	140
53. Ἰούλιος Καῖσαρ	»	144
54. Καρχηδονιακὸν νόμισμα, εὑρεθὲν ἐν Ἰσπανίᾳ	»	151
55. Ἡ Κλεοπάτρα (Ἀπὸ ἀρχαῖον νόμισμα)	»	152
56. Ὁ Ὀκταβιανὸς Αὔγουστος	»	153
57. Ἀναπαράστασις τῆς ρωμαϊκῆς Ἀγορᾶς μετὰ τῶν δημοσίων κτιρίων	»	157
58. Πυραμίδοειδῆς τάφος ρωμαϊκὸς	»	158
59. Θριαμβευτικὴ ἄψις τοῦ Τίτου	»	158

60. Σχέδια προσόψεων ἀσσυριακῶν καὶ παρθιακῶν ἀνακτόρων. Σχέδιον ρωμαϊκῆς ἀψίδος	Σελ.	159
61. Κικέρων	»	160
62. 'Ο καλὸς ποιμὴν (σύμβολον χριστιανικὸν)	»	163
63. 'Ο Νέρων	»	167
64. Τὸ Κολοσσαῖον ("Οπως εἶναι σήμερον)	»	168
65. 'Ο Τραϊανὸς προσφέρων θυσίας εἰς τὴν γέφυ- ραν τοῦ Δουνάβεως	»	171
66. Τραϊανὸς	»	172
67. Στήλη τοῦ Τραϊανοῦ	»	172
68. 'Αδριανὸς	»	173
69. Πύλη 'Αδριανοῦ ("Οπως εἶναι σήμερον)	»	174
70. Στήλαι 'Ολυμπίου Διός ("Οπως εἶναι σήμερον)	»	175
71. 'Ωδεῖον 'Ηρώδου τοῦ 'Αττικοῦ ("Οπως εἶναι σήμερον)	»	176
72. 'Αναπαράστασις ὁχυρωματικοῦ τείχους εἰς τὰ γερμανικὰ σύνορα	»	178
73. Ρωμαϊκὸν νόμισμα	»	180

Τὰ σχέδια καὶ οἱ χάρται τοῦ βιβλίου ὁφείλονται εἰς τὸν καθη-
γητὴν κ. 'Αλέξανδρὸν Φαλτάιτες.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΕΞΑΠΛΟΥΝΤΑΙ ΕΙΣ ΤΑ ΠΕΡΑΤΑ ΤΗΣ ΑΣΙΑΣ

(σελ. 5-10)

Εἰσαγωγὴ	Σελ.	5
1. Ἐλληνιστικοὶ χρόνοι. Ἡ Ροζέττη στήλη.....	»	6
2. Αἱ ἐλληνικαὶ πόλεις εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Ἡ ἀρχαία Πριήνη	»	9

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

Η ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

(σελ. 11-25)

3. Οἱ πόλεμοι τῶν Διαδόχων. Ἡ ἐν Ἰψῷ μάχη....	Σελ.	11
4. Τὸ βασίλειον τῶν Σελευκιδῶν	»	12
5. Πῶς ἦτο ὡργανωμένον τὸ κράτος.....	»	14
6. Αἱ ἐλληνικαὶ πόλεις τοῦ κράτους τῶν Σελευκί- δῶν. Ἡ περίφημος πρωτεύουσα Ἀντιόχεια..	»	15
7. Τὸ βασίλειον τῶν Πτολεμαίων εἰς τὴν Αἴγυπτον	»	16
8. Ποία ἦτο ἡ διοίκησις τοῦ βασιλείου.....	»	17
9. Ἡ πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου Ἀλεξάνδρεια..	»	18
10. Ὁ περίφημος Ἀλεξανδρινὸς Φάρος.....	»	19
11. Τὸ Μουσεῖον καὶ ἡ Βιβλιοθήκη τῆς Ἀλεξα- νδρείας	»	21
12. Τὸ βασίλειον τῆς Περγάμου.....	»	22
13. Τὰ μεγαλοπρεπῆ κτίρια τῆς Ἀκροπόλεως τῆς Περγάμου.....	»	23
14. Ἡ Βιβλιοθήκη τῆς Περγάμου. Αἱ περγαμηναὶ..	»	25
15. Οἱ ἀνατολικῶτεροι λαοὶ τῶν κτήσεων τοῦ Με- γάλου Ἀλεξάνδρου.....	»	25

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

(σελ. 26 - 45)

16.	Ό δημόσιος βίος	Σελ.	26
17.	Ό οἰκογενειακὸς βίος	»	27
18.	Ἡ θέσις τῆς γυναικὸς	»	28
19.	Ἡ ἐκπαίδευσις τῶν νέων	»	29
20.	Ἡ ἔφηβεία	»	30
21.	Τιμαὶ εἰς τοὺς νεκρούς. Ἡ σαρκοφάγος τοῦ Ἀλεξάνδρου	»	32
22.	Ἡ θρησκεία	»	33
23.	Ἡ φιλοσοφία	»	34
24.	Ἡ ἐπιστήμη. Οἱ σοφοὶ τῆς Ἀλεξανδρείας	»	35
25.	Ἡ γεωμετρία καὶ ὁ Εὐκλείδης	»	36
26.	Ἡ μηχανικὴ καὶ ὁ Ἀρχιμήδης	»	36
27.	Αἱ πρόοδοι τῆς γεωγραφίας. Ὁ Ἐρατοσθένης	»	37
28.	Ἀστρονομία, ζωολογία, βιοτανικὴ	»	39
29.	Αἱ πρόοδοι τῆς ιατρικῆς. Ὁ Ἱερόφιλος	»	40
30.	Ὁ Θεόκριτος καὶ οἱ Αἴγυπτοι ιστορικοί	»	40
31.	Ἡ τέχνη κατὰ τοὺς Ἑλληνιστικοὺς χρόνους. Ὁ ἀποθηῆσκων Γαλάτης	»	41
32.	Ο Κολοσσὸς τῆς Ρόδου. Ὁ Λαοκόων	»	42
33.	Ἡ Νίκη τῆς Σαμοθράκης	»	44

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

Η ΕΛΛΑΣ ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΥΠΟΤΑΓΗΣ ΤΗΣ
ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ

(σελ. 46 - 63)

34.	Αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Με- γάλου Ἀλεξάνδρου	Σελ.	46
35.	Ο Λαμιακὸς πόλεμος. Ὁ θάνατος τοῦ Δημο- σθένους	»	47

36. Τὸ βασίλειον τῆς Μακεδονίας	Σελ.	48
37. Οἱ Γαλάται εἰσβάλλουν εἰς τὴν Ἑλλάδα	»	50
38. Ἀγαθοκῆς, ὁ τύραννος τῶν Συρακουσῶν.....	»	51
39. Πύρρος, ὁ βασιλεὺς τῆς Ἕπείρου.....	»	52
40. Ὁ Πύρρος ἐκστρατεύει εἰς τὴν κάτω Ἰταλίαν..	»	53
41. Ὁ Πύρρος ἐκστρατεύει ἐναντίον τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Ἑλλάδος. Θάνατος αὐτοῦ.....	»	55
42. Ὁ Χρεμωνίδειος πόλεμος	»	56
43. Αἱ δύο συμπολιτεῖαι εἰς τὴν Ἑλλάδα.....	»	57
44. Αἴτωλική συμπολιτεία	»	58
45. Ἀχαϊκή συμπολιτεία	»	58
46. Οἱ στρατηγοὶ τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας Ἀρατος καὶ Φιλοποίημν.....	»	59
47. Ἡ Σπάρτη καὶ ἡ Ἀχαϊκή συμπολιτεία. Ἄγις καὶ Κλεομένης.....	»	61
48. Σύγκρουσις τῶν δύο συμπολιτειῶν. Ὁ Συμμαχικός πόλεμος	»	62

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'

Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ
ΕΞΑΠΛΟΥΤΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΥΣΙΝ

(σελ. 64-88)

49. Ρώμη, ἡ αἰώνια πόλις.....	Σελ.	64
50. Ποῖοι ἦσαν οἱ ἀρχαῖοι Ρωμαῖοι.....	»	66
51. Οἱ γείτονες τῶν ἀρχαίων Ἰταλῶν.....	»	68
52. Οἱ Λατῖνοι καὶ οἱ Ἐτροῦσκοι. Κτίσις τῆς Ρώμης	»	68
53. Τὶ διηγοῦνται διὰ τὴν ἔδρυσιν τῆς ἀρχαίας Ρώμης	»	69
54. Οἱ Ἐτροῦσκοι γίνονται κύριοι τῆς Ρώμης.....	»	71
55. Ἡ βασιλεία ἐν Ρώμῃ. Ταρκίνιος ὁ Ὑπερήφανος. Ἡ ἐπανάστασις.....	»	73
56. Ἡ ἐλευθέρα ρωμαϊκὴ πολιτεία. Οἱ πατρίκιοι...	»	75
57. Οἱ πληρεῖοι καὶ ὁ μῦθος τοῦ Ἀγρίππα.....	»	76
58. Οἱ Ρωμαῖοι δῆμαρχοι. Ἡ δωδεκάδελτος.....	»	76

59. "Αλλοι ἀξιωματοῦχοι τῆς ρωμαϊκῆς δημοκρατίας	Σελ.	77
60. Ἀγῶνες πατρικίων καὶ πληθείων	»	78
61. Ἡ ρωμαϊκὴ σύγκλητος	»	79
62. Οἱ Ρωμαῖοι γίνονται κύριοι τοῦ Λατίου	»	79
63. Ὁ Γάιος Μάρκος Κοριολανδός καὶ ὁ Κιγκινάτος	»	80
64. Οἱ πόλεμοι ἐναντίον τῶν Ἐτρούσκων	»	82
65. Ἡ ἐπιδρομὴ τῶν Γαλατῶν	»	82
66. Οἱ Ρωμαῖοι γίνονται κύριοι τῆς Ἰταλίας	»	84
67. Πῶς οἱ Ρωμαῖοι ἐκυβέρνων τοὺς κατακτηθέν-		
τας λαούς	»	85
68. Ρωμαῖκαι ἀποικίαι καὶ ὅδοι	»	85
69. Ἡ νίκη τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ	»	87

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'

ΟΙ ΡΩΜΑΙΟΙ ΓΙΝΟΝΤΑΙ ΚΟΣΜΟΚΡΑΤΟΡΕΣ

(σελ. 89-110)

70. Καρχηδών καὶ Ρώμη	Σελ.	89
71. Ὁ πρῶτος Καρχηδονιακός πόλεμος	»	90
72. Ὁ δεύτερος Καρχηδονιακός πόλεμος. Ἡ ἀφορμὴ	»	92
73. Ὁ στρατηγὸς Ἀννίβας	»	93
74. Ἡ μεγάλη ἐκστρατεία	»	95
75. Αἱ νίκαι τοῦ Ἀννίβα. Ἡ μάχη εἰς τὰς Κάννας	»	97
76. Ἡ νίκη τοῦ ὑπάτου Σκιπίωνος παρὰ τὴν Ζάμαν	»	99
77. Ὁ τρίτος Καρχηδονιακός πόλεμος. Ἡ Καρχη-		
δῶν καταστρέφεται	»	102
78. Ἐλλάς καὶ Ρώμη	»	103
79. Οἱ Μακεδονικοὶ πόλεμοι	»	104
80. Ὁ Φλαμινῖνος κηρύσσει τὴν ἐλευθερίαν τῶν		
Ἑλληνικῶν πόλεων	»	106
81. Οἱ Ρωμαῖοι πολεμοῦν τὸν Ἀντίοχον. Ὁ Συρια-		
κὸς πόλεμος	»	107
82. Οἱ Ρωμαῖοι γίνονται κύριοι ὅλης τῆς Ἑλλάδος	»	107
83. Ὁ ιστορικὸς Πολύβιος	»	109

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'

ΠΩΣ ΕΖΩΝ ΟΙ ΑΡΧΑΙΟΙ ΡΩΜΑΙΟΙ

(σελ. 111 - 123)

84. Ἡ ρωμαϊκή οἰκία	Σελ.	111
85. Μία ἐπίσκεψις εἰς οἰκίαν τῆς Πομπήιας.....	»	112
86. Ἡ ρωμαϊκή οἰκογένεια	»	114
87. Τι ἐνδύματα ἔφόρουν οἱ Ρωμαῖοι.....	»	116
88. Πῶς ἀνετρέφοντο οἱ Ρωμαῖοι παῖδες.....	»	117
89. Οἱ Ρωμαῖοι παῖδες εἰς τὸ σχολεῖον.....	»	118
90. Μία ρωμαϊκὴ βιβλιοθήκη.....	»	119
91. Ἡ θρησκεία τῶν Ρωμαίων	»	121
92. Ὁ Ρωμαῖος στρατιώτης. Ἡ ρωμαϊκὴ λεγεών..	»	122

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'

Η ΡΩΜΗ ΣΥΝΤΑΡΑΣΣΕΤΑΙ ΑΠΟ ΕΜΦΥΛΙΟΥΣ ΠΟΛΕΜΟΥΣ.
ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΡΩΜΑΪΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

(σελ. 124 - 151)

93. Ἡ Ρώμη κατὰ τὸν 2ον π.Χ. αἰῶνα.....	Σελ.	124
94. Πλούσιοι καὶ πένητες Ρωμαῖοι.....	»	125
95. Οἱ δοῦλοι	»	126
96. Ὁ Πόρκιος Κάτων.....	»	127
97. Οἱ Γράκχοι καὶ ἡ Κορνηλία.....	»	128
98. Ὁ Τιβέριος Γράκχος.....	»	129
99. Ὁ Γάιος Γράκχος.....	»	130
100. Οἱ ἐσωτερικοὶ κίνδυνοι τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους	»	131
101. Οἱ ἐξωτερικοὶ κίνδυνοι τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους	»	132
102. Ὁ Γάιος Μάριος.....	»	133
103. Μάριος καὶ Λεύκιος Σύλλας.....	»	134
104. Ὁ Συμμαχικός πόλεμος. Ὁ Σύλλας ὥπατος ..	»	135
105. Τὸ βασίλειον τοῦ Πόντου. Ὁ Μιθραδάτης....	»	136
106. Ὁ ἐμφύλιος πόλεμος εἰς τὴν Ρώμην. Αἱ προ- γραφαὶ	»	137

107. Ό Σύλλας ἐκστρατεύει ἐναντίον τοῦ Μιθρα-	
δάτου	Σελ. 138
108. Νέος ἐμφύλιος πόλεμος. Ό Σύλλας γίνεται	
δικτάτωρ	» 139
109. Γναῖος Πομπήιος. Μάρκος Κράσσος	» 140
110. Ή ἐπανάστασις τῶν δούλων. Ο πόλεμος κατὰ	
τῶν πειρατῶν	» 141
111. Αἱ νῆκαι τοῦ Πομπηίου εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν	» 142
112. Ή πρώτη τριανδρία	» 143
113. Ό Ιούλιος Καΐσαρ	» 144
114. Οἱ πόλεμοι τοῦ Καΐσαρος ἐναντίον τῶν Γα-	
λατῶν	» 145
115. «Ο κύβος ἔρριφθη! »	» 146
116. Ή μάχη παρὰ τὰ Φάρσαλα. Τὸ τέλος τοῦ	
Πομπηίου	» 146
117. Ό Καΐσαρ ὀπόλυτος μονάρχης	» 147
118. Ή λαμπρὰ διοίκησις τοῦ Καΐσαρος. Θάνατος	
αὐτοῦ	» 148
119. Ή ἐκδίκησις διὰ τὸν φόνον τοῦ Καΐσαρος. Ή	
δευτέρα τριανδρία. Ή μάχη εἰς τοὺς Φι-	
λίππους	» 150

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'

ΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΤΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΡΩΜΗΝ

(σελ. 152 - 163)

120. Ό Οκταβιανὸς καταβάλλει τὸν Ἀντώνιον.	
Η ναυμαχία παρὰ τὸ Ἀκτιον	Σελ. 152
121. Ό αὐτοκράτωρ Οκταβιανὸς Αὔγουστος	» 153
122. Η λαμπρὰ διοίκησις τοῦ Αὔγουστου	» 154
123. Η ἰδιωτικὴ ζωὴ τοῦ Αὔγουστου	» 155
124. "Ἐν βλέμμα ἀπὸ τὸν Ἀβεντίνον λόφον	» 156
125. "Αλλα ἔργα τέχνης εἰς τὴν Ρώμην	» 158

126. Τὰ γράμματα κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Αὐγούστου.....	Σελ.	159
127. Ἡ λατινικὴ γλῶσσα ἐξαπλοῦται εἰς τὴν Δύσιν	»	161
128. Τὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ φωτίζει τὸν κόσμον.....	»	161

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'

**ΟΙ ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΑΥΓΟΥΣΤΟΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΕΣ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ
ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ**

(σελ. 164-180)

129. Οἱ ἀπὸ τοῦ οἴκου τοῦ Αὐγούστου αὐτοκράτορες. Ὁ Τιβέριος	Σελ.	164
130. Ὁ Γάιος Καλιγούλας	»	165
131. Ὁ Κλαύδιος	»	165
132. Ὁ Νέρων	»	166
133. Οἱ Φλάβιοι αὐτοκράτορες. Ὁ Οὐεσπασιανὸς	»	167
134. Οἱ διάδοχοι τοῦ Οὐεσπασιανοῦ ἀδελφοὶ	»	169
135. Οἱ καλοὶ αὐτοκράτορες	»	170
136. Ὁ Τραϊανὸς	»	170
137. Ὁ Αδριανὸς	»	173
138. Ἐργα τοῦ Αδριανοῦ εἰς Ἀθήνας	»	174
139. Ἀντωνῖνος δὲ Εύσεβης	»	177
140. Ὁ Μάρκος Αύρηλος	»	177
141. Ἡ παρακμὴ τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους. Ἡ ἐσωτερικὴ ἀναρχία	»	179
142. Οἱ βάρβαροι ἔχθροι εἰς τὰ σύνορα	»	179

ΔΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΦ. ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΗΣ

ΔΡΧ. 36.—

ΔΙΑ ΤΑΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΔΡΧ. 39.60